

VESTNIK
VESTNIK
VESTNIK
VESTNIK
VESTNIK
VESTNIK
VESTNIK
VESTNIK
VESTNIK
VESTNIK

Beg možganov iz podjetij

stran 4

VESTNIK

Murska Sobota, 12. decembra 1991 • Leto XLIII • Št. 49 • Cena 30 tolarjev

Radenska ob 30 milijonov šilingov

Ko smo v osemdesetih letih pisali o pomurskem podjetju Radenska Tri srca, so bila vprašanja novinarjev vedno povezana tudi s tožbo tujega podjetja in nekdanjega partnerja Kajo. Po njihovi licenci so v Radenski v sedemdesetih letih polnili brezalkoholno pijačo Deit, vendar jih je tovrstno sodelovanje poslovno omejevalo, zato so se odločili za polnjenje nove brezalkoholne pijače Stil, izdelane s pomočjo domače pameti. Kakor vemo, so se stilom čez čas pridružili priljubljeni swingi in nato še šunka.

Konec minulega tedna smo od uradne osebe (na neuradnem mestu) izvedeli, da je Temeljno sodišče v Murski Soboti prejelo sklep arbitražnega razsodišča (brez možnosti pritožbe), da je KAJO tožbo dobil. To pomeni, da bo Radenska morala podjetju KAJO, s katerim je prekinila mednarodno pogodbo, plačati čez 30 milijonov šilingov skupaj 8-odstotnimi obrestmi od 1984. leta.

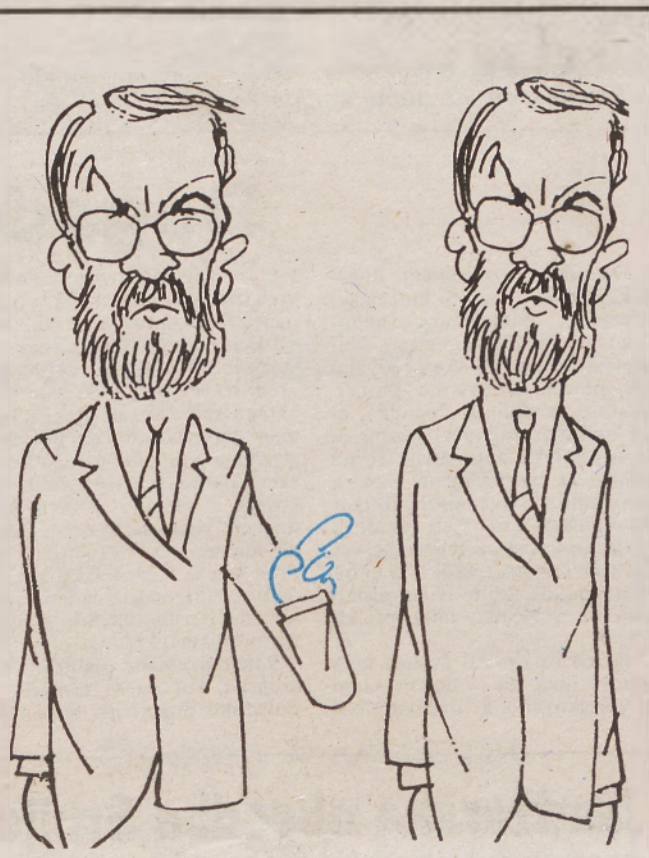
8-odstotne obresti znašajo za sedemletno obdobje nekoliko več kot polovico iztoženega zneska, torej se bo znesek, ki ga bo morala Radenska poravnati nekdanjemu nemškemu partnerju, gibati okoli 50 milijonov šilingov. Sliši se ogromno, vendar znaša omenjeni znesek samo polovico mesečni bruto promet polnilnice Tri srca, če ga izračunamo na podlagi prodaje 100 milijonov litrov mineralne vode in 50 milijonov litrov brezalkoholnih pijač.

Ali drugače, ta znesek, ki ga bo morala Radenska poravnati, znaša 6 odstotkov letnega bruto prometa pri prodaji 150 milijonov litrov mineralne vode in brezalkoholnih pijač. Še nazornejši je podatek, da je 50 milijonov avstrijskih šilingov približen znesek za dveletno nabavo novih steklenic — vsako leto kupi Radenska za nemoteno polnitev in prodajo 7 do 8 milijonov novih steklenic, brez katerih bi pravzaprav polnilnica tudi lahko nemoteno obratovala, če bi se pospešilo vračanje embalaže.

Stroškovno ta znesek za polnilnico Tri srca ni velika obremenitev, kar potrjuje struktura bruto prometa. Pojavijo pa se lahko likvidnostne težave.

Sicer pa je Radenska na to, da bo tožbo izgubila, računala in je vsa leta zbiral denar za poravnavo odškodnine.

bhp
R.F.

»Če ne bom dobil zaupnice, potem predlagam za novega predsednika vlade tega gospoda!«

Vsi se dobro zavedamo, da je eden bistvenih pogojev nove kakovosti notranjega demokratičnega razvoja ter verodostojnosti in učinkovitosti Republike Slovenije čimprej sprejem nove ustave, ki bo določila naše nadaljnje poti. Če bi se pred časom zapisali, da je zelo malo vprašanj nove ustavne ureditve, pri katerih si stranke ne bi bile vsakebi, je zdaj očitno drugače. H koncu gre tudi delo posebne usklajevalne komisije, ki je temeljito pretresala gradivo z naslovom Delovni predlog za doseg soglasja o novi slovenski ustavi. Smela trditve, da bomo novo slovensko ustavo dobili do konca letošnjega leta, se v tem trenutku ne zdi presmela. Posebno zato, ker so se zedinili, da bodo v ustavo zapisali samo tisto, s čimer se vsi strinjajo. To pomeni,

Ustava: po čigavi meri?

da so izpustili vse sporne zadeve, ki bi lahko obremenjevale dogovarjanje na tem pomembnem področju. Dosedanje razprave v ustavni komisiji pa kažejo, da se drži obljuba, da bi nekatere rešitve preverili na referendumu in da ustave ne bo mogoče sprejeti s preglasovanjem. Edino sporna zadeva je še splov, ki pa lahko ogrozi letošnji sprejem ustave, kot opozarja dr. Bučar. Ob vsem tem se ne moremo otresti občutka, da je delovno gradivo pisano na »kožo« sedanjim časom, ne pa časom sodobne Evrope, o kateri vsi govorimo. Vsekakor ni posebno prijetno brati takšnih opazk, čeprav se očitno vsaj zaenkrat ni možno izogniti nekaterim pomislekom. Na to kažejo navsezadnje tudi zamude pri sprejemanju nove slovenske ustave, ko so si na različnih ravneh prizadevali, da bi bil tak osnovni dokument čimbolj enostaven in jasen za slehernega državljanja Republike Slovenije. Nedvomno je tu dosežen določen premik, upati pa je, da bo dokončen izdelek vendarle boljši kot njegov osnutek, okrog katerega so se v minulih mesecih lomila kopja. Znamenja, da bo res tako, so.

Ker bo Slovenija očitno samostojna, vsaj formalno, pred novo ustavo, jo bo ilikani težje sprejeti. Zato tako zasnovana ustava vzbuja skrb, ker bo to ustava samostojne Slovenije. To seveda pomeni, da bo oblast lahko na ves glas izjavljala: »Gospoda od drugod, kaj pa vas brigajo razmere v Sloveniji, to je naša zadeva, notranja stvar suverene države!« Druga stvar je seveda, da je mogoče nekatere razprave in druga procesna dejanja opraviti brez javnosti, če gre za varovanje posebnih pravic. Doslej sploh ni bilo možnosti, da bi kdorkoli odločil, da je sodbe mogoče razglasiti brez javnosti. Sedanja oblast zagotovo ne bo takšna, kot je bila prejšnja v zadnjih letih, ko je samna »sestopila«, kar je treba sicer pohvaliti, čeprav je šlo za neobičajen, rekel bi nenevaren korak. Značilnost vsake oblasti pa je, da se skuša obdržati z vsemi sredstvi, pri čemer je ravno ustava najlegitimnejša opora v teh prizadevanjih.

MILAN JERŠE

DANES

KMETIJSKA PANORAMA

strokovna priloga
za govedorejce

strani 21—32

RAŠICA BELTINKA

0 centru in periferiji

Vedno glasnejše je negodovanje beltinskih »rašičarjev« zaradi nizkih osebnih prejemkov in poslovne politike obrata, ki je vodena iz Gmeljn. Nezadovoljstvo delavcev je izrazilo ob vsakem izplačilu osebnih dohodkov, ob povračilih stroškov prevoza na delo ali regresa, ob razpravah glede reorganizacije podjetja... Vse se torej začne in konča pri nizkih osebnih dohodkih. Delavci imajo dovolj obljub, da bo boljše, ali pa, da bi že lahko bilo boljše, če ne bi bilo takšne inflacije. Za svoje delo hočejo dobiti že sedaj pošten zaslužek, saj se od obljub ne da živeti. Nezadovoljni bodo toliko časa, dokler se ne bodo izenačili s povprečjem v tekstilni branži, dokler ne bodo zaslužili toliko, da se bodo približali izhodiščnim osebnim dohodkom po kolektivni pogodbi in podpisali pogodbe o zaposlitvi.

Poslovna politika Rašice izpred nekaj let, ki se je izrazito kazala v podkapitaliziranosti podjetja in najemanju dragih kratkoročnih posojil ter prevelikem zanašanju na slovenski in jugoslovanski trg, grozi podjetju danes. Visoke obresti, ki mesečno znesejo več denarja, kot ga potrebujejo za plače, in hud boj za tuje kupce, iz katerega bodo, kot vse kaže naslednje leto že izšli kot zmagovalci (70 odstotkov proizvodnje bo namenjeno izvozu), so razlogi, zaradi katerih naj bi potrpeali. Vendar, kako dolgo še?

Tako kot se ni obrestovalo najemanje posojil in ne proizvodnja za domači trg, tako ne bo uspešno zagotavljanje pozitivnega poslovnega rezultata na račun plač. Kratkoročno da, dolgoročno ne. Med centrom in periferijo je zaupanje porušeno. Prekmurci enostavno ne verjamejo, da niso »črnci«, da niso izkoriščana delovna sila in da so njihovi prejemki enaki tistim v centru. Ne pojasnita generalnega direktorja ne obratovodje delavcem ne zadostujejo, pripadnosti podjetju in poslovni politiki firme ni več.

Da je tako, potrjujejo tudi glasna razmišljanja Beltinčanov, da bi stopili na svojo poslovno pot, da bi si usodo periferije krojili samostojno iz periferije. Ta pot pa zaenkrat ni možna, periferija je v vseh vitalnih funkcijah poslovanja odvisna od centra. Ali je ta navezanost plod predvidljive poslovne politike ali pa prekmurskega sindroma manjvrednosti, bo pokazal čas.

RENATA FICKO

AKCIJSKA PRODAJA od 15. do 30.12.'91 OKNA-VRATA

lesna sloveni gradec
LIP KONJICE SLOVENSKE KONJICE

CENE NIŽJE 30%

pri takojšnjem plačilu. Brezplačna dostava na dom

v vseh prodajalnah z gradbenim materialom

VELETRGOVINE
Potrošnik

Sobota, Radenci, Veržej najlepši

stran 3

Trautmannsdorfi ponovno na Negovo

stran 6

Zlatko Erlih nepreklicno odstopa

Odstop podpredsednika Izvršnega sveta SO Gornja Radgona in odgovornega za gospodarstvo in razvoj Zlatka Erliha bo v nadaljnjem delovanju občinske vlade prav gotovo povzročil pravi šok.

V odgovoru je Zlatko Erlih navedel, da odstopa iz zdravstvenih in profesionalnih razlogov. Za naš tednik Vestnik pa je pojasnil: »Kot človek imam to pravico, da se odločim. In že pred meseci sem se odločil, da grem po poti podjetništva. Rajši bom to počel odkrito, kakor pa da bi še naprej bil v tako neprijetnem položaju kot sedaj, ko vsi vedo, da imam podjetniške interese, moram pa še nazaj zastopati občino.«

Zlatko Erlih je v minulih mesecih prav gotovo spoznal precej pomembnih ljudi iz sveta podjetništva; tudi sam se je veliko ukvarjal z razvojem podjetništva in s povezovanjem stikov z možnimi investitorji. Ravna je torej kot človek: poskrbel je zase — boljše prej kot pozno. V prihodnje bomo o njem še veliko slišali, saj se bo najverjetneje (kot je sam priznal) tesneje povezal z Milanom Hercogom.

bhp

Ob koncu tedna bo suho, po nižinah se bo zadrževala megla. Se naprej bo hladno.

PREGOVORA
Če ta mesec grmi, prihodnje leto viharje rodi.
Prvi teden huda zima, osem tednov ne odkima.

VREME

VESTNIKOV KOLEDAR

- 12. december, četrtek, AMALIJA
- 13. december, petek, LUCIJA
- 14. december, sobota, DUŠAN
- 15. december, nedelja, KRISTA
- 16. december, ponedeljek, ALBIN
- 17. december, torek, LAZAR
- 18. december, sredo, TEO

DECEMBER
16. decembra bo dan dolg 8 ur in 40 minut.
14. decembra bo Luna v znamenju prvega krajca.

Opravičilo in popravek

V zadnji številki Vestnika sem pomotoma pripisal izjavo »Kaj bi odločali stari biki« gospodu Ružiču, ki te izjave na sešedanju soboškega parlamenta ni izrekel, ampak jo je izrekel poslanec g. Kisilak. G. Ružiču se za ta spodrsilaj opravičujem.

Odg. urednik J. Votek

IZ SOMBOTELA PIŠE

Ker si drugačen?!

Ko sem v enem od madžarskih dnevnikov prebrala, da so pretepli študenta iz Nigerije le zaradi tega, ker ima temno polt, sem se spomnila pogovora z znanko iz Ljubljane, ki je položaj manjšinca označila tako:

»Biti pripadnik manjšine je shizofreno stanje. Živiš v državi, ki je tvoja domovina, pripadaš narodu v drugi državi. Razdvojen si, ker si drugačen.«

Drugačen, toda te drugačnosti okolje ne opazi na prvi pogled. Drugačnost pri študentih iz afroazijskih držav, ki jih zaradi tega doleti vedno več »nevšečnosti«, je očitna. Da jih v uradih uslužbenci kar tikajo, so se že navadili. Velikokrat jim ni dovoljen vstop v različne klube, restavracije. Na avtobusu, v metroju jih zmerjajo. Vedejo se, kot če nič ne bi šli, kajti v zadnjem času nanje pljuvajo ali jih celo fizično napadajo.

Kako naj bi se branili »tujci«, ki za svoj študij odštejejo kar lepo vsoto deviz? Nekateri pustijo študij in zapustijo državo. Drugi se včlanijo v društvo Martin Luther King, ki se poskuša boriti proti rasizmu. Zadalji so si dve nalogi. Prvič konkretno pomagajo osramočenim študentom. Drugič hočejo pridobiti simpatijo preproste madžarskega državljana in ga obvarovati vpliva skrajnežev. Ti so namreč mnenja: »Tujci domov!« To nas spominja na podobno geslo (Rusi domov!), ki smo ga v tem letu velikokrat slišali. Njih smo se »znebili«, zdaj pa moramo najti novega »sovražnika«, ki naj bi bil kriv za vse naše težave. Kot so bili lani krivi za slab gospodarski položaj, za nezaposlenost in socialne težave begunci iz Romunije. Pa oni niti niso bili tujci! Postavlja se vprašanje, kdo bo naslednji grešni kozel v tej verigi?

Zdi se, kot če bi uradni organi tiščali glavo v pesek. To potrjujejo tudi besede Gáborja Fodorja, predsednika komisije za narodnostne in etnične manjšine ter človekove pravice pri madžarski skupščini, ki je v nekem pogovoru povedal:

»Z rasizmom in antisemitizmom se srečujemo na žalost po vsem svetu. Na Madžarskem grešimo, ker se vedemo tako, kot če teh pojavov ne bi bilo. To pa predvsem zaradi tega, da Madžarska ne bi prišla na slab glas v tujini. Toda s tem zaidemo v slepo ulico. Tujcem bo namreč sumljivo natančno to, da vedno trdimo, da pri nas ni rasizma.«

Odgovornost politikov je zelo velika. Hazardira namreč tisti, ki hoče socialno nezadovoljstvo pripisati na rovaš »drugačnih«. S tem se lahko sprostijo strasti, ki jih bo potem težko regulirati.

O toleranci do drugačnih in drugače mislečih se veliko govori, toda v praksi doživljamo ravno nasprotno. Le enkrat si oglejmo prenos iz madžarske skupščine, ko je na dnevnem redu kakšna »vroča tema«.

Zakaj bi se skinhedovci na ulici usmilili temnopoltnega dijača, če si gospodje v parlamentu dovolijo, da ga »obešajo«. (Poslanec János Dénes je namreč v skupščini zahteval vešala za tiste, ki so si to (po njegovem) v prejšnjem režimu zaslužili.)

Da se oni vseeno ne pretepajo? Že, Že! Toda njihovi politični nasprotniki niso temnopolti.

Marijana Šukić

— Prinesite dokumente na papirjih iz haaške konference, da bomo z njimi še bolj zakurili!!!

»Ne razumemo smisla sankcij«

Zaradi ponovnega hudega bombardiranja Dubrovnika, Zadra in Osijeka, so ZDA uvedle sankcije proti vsej Jugoslaviji. Hkrati ZDA močno nasprotujejo priznanju Hrvaške in Slovenije. Takšen je namreč uradni odziv ameriškega zunanjega ministrstva na nemške napovedi o priznanju omenjenih republik.

Ob tem je predsednik Republike Slovenije Milan Kučan poslal pismo ameriškemu predsedniku Georgu Bushu. V njem izraža veliko presenečenje zaradi sankcij ZDA, s katerimi prizadevajo vse republike nekdanje Jugoslavije, ne glede na njihovo vlogo v vojni na Hrvaškem. »Ne razumem, kdaj se bo končno priznalo dejstvo, da gre na Hrvaškem za osvajajočo vojno Srbije, ki se hoče polastiti novih ozemelj, ki nikoli v zgodovini niso pripadala srbski državi? Sankcije proti Sloveniji doživljamo kot nepravilne in neutemeljene ter neskladne z načelnimi opredelitvami ZDA. Ne razumemo, zakaj se nas hoče s sankcijami prizadeti in zakaj se želi presekati dolgoletno plodno gospodarsko sodelovanje med ZDA in našo republiko.«

Eno samo razočaranje

»Kadar vidim stvari, ki me razočarajo, to povem, in sem tudi že povedal. Razloga za moje razočaranje ne bom ponavljal, sploh pa moram hitro v Zagreb na sestanek s predsednikom Tudmanom.« je po pogovorih z jugoslovanskim obrambnim ministrom Veljkom Kadijevičem v Beogradu izjavil posebni podopisec generalnega sekretarja OZN Cyrus Vance, ki je na poti v Zagreb pristal na graškem letališču Thalerhof. Vidno razočarani Vance je izjavil, da še vedno proučuje možnosti za poseg Združenih narodov na kriznih območjih.

Dogodek tedna

Dogodek — politični dogodek, seveda — naj bi bilo nekaj izjemnega, pomembnega, nepričakovanega. Gledano tako, je bil pretekli teden od vsem dogajanja prazen. Potres na primer, ima vse značilnosti dogodka, ni pa politični dogodek, razen, če bi se zgodil v Jugoslaviji. Kljub temu, da na približno desetih programih od dvanajstih, kolikor jih omogoča spremljati sosedova krajevna kabelska televizija, ves čas teče nogomet, tudi tam ni bilo dogodka, saj ta teden nismo izgubili z Nemci, niti potolkli Rusov.

Politika pa je žal postala tako predvidljiva, da se dogaja samo še pričakovano. Še nedavno tega

me je vsak televizijski dnevnik vseh trideset minut, kolikor traja, neprestano spravljal v dilemo: gledati ljubljanski, zagrebški, beograjski? Pa obrnite zdaj na Zagreb: stavite lahko, da vam bo z ekrana kak večji ali manjši Tudman dopovedoval, da bo vzpostavljena polna suverenost hrvatskega naroda na vseh delih njegovega ozemlja. Beograjski dnevnik vidim samo ob nedeljah ali kaj malega v Tedniku. Sto proti ena je možnost, da me bodo obvestili, da so »čvrsto uvereni«, da bo enotna Srbija rešila vse probleme, ki jih še ni.

Potemtakem ne preostane nič drugega, kot da se usmeriš na slovensko dogajanje. Stalna za-

sedanje republiškega parlamenta je zato, po pričakovanju, vladalo v medijih še ves teden. Celo množica izvedbenih različic standardnega gesla »komunisti so krivi za vse«, več ne preseneča. Kjer je vojska slabo oborožena, mora pač biti številčnejša! Natančno je moč napovedati tudi nadaljevanje: demokratska večina bo potrdila tolačenje, ali pa spremembo skupščinskega poslovnika, tako da v bodoče ne bo več možno skruniti skupščinskih proceduralnih pravil z določenimi jeziki in uniformami. Obrazložitev: slovenska suverenost!

Čemu to pisanje? Morda v opomin, razmisleki ali še kaj več. Morda pa kot opozorilo vsem, ki jim je več do lastne »demokracije« kot do osnovnih človekovih pravic? Morda pa vodilo tistim, ki sedaj pač z nasprotnega brega ne razumejo, da je svetovni nadzor nadstrankarska zadeva? In morda kot klic iz province, da se politika ne dela samo v Ljubljani med Tomšičevo, Komenskega, Tavčarjevo in Roško? Kdo ve, morda pa je v tem vsaj delček resnice, ki se je trenutno dovolj ne zavedamo?!

MILAN JERSE

Nemčija pretrgala promet s Srbijo

Nemška vlada je razveljavila vse prometne sporazume z Jugoslavijo, vendar velja razveljavitev samo za Srbijo in Črno goro. Sklep velja za letalski, cestni in rečni promet, in sicer začne veljati takoj. Izrečno sta izzeti Slovenija in Hrvaška, v distu pa še druge republike, pripravljene na pogajalsko odpravljanje krize v Jugoslaviji. Sklep praktično pomeni, da JAT ne sme več pristajati na nemških letališčih, v Nemčijo pa ne morejo niti tovornjaki iz Jugoslavije, če seveda niso iz Slovenije ali Hrvaške.

V ŽARIŠČU

Metafizika slovenske »mlade« državnosti

V primeri s prejšnjo »povojno« razgibanostjo na političnem področju, so postale glavne slovenske politične teme zdaj že kar standardne.

Posamezne politične stranke se pripravljajo na notranje politične obračune, zakon o denacionalizaciji je začel veljati, delo ustavne komisije je, klub Bučarjevim prizadevanjem in nenehnim apelom, skupaj z zakonom o lastninjenju, zašlo v takorekoč metafizične vode.

Ustavni voz se je zakopal na tistem delu kolo voza, kjer bi bilo potrebno sprejeti določilo o pravici do splava oziroma, kakor je to formulirano v bolj politični govorici, pravici do svobodnega odločanja o rojstvu otrok.

Tako se je sprejemanje slovenske ustave še enkrat zapletlo v neke temeljne človečanske zadrege. Najprej se je to zgodilo s prvo formulacijo preambule (pristopnega besedila) k ustavi. Sprejeti ali ne sprejeti tisti del tega besedila, ki govori o svetosti življenja? Kako je življenje sveto, čigavo življenje je sveto, kdo ima pravico reči, da je nekaj sveto, je to samo Cerkev ali pa bi tukaj lahko rekli kakšno tudi filozof Tine Hribar? Izteklo se je tako, da so »svetost« izpustili iz preambule.

Ta »nadpolitična« težava je ustavopisec zdaj vnovič popadla ob »splavnem« določilu. Za povrh opazovanje je zaplet nastal iz enakih razlogov kakor pri preambuli. Vendar pa ni tako. Čeprav je tudi tam del nasprotovanj omenjal »notranjo nevarnost« za svobodno odločanje o rojstvu otrok, češ da se s tem, če se »svetost življenja« vnese v preambulo, preudari ta svoboda kot nesvoboda, zadeva ni tako preprosta.

Kajti Cerkev, in s tem tisti del politične javnosti, ki se sklicuje na krščanski etos, je »svetosti« nasprotovala. Prav tako kakor zagovorniki splava. V zadevi splava samega pa se oboji razhajajo.

Po mojem tukaj iz ozadja deluje nekaj, kar bom imenoval »metafizika rojevanja države malega naroda«.

Po eni strani, po tisti, izhajajoči iz katere bi lahko besedo »metafizika« razumeli v slabšem smislu, kot nekaj prenapetega, je te zaplete mogoče razlagati čisto v političnem smislu. Svoje države in svoje ustave še nismo imeli, zato se nam zdaj ta za nas tako ekskluzivna, tako enkratna sreča, kaže kot božji dar. Zato pri pisanju svojega konstitutivnega besedila vedno znova zatavamo iz območja politike v območje nadpolitičnega in nadzgodovinskega. V strogem političnem smislu se zgodovina za nas šele začneja (s

čimer pristajamo na neko teorijo o narodnih nacijah, ki smo ji doslej vedno zanikovali, namreč tisto, da obstajajo »zgodovinski in nezdgovinski« narodi).

Po drugi strani — ki je pravzaprav samo nadaljevanje iste osnovne teze, vendar se tukaj iz območja politično-zgodovinskega premostimo v zgodovinsko-človeško — tukaj nastaja država v neobičajnem času. Ne samo zato, ker se je v politično-zgodovinskem smislu zdelo, da je čas nastajanja držav mimo, marveč predvsem zato, ker ta čas označujemo kot čas naraščajoče ekološke krize. Zato se ponovno pretresa, kdo lahko komu jemlje življenje, kako je s svetostjo življenja...

S tega stališča so spori okrog »metafizičnih« določil v slovenski ustavi popolnoma v duhu časa.

Toda nerodno je to, da se — nemara pod tem vplivom — skuša iz vsakega spora narediti »zemeeljski globus pretresajoči« spor. Tudi tistega okrog zakona o lastninjenju. Kakor kaže, bi namreč nasprotniki vladnega koncepta radi dobili univerzalni zakon, ki bi s svojo univerzalnostjo sicer pretresel svet, ker bi bil prvi tovrsten zakon, ki bi predvidel vse, ne bi pa pretresel slovenskega gospodarstva. Pričakujejo torej metafizični zakon.

Drnovešek je naposled spregovoril. Pred kratkim je bilo mogoče prebrati intervju z njim. V tem intervjuju se kaže kot zagovornik gospodarskega prestresa, kot šok terapije, s čimer se očitno prestavlja bolj desno od večine »velikih« slovenskih ekonomskih imen. »V gospodarski politiki moramo nekatere stvari postaviti dokaj »boleče«, sicer na koncu ni rezultatov,« je rekel.

Obenem je tresnil tudi po samoljubju naših levičarskih ekonomistov. Na vprašanje, kaj misli o Sachsju, je odgovoril, »da ni idealnega koncepta privatizacije in da ima vsak svoje pomanjkljivosti in prednosti. To velja tudi za Sachsov predlog, vendar malo konkurence našim ekonomistom ne škodi. Zanimivo, kako vsi skočijo pokonci, ko se pojavi nekdo od zunaj, drugače pa se nehehno prepirajo med seboj.«

Tako Drnovešek trga plachte z neke nečimernosti, ki bi želela delovati kot metafizična skrivnost popolnega zakona o lastninjenju.

Medtem, ko pričakujemo razgrnitje božične skrivnosti. Katere, priznanja ali rojstva mladega boga? Obojega vendar, saj smo rekli, da smo Slovenci »metafizičen« narod. STEFAN SMEJ

globus

BRUSELJ — Potem ko so zunanji ministri ES najprej govorili o sankcijah proti Jugoslaviji in jih naposled sklenili nadaljevati le še proti Srbiji in Črni gori, so ob koncu razpravljali o skupni denarni in obrambni politiki.

WASHINGTON — Beia hiša je volitive v Ukrajini ocenila kot pozitiven dogodek in izrazila pripravljenost za normalizacijo odnosov. Pač pa ZDA za zdaj uradno še niso priznale neodvisnosti Hrvaške in Slovenije napaka. Po njegovem s priznanjem ne gre hiteti, saj je neurejeno tudi vprašanje meja.

PARIZ — Na zasedanju skupščine Zahodnoevropske unije (WEU) je grški premier Micotakis opozoril, da bi bilo enostransko priznanje neodvisnosti Hrvaške in Slovenije napaka. Po njegovem s priznanjem ne gre hiteti, saj je neurejeno tudi vprašanje meja.

LJUBLJANA — Predsednik slovenske vlade Lojze Peterle je sprejel generalnega konzula Českoslovaške v SFRJ dr. Františka Lipko. Konzul je podrobno predstavil možnosti gospodarskega in drugih oblik sodelovanja med državama.

PARIZ — Francoski predsednik Mitterrand je avstrijskemu kanclerju Vranitzkemu dejal, da njegova država podpira sprejem Avstrije v ES. S tem pa se bo Avstrija morala odreči nevtralnosti, ki jo je razglasila leta 1954.

NEW YORK — Na posebnem zasedanju je generalna skupščina OZN soglasno potrdila imenovanje podpredsednika egiptovske vlade, 69-letnega Butrosa Galija za novega generalnega sekretarja svetovne organizacije.

BONN — Nemški kancler Kohl se je pogovarjal s predsednikom Republike Slovenije Milanom Kučanom o prihodnjih odnosih med državama. Nemško stališče, da bodo Slovenija in Hrvaško priznali do božiča, ima v ES vse več podpore.

globus

Zveza Rusije, Ukrajine in Belorusije

Sovjetski predsednik Gorbačov je, potem ko je izvedel za podpis sporazuma o ustanovitvi zveze Rusije, Belorusije in Ukrajine, izjavil, da najbrž ne bo kandidiral za predsednika te skupnosti, če se bo zveza odločila za uvedbo funkcije predsednika. Dodal je še, da je proces razpadanja SZ dosegel točko, ko to utegne postati zelo nevarno.

Predsedniki Jelcin, Kravčuk in Šiškevič so v Brestu v zahodni Belorusiji podpisali sporazum, za sedež koordinacijskih teles skupnosti pa so ozbrali glavno mesto Belorusije Minsk. Vsi trije so podpisali izjavo o ustanovitvi skupnosti treh suverenih držav, saj so pogajanja o podpisu zveznega sporazuma o prihodnji sovjetski državi začeli v slepo ulico. Voditelji vseh treh republik so se zavezali, da bo prihodnja skupnost delovala za krepitve miru in bo izpolnjevala vsa mednarodna obveznosti nekdanje države SZ.

JUGOSLOVANSKI PREBLISKI

Po sedmih desetletjih skupnega življenja so se naši narodi in narodnosti znašli v takem položaju, lahko drug drugemu rečejo le še zbogom in ne navsilenje. Šesterec brez krčmarja je naposled le prišel do vrha.

Politika, Beograd

Če želimo, da bi v Jugoslavijo prišle mirovne sile Združenih narodov, potem moramo dokazati, da smo sposobni zagotoviti učinkovito prekinitev ognja.

Odposlanec generalnega sekretarja OZN Cyrus Vance

Najhuje je za nami. Nasprotna stran pa z zamudo pripravlja sklepno obzivo, katere poglaviti cilj je aneksija hrvaškega ozemlja po memorandumski meji ostanka Jugoslavije ali velike Srbije.

Nedeljnik Vjesnik, Zagreb

KADROVSKA POLITIKA

Kam greš, znanje?

Visok odstotek zaposlenih z visoko in višješolsko izobrazbo je bil že od nekdaj podatek, s katerim so se naša podjetja rada ponašala, saj je bil praviloma povezan z uspešnostjo. Prav tako kot so se rada ponašala z velikim številom zaposlenih — več jih je bilo, pomembnejša sta bila firma in njen direktor. Slednje v razmerah tržnega gospodarstva ne velja več, prednost imajo majhna ali srednja podjetja, od značilnosti, ki ponazarjajo uspešnost firme v številkah, pa šteje samo dobiček.

Kam greš, znanje, in zakaj greš, znanje, smo se vprašali ob pregledu statističnih podatkov, ki so nam jih posredovale kadrovske službe pomurskih podjetij.

Lani in letos je deset pomurskih podjetij — Nafto, Tehnostroj, Radensko, Elrad, Pan agro, Avtoradgona, Pomurje-Pomgrad, Mesno industrijo Pomurka, Potrošnik in Mlekopromet — zapustilo 125 delavcev z visoko in višješolsko izobrazbo. Naravne fluktuacije in pripravnikov je bilo izredno malo, večinoma so odhajali na druga delovna mesta. Priliv znanja je bil mnogo manjši kot odliv, po podatkih so podjetja na izpraznjena delovna mesta na novo zaposlila 63 visoko in višje izobraženih delavcev. Daleč največji odliv znanja po številu delavcev je bil v Avtoradgoni, Elradu in Radenski, po strukturi pa tudi v Pan agri, Tehnostroju in Pomurju. Razen Mesne industrije Pomurka nima nobena od firm »pozitivne bilance« pri nadomeščanju izgubljenega znanja z novim.

Teza, da zapuščajo podjetja v krizi in da pri uspešnih kader ostaja, je vzdržala le deloma (pri Avtoradgoni, Elradu, Pan agri), potrdilo pa se je spoznanje, da se je prav pri teh podjetjih zaradi odliva pameti kriza še poglobila.

V tem kontekstu tudi razumemo velika in mrzlična prizadevanja omenjenih, da vsaj delček izgubljenega pridobijo nazaj.

Kader pa odhaja tudi iz podjetij, ki zaenkrat še niso kritična in ki imajo zaradi proizvodnega programa zagotovljeno prihodnost (Nafta, Radenska).

Ne glede na kazalec uspešnosti ali neuspešnosti podjetja, ki po svoje sicer vplivajo na odhode in prihode strokovnjakov, pa je osnovni vzrok fluktuacije strokovnjakov v kadrovskih službah in kadrovski politiki pomurskih podjetij, ki so raven svojega dela prilagodile potrebam kvalificiranih delavcev.

Pravi človek na pravo delovno mesto je osnovno geslo tradicionalne kadrovske politike in je še vedno trdno zasidrano. Vendar je to cilj, ki ga gre zasledovati pri kvalificiranih in nekvalificiranih delavcih, ne pa pri profesionalizirani delovni sili. Pri tej pa ne gre več za delovno mesto, in tudi ne za plačo — ta je sicer še vedno najna za zadovoljstvo z delom, je pa vse manj zadosten pogoj zanj (V. Rus). Pozablja se, da se dobro delo ne meri samo z dohodkom, meri se s samostojnostjo, kreativnostjo in kompleksnostjo.

Osnova kadrovske politike pri strokovnjakih je permanentno izobraževanje in strokovno napredovanje. To pa je v naših podjetjih prej izjema kot pravilo. Težave se začne že pri vstopu v delovno organizacijo, ko se za diplomanta išče ustrezno delovno mesto, namesto da bi mlademu strokovnjaku dodelili projektni tim, mentorja in organizacijsko enoto. Ustreznega delovnega mesta za strokovnjaka ni, to se mora šele izoblikovati. Le s takšno kadrovsko politiko se lahko doseže identiteta med osebnostjo, vlogo in poklicem, motivacija strokovnjaka in optimalna izraba njegovega znanja.

Odliv boljšega kadra se lahko prepreči z ustrezno kadrovsko politiko, ki mora strokovnjaku zagotavljati kariero in prihodnost za daljši čas.

V Pomurju ni podjetja, izjema je morda le Pomurka, ki bi svojo kadrovsko politiko podrejalo preskušnemu japonskemu receptu — rotacija na delovnih mestih, nenehno izobraževanje in tudi nenehno napredovanje. Zato tudi ne sprejemamo v celoti pojasnila kadrovnikov, da strokovnjaki odhajajo zaradi izziva podjetništva ali nizkih plač. Odhajajo zaradi okostenele kadrovske politike, ki v največ primerih ni v funkciji svojega poslanstva, temveč vodstva firm in interesov, ki z intelektualizacijo delavstva nimajo nobene zveze.

RENATA FICKO

AVTORADGONA

Kar 37 delavcev z visoko ali višješolsko izobrazbo je lani in letos zapustilo sistem Avtoradgona. Prava agonija odhodov se je začela že lani, ko je odšlo 14 delavcev, ki so zasedali strateško pomembne položaje. Odhodi so se nadaljevali tudi letos, bilo jih je 23. Odliv znanja komentira direktor Štrklj takole: »Ogromno dobrega kadra je iz Avtoradgona odšlo zaradi razmer v poslovanju in negotovosti, ki je iz tega izhajala. Nekaj teh kadrov je bilo tudi v stečajnih postopkih in so se tako ali drugače razbežali. Žal smo morali prekiniti tudi študentske pogodbe, ki jih bomo sedaj skušali obnoviti.«

V Avtoradgoni, kjer sicer še vedno poslujejo pod pretnjo nedokončnega stečajnega postopka, skušajo ustvarjati ugodnejšo kadrovske ozračje in obnoviti ugled firme, ki je bil s spomladanskimi dogodki porušen. Potrebujejo delavce s kreativnim znanjem, ki bodo zaupali nastajajočemu sistemu. Letos so zaposlili šest delavcev z visoko ali višjo izobrazbo.

TOVARNA POLNILNE OPREME

Odšli so, ker je bilo nekaj narobe

Zapustili ladjo, ki se potaplja

Tovarna polnilne opreme je pred dobrimi desetimi leti zrasla iz vzdrževanja polnilnih linij v Mineralni vodi Radenske. Začeli so s štiridesetimi zaposlenimi, število delavcev je raslo izredno hitro in že po nekaj letih se je skoraj desetkratno povečalo. Zaposlovali so strokovnjake, za manj zahtevna opravila pa nižje kvalificiran kader. »Ustvarjanje ciljev proizvodnje je bilo nedefinirano, vedno znova se je pojavljalo vprašanje, koliko ljudi zaposliti,« pravi Ciril Osterc, pomočnik direktorja. »Ali reševati problematiko proizvodnje z znanjem ali številom?«

Mi v Tovarni polnilne opreme smo v prvi fazi reševali problematiko proizvodnje s številom. Cesar eden ni znal, ker pač ni imel ustreznih izkušenj — v Tovarni polnilne opreme je proizvodnja tehnološko zelo zahtevna — je mogoče znal drugi. Torej smo namesto enega zaposlili dva. Posledice takšnega ekstenzivnega zaposlovanja občutimo danes.«

Beg znanja je velika težava Tovarne polnilne opreme. »Imeli smo zelo dobre ljudi, visokokvalificirane in z veliko znanja,« pravi Ciril Osterc. »Vendar so

odhajali, ker je bilo pač nekaj narobe. Ali jih niso vedeli pozicijsko postaviti v podjetje ali pa so se zbal za svojo prihodnost. Ti ljudje so imeli veliko znanja, vendar ga iz njih nihče ni znal potegniti. Znanje se ni integriralo v celoto.«

Odšli so najboljši strokovnjaki in vsi so kot po pravilu dobili ustrezna delovna mesta, kjer se je v celoti izkoristilo njihovo znanje, primerno je bilo tudi nagajeno, pri zasebnikih.

Mesna industrija Pomurka

KRIZA NAGRAJEVANJA

Mesna industrija Pomurka je med desetimi podjetji, ki sestavljajo naš vzorec, edina, ki odliv znanja sproti nadomešča s prilivom. Lani in letos so zaposlili 31 delavcev z visoko ali višjo izobrazbo, odšlo pa jih je štirinajst. Med drugim so za stalno zaposlili tudi nekaj pripravnikov, ki so sprva delali za določen čas.

»Vzrok za odliv kadra iz pomurskih podjetij ni samo negotov gospodarski položaj, ampak verjetno kaj več,« meni Gyongyi Keršmar, direktorica sektorja za

kadrovske zadeve. »Osnovni vzrok je kriza nagrajevanja, prenizko ocenjeno znanje. Šele na drugem mestu je negotov gospodarski položaj in na tretjem negativen odnos do šolanega kadra v delovnem okolju, kar je davek preteklosti. Posledice odliva znanja so očitne že sedaj, ni potrebno delati napovedi za deset let naprej. Če bi bila kadrovska politika v Pomurju drugače usmerjena že pred časom, bi veliko znanja, ki smo ga Pomurci imeli, ostalo doma.«

Enotnega recepta za uspešno kadrovanje ni, menijo v Mesni industriji, ker je zaposlovanje odvisno od branže. V načelu pa velja, da je znanju potrebno dati prednost. Tudi v Pomurki so v skriptah zaradi ekstenzivnega zaposlovanja, zaradi prilaganja števila delavcev proizvodnji. Kako skušajo pridobiti oz. obdržati znanje? »Enostavno tako, da želimo delavce čim bolj zaposliti,« pravi Gyongyi Keršmar. »Prizadevamo si, da strokovnjak vidi svoje delo, učinke svojega truda. S plačami ne, je pa moralna podpora znanju in sprotnemu izobraževanju v podjetju velika.«

RENATA FICKO

Radenska Tri srca je v minulih treh letih in pol zmanjšala število zaposlenih za skoraj 600

»Moja firma ni več moja!«

Za nekoga je zmanjševanje števila zaposlenih le racionalizacija poslovanja, za druge nujna, iskanje boljših delovnih razmer in možnosti osebne uveljavitve. Med podjetji, ki so v zadnjih letih izgubila nekaj pomembnih diplomirancev in strokovnjakov, ki so bili zaposleni v podjetju tudi 15 let in več in pomagali k njegovemu uveljavljanju in vzponu, je tudi Radenska Tri srca iz Radence.

Ivan Lukič, ki je od oktobra lani (prej je opravljal mnoge direktorske in svetovalske funkcije) v Radenski med drugim odgovoren za kadrovske politike, sicer poudarja, da je fluktuacija v njihovem podjetju od 1988. do 1991. leta v povprečju 8,4-odstotna, medtem ko je dovoljena fluktuacija (normalna) 10-odstotna. Vendar pa: ali je ta odstotek povprečne fluktuacije res prava slika razmer v Radenski? 1987. leta je bilo vseh zaposlenih 2540, konec junija letos 1993. Med tistimi, ki so zapustili to največje podjetje v občini Gornja Radgona, kjer imajo zaslužek ljudje z levega in desnega brega reke Mure, pa niso le upokojeanci in administrativni delavci! Pravzaprav številni, ki bi nam povedale, koliko delavcev je zapustilo podjetje samovoljno in zaradi iskanja boljšega služba, spremembe okolja, boljšega delovnega okolja ali možnosti napredovanja, nismo mogli dobiti. Dejstvo pa je, da se je število takih povečalo predvsem v zadnjih petih letih, med njimi je je precej, ki so končali višjo ali visoko šolo in bi bili vsakemu podjetju v tem obdobju prilagajani na tržne spremembe in iskanja novih poslovnih poti še kako potrebni.

V minulih letih smo v glavnem poročali o odhajanju delavcev iz podjetij brez imidža, brez pri-

hodnosti in s skrajno nizkimi osebnimi dohodki. Spominjamo se še časov ukrepov družbenega varstva, ko je bilo v okviru sanacijskih programov najtežje dobiti ustrezne strokovne kadre. Nihče ni hotel zapustiti »varnega« podjetja.

Zakaj odhajajo inženirji, diplomirani ekonomisti in pravniki, pa tudi dobri kuharji in natakarji iz Radenske, ki ni eno slabši in propadajočih podjetij brez prihodnosti? Resda je sedaj za to več možnosti, saj se je začelo močno razvijati zasebno podjetništvo, pa vseeno ... zakaj je ta odstotek strokovnega kadra tako velik prav v Radenski? Nekakšna javna skrivnost je, da so mnogi med njimi danes uspešni

zasebni podjetniki, gostinci ali pa izdelujejo in uspešno prodajajo izdelke, ki so prej v družbenem podjetju prinašali le izgubo.

Ivan Lukič in Milan Verdev sta pojasnjevala: »Veliko teh, ki so odšli, je odšlo v zasebni sektor, nekateri pa so spremenili kraj bivanja. Reorganizacija Radenske ni bila vzrok samovoljnega odhajanja ljudi, glavni vzrok je odpiranje zasebnih poslovalnic in zaposlovanje pri zasebnih podjetnikih. Nihče ni odšel v drugo družbeno firmo (izjema so tisti, ki so po odepitvi odšli v Zdravilišče Moravske Toplice, op. a.). Veliko odhodov, povezanih s podjetništvom, je bilo predvsem v TPO-ju, saj so odšli direktor, njegov pomočnik, mon-

terji in nekaj inženirjev. Navadni delavci niso odhajali, če pa so se ostali doma, so si poiskali zaposlitev v Avstriji.«

Drži — vsak odide iz osebnih razlogov! Ali je kdo pomislil, kako pomembni so tudi ustvarjani in tolerančni odnosi med vodilnimi in podrejenimi, upoštevanje pobud in interesov ... kako pomembni so prijateljski in odkriti odnosi med sodelavci? Skratka, kako pomembno je tudi počutje delavcev in občutenje podjetja kot »moje firme«?

Ivan Lukič obžaluje, da se morejo sprjeti novi ljudi, saj se trg in možnost prodaje vse bolj zmanjšujeta. Tudi odnos do zaposlenih bo odslej drugačen. »Ukvarjali se bomo bolj s pravnimi izobraževanjem in z vsakim, ki bo poslan na izobraževanje, sklenili pogodbo — na primer da štiri leta ne bo smel oditi. Do sedaj nismo mogli ponuditi strokovnjaku večje plače samo zato, da bi ostal v firmi. Po sklenjenih individualnih pogodbah pa bo to mogoče. V 11. točki je zapisano, da se lahko direktno posebej dogovori za plačilo, če gre za »kritičen kader«. Torej je več možnosti, da nagradimo uspešne.«

Prav vsako zmanjševanje števila zaposlenih tudi v teh časih, ko naj bi podjetja število zaposlenih čim bolj zmanjšala, ni priporočljivo. Slabo za podjetje je, če ljudje odhajajo, ne da bi bili k temu prisiljeni, in bi mu še lahko koristili. Izgovor, da so odšli le manj sposobni in nekoristni, je iz trga zvit. Takim samovoljnemu predlagamo, naj bodo vsaj toliko pogumni in se pozanimajo, kako (ne)uspešni so njihovi nekdanji sodelavci danes? Se je kdo sploh vprašal, zakaj?

BERNARDA B. PEČEK

Ivan Lukič iz Radenske je na vprašanje, če mu je bilo žal, da so nekateri delavci zapustili podjetje, in kaj je storil, da bi to preprečil, odgovoril:

»Žal nam je bilo za Kocijanom, računalniškim inženirjem, škoda je tudi Puhka pa Herica, ki sta odšla k EEK Videm. Jaz sem imel razgovore s tistimi, ki so odšli iz skupnih služb, direktorji po družbah pa z ljudmi iz tistih okolij. Če bi se to dalo preprečiti s stanovanjem, izobraževanjem ali plačo, je pa že drugo. Glede tega in izboljševanja standarda so imeli tu boljše možnosti kot v katerem koli drugem podjetju. Osebnih dohodkov pa se ne da prilagajati vsem zahtevam.«

Birokratska zaslepljenost

Za odhajanje sposobnih ljudi so večkrat krivi njihovi predstojniki, ponekod so krivi nevarni in močni vmesni vodilni kadri (mojstri, delovodje, svetovalci ...), drugod trdi in avtoritativni direktorji in generalni direktorji, ki si ustvarijo svoj novi krog »zaupnih sodelavcev«. Taki ob novici, da jih bo zapustil nekdo z diplomom, s katerim so bili do tedaj zadovoljni, le skomignejo z rameni in rečejo: nihče ni nezadovoljst! To je logika oziroma prepričanje administrativnih samozadovoljencev, ki so jim pomembne zgolj številke in čim ugodnejše razmerje med prihodki in odhodki. Za njih je takšno zmanjševanje zaposlenih načrtovano in pozitivna kadrovska politika. Kratkoročno da! Toda koliko časa potrebuje strokovnjak, da zaživi v svoji polni ustvarjalnosti in sposobnosti? Ljudje jih zapuščajo na vrhuncu svoje delovne moči, ker ne morejo uresničiti ambicij in poslovnih ciljev v podjetju — pri tem plača ni tako močan razlog kot lastno dobro počutje.

Fluktuacija tudi v gostinstvu!

Odhajanje in prihajanje delavcev najbolj škoduje tistim dejavnostim, ki temeljijo na specifičnem znanju, ustvarjenem krogu partnerjev (strank, gostov) ali odnosu do ljudi (znanjih in notranjih), torej da obvladajo sposobnost komuniciranja. Še posebej močno občutijo posledice fluktuacij v gostinstvu.

Natakar ali kuhar se ne usposobi za delo v gostinstvu že s končanjem srednješolskega izobraževanja. Dober natakar (kuhar) se izoblikuje šele z leti na delovnem mestu, med sodelavci, s pomočjo starejših

sposobnih kolegov ali z lastno ustvarjalnostjo. Kuhar, ki je v tem poklicu že deset let, pa ne more kar naenkrat menjati službo in začeti delati v hotelu A-kategorije, če je prej kuhal v gostilni malice. Ali pa mogoče kdo meni, da je mogoče kuharje iz menze in hotelov menjavati tako kot tajnice, vratarje ali kurirje? Tajnica res lahko enako dobro piše po nareku v slabem ali dobrem podjetju, medtem ko kuhar iz slabe gostilne ne more naenkrat začeti kuhati zahtevne jedi po naročilu. Še posebej dragocen za vsako restavracijo in hotel pa je kuhar, ki je znal porabiti tudi svojo

pamet in si izmisliti nove jedi, jih umetniško aranžirati; ki je sodeloval na mednarodnih tekmovanjih in si pridobil številna priznanja — ne le zase, ampak tudi za hotel, v katerem je bil zaposlen.

Podobno je z natakarji — natakarica, ki je prijazna in priljubljena med gosti, da mnogi prihajajo v lokal tudi zaradi nje, bo s svojim odhodom povzročila ogromno škodo (sebi pa koristno).

Nasploh je fluktuacija v gostinstvu in turizmu nezaželjena — prav vsak ni sposoben delati z ljudmi, gosti. Tudi stalni gost-

je so veseli, če srečajo naslednje leto enak obraz, če ima hrana enak dober okus. Še pomembnejši so animatorji, ki preživijo večino časa z gosti.

Najpomembnejši vzrok, da gostinsko-turistični delavci »pobegnejo« iz podjetja, je preslabo vrednotenje njihovega dela. Mnogi poudarjajo, da odhajajo zato, ker njihovo delo ni imelo prave veljave v očeh vodilnih, da niso imeli možnosti napredovanja ali uresničevanja lastnih pobud, idej, predlogov.

bbp

Gospodarska gibanja — ocena in pričakovanja

V oceni gospodarskih gibanj Republike Slovenije, ki jih je pripravila Gospodarska zbornica Slovenije kot osnovo za razpravo o programu gospodarske in socialne politike za leto 92, se kažejo vsi problemi gospodarstva, ki so nastali z vojno agresijo na Slovenijo, eskalacijo vojne na Hrvaškem ter prekinitvijo blagovnih in plačilnih tokov z jugoslovanskimi republikami. Samo oktobra je namreč industrijska proizvodnja padla za 17 odstotkov, izpad plačil z drugimi republikami za 60 odstotkov, obisk tujih gostov pa je bil manjši za 87 %. Po desetletju gospodarske stagnacije in opazne lanske letošnje nazadovanja so letošnji kazalci uspešnosti gospodarstva katastrofalni.

Slovenska proizvodnja v letošnjih desetih mesecih je na ravni tiste iz leta 1978. Med neindustrijskimi dejavnostmi izstopa po kritičnosti turizem, kjer je bilo v desetih mesecih za 41 odstotkov manj prenočitev kot v enakem obdobju lani, po ocenah zavoda za makroekonomske analize in razvoj pa bo za toliko padel tudi obseg storitev v tej dejavnosti. Samo tri industrijske panoge so z

letošnjo proizvodnjo presegle lanske leto — to je proizvodnja naftnih derivatov, predelava kavnika in grafična dejavnost. Kritičen je tudi obseg gradbene dejavnosti, saj je za 27 odstotkov manjši kot v enakem lanskem obdobju. 17-odstotni oktobrski padec industrijske proizvodnje je še poslabšal letošnje slabe rezultate, tako znaša desetmesečno zaostajanje za lanskoletnim v enakem obdobju 11,6 odstotka.

Devetmesečni slovenski izvoz je manjši od lanske letošnje za 7,7 odstotka, uvoz pa za 7 odstotkov. Slovensko gospodarstvo je izvozilo na tuje 17,9 odstotka, v druge jugoslovanske republike pa 24,8 odstotka blaga. Predvideva se, da bo padec prodaje v druge republike do konca leta 30-odstoten in da se bo izvoz povečal za odstotek.

V oktobru je bilo v Sloveniji brezposelnih 85.000 delavcev, povprečno je izgubilo delo 3000 delavcev na mesec. V primerjavi z lanskim oktobrom je brezposelnost večja za 63,9 odstotka, stopnja brezposelnosti pa je narasla na 10,5 odstotka.

Ob vedno večji rasti življenjskih

stroškov upada kupna moč osebnih dohodkov v gospodarstvu za 28,4 odstotka in negospodarstvu za 38,1 odstotka. Zaradi visoke inflacije je upadanje realnih osebnih dohodkov posebej močno v zadnjih dveh mesecih.

LETA 2000 RAVEN LETA 1986

V Gospodarski zbornici Slovenije so izračunali, da bomo dosegli v Sloveniji šele leta 2000 raven iz leta 1986, ki tudi ni bila zavidljiva, če bi se prihodnja leta družbeni proizvod povečeval po 3-odstotni letni stopnji. Prav zaradi tega izračuna se zbornični scenarij za vodenje gospodarske politike v letu 92 močno razlikuje od vladnega. Pravi namreč, da moramo prihodnje leto doseči družbeni proizvod, ki bo vsaj enak letošnjemu, medtem ko vlada v svojih scenarijih (od prvotnih treh je sedaj pristala na dveh) napoveduje šestipol- oziroma dvanaestodstotni padec družbenega proizvoda. Vlada in njen podpredsednik Andrej Ocirk dvomit, glede na razmere, ko poleg jugoslovanskega izgubljamo tudi del evropskega trga, da bi prihodnje leto lahko dose-

gli kaj več kot čim manjši padec družbenega proizvoda. Ponujeni vladni scenariji temeljijo na negativnih ocenah rasti, padcu makroekonomskih sistemov in črnogledim napovedim v prihodnosti, zato jih mnogi ocenjujejo kot socialne programe in ne načrte za temelje gospodarskega razvoja. Enako kot v vladi, tudi v zborničnem sistemu trdijo, da se bomo drugo leto borili za preživetje, vendar so cilji gospodarske politike smeješi. Temeljni cilj, ki ga postavlja zbornica, je ohranitev družbenega proizvoda na letošnji ravni, uresničitev tega pa vidi na tržišču, v radikalnem povečanju izvoza, v zadržanju blagovnega prometa s plačilno sposobnim delom Jugoslavije in povečanju domače naložbene porabe. Medtem ko je vladna ekonomska politika pri zastavljanju ciljev gospodarstva v letu 92 nekoliko bolj zadržana in previdna, terja zbornica od nje, da gospodarstvo postane prednostno. Tako doma kot tudi v tujini, kjer naj bo gospodarstvu namenjena tudi diplomatsko-politična aktivnost.

RENATA FICKO

V Beltinki se je znova zalomilo

Imeli smo prav, ko smo pisali, da se v Rašici Beltinki vse začne in konča pri plačah. Prav tako smo pravilno napovedovali, da zvišanje novembrskih osebnih dohodkov za 17,5 odstotka ne bo pomirilo nezadovoljnih delavcev, ki že nekaj časa resno opozarjajo, da so njihove plače daleč pod izhodišči po kolektivni pogodbi. Tokrat se je zalomilo pri povračilih stroškov prevoza na delo.

Delavci so očitali vodstvu Rašice, medse so povabili generalnega direktorja Franca Lovšina, da je sedanji način obračunavanja prevoznih stroškov slabši od prejšnjega, ko je veljalo razmerje 60 proti 40. Po novem načinu obračunavanja prevoznih stroškov pripada delavcem, ki so od delovnega mesta oddaljeni manj kot 15 kilometrov, 400 tolarjev nadomestila mesečno, delavcem, ki pa so oddaljeni več kot 15 kilometrov, pa 1400 tolarjev. Delavci so opozarjali, da zavozijo veliko več kot dobijo in da je bil prejšnji sistem izplačevanja prevoznih stroškov pravičnejši. Pravičnejši za Beltince, saj so menili, da je sedanji način narejen po meri sodelavcev iz obrata v Gamelnjah, kjer vozi primestni avtobus, ki je veliko cenejši od krajevnega.

Vodstvo Rašice so tudi opozorili na dane, a neizpolnjene obljube, da bodo lahko do konca leta podpisali pogodbe o zaposlitvi in da bodo s svojimi osebnimi dohodki ujeli povprečje tekstilne industrije Slovenije.

Vodstvo Rašice je večino pripomb delavcev zavrnilo in jih označilo za neutemeljene. Predvsem pri prevoznih stroških so opozarjali, da ti nikakor niso prilagojeni delavcem v »centru« in da je njihova nizka vrednost odvisna samo od težkega gospodarskega položaja, v katerem Rašica trenutno je. Vodstvo Rašice je naložilo ustreznim službam, da preverijo, kako je z nakupi mesečnih vozovnic, ki bi vsaj malo pocenile prevoze na delo, ter da se pripravi spisek vozačev in mejnih problemov.

Glede nizkih osebnih dohodkov je bilo delavcem povedano, da so vzrok zanje visoke obresti za posojila, ki jih je Rašica najela zaradi svoje podkapitaliziranosti. Če je še pred dvema mesecema kazalo, predvsem zaradi močno povečanega izvoza, da bo bolje, je inflacija upanje požrla. V decembru bodo osebne dohodke v Rašici povečali za 16,6 odstotka.

RENATA FICKO

ALTERNATIVNA PREHRANA IN PREDSTAVITEV ŽIVILSKJE INDUSTRIJE V DIANI

Paša za oči in zdravilo za telo

Kavarna soboškega hotela Diana je bila v sredo, 4. decembra, podobna okusno urejeni trgovini s ponudbo zdrave hrane, pa tudi tokratni obiskovalci kavarniškega prostora niso bili podobni običajnim gostom. Okrog 90 jih je prišlo z namenom, da se seznanim z alternativno prehrano, nemalo pa, da predstavijo tisto, kar izdelujejo, pravim ljudem — tistim, ki bodo lahko te izdelke uporabljali v šolskih kuhinjah in vrtcih.

Združenje za gostinstvo in turizem Gospodarske zbornice Slovenije je organiziralo zanimivo predavanje in predstavitev izdelkov živilske industrije, ki se je končala s predstavitvijo hladno-toplega bifeja, ki so ga kuharji Diane pripravili iz izdelkov sodelujočih podjetij, slaščičarji pa so jih pogostili s pestro izbiro sladkih dobrot.

Vodja seminarja in svetovalac za gastronomijo pri Združenju za gostinstvo in turizem Anton Strajnar je bil z letošnjo udeležbo zadovoljen: »Lani smo imeli takšno predavanje v Radencih, vendar nismo uspeli pridobiti niti enega proizvajalca iz Pomurja, niti ne Pomurke. Menim, da jim je šlo še predobro. Danes se s svojimi izdelki predstavljajo Pomurka, Moja vas, Goričko in Mlinopek. Manjka Tovarna mlečnega prahu, čeprav se je tudi prijavila. Z udeležbo seminaristov izredno zadovoljen. Pred tremi leti je bilo v Lendavi 40 udeležencev, lani v Radencih 70, letos pa že okrog 90. Velik del stroškov plača Gospodarska zbornica, del podjetje, kjer so zaposleni, le nekaj mora spremlati vsak udeleženec sam. Letos se je struktura seminaristov spremenila v korist družbene prehrane, vrtcev in osnovnih šol. Precej je tudi z zasebnih gostilničarjev, medtem ko družbene restavracije in hotele le težko pridobimo. Verjetno jih podjetja ne pošiljajo, ker se jim zdi škoda denarja.«

Razveseljivo pa je, da so se za tovrstno izobraževanje odločili vrtci in šole, kajti prav mlade ljudi oziroma otroke najlaže navadimo na zdravi način prehranjevanja. Kdor se enkrat navadi na zrezke, prena z veliko maščobe in nezdrave sladkarije, se bo od tega odvil hrano, ko bo prisiljen zaradi bolezni. Iz razstavljenega pa smo lahko šele, ko bo prisiljen zaradi bolezni. Iz razstavljenega pa smo lahko opazili, da se slovenska živilskopredelovalna industrija zadnje čase močno trudi, da bi trgu ponudila čim bolj zdrave izdelke, z malo ali brez konzervansov in drugih škodljivih snovi ter v zdravi in lični embalaži. Mednje prav gotovo lahko prištevamo tudi Goričko in Mlinopek.

Kuharice in kuharji so z velikim zanimanjem prisluhnili predavanju Marije Sraka-Šadl o alternativni prehrani. Seznanila jih je, kakšni so najprimernejši zdravi zajtrki, kako mora biti sestavljen zelenjavni brok in kakšen je pomen že pozabljenih žit (oves in proso sta najbolj zdrava, vendar žal pozabljena). Prav tako v naši prehrani premalo uporabljamo oreške, semena, sojo in surovo sadje ter zelenjavo. Ze razvrstitev živil pove dovolj: biodinamična živila so na primer žita in semena, bioaktivna oreški in plodovi, biostatična jajca in meso ter

Na predstavitvi živilske industrije sta se predstavila tudi Panonkina Moja vas in Goričko.

biocidna (najbolj škodljiva) sol, sladkor in začimbe. Zadnja leta se pri številnih otrocih pojavljajo alergije na mleko in mlečne izdelke ter različna žita, kar je posledica dolgotrajnega napačnega načina prehranjevanja. Jedilnik moramo vedno sestavljati ustrezno strukturi ljudi, ki jim je namenjen. Če bi želeli, da bi otroci sprejeli (in se navadili) alternativne in zdrave jedi, bi jih morali najprej z njimi seznaniti, jim predstaviti vse koristi in zanimivost okusa. Prav tako pa bi šole morale dovoliti, da bi otroci sami sestavljali jedilnik — šele ko bi sami odločali odgovorno in samostojno o svoji zdravi prehrani, bi začeli resneje razmišljati o njenem pomenu.

Bernarda B. Peček

Kmetijci ne prevzemajo krivde

Kmetijstvo je v zadnjem času zašlo v takšne težave, da bi brez njihovega pospešenega reševanja lahko doživelo nepredvidljive posledice. Kmetijci zato opozarjajo, da zdaj ni čas, da bi izgubljali čas in moči z reševanjem strankarskih nasprotij, pač pa morajo združiti sile v okviru vseh političnih strank in se odločno zavzeti za rešitev nastalih težav. V takšnem vzdušju je izzvenela tudi javna tribuna o aktualnih problemih kmetijstva in možnostih njihovega reševanja, ki jo je prejšnji teden v Beltincih organizirala Socialistična stranka Slovenije.

Da so za srečanje izbrali prav Beltince, ni naključje, saj je to območje znano po pridelovanju krompirja, prav ti pridelovalci pa so se letos srečevali z največjimi težavami. Krompir je tako rekoč edina poljščina, katere odkupna cena se od lani do letos ni spremenila, s tistim, kar so zanj dobili, pa še zdaleč niso pokrili pridelovalnih stroškov. Vzrok za to je tudi slaba organiziranost izvoznikov, saj so ti zaradi medsebojne konkurence na italijanskem tržišču iztržili le polovico cene, ki je veljala v EGS-u. Navkljub vsemu pa je kmetijska združba odkupila večji del tržnih presežkov, tako da ima zdaj v skladišču še okoli 1500 ton krompirja, kakšnih 500 ton pa ga je še pri pridelovalcih. Zaradi teh problemov se že zdaj postavlja vprašanje, kako bo s spomladansko setvijo, saj kmetom zmanjkuje sredstev, kmetijska proizvodnja pa posojil ob sedanjih obrestnih merah ne prenese.

Nasploh so pomanjkanje sredstev za tekočo proizvodnjo in nesprejemljivi pogoji kreditiranja eden od problemov, na katerega kmetijci že dolgo opozarjajo, vendar brez uspeha. Zaradi tega se je znašla v težavah tudi Pomurska banka, saj ima pomursko kmetijstvo pri tej banki 800 milijonov tolarjev posojila, zahtevki pa so še za dodatnih 380 milijonov tolarjev. Po zadnjih ukrepih Banke Slovenije, ki ni upoštevala posebnosti pomurskega kmetijskega prostora, se je Pomurska banka znašla v težkih likvidnostnih težavah, ki jih bo poleg kmetijcev čutilo tudi preostalo gospodarstvo.

Pri razdeljivanju sredstev republiškega proračuna je kmetijstvo letos prav tako potegnilo krajši konec, zato zahtevajo, da se pri oblikovanju proračuna za prihodnje leto tej panogi nameni več sredstev. Predvsem za regresiranje obresti in druge spodbude, saj kmetijci ne morejo prevzeti odgovornosti za to, da je hrana pri nas draga. Primerjava z drugimi državami je nesmiselna, če ne upošteva specifičnosti naše kmetijske proizvodnje, ki še vedno temelji na neustreznih posestni sestavi in dragih reprodukcijskih materialih.

V izvršnem svetu občine Murska Sobota pripravljajo dolgoročno strategijo razvoja kmetijstva, vendar bo veliko več morala narediti tudi država Slovenija. Takšna zahteva pomurskih kmetijcev je še toliko bolj upravičena, saj ti več kot dve tretjini tržnih presežkov hrane prodajo zunaj Pomurja, zato bodo vztrajali, da se bo pri oblikovanju prihodnje kmetijske politike bolj upošteval tudi njihov glas.

LUDVIK KOVAČ

V Pomurju ni ustreznega kadra za urbanističnega inšpektorja

Višje ali nižje kazni

Povečanje števila pritožb, ki jih prejema na Upravi za inšpekcijske službe, ne pomeni nujno povečanja števila kaznivih dejanj, ampak je to lahko tudi izraz večje demokratičnosti in samozvesti občanov, so menili člani Izvršnega sveta SO Murska Sobota.

Na prvi decembrski seji so namreč med drugim obravnavali tudi Program dela Uprave za inšpekcijske službe občin Gornja Radgona, Lendava, Lutomer in Murska Sobota za leto 1992, kar je zelo nehalno in težavno. Mnogo je namreč problemov, o katerih so se razpisali tudi pripravljavci programa, ki niso odvisni zgolj od občinskih upravnih organov. Tako na primer inšpektorji opozarjajo, da spremembe predpisov ne sledijo hitrim spremembam razmer, še posebej pa so nezadovoljni z globalnim (pogrešajo podporo političnih in upravnih sklepov) reševanjem komunalne problematike, problematike varovanja pitne vode tero nasploh varovanja okolja. Zavedajo se, da povzročajo nezadovoljstvo med ljudmi sporni objekti (farme, kafiterija, ki še vedno nimajo ustreznega dovoljenja za obratovanje, vendar so večje odločitve odvisne predvsem od republiških organov, posredno pa tudi od pritiska občinskih struktur).

Inšpektorji opozarjajo občinske upravne organe, da so bili postopki za izdajo dovoljenj za začetek dejavnosti številnim novim podjetnikom in obrtnikom večkrat pomanjkljivi in nepopolni. Zapisali so: »Postavlja pa se tudi vprašanje smiselnosti tovrstnih pregledov, če postopek ne poteka po veljavnih predpisih.« Učinki kaznovalne politike (in s tem dela inšpektorjev) so kljub določenim spremembam v višini kazni še vedno premajhni, poseben problem pa predstavlja »ne-reševanje predlog za kaznovanje s strani sodnika za prekrške v občini Lendava«, menijo inšpektorji.

Že nekaj časa so inšpekcijske službe v nekakšnem dokončnem uresničevanju reorganizacije, saj naj bi v prihodnje bili (podobno kot davčne uprave) pod republiško pristojnostjo. Z osamosvojitvijo Slovenije in postavitvijo novih prehodov na meji s Hrvaško so tudi inšpekcijske službe prevzele vrsto dodatnih obveznosti pri nadzoru uvoza in izvoza blaga, čeprav je število inšpektorjev že nekaj let nespremenljivo. Zaradi tega lahko opravljajo na področjih urbanizma, gradbeništva in komunale le najnujnejše naloge. Čeprav so delovna mesta zasidena le 70-odstotno, pa ne načrtujejo povečanja števila zaposlenih, saj se zavedajo, da bo po reorganizaciji na republiški ravni to odvisno od republiških organov.

Zanimiv je podatek, da se na razpisano delovno mesto urbanističnega inšpektorja ni prijavil noben kandidat, ki bi izpolnjeval razpisne pogoje.

Vinarski, ribiški in lovski inšpektorji torej tudi prihodnje leto še ne bodo »strašili« po pokrajini ob Muri. Njihovo delo bodo opravljali sedanji, kmetijski, vodnogospodarski, gozdarski, kmetijski in veterinarski inšpektorji. Sicer pa si inšpektorji želijo predvsem usklajeno delo z izvršnimi sveti in drugimi upravnimi organi, obljublja pa, da bodo poostri osebno odgovornost ob kršitvi delovnih obveznosti in discipline, predvsem ob neučinkovitosti in opustitvi dela v postopku.

Člani soboškega izvršnega sveta so soglašali, da bo potrebno vidno kazni sproti prilagajati, prav tako pa sprejeti nujne občinske odloke, kot sta na primer akta o odpiralnem času in dovoljenih parkirnih prostorih.

Bernarda B. Peček

Novi bencinski servis v Soboti

S spremembo sezidalnega načrta za območje med Noršinsko in Lendavsko ulico ter Puconskim potokom v Murski Soboti bodo storjeni prvi koraki za zgraditev novega servisno-trgovskega središča. Predlog spremembe je že obravnaval izvršni svet, te dni si načrte lahko ogledajo tudi vsi občani, saj so razgrnjeni na za to določenih mestih, nato pa bodo o njih odločali še v skupščinskih klepetih.

Gre za čim boljše izkoriščenost prostora v bližini baze AMD in sedanje poligona in konkretno ponudbo tujega podjetja, ki se ukvarja s prodajo naftnih izdelkov. Le-to želi v vsaki občini odpreti sodoben bencinski servis, v okviru katerega bi ponujali tudi storitve čiščenja avtomobilov z vodo in sesalnike, poslovala bi delavnica za manjša hitra popravila avtomobilov ter trgovina za prodajo izdelkov, ki jih potrebujejo šoferji za avtomobile.

Poleg tega bo s spremembo zazidalnega načrta nastal tudi prostor za manjši oskrbno-trgovski center ter 5 večjih in 10 do 15 manjših parcel za proizvodno dejavnost. Novi poligon bo pod električnimi daljnovodi, saj pod njimi ni dovoljena nobena druga dejavnost. Ko bodo ti načrti uresničeni, bo semaforizacija križišča Markišavske, Noršinske in Lendavske ulice nujna.

Na zanimiva le severna vpadnica v Soboti, ampak tudi jugozahodna. Trgo-avto Koper si namreč prizadeva, da bi v bližini Agroservisa razvil konkurenčno prodajo avtomobilov.

hbp

SKB BANKA D.D.

PREGLED LETNIH OBREŠTNIH MER TOLARSKEGA VARČEVANJA OBČANOV

Stanovanjskokomunalna banka omogoča občanom, ki imajo kakršne-plačilne obveznosti v dinarjih, možnost dinarskega nakazila na Hrvaško in v druge republike. Vse, ki si želijo urediti denarne prilive iz drugih republik, pa vabi, da se ogledajo v ekspozituri v Murski Soboti. Poleg limita v višini 150.000 SLT daje SKB obrtnikom posojila za poslovna sredstva od 6 do 10 let in posojila za tekoče poslovanje do 12 mesecev.

SKB omogoča dnevne vezave, daljše od 30 dni. Tako vezana sredstva za vsak naslednji dan obstajajo po takrat veljavni revalorizacijski stopnji. V vseh poslovalnicah SKB BANKE lahko občani po najvišji dnevni ceni prodajajo svoje devizne prihranke. Občane vabijo, da se o tem sami pričinajo.

NOVO V POMURJU

Danes ob 13. uri bo v Gornji Radgoni otvoritev novih poslovnih prostorov ekspoziture SKB BANKE d.d. V novih poslovnih prostorih bodo delali za občane poslovalci v ponedeljek, 16. decembra.

Delovni čas vsak delavnik od 8. do 12. in od 13.30 do 15.30, ob sobotah od 8. do 11. ure.

Ekspozitura opravlja vse storitve tolarškega in deviznega poslovanja za občane in obrtnike. Vse informacije po telefonu 65-841.

Trauttmannsdorfi ponovno na Negovi?

Usoda negovskega gradu oziroma njegove nadaljnje obnove je čedalje bolj negotova. Mnogi se sprašujejo, ali je Ivan Lovce sploh nameraval obnoviti grad in resno iskati sofinancerje. Obrtno zadrugo Vizija s sedežem v Mariboru je pred kratkim preoblikoval v podjetje TERMEL in o tem s kratkim dopisom obvestil izvršni svet SO Gornja Radgona. Sam je z opravljenim delom očitno zadovoljen, saj je zapisal: »Kljub občasnim zastojem pri realizaciji skupne pogodbe smo kot majhno podjetje zadovoljni z opravljenim delom, saj lahko s ponosom povemo, da smo praktično brez tuje pomoči predvsem finančno pripravljeni projekt do te faze.« Kdor pozna dosedanja opravljena dela, ve, da je grad očisti in pripravljen za nadaljevanje gradbenih obnovitvenih del, vendar pa je tako še bolj izpostavljen slabim vremenskim razmeram. Prav tako je znano, da so bila vsa dosedanja dela financirana v glavnem s sredstvi občinskega proračuna in republiškimi sredstvi (javna dela).

V istem dopisu tudi obveščajo, da je Projekt Negova trenutno v fazi pridobivanja ustreznih soglasij za izdajo lokacijske dokumentacije in gradbenega dovoljenja. Brez možnih (denarno) sofinancerjev nadaljevanje gradnje ne bo mogoče. Žal moramo po dveh letih ugotavljati, da Lovce še vedno nima prijemljivih predlogov. Po njegovem mnenju je najresnejši zasebni kupec g. Trauttmannsdorf iz Frankfurta, ki je v zadnjih dneh zahteval dodatne podatke in ki so mu jih tudi že poslali (plemiška rodbina Trauttmannsdorf je bila lastnik negovskega gradu od 16. stoletja do 2. svetovne vojne). S podjetjem EVROINVEST iz Zagreba se dogovarjajo o možnostih vključitve projekta v pridobitev posojila švicarskih bank, s čimer bi želeli zainteresirati predvsem domače kupce. Nadalje se dogovarjajo s kupcem iz Amerike in agencijo TIME SCERING iz Londona, IMP pa predstavlja negovski projekt v okviru podobnih projektov možnim japonskim kupcem. O povpraševanju domačih in tujih kupcev jih menda obvešča tudi sam minister Ingo Paš.

Čeprav razumemo, da so bile politične in gospodarske razmere v zadnjih mesecih skrajno neugodne za pridobivanje možnih investitorjev, pa je neodpušljivo, da so vse navedene obljube brez kakršnih koli oprijemljivih dokazov o resnosti dogovorov.

Mogoče se bomo res odzvali njihovu vabilu, zapisanem v zadnjem odstavku: »Ponovno vas vabimo k večjemu zanimanju za opravljeno delo. Vabimo vas, da si ogledate vse gradivo, projekte, finančne elaborate ipd., saj boste le tako lahko dobili celoten vtis oziroma vpo-gled.«

Res je, da se za načrte in elaborate nismo preveč zanimali; nihče pa nam ne more očitati, da se nismo zanimali za grad. Vemo le to, da »razgaljeni« grad hitreje propada.

Bernarda B. Peček

OBVESTILO

Obveščamo delovne ljudi in občane, podjetja in druge organizacije ter skupnosti, da bodo upravni organi pomurskih občin Murska Sobota, Ljutomer, Gornja Radgona in Lendava **namesto v petek, 27. 12. 1991, DELALI** v soboto, 14. decembra 1991. Uradne ure za poslovanje s strankami so od 7.00 do 15.00.

20 LET IZDELAVE MONTAŽNIH GREZNIC

Ob jubileju ponujam cenjenim kupcem, kateri bodo plačali greznico prek stanovanjske zadruge ali pri meni do 20. 12. 1991 brezplačen prevoz ne glede na oddaljenost.

Vsem dosedanjim strankam in kupcem pa se zahvaljujem za zaupanje in jim želim vesel božič ter srečno in uspešno leto 1992.

Milan Nemec, Boračeva, tel.: 65-090

PODJETJE MLINOPEK Murska Sobota po sklepu direktorja razpisuje prosta dela in naloge

— vodja računovodstva

Pogoji:

- visoka ali višja izobrazba ekonomske smeri,
- najmanj 3 ali 5 let delovnih izkušenj pri opravljanju takih delovnih nalog.

Izbrani kandidat bo imenovan za 4 leta.

Ponudbe z dokazili o izpolnjevanju pogojev naj kandidati pošljejo v 8 dneh po objavi razpisa podjetju Mlinopek M. Sobota, Lole Ribarja 11.

Kandidate bomo obvestili v 15 dneh po izbiri.

VETERINARSKI ZAVOD MURSKA SOBOTA p.o.
69000 Murska Sobota
Lendavska 27
tel. 069/21-492, 21-991

objavlja
razpis
za dela in naloge

direktorja

z naslednjimi pogoji:

- visoka izobrazba — dipl. veterinar s strokovnim izpitom,
- 5 let delovnih izkušenj dipl. veterinarja,
- da je državljan R Slovenije.

Dela in naloge direktorja se razpisujejo za 4 leta.

Kandidati naj oddajo pisne prijave z dokazili o izpolnjevanju pogojev v 15 dneh na Veterinarski zavod Murska Sobota, Lendavska 27, z oznako »za razpisno komisijo«.

O izidu bomo kandidate obvestili v 30 dneh po izteku roka za sprejemanje prijav.

Elektromaterial: ponudba delavcev

Na okoli tristo naslovov že registriranih podjetij ali takih v ustanavljanju je podjetje Elektro material iz Lendave poslalo dopis z naslednjo vsebino: zaradi posodobitve proizvodnje bomo čez čas v podjetju imeli presežke delavcev, predvsem žensk, ki nimajo strokovne izobrazbe. Če boste zaposlili nekvalificirane delavce za nedoločen čas, smo zanje pripravljeno plačati polovico stroškov osebnega dohodka našega presežnega delavca, za prve tri mesece.

Sama ponudba lastnih delavcev, ki pa se za odhod iz podjetja odločajo prostovoljno, je dokaj neobičajna in nenavadna. Zakaj so jo sploh pripravili?

Vodja splošne službe, Marija Mavrič, je pojasnila, da je ponudba, ki so jo poslali podjetjem in bodočim podjetnikom, uresničevanje sklepa delavskega sveta iz lanskega leta, da je ob drugih sanacijskih ukrepih treba presežnim delavcem pomagati, ali problem presežkov reševati na human način. Že v začetku letošnjega leta je šest delavcev tako odšlo v podjetje Ilirija. Zanje so tri mesece plačevali 70 odstotkov osebnega dohodka in stroške prevoza.

»Danes so pač takšne razmere, da nekaj moraš ponuditi,« ugotavlja Marija Mavrič.

Posebno ponudbo pa so pripravili tudi za tiste delavce, ki so se predčasno upokojili. Če so torej šli v pokoj predčasno, so na svojem podjetju dobili še razliko. Upokojenci so tako s pokojnino in razliko, ki jim jo je izplačalo podjetje, dobili dohodek, kot da bi delali. Za številne pa so dokupili tudi zavarovalno dobo. V lanskem letu se je upokojilo 13 delavcev, 7 predčasno, za ostale pa so dokupili leta. V letošnjem letu pa se je število zaposlenih še zmanjšalo za 38 delavcev, kar 18 pa se je upokojilo z dokupom zavarovalne dobe.

Ponudbe delavcev, ki bodo zaradi posodobitve in drugačnega programa dela postali višek delovne sile, so torej poslali podjetjem, ki že delajo ali so še v nastajanju. Odziv res še ni bil velik, nekaj odgovorov pa so že dobili. Dopise so namreč razposlali konec septembra.

»Nikogar od delavcev ne silimo, da bi moral drugim, o pogojih odhoda iz podjetja pa smo obvestili sindikalne predstavnike, razpravljali pa bomo tudi v sindikalnih skupinah,« je rekla Marija Mavrič.

MAJDA HORVAT

Zdenka Vidovič

Lokalna samouprava po novem

(Nadaljevanje iz prejšnje številke)

V ta namen občina ustanavlja zavode, ustanove in organe občinske uprave, pospešuje vse oblike gospodarskega razvoja, skrbi za zdravstveno službo, otroško varstvo, organizira vzgojno-izobraževalno in kulturno dejavnost ter ustvarja razmere za gradnjo stanovanj, določa poslovnanje javnih ustanov in zavodov, sprejema gradbene načrte, gradi in vzdržuje lokalne javne ceste, javne poti in druge javne površine, opravlja nadzor nad krajevnimi prireditvami, opravlja lokalno, komunalno, gradbeno, požarno in tržno lokalno nadzorstvo, predpisuje lokalne davke, organizira krajevno varnostno policijo, ustanavlja javne ustanove za izvensodno poravnavo sporov, organizira oziroma opravlja pokopališko in pogrebno službo, določa prekrške in denarne kazni za prekrške, s katerimi se kršijo občinski predpisi, sprejema statut občine, občinske odloke, uredbe, pravilnike in druge predpise. V okviru prenesenih pristojnosti iz republike opravlja občina tudi prijavno in odjavno službo, matično službo, službo za statistiko, naloge v zvezi z volitvami in druge zadeve po posebnih predpisih. Naloge mestnih občin so še širše, saj poleg že omenjenih zajemajo tudi zagotavljanje delovanja kulturnih, znanstvenih, socialnih, varstvenih in zdravstvenih ustanov, ki imajo pomen za širšo lokalno skupnost, urejanje, zbiranje, odvažanje in odlaganje komunalnih odpadkov idr.

Organov prihodnje občine v tem prispevku ne bi podrobneje predstavljala. Naj omenim le, da so to občinski svet, eden ali več občinskih odborov in župan. Najvišji organ je občinski svet, ki odloča o vseh zadevah v okviru pravic in dolžnosti občine. Občeno predstavlja in zastopa župan, ki tudi skrbi za izvajanje odločitev občinskega sveta in odborov. Nesposredne oblike sodelovanja občanov pri izvajanju občinske oblasti so zbor občanov, referendum in ljudska iniciativa.

Prvi poskus oblikovanja novih občin v Sloveniji je ob upoštevanju izhodišč nove zakonodaje pripravil dr. Igor Vrišer, priznani profesor filozofske fakultete v Ljubljani. Predlog teritorialne razdelitve naše republike je objavil v gradivu Oblikovanje novih občin v Republiki Sloveniji, iz katerega povzemam pregled občin, ki bi po novem nastale v pomurski regiji.

(Nadaljevanje prihodnjic)

NAJ POMUREC (POMURKA) MESECA

GLASUJEM ZA

(ime in priimek predlagatelja ter naslov)

do **20 %**
POPUSTA
ZA GOTOVINSKO PLAČILO
V TRGOVINI LIP BLEDE
V MURSKI SOBOTI
VRATA ● OKNA ● OBLOGE IZ
MASIVNEGA LESA ● FURNIRANE
OBLOGE ● POHIŠTVO ● ŽAGAN
LES ● OPAŽNE PLOŠČE

lip & bled

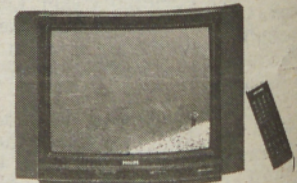
lesna industrija

04260 bled, ljubljanska c. 32
telefon: (064) 77-661, tele-
gram: lip bled
teleks: 34525 yu lipexs, tele-
faks: 78378

Obiščite nas v trgovini Lip Bled v
Murski Soboti 069/22-941

STEREO TV

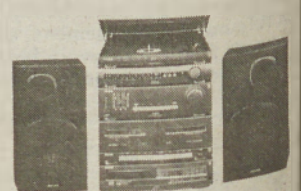
PHILIPS ROYAL COLOR 28 GR 9870
70 cm Flat-Square, Blackline, Top-
teletext,
2 x 20 W stereo, scart in S-VHS
priključki,
daljinsko upravljanje, izklopitvena
avtomatika

IZVOZNA CENA:
10.990 ATS

STOLP RELAXING

Philips C 320 s tunerjem in ojačevalcem, CD-jem z daljinskim upravljanjem, dvojni kasetofon, avtorverze, tripasovni zvočniki z daljinskim upravljanjem, 600 W

IZVOZNA CENA:
9.900 ATS

STOLP LASER 300

Philips, glasbeni sistem s CD-jem in dvopasovnimi zvočniki

IZVOZNA CENA:
3.990 ATS

Langgasse 51
telefon: 9943 3476 2312

VSEM ŽELIMO VESEL BOŽIČ IN
SREČNO 1992!

ELEKTRO II
kossar
8490 RADKERSBURG

Pojasnilo: Farkaševe praznične zasluge

Informacija, ki so jo dobili bralci Vestnika pod gornjim naslovom, je pomanjkljiva. Kot poslanec v ZO se čutim dolžnega k napisanemu podati naslednje pojasnilo.

Ob obravnavi zakona o praznikih in dela prostih dnevih v ZO sem povedal: Predlagam, da se 31. oktober, dan reformacije, ki ga praznujejo evangeličani, uvrsti med praznike. Reformacija je povezana s Primožem Trubarjem Dalmatinom in še nekaterimi Slovenci, ki so postavili temelje slovenske književnosti.

Ker je bil zakon v fazi sprejemanja, samo predlog ne bi zadostoval. Na pomoč mi je priskočil socialdemokrat g. dr. Vivod. Z njegovim posredovanjem so v službah pripravili veljavni amandma (spreminjevalni predlog) k 2. členu zakona. Amandma v zboru občin ni dobil zadostne podpore. V tem primeru je bil dobrodošel amandma g. Šukljeta v DPZ. Oba amandmaja je sprejela usklajevalna medzborovska komisija, ki ju je vsem trem zborom predlagala v sprejem. Ob razpravi o predlogu usklajevalne komisije v ZO je pomembnost 31. oktobra — dneva reformacije strokovno obrazložil dr. Vivod.

Do tedaj mi ni bilo jasno, kako je sploh amandma prišel pred usklajevalno komisijo.

Predlog je kljub nekaterim pripombam bil sprejet. Zapletati se je začelo ob sprejemanju zakona v celoti. Nekateri poslanci so javno izražali svoje nezadovoljstvo, češ da si kar na hitro izmislijo praznike in da zaradi tega ne bodo glasovali za zakon. Ob tem se nisem mogel zadržati, da ne bi povedal svojega mnenja.

Drži pa eno: Šukljeta amandma ne bi bil sprejet, če ne bi bilo tudi mojega in obratno. Med pav-

zo so mi kolegi iz drugih zborov povedali o amandmaju g. Šukljeta, da ju je (tudi mojega) podprla predvsem opozicija, kar pa mene osebno ne preseneča.

Opisani primer pa je samo eden dokaz več, kakšne pomanjkljive informacije posredujejo sredstva obveščanja.

Karel Franko, poslanec zbora občin

Odprto pismo
podpredsednici IS za
družbene dejavnosti
Brigita BAVČAR

Spoštovana gospa Brigita Bavčar!

Najprej vas prav lepo pozdravljam. Oprostite mi, toda v svoji nemoči se obračam na vas. Osebnost vas ne poznam, poznam pa vas kot odličnega novinarja in kot žensko, ki se zavzame za pravico.

No sedaj pa moj problem. Že 20 let živim v Prekmurju. drugače sem iz Ljubljane. Bolujem za sklerozo multipleks že 15 let, 10 let pa delam skrajšan delovni čas. Točno pred letom dni sem se ločila in imam iz tega zakona sina. Verjemite mi, da se za razvezo nisem odločila na vrat na nos, ker se nisem. Na to so me prisilile že dalj časa trajajoča nesoglasja in nenormalen način življenja mojega bivšega moža. Samo za primer naj navedem, da je v času najinega zakona pripeljal iz tujine tujo žensko v našo hišo. Le tej je zamolčal, da živimo skupaj ter ji dejal, da sem že 8 let mrtva, ter da sam skrbim za mladoletnega sina, ki mu je bilo takrat 16 let. Si lahko predstavljate kaj sva s sinom doživela ob tem dogodku, za sina pa vem, da tega šoka ne bo pozabil. Možev izgovor za to dejanje je bil, da je to naredil zato, ker noče mojega deleža vinograda prepisati na sina, katerega pa sem s tem hotela vspodbuditi, da bi hodil z veseljem delat v

vinograd. V zakonu je bila tudi zgrajena medetazna stanovanjska hiša. To je dom mojega sina. Iz srca mi je žal, da sem v to razprtijo potegnila tudi njega, vendar resnično nehoti (sinu sem se zato že opravičila). Namreč polovico svojega deleža pri hiši sem dala svojemu sinu v dobri veri, da bo njegov oče pustil moj delež na miru. Sin je sedaj star 17 let. Mož želi hišo prodati, vendar jaz na to ne pristajam. Zakon pa dopušča, da mož razveljavi pogodbo, ko sem sinu darovala polovico hiše. Mož pa ima tudi 7 letno nezakonsko hčerko.

O vsem tem sem obvestila novinarje pri Radio M. Sobota Loparnika. Naredil je oddajo o tem, dobil pa še bolj porazne odgovore. Namreč naš sistem se vmeša šole, ko se kakorkoli zgodi. Se pravi, za pomoč ni nikogar. Isti odgovor sem dobila, ko sem se pozanimala, kaj lahko naredim, ko je iz hiše odnesel televizor, ki je bil kupljen v času zakonske zveze. Se pravi, zakon lahko odnese vse kar se odnese da, jaz z mladoletnim sinom pa lahko samo gledam. Kako to vpliva na otroka, pa mišlim, da razumete. Zastavila sem poslaniku parlamenta dr. Magdiču ta ista vprašanja katera sledijo v nadaljevanju. Odgovora še nisem dobila.

V Sloveniji gre statistično narazen vsak drugi zakon. Toda kje so otroci, se ne vpraša nihče. Otroci niso zaščiteni nikjer drugje kot na papirju. Kakšni ljudje smo Slovenci, da lahko dopustimo, da so otroci materialno nezaščiteni v kolikor zakon razpade. Nikjer nisem zasledila v naši novi vladi, da bi kjerkoli govorili o socialni politiki — otrocih. Pa hočemo v Evropo. Kako, lepo vas prosim! Otroci so naša prihodnost. Kaj pa jim mi nudimo? Dobro, zakon gre narazen. Toda zakaj morajo otroci najbolj trpeti. Ti že dovolj trpijo, da izgubijo enega od staršev. Vendar, če je tak primer kot pri meni (vem pa, da je takih primerov največ) zakaj takrat ne nastopi socialno skrbstvo ali zakaj niso otroci po zakonu bolj zaščiteni. Zakaj lahko eden od staršev zahteva odvzem dobrin, katere mu je dal drugi starš. V vseh ostalih primerih razumem, da zakon to dovoljuje. Toda zakaj otroci? Zakaj nihče nič ne stori na tem področju. Priznati vam moram, da o teh stvareh tudi jaz nisem razmišljala dokler se nisem znašla v tem položaju. Šele sedaj razumem ženske, ki sežejo ali po pijači, prostituciji, ali pa po orožju. Odprla sem ogromno vrat in prosila pomoč za svojega sina. Razen lepih besed nisem dobila drugega.

Lepo vas prosim, pomagajte mi. S tem ne boste pomagali mojemu sinu, ampak nešteto mladim osebam, ki šele stopajo v življenje. Povrnili jim boste vero v življenje, pa tudi pravičen pravni razvoj naše republike. Tako marsikdo ne bo posegal po pijači ali mamilih ali šel na pot propada, kamor so ga pripeljali brezvestni starši.

A. S.

Brezvestni vozniki na naših cestah

22. novembra me je na vaški poplavljeni cesti v Cezanjevcih kot kolesarja močno poškrbilo voznik

osebnega avtomobila, ki se mu je tako mudilo, da pri srečevanju ni zmanjšal hitrosti in naj si vsaj prečita te vrstice, da bo vedel, kako se obnaša do drugih ljudi na cesti.

Jože Makoter ml.,
Cezanjevci 15

SKUPŠČINA REPUBLIKE SLOVENIJE IZVRŠNI SVET

- za predsednika IS, g. Lojzeta Peterleta
- Ministrstvo za promet in zveze (za ministra, g. Kranjca)
- Ministrstvo za zunanje zadeve (za ministra g. dr. Dimitrija Rupla)
- Ministrstvo za notranje zadeve (za ministra g. Igorja Bavčarja)
- Ministrstvo za finance (za ministra g. Dušana Šešoka)

IZVRŠNI SVET SKUPŠČINE OBČINE LENDA VA

ODPRTO PISMO

Vaščani Dolge vasi želimo vas in širšo slovensko javnost ponovno seznaniti s sedaj že popolnoma nevzdržnimi razmerami na naših cestah v Pomurju, s poudarkom na relaciji Murska Sobota—Lendava—mednarodni mejni prehod z Madžarsko dolgo vas—Rédics.

Ceste so pri nas že od nekdaj zanemarjene, slabozdrževane, sedaj pa so že takorekoč neprevozne predvsem zaradi dotrajanosti in v zadnjem času povečanega prometa.

Kljub nenehnim opozorilom se žal še ni izoblikovala miselnost na republiški ravni, da vodi tudi proti vzhodu države za bodoči razvoj strateško pomembna cesta. Še kako se zavedamo sedanjih težav naše družbe, saj jih tudi sami čutimo na vseh področjih življenja, vendar ob takšni frekvenci prometa ob tej cesti več ni mogoče živeti. Cesta je dvopasovnica, brez pločnika, brez kolesarske steze. Danes uporablja to cesto ne le celotna bivša Jugoslavija, ampak brez pretiravnaja, tudi pol Evrope. Dnevno vozi skozi Dolgo vas tudi po 300 težkih tovornjakov. Na cesti so otroci, kolesarji, poljedelska mehanizacija. Ja, kdo bo kriv za žrtve prometa?

Na katastrofalne razmere smo opozarjali pristojne organe na občinski in republiški ravni, vendar ustreznega odgovora nismo dobili.

Vaščani Dolge vasi smo se zato z vso odgovornostjo odločili, da bomo v petek 13. decembra 1991. zaprli cesto.

S tem, vlado javno pokličemo in opozorimo, ponujamo možnost za pravočasno in učinkovito hitro ukrepanje.

S spoštovanjem
Pozsonec Maria
delegatka DPZ Skupščina
R Slovenije

PROIZVODNJA SANITARNIH ČELIC
L E N D A V A d.o.o.

»VARIS«

69220 Lendava
Industrijska cesta 4 b
Telefon: h. c. (069) 76-111
prodaja: (069) 75-804
Telefax: (069) 75-806

— PROJEKTIRANJE, PROIZVODNJA IN MONTAŽA SANITARNIH KABIN

(do sedaj izdelanih nad 30 tisoč kabin, od tega prodanih 80% na tujih tržiščih)

— IZDELAVA TLAČNIH POSOD različnih oblik, od 12 do 1000 l, različni delovni tlaki od 2,5 do 10 barov

— CEVNI RADIATORJI MONCER so novost na domačem tržišču, ogrevajo in omogočajo interijersko rešitev bivalnega prostora v različnih velikostih in živih barvah

**VESEL BOŽIČ TER SREČNO IN
USPEŠNO POSLOVNO LETO 1992!**

Kmetje, obrniki, podjetniki

EUROPLIN

Ob energetskih, ekoloških in ekonomskih problemih vam bo pomagal EUROPLIN. Potrebno energijo za vaš izdelek si zagotovite s plinom v rezervuarjih.

- Pokličite EUROPLIN — (0601) 22-439 ali oddajte sporočilo po telefaksu: (0601) 21-204, montirali vam bomo plinovodno inštalacijo z vso potrebno opremo. Jamčimo zanesljivo dobavo plina.

Dopisujte v Vestnik

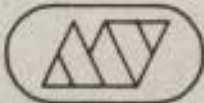

organizira strokovno srečanje

MANAGEMENT KADROV IN ZUNANJETRGOVINSKO IZOBRAŽEVANJE,

ki bo 16. in 17. decembra v Centru za zunanjo trgovino v Radencih. Namen seminarja je oblikovanje izhodišč za uspešno izbiro in motivacijo kadrov v podjetju. Prijave zbirajo v Centru v Radencih, srečanje je brez kotizacije.

Zlati nakit ali ure CASIO, Yunghans so lahko dragoceno in trajno darilo!

ZLATARSTVO MANDIČ

Menjamo vam tudi stari nakit za novega s katerim boste spet zadovoljni. Nakup lahko opravite tudi v hotelu AJDA v Moravskih Toplicah. Vsem strankam vesele božične praznike ter SREČNO NOVO LETO 1992
Kocljeva 14 b, tel: 21-725 MURSKA SOBOTA

PREHRANA

d.o.o., Lendava

Industrijska ul. 1
69220 Lendava
tel.: 75-659
telefaks: 75-340
teleks: 35-246

VSEM SKUPAJ ŽELIMO VESELE
BOŽIČNE PRAZNIKE IN SREČNO
NOVO LETO 1992!

PRODAJALNA OBLAČIL
HOTEL AJDA
MORAVSKE TOPLICE

**Med razmišljanjem
o nakupu slovesne
obleke pomislite
na večno resnico:**

**Ni vse zlato,
kar se sveti**

NAFTA LENDAVA

p.o.

Rudarska cesta 1, 69220 LENDAVA
tel: (069) 75-201, 75-301
telefaks: (069) 75-621
teleks: (069) 38-626

S PROGRAMI

- raziskave nafte in plina
- pridobivanje in predelava nafte
- petrokemijska proizvodnja (metanolska kemija)
- izdelava strojev in opreme
- montaža raznih postrojenj

**ŽELI VSEM SODELAVCEM IN
POSLOVNIM PARTNERJEM VESEL
BOŽIČ TER SREČNO IN
USPEŠNO NOVO LETO 1992.**

Podjetje za proizvodnjo in inženiring, d.o.o.
69225 Velika Polana
Tel.: 069/70-642

**VSEM POSLOVNIM PARTNERJEM
IN SODELAVCEM ŽELIMO VESELE
BOŽIČNE PRAZNIKE TER SREČNO
NOVO LETO 1992.**

Franc Tarča je spregovoril . . .

Skrivnostno izginjanje ljudi • Preprečen atentat • Smrt nosečnice • »Krivi« so bili nedolžni • Čemu mu bo pištola?

Nashe pisanje o povojnem po-
boju nedolžnih žrtv v gozdišču
Babji ložič blizu Ljutomerja, je
naletelo na velik odmev. Večina
bralcev odobrava načrtovanje
tem, ki so bile dolgo časa tabu.
So pa seveda tudi taki (prizade-
li?), ki kritizirajo novinarja. Med
te sodi anonimnež, ki je zapisal
nekaj hudih na račun našega so-
delavca.

SOTRPINI SO IZGINJALI

S Ptujja se nam je oglasil 71-le-
tni Franc Tarča, ki je do 1987.
leta živel v Radoslavcih. Kar po-
gumno je zapisal, da so se poboji
začeli že prej, 1943. leta, ko so,
denimo, izginjali ljudje z območ-
ja Bučkovec. Začelo naj bi se z
umorom Ivana Pušenjaka s Ka-
menščaka, nato se zaposlil na ža-
gi pri Stanku Cvetku v Cezanjev-
cih. Poleg obriti in trgovine je
imel še večje posestvo. Tam sem
delal do konca leta 1943 in seve-
da marsikaj videl in vedel. Sicer
pa sem deloval v društvu kmeč-

kih fantov in deklet, pri gasil-
cih . . . Ko so Nemci 1941. leta
okupirali Jugoslavijo, sem jih za-
sovratil. Tedaj sem se odločil, da
ne grem v nemško vojsko. V vasi
Koračice sem se spoznal z druž-
no Megla in začel sodelovati z
Avgustom Meglo-Matom, kate-
rega brat Vinko je medtem že pa-
del. Spoznal sem se tudi s Fran-
cem Marinom, Antonom Štuhe-
cem in Golobom, katerega ime-
na pa se ne spominjam več. Do
narodnoosvobodilnega boja ni-
sem pokazal le simpatij, ampak
sem sodeloval pri gradnji bun-
kerja v gozdu Bučkovec, za kate-
rega sem zbral večje količine le-
sa. Na bučkovskem območju pa
je delovala še skupina, ki jo je
vodil Dušan Spindler. V obe or-
ganizaciji so 1943. leta prišli: Bo-
jan Červič, Slavko Ivanjšič, Ivan
Nemec-Vojko in Alojz Pihler-Sa-
vo in ostali do septembra 1943.
leta, ko je bil Červič ranjen. Čer-
vič je bil komisar, Ivanjšič ko-
mandir, Spindler pa rajonski se-
kretar OF.»

ATENTAT NA ŽAGARJA

Tako Franc Tarča v svojih
spominih na srečavanje s parti-
zani in o svojem sodelovanju z
njimi. Povedal je še, da sta se
omenjeni skupini sčasoma zred-
čili, saj so borci šli v partizane na

Pohorje. V drugi skupini je bil
tudi on. Tja je odšel proti koncu
avgusta 1943. leta. Še prej pa je
doživel tole:

»Potem ko sem se povezal s
partizani, sem zvedel, da mislijo
ubiti mojega gospodarja Stanka
Cvetka. To je bilo julija 1943. le-
ta. Poskušal sem jih pregovoriti,
naj tega ja ne storijo, ker to ne
bo dobro, saj je pri ljudeh prilju-
bljen. Ker pa je bil Cvetko tudi
nemški funkcionar, na to niso
pristali. Sklenil sem, da bom to
preprečil. Stanku Cvetku sem to

na poseben način dal vedeti, re-
kel sem mu: »Prosim vas, zame-
njajte sobo ali vsaj posteljo, kjer
spite, in to tako, da za to ne bo
vedel nihče. Tri dni pozneje so
že izvedli atentat, vendar je Cvet-
ko, ki je spal drugje, ostal živ.

Prestreljena postelja je še zdaj v
uporabi, saj jo ima neka ženska.

Pripomnim naj, da Cvetko kot
»ortsbauerführer« (krajevni kmeč-
ki vodja) ni bil nemški priliznje-
nec, saj je bil Maistrov borec in
vojni invalid iz bojev na Koro-
škem. Je pa govoril odlično nem-
ško, njegova žena prav tako, zato
so Nemci pač iskali ljudi, s kate-
rimi so se lahko pogovarjali.

Cvetko je bil človek, ki je vsako-
mur rad pomagal, zato si tega,
kar so počeli z njim, ni zaslužil.

Ker atentat ni uspel, so mu poz-
neje sežgali hišo in gospodarsko
poslopje, ostala je le žaga. Gore-
lo je zadnjo nedeljo meseca juli-
ja 1943. leta. Ker sta me Avgust
Ivanjšič in Avgust Megla že prej
nagovarjala, naj ob nemškem po-
zivu odidem v ilegalo, sem po
teh dejanjih sklenil, da rajši
grem na Pohorje.»

JE RESNICA DRUGAČNA?

Franc Tarča ima tudi veliko
pripomb na vsebino knjige o
zgodovini Prekije. Tam je po
njegovem mnenju neresnično
opisan umor inženirja Ferda
Lupša, saj zanj ni opravičila.

»Lupša ni bil noben nemškutar,
saj je obvaroval Spindlerjevo in
Župančičevo družino pred izse-
litvijo. Pred nemško akcijo v Ce-
zanjevcih je prišel k Ivanu Ribi-
ču in ga opozoril, da se bo pri
njih nekaj zgodilo, zato naj bo
buden, sicer mu ne bo mogel po-
magati več. Da je bilo tako, je
Ribič večkrat povedal na sejah
upravnega odbora zveze borcev.
Lupša je tudi govoril javno ob

nedeljah v Bučkovcih, ko so se
ljudje zbirali po maši, in jih pro-
sil, naj se ne tožijo. V knjigi tudi
ni opisa »vzroka«, zakaj so skri-
vači ubili Slavico Wagner, ki je
bila noseča, in so tako ubila dva
na en mah. Nekje v Bučkovcih je
bil ubit Alojz Lebar, ki je pobe-
gnil iz mariborskih zaporov . . .«

Tako Franc Tarča. Še bi lahko
nizali njegove orise dogodkov
(pobojev) z območja Prekije. In
če se zdaj vrnemo k poboju v
Babjem ložiču, kjer je padlo več
kot 10 žrtv, in to brez javnega
sojenja (pobrala jih je tema, črna
zemlja), potem moramo zapisati
tudi to: naš sogovornik ne obto-
žuje osebo nikogar, logično pa
sklepa, da o vsem tem morajo ve-
deti ljudje, ki so bili v prvih me-
secih po osvoboditvi funkcionar-
ji ljutomerske udbe, okraja.
Okrajni uslužbenec je sicer bil
tudi on, vendar je bil pomočnik
kmetijskega referenta in kot tak
skrbel za oskrbo. Pa tudi sicer je
bil takorekoč stalno na poti med
Ljutomerom in Ljubljano, kamor
je dobavljal hrano. Je pa dose-
gel, da so izpustili njegovega bi-
vskega delodajalca — žagarja
Stanka Cvetka. Ta mu je pove-
dal, da so sotrpe ponoči odva-
žali neznanokam in se niso vmi-
li. Prav gotovo jih je nakaj kon-
čalo v Babjem ložiču.

IZ NEMŠKE V PARTIZAN- SKO VOJSKO

Občutek imamo, da je Franc Tarča
tudi samokritičen. Priznal je, da so ga
Nemci, ko je bil v partizanih na Pohor-
ju, ujeli, obsodili na 7 let robije, toda
kazen so mu po posredovanju Stanka
Cvetka in profesorice Veronike Mode-
rič iz Gradca spremenili v pogojno —
in ga mobilizirali v nemško vojsko ter
poslali na fronto v Francijo. To je bilo
23. oktobra 1943. leta. Že avgusta
1944 so ga ujeli in poslali v Edinburg v
Anglijo, kjer se je javil v odrede parti-
zanske vojske in že 24. oktobra 1944 je
bil v Splitu, kjer se je priključil 5. pre-
komorski brigadi, po njenem razformi-
ranju pa je pristal v 1. slovenski artilje-
rijski brigadi. O vsem tem nam je po-
kazal ustrezno dokumentacijo in odli-
kovanja. Junija 1945 se je demobilizi-
ral in nastopil službo že omenjenega
pomočnika na okraju.

»Pozneje sem delal predvsem v kme-
tstvu. Podedoval sem namreč večje
kmetijsko posetje. Pa me niso pustili
na miru, saj so me 1947. leta izvolili za
predsednika krajevnega ljudskega od-
bora v Radoslavcih. Pozneje sem po-
stal upravnik KZ Radoslavci, kjer so
me obdolžili da sem agitiral v separati-
stični organizaciji. Zeleni grič. (le-ta
naj bi se zavzemala za izboljšanje po-
ložaja kmeta. Če pa se to ne bi zgodilo,
potem pa je — vsaj tako naj bi pisalo v
pismih — ponujala drugo rešitev: pri-
ključitev k Avstriji. Nič mi niso mogli
dokazati, kljub temu pa so mi »opravi-
čili« pripor, tokrat z utemeljitvijo dru-
ge vsebine. Pa tudi pozneje sem bil ne-
katerim borcem trn v peti. Morda zato,
ker me ni strah povedati resnice, ta pa
nekateri ljudi prikazuje v drugačni luč,
kot se predstavljajo ali pa jih pred-
stavlja kdo drug, v tem primeru knjiga
o zgodovini Prekije.

Franc Tarča nam je povedal, da se je
na Ptuj preselil zato, ker so ga doma
vzemirali neznanu nočni obiskovalci s
prekritimi registrskimi tablicami na
avtomobilih. Na pročelje hiše je posta-
vil močno luč, iz zatemnjene sobe pa
prežal, da bi jih morda le odkril, pa mu
to ni uspelo. Uspelo pa mu je dobiti
dovoljenje za pištolo.

ŠTEFAN SOBOČAN

PRIHODNJIČI: BORCI HOČEJO
NA DAN Z RESNICO

GOSTILNA LOŽIČ HOTIZA 164

tel.: 76-041

To soboto vabljeni na nastop **DARKA DOMJA-
NA!** Vstopnine ni.

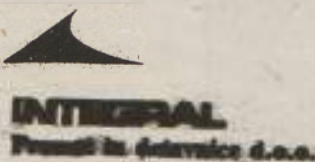
Vabljeni na veselo silvestrovanje! Igrala bo
skupina Dober dan. Sprejemamo rezervacije — po
700 SLT po osebi.

*Želimo vam vesele božične praznike in srečno
novo leto!*

PTT-PODJETJE
MURSKA SOBOTA, p.o.

JAVNO DRAŽBO

za prodajo naslednjih rabljenih osnovnih sredstev:
— osebni avtomobil ZASTAVA 750 SE, leto izdelave 1980, ne-
vozen, izklicna cena 17.000,00 SLT;
— osebni avtomobil ZASTAVA 750/850, leto izdelave 1981, ne-
vozen, izklicna cena 20.500,00 SLT;
— kombinirano vozilo ZASTAVA 850 AK, leto izdelave 1981,
nevozen, izklicna cena 41.100,00 SLT;
— tovorni avtomobil — furgon TAM 75 T-5, leto izdelave 1979,
nevozen, izklicna cena 64.300,00 SLT.
V izklicno ceno osnovnega sredstva ni vračunan prometni da-
vek, ki ga plača kupec.
Dražba bo v petek, 20. decembra 1991, ob 10.00 v garažah na-
šega podjetja na Bakovski v M. Soboti (v neposredni bližini ga-
raža Avtobusnega podjetja M. Soboti).
Osnovna sredstva si zainteresirani lahko ogledajo na dan dražbe,
in sicer od 9.00 do 10.00, na kraju dražbe.
Nakup osnovnih sredstev na javni dražbi po sistemu VIDENO—
KUPLJENO.

Prevažamo vse vrste tekočega tovara v cisternah doma in v tu-
jini. Opravljamo tehnične preglede motornih vozil in kmetijske
mehanizacije, vzdržujemo in popravljamo vsa motorna vozila
in kmetijsko mehanizacijo
Optično nastavljanje koles in vulkanizacija gum
Preiskus D-tlačik na sodobnem stroju BOSH
Vsem skupaj pa želimo VESELE BOŽIČNE praznike ter SREČNO NOVO
LETO
Industrijska 1
69220 LENDAVA
tel: (069) 75-261, 75-265, 75-264
teleks: 35-264 VALE YU 38-664
telefaks: 75-266 INTEGRAL LENDAVA YU

indip

69220 LENDAVA
telefon: (069) 75-090
telefax: (069) 75-340
telex: (069) 35-246

INDUSTRIJA DEŽNIKOV, d.o.o.
Industrijska ulica 2

**VSEM SKUPAJ ŽELIMO VESE-
LE BOŽIČNE PRAZNIKE TER
SREČNO IN USPEŠNO NOVO
LETO 1992!**

MARKETING IN SERVIS
varilne opreme
Lendava, d.o.o.

varstroj®

Industrijska ulica 4 a
69220 Lendava
Slovenija
telefon: (069) 75-271
telefaks: (069) 75-277

*VSEM BRALCEM VESTNIKA IN PO-
SLOVNIM PARTNERJEM ŽELIMO
VESELE BOŽIČNE PRAZNIKE TER
SREČNO IN USPEŠNO NOVO LETO
1992!*

**O BENEM SE ŠE NAPREJ PRI-
POROČAMO Z IZDELKI IZ NA-
ŠEGA PROGRAMA.**

VESTNIKOV avtomobil

RENAULT 5
Campus plus/5 V
je avtomobil, ki čaka morda prav na vas?

POKROVITELI:
AGROSERVIS p.o.
MURSKA SOBOTA,
Kroška 58, tel.: 21-630
• Prodaja vozil
RENAULT

Vestnik informira in nagraduje!

S svinčnikom zaokrožite številko predmeta, ki je po vašem mnenju na sliki.
Prežite kupon in ga prilepljenega na dopisnico pošljite na naslov: Vestnik,
69001 Murska Sobota, Titova 29/1. Rešitev pričakujemo do petka, 20. decembra,
ko bomo v uredništvu izžrebali nagrado, vredno okrog 10.000 tolarjev. V tem
žrebanju enakopravno sodelujejo vsi bralci Vestnika (tisti, ki ga kupujete v kio-
skih in tisti, ki ga imate naročenega). Čim več kuponov boste poslali, tem več
boste možnosti za nagrado! V sklepnem žrebanju, ki bo na koncu serije žrebanj za
manjše nagrade, pa bomo izžrebali osebni avto Renault 5 Campus, vendar bo-
manjše nagrade, pa bomo izžrebali osebni avto Renault 5 Campus, vendar bo-
manjše nagrade, pa bomo izžrebali osebni avto Renault 5 Campus, vendar bo-
manjše nagrade, pa bomo izžrebali osebni avto Renault 5 Campus, vendar bo-

Kaj je na sliki?

Kupon št. 3

1. Avtomobilski žaromet
2. Stenska slika
3. Modni pulover

Pošilja _____ iz _____

ulica _____ št. _____ pošta _____

Prometne nesreče

Nenadoma čez cesto pred avto

Mnogi prečkajo cesto na neoznačenih mestih in tako tvegajo, da jih bo kdo
povozil. To se je zgodilo 5. decembra v Gornji Radgoni na Partizanski cesti. Pri
stavbi številka 53 je prečkal cesto Mavricij Kuzmič iz Gornje Radgone, da bi opr-
vil nakup v trgovini Potrošnja. Tedaj pa je pripeljal oseba, ki ga je vozil Ed-
vard Kopun iz Zgornjega Dupleka pri Mariboru in Kuzmiča podr. Pešec se je hu-
do poškodoval.

Trčil v drevo in se prevrnil

Franc Škrinjar z Veščice pri Razkrižju se je 3. decembra peljal z osebnim
avtom skozi Stročjo vas, kjer je iz neznanega vzroka zapeljal na levo stran ceste,
nato pa v sadovnjak, kjer je trčil v drevo, nakar se je avto prevrnil in pristal spet
na kolesih. Sopotnik Ivan Karlovčec z Veščice se je hudo poškodoval in so ga
prepeljali v bolnico, na vozilu pa je škoda kar za 500.000 tolarjev.

Na Brezju hudo poškodovan kolesar

Skozi Brezje se je 8. decembra peljal z osebnim avtom Stanišlav Pelc z Zeni-
ka. Pri hiši številka 3 mu je nasproti pripeljal Ivan Bokl iz Gornjih Ivanjcev, ki je
vozil kolo z motorjem. V tem trenutku pa je avtomobilist začel zavirati, kar pa je
bilo usodno, saj je avto »zaplesal« na poledeneli cesti in avto je voznika kolesa
z motorjem vred zbil v občestni jarek. Pri tem se je Bokl hudo poškodoval, zato so
ga odpeljali v bolnico v Mursko Soboti. Škoda na vozilih je za 30.000 tolarjev.

Prekratka varnostna razdalja

Anton Buzeti iz Bakovec se je 7. decembra peljal z motornim kolesom sko-
zi domačo vas. Dohitel je osebni avto, ki ga je vozil Ladislav Jureš iz Bakovec.
Ta je pri domačiji številka 29 vozilo ustavil, Buzeti pa se je s svojim motorjem
(zaradi prekratke varnostne razdalje) zaletel v avto, padel in se hudo poškodo-
val, zato se zdravi v soboški bolnici. Škoda na vozilih pa znaša 5000 tolarjev.

AFORIZMI

Iz krvoločnega boljšeizma, ki je zatiral delavce, kmete in pošteno inteligenco, smo se prelevili v humano demokracijo, ki zatira delavce, kmete in pošteno inteligenco.

Rdečo barvo smo zamenjali za vse odtenke od črne, zelene, prek rožnate do rdeče. Ko vse to zmešamo, dobimo sivo, prihodnost namreč.

Slavomir Mrožek je nekoč napisal, da so Poljaki zadnji evropski zamorci. Jaz poznam vsaj še en tak narod.

Evropa je po vojni 45 let gradila mir, demokracijo in humanizem, sedaj zvedavo pogleduje in se sprašuje: Ko to tamo puca?

Nekoč smo rekli Hannibal ante portas, danes imamo kanibale tako rekoč pred vrati.

Namesto sic transit gloria mundi (balkanskega boljšeizma), lahko mirno rečemo sic transit kolone tankov.

Učiti se, učiti in kaj je že ti-sto tretje po Leninu? Učiti se na napakah in jih vneto ponavljati.

Ko gledamo našo ministrico za zdravje, bi najraje parafrazirali Hamleta: nekaj bolnega je v deželi Slovenski.

Borivoj Repe

Največji požar ukročen

Kuvajt praznuje že drugi v pičlem letu dni. Pogašena je namreč še zadnja od 732 naftnih vrtin, ki jih je iraška vojska zažgala ob umiku. Posel je bil opravljen v osmih mesecih, veliko prej, kot so sprva načrtovali (po prvotnih predvidevanjih naj bi gašenje namreč trajalo dve leti). Kuvajt pa je moral zanj odšteti dve milijardi dolarjev.

V tej operaciji je sodelovalo 27 različnih družb iz ZDA, Velike Britanije, SZ, Francije, Kanade, Kitajske, Irana, Romunije, Madžarske in seveda iz Kuvajta, ki so s seboj pripeljale za več kot dvesto tovornjakov opreme. V ekipah so bili sami vrhunski strokovnjaki, ki so bili temu primerno tudi plačani. Kot piše kuvajtski dnevnik Arab Times, so delavci, ki so se neposredno spopadali z gorečo nafto, zaslužili od 1000 do 2000 dolarjev na dan, vodje posameznih ekip so dobili tudi po 4000 dolarjev na dan, pomožna osebja pa od 300 do 700 dolarjev. Slišati je res veliko, toda to je bilo nevarno in umazano delo v eni največjih ekoloških katastrof tega stoletja. Vsak dan je zgorelo od štiri do pet milijonov sodov nafte. Z ognjem se je v tih osmih mesecih spopadalo blizu 10.000 delavcev.

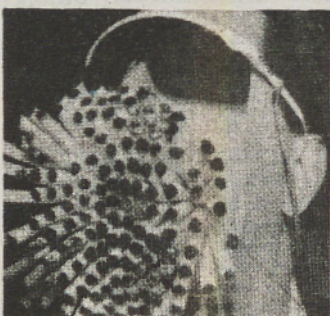
Toda delo v Kuvajtu s tem še ni končano. Okolje ogroža še blizu 75 milijonov sodov nafte, ki je razlita v tako imenovanih naftnih jezerih. Zdaj jo bo treba odstraniti.

Kuvajt počasi oživlja svojo naftno proizvodnjo. Nekdaj naftna velesila zdaj načrpa blizu 300.000 sodov nafte na dan in računa, da bo do konca leta proizvodnjo povečala še za sto tisoč sodov. Toda kljub temu je Kuvajt še daleč od količin, ki jih je načrpal pred iraško okupacijo, ko je iz naftnih vrtin prišlo tudi dva milijona sodov nafte na dan.

Bao Bao medeni mesec v Londonu

Bao Bao, najbolj slavni prebivalec berlinskega zoološkega vrta, edini panda v nemških zooloških vrtovih, ki ga je dobila Nemčija v znak prijateljstva od Kitajske leta 1980, bo zapustil svoje domovanje in odpotoval v London na medeni mesec. Tam ga bodo namestili v kletko, kjer bo delal družbo osamljeni pandi — samici Ming Ming. Strokovnjaki upajo, da bi se morda razvila med njima ljubezen in skotili bi se mladiči. Bao Bao je bil do zdaj samski, prav tako tudi Ming Ming, vendar menijo, da neizkušnost v ljubezni ne bo problem.

Nekadilčev protest

Ameriški nekadilec James P. H. poskuša, kot sam pravi, »pokazati absurdno stran kajenja«. Med demonstracijo na festivalu kadilcev v Hollywoodu se mu je posrečilo vtakniti v usta 153 cigaret hkrati.

Kdaj v Ameriko?

Prihodnje leto bo svet počastil 500. obletnico Kolumbovega odkritja Amerike. Obletnico bo znanost praznovala z vednostjo, da je velik pomorščak ameriško celino le znova odkril za zahodno civilizacijo, saj je vrsta pomorščakov, ki so po vsej verjetnosti pred Kolumbom pripluli v Ameriko, tako rekoč vsako leto daljša. Za znanstvenike je pomembnejše, kdaj je človek sploh osvojil ameriška prostranstva. To se je zgodilo pred davnimi 35.000 leti.

Datum poselitve severnoameriške celine so znanstveniki doslej teoretično postavljali v zelo različna obdobja. Nekateri, predvsem starejši zgodovinarji, so se ogrevali za poselitev pred 30.000 leti, novejši pa so opozarjali, da je do preseljevanja z azijske na severnoameriško celino in potem naprej na južnoameriško prišlo kasneje, gotovo pa ne prej kot pred 15.000 leti. Materialnih dokazov za svoje trditve pa niso imeli ne eni in ne drugi. Izkazalo pa se je, da so imeli bolj prav starejši zgodovinarji. Student antropologije David Mason je v Novi Mehiki našel glino s fosilnimi odtisi človeških prstov. Na najdišču so izkopali tudi kosti izumrlih konj, kamel in drugih živali, za katere menijo, da so bile že udomačene. Meritve starosti najdb so pokazale, da so stare 35 tisočletij.

Stol za Gorbačova

Na največjem porabniškem sejmu Consumenta v Nürnbergu so razstavili tudi politično sarkastično stvaritev — stol, na katerem naj bi sedel sovjetski predsednik. Kos pohištva iz dveh žag, sekir in traktorskega sedeža je izdelal Ukrajinec Vladimir Bondarenčkov.

Va banque

Bilo je petnajstega v mesecu, v našem ubogem izmučenem podjetju, dediču slavne DO. POZD. SOZD. TOZD in podobnih kratic, bil je plačilni dan. Že med prvo kavico je prišla Štefa iz sednje pisarne.

»Šef,« je rekla škricu Janku, »toliko da veste, ko dobimo listke od plače, grem takoj v banko. Pa prosim, nič nujno delo, ki ne more počakati in podobno. Moji otroci danes ne bodo mogli počakati kosila, če ne grem v banko.«

»Prav, ampak prosim s privatno izhodnico.«

»Seveda, mi tamali s privatnimi izhodnicami, vi šefi pa s službenimi.«

Mica je tačas servirala kavo, še predno je spila prvi požirek, je zazvonil telefon. Slišali smo le: »Ja, seveda, hvala, bom povedala.« Potem je nadaljevala nam: »Listke za plačo dobimo ob devetih.«

»Jaz bom šel v zavarovalnico,« je modro menil Janko, ko je srehal prve požirke kave.

»Jaz pa na zemljiško knjigo,« je zamišljeno rekel Žozo. »Tam moram urediti neko registracijo.«

Mimica je besno gledala in rekla: »Jaz pa bom vzela privatno izhodnico, to je pravica.«

»Saj veš, da ni nikjer pravice,« je rekel Cene Čebula. »Pravica obstoji v cerkvenih pridigah, v viteških romanih in v slabših stripih.«

Potem smo dobili listke, ki pomenijo banko, čakanje in končno plačo. Sodelavci so izginili kot škraje v bajki. Ob točno določeni uri sem se napotil v jedilnico. Namesto običajne vrste sem tam srečal Ceneta.

»Kje so kolegi?« sem ga vprašal.

»Va banque,« je rekel in se nasmehnil.

»Pa ti?«

»Veš, da nisem del črede, jaz sem ekskluzivna osebnost, vedno plavam proti toku. Izogibljem se črednim nagonom. Against all flags,« se je Cene smehljaj rahlo domisljavo.

»Kaj pa denar? Tudi ti ga potrebuješ.«

»Že, toda jaz to drugače razporejam. Očitno ga tudi ti ne potrebuješ ravno ta trenutek?«

Potem sva mirno malicala. Tega dne so se v naši bančni ekspozituri dogajale čudne reči. Trije delavci so se stopili, dve so odnesli v pisarno, kjer so ju obujali z mokrimi brisačami. Trije bančni uslužbenci so dali takojšnjo odpoved, a jih je šef na kole-nih preprosil, da so se premislili.

Žozo se je vrnil s strganim suknjičem, Mica z najlonkami, ki so bile podobne mreži za ribolov. Neko uslužbenko iz sosednje firme so skoraj posilili, medtem ko je čakala v vrsti. Nadležneža so vrgli skozi vrata na cesto.

»Kako ste se imeli?« sem vprašal Žozo.

»Kadar igraš va banque, potem greš pač do konca.«

Naslednjega dne smo izvedeli, da je vodja naše bančne ekspoziture odstopil, priglasil se je za misijonarja v daljnem Zambeziju.

Borivoj Repe

Vivat Sankt Peterburg

Veliki knez Vladimir Kirilovič (Romanov) je z ženo, veliko kneginjo Leonido Georgijevno, v dvorjanskim spremstvu, prisostvoval proslavi razglasitve Sankt Peterburga, se pravi vrnitvi prvotnega imena carski prestolnici ob Nevi. Na slavo ga je najprej povabil župan Anatolij Sobčak, ampak edini nosilec pravice do ruske krone je blagovolil počakati še drugo vabilo: poslal mu ga je dvorjan Boris Jelcin. Tako je ruskega predsednika pred kratkim počastil z novo titulom carski pooblaščenec. Se Rusija spet spreminja v carstvo, imperij?

Mnoge podrobnosti zadnjih dni bi komu lahko služile za dokaz, da so Rusi odkrili svojo monarhično dušo. Po moskovskih ulicah so defilirali vojščaki in oficirji v uniformah Petra Velikega in z njegovim portretom seveda. Poklonit so se šli najprej padlim borcem za Rusijo v minulih vojnah, pri polaganju vencev pa jim je pridno igrala godba sovjetske Rdeče armade. Slavili so 270-letnico ruskega carstva, ki ga je Peter Veliki zasnoval leta 1721, ko je zmagal nad Švedi v severni vojni in se dokončno utrdil na Baltiku. Televizija je z zadovoljstvom prikazovala posnetke s teh ceremonij, komentatorji se zdaj blagohotno spominjajo, da v »ječi narodov« sploh ni bilo vse tako zanič, kot so jim to sedem desetletij dopovedovali boljševiki.

Boljševiki so postrelili vse člane carske rodbine Romanovih. Zločin se je zgodil v Jekaterinburgu za Uralom, ki smo ga vsa ta desetletja poznali pod imenom Sverdlovsk. Četudi vsaj že tri leta smejo obravnavati to mračno poglavje boljševiške revolucije (prevrata), pa zgodovinarji in publicisti še vedno izbrskajo o njem kakšno novo podrobno. Vsekakor pa je že davno znano, da so prav v času, ko je bil Boris Jelcin partijski šef v Sverdlovsku, po ukazu iz Moskve porušili vilo, v kateri so pomorili carsko rodbino.

Prvič po oktobrskem prevratu je torej stopil na rusko zemljo dedič carske rodbine. Vladimir Kirilovič — po ruski tradiciji se priimek Romanov ni uporabljal v carskih naslo-

vih, marveč samo ime in »otčestvo« — je sin carja Kirila I., ki si je ta naslov »prislužil« v izgnanstvu, saj ga doma nikoli ni nosil. Nazadnje pa je služil kot kontraadmiral v Kronštatu pri Petrogradu (to ime je mesto dobilo po revoluciji leta 1905), kjer je poveljeval mornariški gardi.

Poglavitna točka v enote-

denskem programu obiska prestolonaslednika je bila navzočnost na slavnosti v naslovom Vivat Sankt Peterburg, sestal se je z vsruskim patriarhom Aleksejem II. in obiskal pomembnejše dvorce carske rodbine okoli nekdanje prestolnice (Peterhof, Pavlovsk, Carskoje selo).

● Da bi vaš motor na dizelski pogon v mrazu vžgal kot poleti

Z ELGREGOM hitro in varno do cilja

Imate kdaj pri nizkih temperaturah problem z vžigom vašega motornega vozila na dizelski pogon? Pravi naslov za rešitev vaših problemov je sistem ELGREGO. Na svetu je znanih mnogo sistemov, ki vsak na svoj način rešujejo gretje goriva. To so termoljanova cev, Boschovi sistemi, seperjev filter, gretje na vodo, izpuh. Le-ti grejejo ali preprečujejo zamrzovanje goriva samo v nekaterih delih, kot so na primer čistilec goriva, dovodna cev. S temi sistemi je v ekstremnih razmerah motor zelo težko zagnati in nadaljevati brezhibno vožnjo.

Ta problem je rešil ELGREGO tako, da greje cel sistem napajanja motorja z gorivom pred vožnjo in med njo. Kako? Z grelcem in posebno komoro v rezervoarju z gorivom, ki ga ogreva. Že ogreto gorivo potuje po sesalnih ceveh, ki so zaščitene, do ročne črpalke z grelcem, vse to pa do čistilca goriva, v katerem je prav tako grelec. Tako ogreto gorivo omogoča nemoten štart motorja in vožnjo.

Sistem je priključen na izvor električne energije, to je akumulator moči 12 in 24 V. Krmiljenje greleca uravnava elektronika. Poglejmo si nekatere značilnosti. Pri -25° C in filtrabilnosti nafte -8° C (hlajeni pri -25° C 24 ur) se nafta pri sesalni cevi v komori segreje v desetih minutah na -1° C. Poraba električne energije je 13,5 A. Opravljeni so vsi potrebni atesti.

Strošek, ki ga boste imeli z vgradnjo sistema ELGREGO, je majhen v primerjavi s stroški, ki nastanejo, ko vaše vozilo obstane zaradi mraza.

V upanju, da se boste odločili za sistem gretja dizelskega goriva ELGREGO, in da vam lahko posredujemo ustrezno ponudbo, potrebujemo naslednje podatke: mere rezervoarja, tip vozila, tip filtra.

Vse informacije: ELGREGO, MURSKA SOBOTA, Cankarjeva 82, telefon in telefaks: (069)22-511

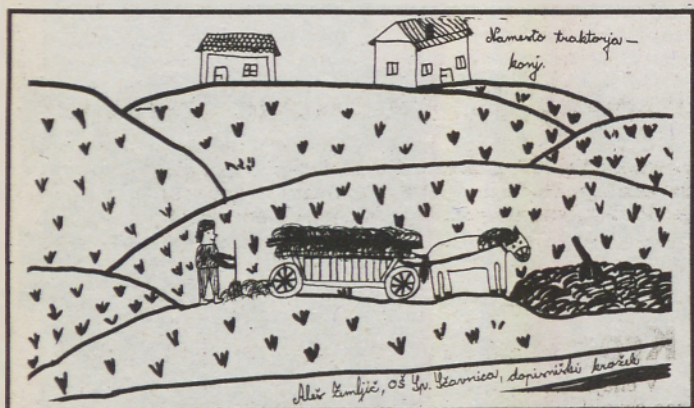

Najroškejša ulica v Soboti je Vrtna ulica. Ta je edina možna pot k šestim največjim stanovanjskim blokom v blokovnem kompleksu v Soboti, pa k novim podzemnim garažam. To je edina pot za preje 200 stanovalcev. Pot je namenjena za vse: za pešce, bicikliste, pa za vse vrste motornih vozil. Samo, da je malo ravska. Iščed izo št. 1 v Vrtni ulici, pa stanovanjskim blokom št. 18 je pot črtna tri (3) metre. Z bloka nad to ulico siče vni od balkona kikev, kači se z biciklom pelajo po dobro ne pariz siče z glavni poti pešci. Bela se nigrda na ton vozakon mešt, a kakšni avtofon sreča, pa te more eden ali drugi bar 50 metrov rubevce pelati, ka se lefko med seboj ogreva. Ten meguješčin, steri mafo rove rže kre črtni cest je oreeno kak de se, raja na svoje domove vozila meni pa neji, brat J. Douzi.

Naša družina

Naša družina šteje 7 članov. Njena glava je ati, ki dela v Avstriji. Mamica pa je doma, ker imamo manjšo kmetijo. Otroci smo štirje, poleg mene še trije starejši bratje. Pri nas pa živi še stric Fric. On hodi v službo v Lenart. Po službi pa pridno pomaga doma pri delu. Najstarejši brat Fredi se je tudi zaposlil v Avstriji, Sebastjan in David pa obiskujeta srednjo šolo v Mariboru. Jaz pa sem šele tretješolka. Ko pridejo odrasli iz službe, mi otroci pa iz šole, se vsi najemo in postorimo, kar je potrebno. Prosti čas pa izkoristimo za različne namene. Mamica, ati in dva brata bodijo k pevskemu zboru, bratje pa še k fotklori. Ob nedeljah pa hodimo vsi redno k sv. maši. Med seboj se dobro razumemo, tako da je pri naši hiši lepo in prijetno.

Marjetka Urbancič, 3. r., OŠ Apače

Poklic

Letos se je za poklic odločiti treba, kar je za vsakega zadrega. Pri odločitvi še gre, a kaj bo pri maturi se še ne ve. Mogoče še sprejemni, še prej morda popravni. Nekdo bo dimnikar, drugi ekonomski tehnik, tretji zdravnik ali zdravnica, vendar vsak bo druga ptica.

JASNA KLEMENČIČ, 8. b, OŠ BAKOVCI

Jesen

Jesen. Mraz, megla in dež. Dnevi so krajši, noči dolge. Veliko je dela: pobiranje, izkopavanja, sejanja, obiranje, pospravljanja... Hrane je dovolj za vse. Jesen je bogata in radodarna.

SZILVI GYÖRKÖS, 4. r., OŠ Genterovci

Kaj mislim o šoli

Sem osmošolka. Ime mi je Blanka. V šolo hodim zelo rada. V njej se ne le veliko naučim, tudi zabavam se in pogovarjam s prijatelji.

Naša šola je velika, še večja in lepša je njena okolica. Zelo rada sem na šolskem dvorišču. Tako veselo in razigrano je vse. Posebno prvošolčki so zanimivi. Raziskujejo vsak kotiček, ki je zame že davno raziskan. Škoda.

Zavedam se, da bom v tej šoli le še malo časa. Naučila sem se veliko, toda rada bi vedela še več. Šolanje bom nadaljevala na srednji šoli. Znanje je bogastvo, ki mi ga nihče ne more vzeti. Ne razumem nekaterih sošolcev, ki pravijo, da jim ni do šolanja. To so vendar naša najlepša leta, leta spoznavanja, raziskovanja, iskanja... Šolanje pa je potrebno tudi zato, da bi se izučili za poklic, ki ga bomo pozneje opravljali.

Spomin na šolo bo zame vedno prijeten. To je moj drugi dom, dom mladosti in lepih doživetij.

BLANKA BRUNEC, 8. r., OŠ Genterovci

Ali je splav umor?

To vprašanje je, vsaj meni se zdi tako, večno jabolko spora med tistimi, ki so proti splavu, in tistimi, ki zagovarjajo pravico do svobodne odločitve. Prvi so razni krščanski demokrati, ki zagovarjajo »čistost« in krščansko tradicijo, in kar se njih tiče, moški glede splava

ne prevzemajo nobene krivde. V tej skupini so še neregularni tipi, ki v primeru nezaželjene zanositve priporočajo posvojitve. Seveda. Za žensko ni na svetu nič lažjega, kot odločiti se, da bo dala zaradi ekonomskih ali kakršnih koli drugih razlogov otroka posvojiti.

To je odločitev, po tehnosti enaka tistim, ko se v trgovini odločamo, ali bomo kupili beli sladkor ali ne.

Osvetlino malo bolj te »opazljive in ljubeče« moške. Nekaj se mi ponuja že čisto na začetku. Nikakor ne moremo poznati razlogov za vsak splav posebej, zato je največji nesmisel posploševati na umor. Poglejmo si nekaj primerov:

— Najstnica, ekonomsko odvisna, se odloči za spolne odnose, pa ne more dobiti tablet proti zanositvi. Fant odklanja uporabo kontracepcijskih sredstev (Ne skrbi, ne boš zanosila ali Jaz ne morem s kondomom, nič ne čutim, ali katerikoli drugim prozornim sredstvom, ki ga tipi uporabljajo, da bi »dobili« seks). Dekle »vseeno« zanosi. Ponujajo se mi tri opcije: fant in dekle postaneta žrtev preranega starševstva (ukračena mladost) in tako dobimo še eno nesrečno družino več; dekle kot edini krivec po patriarhalni morali ostane sama z otrokom; splav.

— Ženska je posiljena. Ze travma posilstva je dovolj, kaj pa, da bi žrtvi naložili še otroka, ki si ga povrh vsega niti ne želi.

— Kaj pravite na 11- do 12-letne žrtve incesta?

— Ali če kontracepcija »odpove«? To je samo nekaj razlogov, obstaja pa še tisoče drugih, vsak zase poseben in enako pomemben.

Za moške je kontracepcijsko sredstvo še vedno le kondom. Za ženske jih obstaja mnogo, tudi tablete. Mnogi moški pa še vedno zavračajo uporabo kondoma (Nič ne čutim.) ali drugih kontracepcijskih sredstev, npr. svečk (Ne morem čakati, da se svečke raztopijo, ker mi bo splahnel.). Torej naj se ženska zanese na njegovo »izkušnost«, in če mu bo slučajno spodletelo, naj pač ima otroka?! Ali pa naj se nažre kemikalij?! Ali pa se mora odpovedati spolnim odnosom?

Lahko pa moški uporabi kondom, lahko se tudi na mrtvo napije, saj to onemogoči semenčice. Imel sem priložnost brati odgovor ene ženske, ki navzven zagovarjala prepovedi splava predlaga, naj jo poišče, s sabo naj prinese močne škornje, ona pa ga bo že zbrala v testise tako, da ne bo nikoli več mogel imeti otroka.

Tako pridemo tudi do trditve, da je splav umor. Čudno, da imenujemo

Listova smrt

Visoko na drevesu je rasel velik list. Bil je ves zelen. Nekega jutra pa je opazil, da je z njim nekaj narobe. Postajal je rumen. Mislil je, da je bolan. Naenkrat se je znašel na tleh. Opazil je, da je okrog njega vse polno drugih listov. Bil je srečen, da ni več visel tako visoko v krošnji. Naenkrat pa je začutil bolečino. Nekdo je stopil nanj. Kmalu se je znašel na velikem kupu. Čez čas ma je postalo vroče in že ga je zajel plamen. Jesenskega lista ni bilo več. Tako se je končalo njegovo življenje.

Janja Kociper, 4. r., OŠ Odranci

Ježek

V življenju sem doživela že veliko lepih dogodkov. Eden najlepših mi je bil ta, ko smo ujeli mladega ježka.

Zvečer smo s sosedi sedeli pod okrasno jablano in se pogovarjali. Nenadoma je mimo nas prišla nekakšna drobna žival. Očka je šel po desko, da bi žival ubil, saj ni vedel, kaj je. Ko se je sklonil, da bi jo udaril, je videl mladega ježka. Vsi smo šli k njemu in ga občudovali. Če si se ga dotaknil, je grdo zasopihal in se zvil v klobčič. Z bratom sva menila, da ga bomo zaprli v kletko. Očka pa je rekel, da jež mora živeti na prostem. Po dolgem prepiru je očka le privolil. Odstopil nama je kletko. Ježa smo dali noter, v nizek kozarec smo mu nalili mleko in mu narezali jabolko. Ko smo legli, dolgo nismo mogla zaspati. Mislila sem na ježka, da ne bi poginil. Zjutraj, ko sem vstala, sem najprej šla k njemu. Bil je zvit v klobčič in je spal. Pogledala sem, če je kaj jedel. Toda ni se dotaknil ne mleka ne klobasa in ne jabolka. Vedela sem, da mu tu ni všeč. Nato pa sva ga z bratom dala v večjo kletko, ki sva jo dala na travo. Na tla sva mu nanosila listja in hrane. Večkrat sva ga šla opazovati. Ampak ves dan je ležal na enem mestu. Tudi hrane se ni dotaknil, le enkrat je spil mleko. Že tisti dan sva ga hotela izpustiti, a bila sva prepričana, da bo jutri bolj. Drugi dan je bilo enako. Ježek je ležal na enem mestu in se ni dotaknil hrane. Po kosilu sva šla takoj ven in ga opazovala. Za nama je prišel očka in rekel, naj ga takoj izpustiva. Nisva hotela, zato je očka sam odkril kletko in ga položil na travo. Z bratom nama je bilo težko, v očeh so se nama nabirale solze. Nato sva morala takoj noter, ker smo šli na obisk. Ko smo šli v avto, sva šla ježka še enkrat pogledat, a ga ni bilo več. Po dolgem času smo prišli domov. Očka je avto takoj odpeljal v garažo. Ko je šel iz garaže, je pred vhom zagledal ježka. Z bratom sva bila vesela. Takoj sva mu prinesla hrano. Popil je vse mleko in pojedel košček klobase. Takrat je bilo že temno in šli smo noter. Drugi dan je spet prišel po hrano. In tako vsak dan hodi po dvorišču, si išče hrano in lenari. Vsak dan mu tudi midva prineseva hrano.

Želim si, da bi imela celo družino ježev. Mojca Buzeti, 7. b, OŠ Bakovci

Ali veste?

Kdor je prerezal jabolko na dvoje (počez), je lahko videl, kot da bi bila na sredini narisana peterokraka zvezda. Prejeli smo okrog 40 odgovorov in približno polovica jih je bila pravilnih. Zreb pa je še enkrat hotel, da gre nagrada v Budince, in sicer bo prejel knjižno nagrado Jožef Horvat.

— (KUPON) — — — — —

37. vprašanje: Ali veste, kdo je letošnji športnik in športnica Pomurja?

Odgovore pošljite najkasneje do četrтка, 19. decembra. Nekoč od vas spet čaka knjižna nagrada Knjigarne in papirnice Dobra knjiga, Murska Sobota.

POGOVOR Z DR. RAJKOM ŠUGMANOM

Izbira pomurskih športnikov je izjemnega pomena

Letošnje razglasitve rezultatov ankete za izbor najboljših športnikov, športnic in športnih kolektivov Pomurja ter podelitve priznanj se je udeležil tudi predsednik Športne zveze Slovenije dr. Rajko Šugman. To priložnost smo izkoristili za pogovor.

— Najboljše športnike leta izbiramo v raznih okoljih. Kaj menite o izboru pomurskih športnikov?

»Ne samo zaradi tradicije, ki je marsikje v Sloveniji, ima izbira najboljših športnikov tudi propagandni značaj, ki vpliva na razvoj športa v kraju, občini, regiji in državi. Če ne bi bilo tako, potem mnoge države na svetu, pa tudi radijske in televizijske hiše tega ne bi delale. S tega vidika je razglasitev najboljših pomurskih športnikov za razvoj te regije izjemnega pomena, saj je to območje do sedaj dalo številne vrhunske športnike in slovenske reprezentante, ki so sodelovali na najvišjih mednarodnih tekmovanjih. Izbranim pomurskim športnikom za njihove dosežke iskreno čestitam v pripravi, da bo tudi v prihodnje Pomurje dostojno zastopano v slovenskem športu.«

— Po osamosvojitvi Republike Slovenije smo reorganizirali ligaška in druga tekmovanja. Kaj menite o njihovi organiziranosti in kakovosti?

»Čeprav smo več kot štiri mesece slovenske strokovne zveze opozarjali, kaj se ob razpadanju Jugoslavije lahko zgodi, je dejstvo, da smo se hitro znašli v nrtvem prostoru. Tako drastične in hitre spremembe nismo pričakovali, zato smo v nekaterih športnih panogah morali organizirati lastna tekmovanja. Čas je bil pri tem odločilen in očitno je, da se nekatere slovenske športne zveze niso najbolje znašle. Na predsedstvu Športne zveze Slovenije smo ugotavljali, da je določena zmeda, zlasti v kolektivnih športnih panogah, od najrazličnejših pojmovanj (zeleni, modri, super liga itn.) do števila nastopajočih. Zato bomo morali s prihodnjim letom točno definirati državne lige in prvenstvo. To je naloga športne zveze, ki jo mora korektno opraviti in s tem omogočiti, da se najboljši vključujejo v evropska in svetovna tekmovanja. Drugo vprašanje je, ali bomo našli ustrezno razumevanje v deželah Alpe-Jadran, morebiti z republiko Hrvaško ali drugimi deželami.«

— Republika Slovenije še ni

mednarodno priznana. Kakšne so možnosti slovenskih športnikov in športnic za sodelovanje na olimpijskih igrah v Albertvillu?

»V načelu velja, da mora biti država priznana kot mednarodni subjekt, če se želi vključiti v mednarodne športne federacije. Ko smo se odločili za razdruženje z jugoslovanskimi zvezami, ki so se doslej ukvarjale z mednarodno politiko, smo našli na nemalo težav. Zgodovina bo nekoč ocenila, kakšno pomembno potezo je potegnil gospod Hodler, predsednik FIS-a, ki se je odločil, da sprejme Republiko Slovenijo, ki še ni mednarodno priznana država. Očitno je, da si FIS ni mogel privoščiti, da nekateri najboljši smučarji sveta ne bi sodelovali na svetovnih pokalih in olimpijskih igrah (Franci Petek, svetovnih prvak v skokih). Ta odločitev ho pritegnila tudi druge mednarodne federacije. Pričakovati pa je, da bo Mednarodni olimpijski komite na skupnem sestanku kmalu potrdil še nekatere športne panoge, ki so med tem že bile sprejete. Olimpijski komite Slovenije, ki je bil slovesno ustanovljen 15. oktobra letos, je uradno zaprosil za sprejem v Mednarodni olimpijski komite, kar je bilo tudi dogovorjeno ob obisku pri predsedniku MOK-a v Lausani. Po izjavi najodgovornejših ljudi je pričakovati, da bodo slovenski športniki in športnice nastopili na olimpijskih igrah v deželah Alpe-Jadran, morebiti z republiko Hrvaško ali drugimi deželami.«

FERI MAUČEC

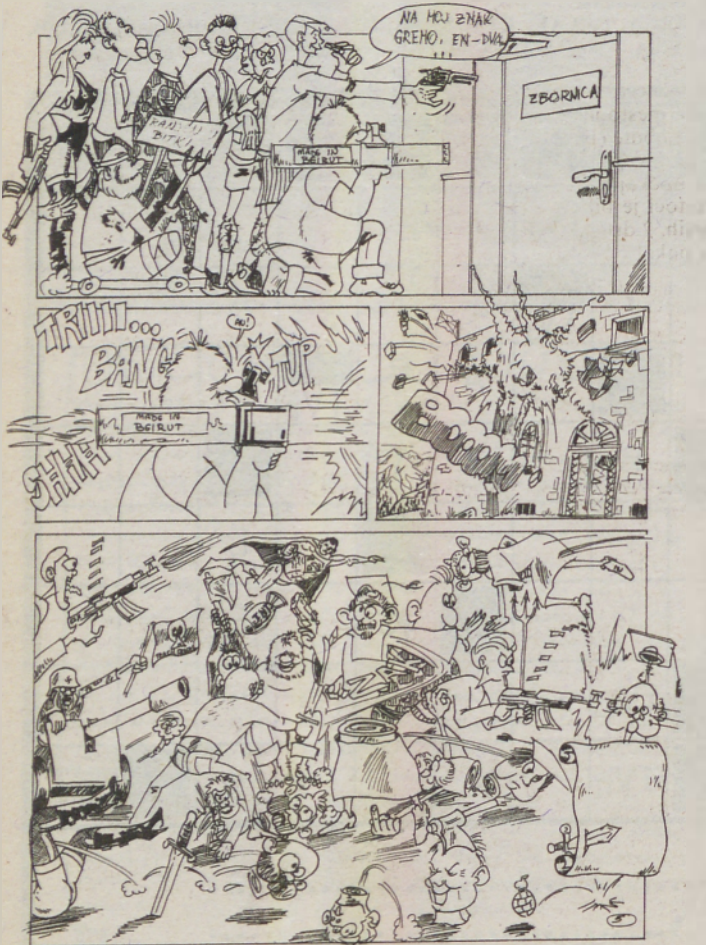
NOGOMET

Kelenc (Bistrica) strelec PNL

Prvi del tekmovanja v pomurski nogometni ligi je bil zanimiv in privlačen za gledalce, četudi ni minil brez nešportnih nevednosti. Za naslov jesenskega prvaka so se predvsem potegovala tri moštva. To so Bakovci, Izakovci in Ljutomer, odlično pa je štartala tudi Bistrica, ki pa je v nadaljevanju tekmovanja močno popustila in se naposled znašla v dolnjem delu lestvice. Najprej so vodstvo na lestvici prevzeli Izakovci, ki so vodili vse do petega kola, ko so na domačem igrišču nepričakovano izgubili Bistrico in je vodstvo prevzelo moštvo Bakovec. S prvega mesta so Bakovčani zdrknili le enkrat, po porazu na Tišini, ko je za en teden prevzelo vodstvo moštvo Ljutomera. Sicer pa so s točko prednosti Bakovčani osvojili naslov jesenskega prvaka. Prijetno so presenetili nogometaši Ljutomera, saj si po odhodu štirih standardnih igralcev k Veržeju, nihče ni obetal, da se bodo potegovali za najvišje mesto. Prijetno je presenetilo tudi moštvo Dobrine iz Rogoševca, saj je kot novinec zasedlo izvrstno četrto mesto. H gornjemu delu lestvice naj še prištejemo Tišino in Črenšovce, medtem ko se bo ostalih šest moštev v spomladanskem delu prvenstva borilo za obstanek v ligi, saj je razlika v točkah med zadnjih Rakičanom in sedmourniščeno Polano le dve točki. V jesenskem delu prvenstva v pomurski nogometni ligi smo tudi zabeležili tri hujše nešportne izpade, zaradi česar so bile prekinjene tekme Dobrovnik-Črenšovci, Ljutomer-Rakičan in Črenšovci-Polana. Najboljši konec je potegnili Polana, ki je za zeleno mizo dobila štiri točke. Na domačem igrišču sta najbolje igrali moštvi Bakovec in Ljutomer, ki izgubili vsaka po eno točko. Na gostovanju pa sta bili najuspešnejši moštvi Izakovec in Tišina, saj sta izgubili le po tri točke.

Najboljši strelec v jesenskem delu prvenstva v pomurski nogometni ligi je Anton Kelenc (Bistrica), ki je dosegel 9 golov. Takoj za njim pa so s točko manj Vinko Buzeti in Stefan Ivanič (oba Bakovci), Ljubo Kljuber (Polana) in Jože Horvat (Rogašovci). Po 7 golov sta dosegla Andrej Krapec (Izakovci) in Stefan Bukovec (Dobrovnik), po 6 golov Andrej Salamon (Rogašovci) in Jožef Oršuš (Tišina), po 5 golov pa Robert Prša (Črenšovci), Anton Horvat (Bakovci), Kristjan Stojko (Ljutomer), Jože Kolarič (Črenšovci), Saša Makoter (Ljutomer), Slavko Guji (Tišina) in Franc Vučko (Bistrica).

FERI MAUČEC

KEGLJANJE

Rekord Marike Kardinar

Na prvenstvenem srečanju v AS ženski kegljaški ligi med Emom iz Celja in Triglavom iz Kranja je Marike Kardinar dosegla nov rekord. Podrla je 489 kegljev.

Prvi poraz Radenske

V zadnjem jesenskem kolu tekmovanja v drugi slovenski moški kegljaški ligi je Emo iz Celja premagal Radensko s 5371:5244 podrtimi keglji. Za Radensko so igrali: Kučan 856, Smodiš 877, Pušenjak 821, Drvarič 829, Steržaj 927 in Kovačič 934 podrtih kegljev. To je bil prvi poraz Radenske. Kljub temu pa ima Radenska enako število točk kot Emo in priložnost, da postane končni zmagovalac.

Poraz Lendavčanov

V četrtem kolu tekmovanja v varaždinski kegljaški ligi je ekipa Čakovački mlini premagala Nafto iz Lendave s 4992:4767 podrtimi keglji. Najboljši pri Nafti: Kopinja in Žalik po 809 ter Matko 802 podrti keglja. V prihodnjem kolu igra Nafta z Varteksom v Varaždinu. M. Ž.

JUDO

Kos peti

V Ljubljani je bilo mednarodno tekmovanje v judu Nagaoka, na katerem je sodeloval tudi Zoran Kos iz Murske Sobotice in med 33 tekmovalcev v kat. do 78 kg zasedel izvrstno peto mesto. T. K.

NOGOMET

Kadeti Pomurja prvi

V Feringu v Avstriji je bil mednarodni nogometni turnir za kadete, kjer je sodelovalo osem moštev, med njimi tudi reprezentanca Pomurja. Mladi nogometaši iz Pomurja so dosegli lep uspeh, saj so zasedli prvo mesto. Dosegli so 12 golov, prejeli pa le enega. V svojih vrstah pa so imeli tudi najboljšega vratarja Kuzmo (Ižakovci).

STRELSTVO

Balažkova in Režonja

SD Štefan Kovač iz Turnišča je pripravila strelsko tekmovanje skupaj z OŠ Turnišče. Sodelovalo je 18 pionirjev in 7 pionirk. Pri pionirjih je zmagal Režonja s 174 krogi pred Magdičem in Vnukom, pri pionirkah pa Balažkova s 160 krogi pred Berdenovo in Tuksarjevo. F. Vitez

ROKOMET

Pomurka Bakovci tretja

V Zalaegerszegu na Madžarskem je bil mednarodni ženski rokometni turnir, na katerem je sodelovala tudi ekipa Pomurke iz Bakovca. Pomurka je premagala Körmen s 17:16 ter izgubila s Kaolo 11:20 in Paputom 12:24 ter med štirimi ekipami zasedla tretje mesto. Najboljše strelke pri Pomurki: Gjerekova 14, Voharjeva 11 in Papičeva 6 golov.

Namizni tenis

Pomurci uspešni

Prvi državni TOP-turnir Republike Slovenije za člane, ki je bil v Murski soboti v novi športni dvorani OŠ III pod pokroviteljstvom Veletrgovine POTROŠNIK in VIGROSA, je zbral vse najboljše slovenske igralce, saj je bil eden od kvalifikacij za slovensko državno reprezentanco. Šest Pomurcev je zadovoljilo ne toliko po igri kot uvrstitvah, zlasti sta pomembni peto mesto Ungerja v najboljši skupini ter prvo mesto Benka v drugi skupini, ki se je tako uvrstil v prvo skupino naslednjega turnirja. Veliki presenečenje sta zmaga petega igralca Kovine Komca in komaj sedmo mesto prvega favorita Smrekarja.

Od treh Pomurcev v prvi skupini je najbolje uvrščen Mirko Unger, ki je z rezultatom 4:5 zasedel zelo dobro peto mesto, kar je ena njegovih najboljših uvrstitev na tovrstnih turnirjih, med drugimi je premagal tudi prvega igralca Slovenije Smrekarja. Kus, ki je prvič igral v prvi skupini, je z rezultatom 3:6 zasedel osmo mesto in je med drugimi premagal tudi Smrekarja ter Zalaznika, ob močnejših živcih pa bi lahko bila njegova uvrstitev še boljša. Rihtarič je s 3:6 zasedel deveto mesto in je med drugimi premagal Zalaznika. V drugi skupini je Benko izpolnil pričakovanja in z rezultatom 8:1 zasedel prvo mesto ter tako potrdil svojo dobro formo. Tudi Benkovič je bil soliden, saj je z rezultatom 7:2 zasedel tretje mesto, Žitek, ki je na turnirju vskočil kot rezerva, pa je bil deseti.

Na Radljah je bil drugi regijski selekcijski turnir za mladince, kjer je pionir Horvat v prvi skupini z rezultatom 2:5 zasedel solidno peto mesto, v tretji skupini pa je bil Solar z rezultatom 7:2 prav tako dober in je bil tretji. M.U.

STRELSTVO

Tišina premagala Večer

V četrtem kolu tekmovanja v prvi slovenski strelski ligi sever je K.F. Tišina premagala Večer s 1074:1059, I. Pohorski bataljon pa J.J. Videm s 1072:1050 krogi.

V tekmovanju druge slovenske strelske lige sever je Ljutomer premagal Pomurko s 1487:1428, Elrad pa Večer s 1435:1427, SCT Murska Sobotica pa je bil boljši od mariborskega Kovinarja in zmagal s 1441:1394 krogi. Noršinci so bili prosti.

V tekmovanju četrtega kola v tretji slovenski strelski ligi vzhod je Š.K. Turnišče premagal Elektra s 1434:1412, Kajuh TAM pa Avtoradgona s 1382:1338 krogi.

Za pokal Pomurke 91

V Murski Soboti je bilo tradicionalno strelsko tekmovanje za pokal Pomurke 91. Sodelovalo je 171 strelcev in strelk. Pri pionirjih je Pomurka M1 zasedla drugo mesto s 513 krogi, med posamezniki je bila Flegarjeva (Tišina) druga s 176 krogi, Vajda (Pomurka) pa četrta. Med mladinci (končna prvenstva) je zmagal Markoja (Pomurka) s 467 krogi, Svetec (Elrad) pa je bil s 460 krogi peti. V konkurenci članov je bila ekipa Tišine s 1099 krogi tretja, Pomurka M1 pa s 1093 krogi šesta. Med posamezniki je zasedel Bukovec (Tišina) s 468 krogi drugo mesto. V skupni uvrstitvi (pionirji in člani) je zmagala Pomurka M1 in prejela prehodni pokal Pomurke.

V petem kolu pomurske strelske lige so bili doseženi naslednji izidi: Tišina: Gančani 3:1, Videm: Noršinci 3:1, Ljutomer: Elrad 3:1, SCT: ŠK Turnišče 3:1 in Avtoradgona: Pomurka 1:3. Po petem kolu vodi Tišina s 15 točkami pred Pomurko M1 MS 15 in Gančani 11 točk. Pri posameznikih vodi Markoja (Pomurka) s 1872 krogi pred Bukovcem, 1868, in Pertocijem (oba Tišina), 1848 krogi. V občinski strelski ligi MS vodi Panonija s 73 točkami, med posamezniki pa Hari s 1818 krogi. V občinski pionirski ligi MS vodi Pomurka s 25 točkami, med posamezniki pa Vajda z 882 krogi. Filip Matko

ODBOJKA

Radenci v finalu slovenije

V nadaljevanju tekmovanja za pokal Slovenije so odbojkarji Radenci, člani druge slovenske lige, premagali Vizuro iz Celja s 3:1. Za Radence so igrali: Marič, Benkovič, Lepoša, Fišer, M. Starčič, P. Starčič, Hochstater, Puhek. Pred tem so Radenci že premagali Vigros iz Murske Sobotice, Emonocommerce Ljutomer in Grabit B iz Slovenske Bistrice. Tako so se Radenci uvrstili v finale odbojbarskega pokala Slovenije, kar je lep uspeh.

GORNJA RADGONA

Sejem zimskošportne opreme

Smučarski klub Gornja Radgona prireja v soboto, 21. decembra 1991, od 9. do 13. ure sejem zimskošportne opreme. Na sejmu, ki bo v telovadnici TVD Partizana Gornja Radgona, bodo prodajali rabljeno zimskošportno opremo, teniško opremo in drugo. Poleg tega bodo strokovno ocenjevali opremo, dajali strokovne nasvete in vpisovali nove člane. Pripravili bodo tudi SKI-bife.

Športna napoved

Nagrado dobil Elvis Fartek

V športni napovedi pravih rezultatov s tekom SNL Slovenija: Potrošnik, Nafta: Živila Naklo in Mura: Svoboda, ni nihče napovedal pravih rezultatov. Med pravčasno dosegljivimi kuponci v uredništvu Vestnika pa je pravičen TIP napovedal Elvis Fartek iz Močanec, 16. 69202 Mačkovič. Nagrado lahko dvigne v uredništvu Vestnika, Murska Sobotica, Titova 29.

SNL

Maribor	20	15	2	3	48:20	32
Olimpija	20	12	5	3	44:12	29
Naklo	20	12	5	3	33:18	29
Izola	20	11	6	3	31:13	28
Gorica	20	8	9	3	41:21	25
Koper	20	11	3	6	21:16	25
Kladivar	20	9	6	5	28:27	24
MURA	20	10	3	7	33:25	23
Ljubljana	20	8	6	6	24:19	22
Steklar	20	8	6	6	31:31	22
Slovan	20	8	5	7	28:16	21
Zagorje	20	9	3	8	32:23	21
Svoboda	20	7	5	8	31:35	19
Rudar (V)	20	6	6	8	27:31	18
POTROŠNIK	20	6	4	10	28:44	16
Primorje	20	5	4	11	21:39	14
NAFTA	20	5	3	12	23:40	13
Rudar (T)	20	5	2	13	25:38	12
Domžale	20	3	4	13	13:30	10
Mladovca	20	4	2	14	16:45	10
Jadran	20	2	3	15	10:45	7

Rokomet — super liga

Pivovarna	11	10	1	0	315:210	21
Kolinska	11	7	0	4	261:223	14
Jadran	11	6	2	3	256:258	14
Rudar	11	6	1	4	245:236	13
Mura Op.	11	6	1	4	257:257	13
Velenje	11	5	2	4	265:256	12
Drava	11	5	0	6	282:287	10
POMURKA	11	5	0	6	241:251	10
Prešad	11	3	2	6	228:249	8
Ajdovščina	11	3	1	7	219:253	7
Inles Riko	11	1	3	7	216:260	5
Preddvor	11	2	1	8	230:290	5

SRL — moški

Pivovarna	11	9	1	1	257:209	19
Dobova	11	8	1	2	257:211	17
Grosuplje	10	7	1	2	239:196	15
Krško	11	6	2	3	229:212	14
Šošinj	11	6	0	5	237:229	12
Kamnik	11	5	1	5	215:228	11
Radeče	11	5	1	5	231:252	11
Črnomelj	11	3	4	4	245:237	10
KROG	11	4	2	5	218:219	10
Izola	11	5	0	6	231:244	10
Omož	11	3	3	5	234:247	9
V. Nedoljca	11	2	2	7	202:246	6
Emens Dol	11	2	1	8	236:261	5
Mokerc	10	1	1	8	184:225	3

SOL — moški

Brezovica	9	8	1	26:5	17
Topolšica	9	7	2	23:14	16
VIGROS	9	7	2	22:16	16
Žirovnica	9	6	3	21:14	15
Blod	9	5	4	19:15	14
EMONACOM	9	5	4	18:16	14
Sempeter	8	5	3	20:11	13
Črna	9	3	6	13:22	12
Vileda II	8	3	5	12:17	11
Celje	9	2	7	14:22	11
Izola	9	1	8	6:25	10
Mislinja	9	1	8	7:24	9

II. SOL — moški

Jesenski del	7	7	0	21:8	14
Vuzenica	7	6	1	20:3	13
Mežica	7	5	2	15:8	12
RADENCI	7	4	3	14:12	11
Turbina	7	3	4	11:14	10
Vileda II	7	3	4	11:14	10
VERŽEJ	7	2	5	8:17	9
Fužinar II	7	1	6	8:18	8
POMURJE II	7	0	7	4:21	7

II. SRL — moški

Jesenski del	7	5	1	179:150	11
Velenje II	7	5	0	219:179	10
Nova oprema	7	4	1	218:157	9
RADENSKA	7	4	0	168:126	8
POLET	7	3	1	171:164	7
MLADINEC	7	2	1	148:167	5
Drava	7	1	4	154:185	4
RAZKRIZJE	7	1	0	6:119:194	1
A. Besenjak (— 1)	7	1	0	6:119:194	1

LISTA STRELCEV

Slovenska nogometna liga
10 golov: Kukič (Mura); 9 golov: Šabjan (Nafta); 8 golov: Škaper (Potrošnik); 7 golov: M. Zver (Potrošnik); 6 golov: Prekazi (Mura) in Vickovič (Mura); 4 goli: Voroš (Potrošnik) in Graj (Nafta); 3 goli: Rob (Nafta), Šarkezi (Mura), Hartman (Potrošnik) in Kovačič (Mura); 2 goli: Dovečer (Nafta), Ružič (Nafta) in Kokaš (Mura).

Super rokometna liga

62 golov: Petek; 38 golov: Okreša; 36 golov: Meolice; 33 golov: A. Lovenjak; 30 golov: S. Lovenjak; 21 golov: Žugelj; 17 golov: Buzeti; 3 goli: Bedekovič; 2 goli: Gaberc; 1 gol: Škraban.

Slovenska rokometna liga

57 golov: Varga; 35 golov: Šernek; 33 golov: A. Titan; 20 golov: Prem; 19 golov: Lukač; 15 golov: Meolice; 11 golov: Virag; 9 golov: D. Kolmanko in D. Titan; 4 goli: Babič; 2 goli: Legenič in A. Kolmanko.

SLOVENSKA NOGOMETNA LIGA

Polovičen uspeh pomurskih ligašev

V zadnjem kolu jesenskega dela prvenstva v slovenski nogometni ligi so pomurska moštva dosegla polovičen uspeh. Soboška Mura je pripriljivo premagala Svobodo iz Ljubljane s 4:0. Strelci golov so bili: Vickovič 2 ter Kukič in Kovačič. Lendavska Nafta je s tretjevrstnim moštvom Živila Naklo igrala neodločeno 1:1. Gol je dosegel Šabjan. Belinski Potrošnik pa je izgubil s Slovanom v Ljubljani z 0:2. S tem je bil sklenjen jesenski del prvenstva. Mura je s 23 točkami zasedla osmo, Potrošnik s 16 petnajsto, Nafta pa s 13 točkami sedemnajsto mesto.

SUPER ROKOMETNA LIGA

Odlična igra Pomurke Bakovec

V zadnjem jesenskem kolu tekmovanja v slovenski super moški rokometni ligi je Pomurka v Murski Soboti premagala dobro moštvo trboveljskega Rudarja z 19:18. Bakovčani so tokrat prikazali odlično igro in zasluženo zmagali. To je bila peta zaporedna zmaga Pomurke na domačem igrišču. Strelci za Pomurko: Petek 7, Okreša 5, Žugelj 3, Š. Lovenjak 2, Buzeti in Meolice po enega.

SLOVENSKA ROKOMETNA LIGA

Krog osvojil točko v Krškem

V enajstem kolu tekmovanja v slovenski moški rokometni ligi je Krog osvojil dragoceno točko v Krškem. Tekma med Krškim in Krogom se je končala s 17:17. Strelci za Krog: Varga 6, A. Titan 5, Lukač 2 ter A. Kolmanko, Prem, Meolice in D. Titan po en zadetek. V prihodnjem kolu igra Krog doma z Mokrcem.

SLOVENSKA ODBOJKARSKA LIGA

V soboto pomurski derbi

V devetem kolu tekmovanja v slovenski moški odbojarski ligi je bila v središču zanimanja ljubiteljev odbojke tekma med neporaženom Brezovico in Vigrosom v Murski Soboti. Srečanje, ki je v dvorano pritegnilo veliko gledalcev, se je končalo z zmago Vigrosa s 3:2. To je bila sedma zaporedna zmaga Sobočanov. Za Vigros so igrali: Ratkai, Žalig, Horvat, Gobec, Vnuč, Janža, Novak, D. Poredoš, R. Poredoš, Munih, Klement in Siftar. Odbojkarji Emonacommercea Ljutomer pa so zmagali v Izoli s 3:2. Za Emonocommerce so igrali: Prelog, Krajcar, Belec, M. Šumak, Savič, Zidar, Grut, Onišak, Drvarič in Škrobar. Prihodnjo soboto pa se igra pomurski derbi med Emonacommerceom Ljutomer in Vigrosom Murska Sobotica.

DRUGA SLOVENSKA ODBOJKARSKA LIGA

Pomurje premagalo Ljutomer

V devetem kolu tekmovanja v drugi slovenski ženski odbojarski ligi vzhod je Pomurje v Murski Soboti v pomurskem derbiju premagalo Ljutomer s 3:2. Z enakim rezultatom 3:2 so Ruše premagale Puconce. Črna pa je premagala Cven s 3:0. Mladost iz Murske Sobotice je bila prosta.

V predzadnjem jesenskem kolu igrajo: Mladost:Kamnica, Cven:Celje II, Puconci:Črna, Ljutomer:Ruše in Ptuj:Pomurje.

JUDO

Tri prva mesta Sobočanom v Italiji

V Pordenonu v Italiji je bil velik mednarodni turnir v judu, na katerem je sodelovalo 601 tekmovalcev iz 74 klubov in 12 držav. Sedem ekip je bilo iz Slovenije, med njimi tudi iz Murske Sobotice, ki je dosegla lep uspeh. S 104 točkami je Murska Sobotica zasedla četrto mesto. Sicer pa so Sobočani zasedli tri prva mesta. Najbolje so se odrezali: Brozovič (71 kg), ki je zmagal pri st. mladincih, T. Vehab je bil drugi. Med pionirji sta zmagala D. Vehab (52 kg) in Lazar (57 kg). Druga mesta so zasedli Žilavec (36 kg), Čuk (44 kg) pri pionirjih ter I. Cikajlo (62 kg) in Kerec (75 kg) pri mlajših mladincih. Tretji pa so bili: Hašaj (40 kg) in L. Cikajlo (40 kg) pri pionirjih ter Pavlič (57 kg) pri ml. mladincih. B.

KARATE

Pokal Sombatela Murski Soboti

V Sombatelu na Madžarskem je bil tradicionalni mednarodni turnir v karateju za pokal Sombatela 91. Sodelovala sta 102 tekmovalca in tekmovalke iz Madžarske in Slovenije. Med njimi so bili tudi pomurski predstavniki in dosegli lep uspeh. V katah so predstavniki Murske Sobotice zasedli štiri prva mesta. Pri moških je v skupini A zmagal Skandali, Zrim je bil tretji (oba MS). Pri ženskah v skupini A je bila Reckova (Kuzma) tretja. V skupini B je Zdravčeva zasedla drugo mesto. V skupini C je zmagala Jakovljevičeva, v skupini D je prvo mesto osvojila Bočkajeva, Žagarjeva pa je bila druga (vse MS). Prvo mesto je pri moških zasedel tudi Pivec (MS). Ženska ekipa Murske Sobotice (Bočkaj, Žagar, Jakovljevič) je v katah zasedla prvo mesto. V borbah je pri dekletih (14 let) zmagala Jakovljevičeva, pri starejših pa Bočkajeva, Žagarjeva pa je bila tretja. Pri moških je zmagal Pivec, Pertoci je bil tretji (vsi MS). Murska Sobotica, ki je skupno zasedla 8 prvih, 2 drugi in 5 tretjih mest, je postala skupni zmagovalac in prejela pokal Claudius. D. Skandali

BADMINTON

Tri četrta mesta Lendavčanom

Na prvem državnem mladinskem prvenstvu v badmintonu, ki je bilo v Lendavi, je sodelovalo 48 tekmovalcev in tekmovalk iz Slovenije. Med njimi so bili tudi tekmovalci Mladosti iz Lendave ter zasedli tri četrta in eno peto mesto. Pri posameznikih je bil Igor Lebar četrta, med posameznicami pa Mirjana Nadžeta. V tekmovanju dvojic pa sta četrta mesta zasedli dvojici: Lebar—Kuprivec ter Nadžeta—Horvat.

ROKOBORBA

Bačič in Nasevski druga

Na Dunaju v Avstriji je bil mednarodni članski turnir v rokoborbi. Med tekmovalci iz Avstrije, Madžarske, Litve, Češko-Slovaške federacije, Hrvaške in Slovenije so bili trije člani RK Pomurka iz Murske Sobotice in se lepo odrezali. To še posebej velja za Bačiča, ki je v grško-rimskem stilu v kat. do 74 kg izgubil šele v finalu s predstavnikom Litve po sodniški odločitvi in je tako zasedel drugo mesto. Enaka usoda je doletela Nasevskega v prostem stilu v kat. do 68 kg, saj ga je v finalu premagal avstrijski tekmovalac in je prav tako zasedel drugo mesto. V kat. do 48 kg pa je bil Lukašev v grško-rimskem stilu šesti. To je bil prvi nastop državne reprezentance Slovenije v tujini.

Sparkasse
BAD RADKERSBURG, HAUPTPLATZ 8 — CENTER
ZA VSE DENARNO POSLOVANJE
HITRO — DISKRETNOST — PRIJAZNO
CASH
ADVANCE
DINERS CLUB
Vesel božič in srečno novo leto 1992!

Ljutomer

20 let cvetličarne Regina

Te dni praznuje cvetličarna Regina v Ljutomeru 20 letnico obstoja. Cvetličarna je mnogo prispevala na področju kulture bivanja in ohranjanju in urejanju okolja. Tesno sodeluje s hortikulturnim društvom in krajevnimi skupnostmi. Cvetličarna je za Ljutomer in okolico poskrbela za pogrebne potrebe. Tudi za ljubitelje domačih živali so poskrbeli. V posebnem kotičku v cvetličarni imajo akvarijske ribice. Prodajajo pa tudi hrano za kanarčke, papige in druge domače živali. Ljutomerska cvetličarna spada v podjetje Florina iz Maribora.

JD

Še zadnja hiša solidarnosti pod streho

Te dni so delavci Proizvodno gradbenega podjetja Ljutomer pokrili solidarnostno hišo družin Boška in Ljube Ravter, ki jo gradijo s pomočjo solidarnostnih sredstev, ki so bila zbrana za odpravo škode v minuli vojni v Sloveniji.

Kot je znano, je Križaničevo hišo, v kateri so stanovali družini Primožič in Ravter ter upokojenki Ljuba Ravter in Draga Zamuda, okupator porušil in zažgal. Ker je bil iz hiše na Lackovi ulici dober pogled na carinski plato, kjer so bili okupatorski vojaki pod vodstvom zloglasnega oficirja Popova, je bila hiša med prvimi, ki so jo zažgali.

Na istem mestu pa gradi družina Boška Ravterja in Ljube Ravter novo hišo, ki bo te dni pod streho. Kot je povedal Boško Ravter, je z graditelji zadovoljen, saj ti gradijo kakovostno. Dela so nekoliko zahtevna, saj morajo graditi po načrtih, ki so prilagojeni staremu mestnemu jedru Gornje Radgone.

Ludvik Kramberger

Avust Rajh iz Ljutomera nenehno vplaga denar v razširitev obrtne dejavnosti. Začel je pred kakimi 20 leti z avtokleparstvom, nato mu je dodal avtoličarstvo, potem je uvedel izoliranje avtomobilov z diatolom, predlani je uredil avtomatsko pralnico avtomobilov, te dni pa je odprl na Jeruzalemski ulici v Ljutomeru še trgovino. V njej prodajajo nadomestne avtomobilske dele, razne vrste avtomobilskih lakov, avto kozmetike, gume, razna čistila in še mnogo drugega. V vseh obratih je zaposlenih 6 delavcev. Za zdaj poteka vsa dejavnost po določilih obrtnega zakona, verjetno pa bo že z novim letom del prenesel v zasebno podjetje.

S.S. Foto: N.J.

—GORNJA RADGONA—

Mrtvašnica končno dograjena

Več kot deset let je trajalo, da je bil na radgonskem pokopališču končan prizidek k mrtvašnici. Čeprav so denar zbirali s samopriskom, ga je vedno zmanjkalo. Po drugi strani pa je krajevna skupnost denar posejela Avtoradgoni. Končno je mrtvašnica dograjena, manjka le notranja oprema. V prizidku je okrog 180 kvadratnih metrov koristnih površin. Uredili so še nov vhod v mrtvašnico, kjer je tudi primeren prostor za parkiranje.

L. Kramberger

OBISK PRI VAS DOMA

Življenje je kruto, saj nas nesreča često obišče, ko bi najmanj pričakovali. To se je godilo tudi v Hercegovščaku pri Kajdičevih: smrt je mnogo mnogo prezgodaj pobrala starše in hči Sonja ter sin Herman sta ostala brez najdražjih. Je pa bila sreča v nesreči, da je Sonja končala le-sarsko šolo, sin Herman pa se je usposobil ob delu, tako da zdaj lahko nadaljujeta s sodelarstvom in mizarstvom. Ob tem pa imata veliko oporo: očetovega brata oziroma strica Štefana, ki jima nekako nadomešča starše, povrh pa je »glavni« v delavnici, čeprav je pred kratkim postala nosilka obrtnega dovoljenja Sonja. Dobro je tudi, da je stric (še vedno) samski, da ima hišico (kot iz pravljice) tik ob delavnici, pa je tako vselej doma oziroma pri mizararskih strojih.

Moram povedati, da sem h Kajdičevim zašel. Potikal sem se po Hercegovščaku, in hotel priti na Plitvički Vrh, pa me je pot pripeljala do mizararske delavnice. Pokukal sem vanjo in brž postal pozoren na strica Štefana Kajdiča, nato pa še na njegova varovanca. Ko pa so mi začeli pripovedovati, kaj jih družijo, si nisem mogel kaj, da ne bi prislunil življenjski zgodbi, ki je svoji tragičnosti navkljub tudi lepa. Iz nje izhaja neke vrste nauk: človek v stiski ne ostane sam, človek (jaz, ti) je po svoji biti dober. In če to znova prenesem na zgled iz Hercegovščaka, potem moram zapisati, da življenje in delo tečeta naprej. Mlada Kajdiča in njun stric ne le da nadaljujeta s sodelarstvom in mizarstvom, katerega začetek obrti sega daleč nazaj, saj so se s to dejavnostjo ukvarjali že daljnji predniki, ampak so mi predstavili tudi načrte: še naprej posodablja delavnico in iz-

delovati predvsem lesne izdelke iz masivnega (pravega) lesa. Rekli so, da bi moral priti kak dan prej, saj bi si lahko ogledal kar nekaj takih izdelkov, ki jih je naročnik odpeljal. Popeljali so me

Stric Štefan Kajdič in njegova varovanca Herman in Sonja složno delajo v sodelarsko-mizararski delavnici.

Foto: S.S.

v prostor nad delavnico, kjer si Sonja ureja stanovanje, in mi pokazali lepo kuhinjsko omaro.

Stric Štefan Kajdič je bil še posebej zgovoren in tudi v njegovem bivališču sem si »moral« ogledati pohištvo iz masivnega lesa, poleg tega pa še nekaj uporabnih predmetov, ki so bili izrezljani ali pa izstruženi. Povprašal sem ga, zakaj za božjo voljo tega ne ponudi tržišču, pa se je le nasmešnil.

V sodelarsko-mizararski delavnici

treh Kajdičev del ne manjka, saj iz nje prihajajo kakovostni izdelki, povrh pa najbrž tudi cenejši kot marsikje drugje. Če ne bi bilo tako, potem se ne bi oglašali naročniki raznih izdelkov iz okolice, pa tudi iz Maribora. Nazadnje so naredili več masivnih miz za znano gostišče. Pred letošnjo trgovino pa so iz delavnice odvažali sode. Na moje posebno vprašanje, koliko litrske sode izdelujejo, je odgovoril Štefan: Od 2- do 2.000-litrske!

Življenje mora teči dalje. Pri Kajdičevih gre naprej tudi obrt. Za njihove probleme so našli potrebno razumevanje tudi na občini v Gornji Radgoni. Obratovalnica, v kateri so zdaj redno zaposleni in pokojninsko-invalidsko zavarovani vsi trije, mora biti še naprej deležna ustreznega razumevanja in tudi spoštovanja. Družinska tragedija je bila sicer huda, a so se pobrali. Bi bilo tako, če ne bi bilo strica?

Š. SOBOČAN

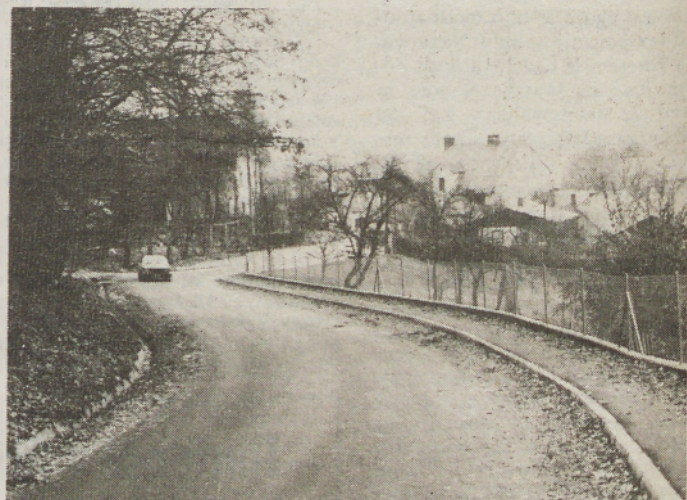
—KRAJEVNA SKUPNOST LJUTOMER—

Ljutomer brez anten

Tajnik krajevnega skupnosti Ljutomer Anton Hvalec nam je nanižal nekaj najpomembnejših pridobitev v zadnjem obdobju. Ni tako dolgo, odkar so asfaltirali 500 metrov ceste med Mestnim bregom in naseljem Jurševka. Zdaj se pripravljajo na ureditev Ormoške ceste, kjer bodo na novo uredili semaforiziran prehod za pešce in križišče z Jeruzalemsko cesto, ter cesto, ki pelje proti Stročji vasi. Zdaj so ceste na videz enakovredne, čeprav so v križišču ustrezni prometni znaki, ki pa jih mnogi vozniki ne upoštevajo, zato so pogoste nesreče. Denar za to je zagotovil republiški proračun, ne pa tudi za levi pločnik, ki ga bo plačala krajevna skupnost.

Kmalu pa naj bi uredili še razsvetljavo na parkirnem prostoru pred pokopališčem. Letošnja pridobitev Ljutomera (in ne samo mesta) pa je telovadnica, ki jo bodo uradno predali namenu še ta mesec. Načrtujejo pa že za prihodnje leto, ko naj bi obnovljali mrliško vežico na mestnem pokopališču. V krajevni skupnosti Ljutomer, h kateri spadajo še vasi Babinci, Noršinci in Spodnji Kamenščak, pa načrtujejo še akcijo Ljutomer brez anten! Prizadevali (spodbujali) si bodo torej, da bi se po možnosti vsa mestna gospodinjstva priključila na kabeleski televizijski sistem, da bi potlej odstranili antene, ki zdaj »krasijo« strehe. V Ljutomeru imajo zdaj 866 priključkov, 762 priključkov pa je v bližnjih vaseh, tako da je ta čas na ljutomerski kabeleski sistem priključenih kar 1528 gospodinjstev. Za vzdrževanje mesečno pobirajo po 50 tolarjev.

S. S.

NOVA CESTA — Zunaj starega mestnega ljutomerskega jedra je na pokopju novo naselje Jurševka. Doslej se je tja dalo priti po asfaltu nakrog čez Ormoško in Jeruzalemsko cesto, pred kratkim pa so asfaltirali 500 metrov dolgo bližnjico, ki pelje s Starega trga.

Foto: S.S.

TURNIŠČE

Proslavili krajevni praznik

V krajevni skupnosti Turnišče, kamor spadajo naselja Turnišče, Renkovci, Nedelica in Gomilica, so zaznamovali krajevni praznik. V obnovljenem kulturnem domu je zbranim o dosežanjem delu in o nalogah krajevnega skupnosti govoril predsednik sveta Jože Benec. Slavnostni govornik pa je bil predsednik lendavske občinske skupščine Ciril Pucko. V kulturnem programu pa so sodelovali: učenci turniške osnovne šole in malčki iz vrtca, Varašanci kvintet ter Miki Roš iz Murske Sobotice z monodramo Slovenec. Ob tej priliki so v kulturnem domu pripravili razstavo slikarja samouka Antona Černija.

J. Ž.

Dekliški decet z Razkrižja poje že četrto leto. Sestavljajo ga študentke, ki se ob koncu tedna vračajo domov, kjer jih združuje pesem. Predstavile so se že v raznih krajih pokrajine ob Muri, gostovale pa so tudi v Avstriji. Vsako leto tudi pripravijo božični koncert v domačem kulturnem domu. Decet vodi Vida Zanjčević.

Tekst in foto: J.Ž.

—Videm ob Ščavnici—

Blagoslovitev kapele in zvona

Dolgoletna želja družine Domanjko iz Kraljevec pri Vidmu ob Ščavnici se je končno uresničila. Pred nedavnim so pripravili veliko slovesnost ob blagoslovitvi preurejene kapele in zvona. Obred sv. maše in blagoslovitev je opravil gospod kaplan Janko Gorgner iz župnije sv. Jurija pri Vidmu ob Ščavnici. Kapelo so razširili ter zgradili zvonik. Čeprav so dela veliko stala, človek čuti v svoji duši zadovoljstvo. Zlasti ob pojočem zvonu, ki so ga namestili v zvonik, da bi farane vabil k molitvi, k večnemu in mirnemu počitku v teh negotovih časih, ko pri naših sosedih divja vojna vihra. Želimo si tudi, da bi se zvon čim manj oglašal in naznanjal večni počitek za vaščane Kraljevcev in Grabonoš. Kapelica namreč stoji, kot je povedala 78-letna gosposinja Terezija Domanjko, v Grabonošu. Zvon tehta 104 kg, kupil pa ga je pokojni mož Anton, ki si je zelo prizadeval, da bi kapelico z zvonom obnovili.

Tekst in foto: Ivo Lorenčič

GORNJA RADGONA

Preimenovali bodo ulice

V radgonski občini je že začela delovati skupščinska komisija za standardizacijo zemljepisnih imen, ki jo vodi Ivan Rihtarič. Komisija je že obravnavala nekaj predlogov za preimenovalje ulic. Tako naj bi se Partizanska ulica preimenovala v ulico Edvarda Kocbeka, Panonska v ulico Franca Vebra in Leninova v ulico dr. Antona Korosca. Obravnavali pa so tudi poobudo, da bi se Videm ob Ščavnici preimenoval v Sv. Jurij ob Ščavnici. Pozvali pa so vse krajevne skupnosti in stranke v občini, da do konca leta dajo svoje predloge. Prav tako je komisija začela razpravo o spremembi občinskega grba in o družbenih občinskih priznanjih.

F. KLEMENČIČ

PETEK

SOBOTA

NEDELJA

PONEDELJEK

TOREK

SREDA

ČETRTEK

MURSKI VAL

MURSKI VAL

MURSKI VAL

MURSKI VAL

MURSKI VAL

MURSKI VAL

MURSKI VAL

5.00 Prebujajte se z nami! (Vas je kaj strah nesreče, poškodb ali celo vojne? Ne belite si glave z vsem tem, tudi 13. lahko imate srečo — poslušajte MV!). 10.00 Spored RS.

16.00 Jesensko popoldne (16.15 Čestitke po telefonih 069/21-232 in 21-579. 17.00 Poročila. 18.00 21-232). 19.00 Spored RS.

TV SLOVENIJA 1

9.00 Klub Klobuk. 10.10 Evita Peron, amer. nadaljevanka. 10.50 Euroritem. 13.30 Tv dnevnik. 15.25 Sova, ponovitev naniž. 16.50 Poročila, Slovenska kronika. 17.05 Tednik. 18.10 Tok tok, oddaja za mlade. 19.00 Risanka. 19.30 Tv dnevnik. 20.00 Forum. 20.20 Dokumentarna oddaja. 21.15 Trgovina z mamilami, angl. nadaljevanka. 22.10 Tv dnevnik. 22.45 Sova: Pri Huxtablovih, amer. naniž. Hennessy, angleški film; Ljudje počnejo vse mogoče, amer. varietejski program.

Drugi program
17.10 Euroritem. 17.30 Studio Maribor. 19.00 Ansambel Nagelj. 19.30 Tv dnevnik Sarajevu. 20.00 Koncert simfonikov RTV. 20.35 Oči kritike. 21.15 Mozart na turneji: München. 22.15 Tenis, posnetek iz Münchna. 23.45 Yutel.

HTV 1

7.10 Sporočila beguncem. 7.25 Dobro jutro, Hrvaška. 8.00 Poročila. 8.05 Tv nadaljevanka. 9.00 Poročila. 9.05 Šolska tv. 10.00 Poročila, reportaže. 11.00 Informacije. 11.05 Spored za otroke. 12.00 Poročila, reportaže. 14.00 Poročila. 14.10 Igrani film. 16.00 Poročila. 16.10 Hrvaška danes. 17.00 Poročila, reportaže. 17.45 Resnice in laži. 18.00 Poročila. 18.15 Letalska družba, angl. nadaljevanka. 19.30 Tv dnevnik. 20.15 Politični magazin. 23.00 Tv dnevnik. 0.00 Tv izbor. 1.00 Poročila.

TV AVSTRIJA

13.10 Mi. 13.35 Risanka. 14.00 Dediščina Guldenburgovih. 14.45 Mladi glasbeniki v studiu. 15.05 Risanka. 15.30 Am, dam, des: adventni običaji. 15.55 Strelkovod. 16.05 Noni in Mani. 16.30 Mini kviz. 16.55 Zveneci adventni koledar. 17.00 Mini Čas v sliki. 17.10 Spored po željah. 18.00 Čas v sliki. 18.05 Mi. 18.30 Zdravnik Trapper John. 18.15 Otroci pripovedujejo. 19.30 Čas v sliki. 20.00 Sport. 20.15 Zadeva dva, kriminalka. 21.35 Mnogo dima zaradi nekaj bankovcev, filmska komedija. 23.05 Večerni sport. 23.35 Poročila. 23.55 Čas v sliki.

TV MADŽARSKA

19.00 Za kristjane. 19.05 Lahko noč! 19.30 Dnevnik, sport. 20.20 Dallas, pon. 21.15 Panorama. 22.20 Po deseti. 22.50 Leonce in Leona, veseloigra. II. program: 6.00—9.00 Dobro jutro! 16.15 Prijeto popoldne! 16.25 Filmski program. 17.15 Narodopisje. 17.20 Vikend. 17.30 Telefonska igra. 17.45 Za otroke. 18.15 Dober večer! 19.05 Primer za dva, kriminalka. 20.10 Narodna glasba. 20.35 Meje znanosti. 22.00 Dnevnik. 22.25 Pred koncem dneva. 22.50 Družba hudodelcev, francoski film.

5.00 Prebujajte se z nami! (Ko boste šli proti trgovini in se spomnili, da ste pozabili, kaj vam je naročila žena, se potolažite. Prek Murskega vala je možno zvedeti vse!). 10.00 Spored RS.

16.00 Jesensko popoldne (16.15 Najlepše želje s čestitkami in pozdravi. 17.00 Poročila. 18.00 Najlepše želje s čestitkami in pozdravi). 19.00 Spored RS.

TV SLOVENIJA 1

8.45 Angleščina. 9.10 Radovedni Taček. 9.25 Iz stare skrinje. 9.45 Marija Lucija, pravljica. 10.00 Pravljice iz mavrice. 10.15 Alf. 10.40 Zgodbe iz školke. 11.55 Večerni gost: Luko Paljetak. 12.50 Oči kritike. 13.30 Tv dnevnik. 13.40 Obturnski pevski zbori. 14.10 Mozart na turneji. 15.05 Forum. 15.50 Druga godba. 16.20 Sova. 17.00 Poročila. 17.05 Čarovnica, ki to ni bila, kanadski mladinski film. 18.40 Paralaksa. 19.05 Risanka. 19.30 Tv dnevnik. 20.00 Utrip. 20.20 Zrebanje 3 x 3. 20.35 Križkraj. 21.50 Murphy Brown, amer. naniž. 22.15 Tv dnevnik. 22.50 Sova: Začetki mafije, amer. naniž. Finančni svetovalec, angleški film.

HTV 1

13.00 Videonoc. 16.00 Pripravimo se na smučanje. 16.30 Tenis — finale Grand Slama, prenos. 19.00 Garfield in prijatelji. 19.30 Tv dnevnik HTV. 20.15 Filmske uspešnice: Zgodba o Ann Jillan, ameriški film. 21.50 Posnetek tenisa. 23.20 Slavnostni koncert APZ Celje. 0.30 Yutel.

HTV 1
16.00 Poročila, reportaže. 17.00 Poročila. 17.05 Fiskal, drama. 18.00 Poročila. 18.15 Dokum. program. 19.30 Tv dnevnik. 20.15 Politični magazin. 22.00 Zakaj se bojujejo, ameriška serija. 23.00 Tv dnevnik. 0.00 Tv izbor. 1.00 Poročila.

TV AVSTRIJA

13.00 Čas v sliki. 13.10 Mi. 13.35 Srčno veselje, srčna žalost, komedija. 15.10 Otroški spored. 16.00 Otroški wurltizer. 17.00 Mini Čas v sliki. 17.30 Nadaljevanje ni. 17.55 Zveneci adventni koledar. 18.00 Čas v sliki. 18.30 Zdravnik Trapper John. 19.30 Čas v sliki. 20.00 Sport. 20.15 Stavimo... 22.10 Zlata dekleta. 22.35 Ceste brez milosti, film. 0.05 Čas v sliki.

TV MADŽARSKA

6.45 Vaška TV. 7.30 Za otroke. 11.00 Tv-magister. 13.00 Panorama. 14.00 Ameba. 14.30 Sosedje, pon. 15.00 Széchenyi, kviz. 15.55 Tenis. 17.45 Dimenzije. 18.15 Za otroke. 18.45 Stanovanjska kultura. 19.30 Dnevnik, sport. 20.20 Bizantinski ogerji, film. 21.50 Potovalni kviz. 22.40 Videoklipi. 23.10 Zora, francosko-izraelski film. II. program: 7.00 Dobro jutro! 10.05 Način življenja. 11.00 Za otroke. 13.20 Calyp-show. 13.45 Kviz. 14.55 Prijeto popoldne! 15.05 Katts in pes. 15.30 Išćemo gospodarja. 16.15 Angleščina. 16.45 Rock. 17.10 Kino top 10. 17.40 Za otroke. 18.10 Sport. 18.35 Dober večer! 19.05 Idealna družina, kviz. 20.20 Govornik, film. 20.50 Veseli teater. 22.30 Tenis. 23.35 Goodbye, Emmanuelle, erotični film (za odrasle).

9.00 Nedeljska kuhinja (9.10 Misel in čas. 9.30 Srečanje na Murskem valu. 10.30 Gost — glavni kuhar — nedeljske kuhinje). 12.00 Spored v madžarščini. 13.00 Panonski odmevi. 13.30 Minute za kmetovalce. 14.00 Poročila. 14.10 Najlepše želje s čestitkami in pozdravi.

TV SLOVENIJA 1

8.10 Živ žav. 9.10 Telovadka, franc. nadaljevanka. 9.35 Glasba skozi čas. 10.35 Garfield in prijatelji. 11.05 Videomeh. 11.35 Obzorja duha. 12.00 Kmetijska oddaja. 12.30 Tv dnevnik. 13.40 Variete. 14.40 John Sebastian Bach, nemška nadaljevanka. 15.30 Sova. 17.00 Poročila. 17.05 Pozdrav Mary, ameriški film. 18.50 Risanka. 19.30 Tv dnevnik. 20.00 Zrcalo tedna. 20.30 Žrtev mode bum, bum, gledališka predstava. 21.30 Zdravo. 22.50 Tv dnevnik. 23.25 Sova: Razrednik, amer. naniž. Začetki mafije, amer. naniž.

Drugi program
19.30 Tv dnevnik HTV. 20.00 Svet narave, angl. serija. 20.50 Drugačnje zvezde, poltopis, reportaža. 21.20 Počitnice gospoda Hulota, franc. film (čb). 22.45 Yutel.

HTV 1

7.10 Sporočila beguncem. 7.25 Dobro jutro, Hrvaška. 8.00 Poročila. 8.05 Tv nadaljevanka. 9.00 Poročila. 9.05 Dokum. program. 10.00 Poročila. Za svobodo. 11.00 Poročila. 11.05 Spored za otroke. 12.00 Poročila. 12.05 Kmetijska oddaja. 13.00 Reportaže. 14.00 Poročila. 14.15 Igrani film. 16.00 Poročila. 16.10 Dokum. program. 17.00 Poročila. 17.05 Dokum. program. 18.00 Poročila. 18.15 National Geographic, amer. serija. 19.00 Hrvaška vojna lirika. 19.30 Tv dnevnik. 20.15 Dirigenti in glasbeniki. 21.00 Politični magazin. 23.00 Tv dnevnik. 0.00 Tv izbor. 1.00 Poročila.

TV AVSTRIJA

13.35 Merlin in Mim, risanka. 14.55 Akvarij Monterey. 15.30 Otroški spored. 16.55 Zveneci adventni koledar. 17.00 Mini Čas v sliki. 17.10 Velikih deset. 18.00 Čas vsliki. 18.05 X-Large, mladinski magazin. 18.30 Zdravnik Trapper John. 19.30 Čas v sliki. 20.15 Slikovito potovanje na Islandijo. 21.00 Morilčeva odločitev, film. 22.35 Višje. 22.40 Julij Cezar, film. 1.30 Čas v sliki.

TV MADŽARSKA

6.45 Za menedžerje. 7.30 Za otroke. 8.30 Nedeljski turnirski. 10.55 Odbojka. 12.30 Kosite pri nas! 13.30 Financial Times. 14.00 Prehod. 14.30 Videoklipi. 14.55 Tenis. 16.00 Barkochba. 16.40 Za evangeličane. 17.00 Walt Disney vam predstavlja. 18.45 Videoklipi. 19.00 Teden. 20.20 Povorka, angleški tv film. 22.00 Kramljanje. 22.25 G. Losonczy, portret. II. program: 7.00 Dobro jutro! 9.00 Profit. 9.20 Za otroke. 11.00 Koncert. 13.15 Prijeto popoldne! 13.25 Trejti kanal. 13.55 Usode. 14.55 Pomagač. 15.25 Börzöny. 16.00 Dixie-ladja. 16.25 Vikingi. 16.30 Filmi Grete Garbo. 18.05 Delta. 18.35 Dober večer! 19.00 Famila, serija. 21.05 Teorija in praksa. 22.30 Tenis. 24.00 Mozartov ciklus.

5.00 Prebujajte se z nami! (Pomudili se bomo s kakšno reportažo v drugem delu oddaje, sicer pa se bomo prebujali kot vedno: z natančno uro, vremenom in cestnimi razmerami. Srečno!). 10.00 Spored RS.

16.00 Jesensko popoldne (16.15 Sport. 17.00 Poročila. 18.00 To sem jaz). 19.00 Spored RS.

TV SLOVENIJA 1

9.00 Postojnska jama. 9.15 Pedenžep. 9.45 Utrip, Zrcalo tedna. 10.30 Tv dnevnik. 11.00 Obzorja duha. 15.20 Sova. 16.50 Poročila. 17.05 Zdravo. 18.30 Radovedni Taček. 19.10 Risanka. 19.30 Tv dnevnik. 20.05 En sam dotik, gledališka predstava. 21.45 Osmi dan. 22.30 Tv dnevnik. 23.05 Sova: V območju somraka, amer. naniž. Začetki mafije, amer. naniž.

Drugi program
17.00 Pripravimo se na smučanje. 17.30 Studio Ljubljana. 19.30 Tv dnevnik Koper. 20.00 Tribute to... 20.30 Antropijsko načelo, angl. serija. 21.00 Sedma steza, športsna oddaja. 21.30 Omizje. 23.00 »Yutel«.

HTV 1

7.10 Sporočila beguncem. 7.25 Dobro jutro, Hrvaška. 8.00 Poročila. 8.05 Tv nadaljevanka. 9.00 Informacije. 9.05 Šolska tv. 10.00 Poročila, reportaže. 11.00 Informacije. 11.05 Spored za otroke. 12.00 Poročila, reportaže. 14.00 Poročila. 14.10 Igrani film. 16.00 Poročila. 16.10 Hrvaška danes. 17.00 Poročila. 17.05 Kristjani, angl. serija. 18.00 Poročila. 18.15 Ognjena polja, avstral. nadaljevanka. 19.30 Tv dnevnik. 20.15 Hrvaška v svetu. 23.00 Tv dnevnik. 0.00 Tv izbor. 1.00 Poročila.

TV AVSTRIJA

10.00 Nadaljevanje ni. 10.30 Merlin in Mim, risanka. 11.45 Čarobni čopci. 12.00 Nočni studio: Vesolje in usoda. 13.00 Čas v sliki. 13.10 Tednik. 13.40 Srečanje z naravo. 14.10 Dediščina Guldenburgovih. 15.00 Otroški spored. 16.05 Moorovi v Keniji. 16.55 Zveneci adventni koledar. 17.00 Mini Čas v sliki. 17.10 Wurltizer. 18.00 Čas v sliki. 18.05 Mi. 18.30 Zdravnik Trapper John. 19.30 Čas v sliki. 20.00 Sport. 20.15 Sport v ponedeljek. 21.15 Kompas. 22.00 Pogledi s strani. 22.10 Peter Strohm. 23.00 Profesor Bellavisi, film. 0.40 Hiša plesa. 0.45 Čas v sliki.

TV MADŽARSKA

5.45 Dobro jutro, Madžarska, magazin. 8.30 Hiša nega bolnika. 8.50 Nemško ogledalo. 9.05 Teleolo. 16.20 Naš ekran, v slovaščini. 16.50 Serijski film. 17.15 Za Zide. 17.30 Prehod. 18.05 Svet denarja. 17.45 Za otroke. 19.30 Dnevnik, sport. 20.20 Kviz. 20.55 Kraj zločina, kriminalka. 22.25 Po deseti. 22.50 Mozartova pot. 23.55 Gyula Pauer. II. program: 6.00—9.00 Dobro jutro! 10.00 In 14.00 Prenos zasedanja parlamenta. 16.30 Prijeto popoldne! 16.40 Od pet do šest. 17.40 Kviz. 17.55 Za otroke. 18.15 Sport. 18.35 Dober večer! 19.05 Zhogom, New York, tv-film. 20.35 Spot-Light. 21.10 Kriminalna '91. 22.00 Dnevnik. 22.25 Pred koncem dneva. 22.45 Šest ženskih zgodbic, češki tv-film.

5.00 Prebujajte se z nami! (Uganjajte naslove skladb — lahko tudi izvajalce, oglašujte na najboljšem slovenskem radiu — vse to po telefonih 069/21-232 in 21-579!). 10.00 Spored RS.

16.00 Jesensko popoldne (16.15 Mali oglašji. 17.00 Poročila. 17.30 Najlepše želje s čestitkami in pozdravi). 19.00 Spored RS.

TV SLOVENIJA 1

9.00 Zgodbe iz školke. 10.00 V četrtek ob 17.30. 11.00 Angleščina. 11.25 Sedma steza. 11.55 Osmi dan. 13.30 Tv dnevnik. 14.40 Angleščina. 15.05 Sova. 16.50 Poročila. 17.05 Šolska tv. 18.10 Pravljice iz mavrice. 18.30 Alf. 18.55 Kamila, pravljica. 19.10 Risanka. 19.30 Tv dnevnik. 20.05 En sam dotik, gledališka predstava. 21.45 Osmi dan. 22.30 Tv dnevnik. 23.05 Sova: Mala Gloria končno srečna, amer. nadaljevanka. 21.05 New Kids of the Block. 21.55 Tv dnevnik. 22.40 Sova: Da, predsednik, angl. naniž. Začetki mafije, amer. naniž. Glasha skozi čas.

Drugi program
17.10 Euroritem. 17.30 Studio 2 Koper. 19.00 Obturnski pevski zbori. 19.30 Tv dnevnik Sarajevu. 20.00 Žarišče. 20.30 Umetniški večer: Povečava, igrani film. 23.15 Yutel.

HTV 1

7.10 Sporočila beguncem. 7.25 Dobro jutro, Hrvaška. 8.00 Poročila. 8.05 Tv nadaljevanka. 9.00 Informacije. 9.05 Šolska tv. 10.00 Poročila, reportaže. 11.00 Informacije. 11.05 Spored za otroke. 12.00 Poročila, reportaže. 14.00 Poročila. 14.10 Igrani film. 16.00 Poročila. 16.10 Hrvaška danes. 17.05 Dokum. program. 18.00 Poročila. 18.15 Ognjena polja, avstral. nadaljevanka. 19.30 Tv dnevnik. 20.15 Politični magazin. 23.00 Tv dnevnik. 0.00 Tv izbor. 1.00 Poročila.

TV AVSTRIJA

14.45 Jutrnji mojstri. 15.00 Otroški spored. 15.05 Tudi pošaliti se je treba. 16.05 Rdeča luna: skrivnostni mož. 16.55 Zveneci adventni čas. 17.00 Mini Čas v sliki. 17.10 Wurltizer. 17.35 Lič v temi. 18.00 Čas v sliki. 18.05 Mi. 18.30 Zdravnik Trapper John. 19.30 Čas v sliki. 20.00 Sport. 20.15 Dežela gora. 21.00 Pogledi s strani. 21.15 Ko bi sosede vedeli. 22.05 Dve in dve sta umor, film. 23.35 Vihar, film. 1.50 Čas v sliki.

TV MADŽARSKA

5.45 Dobro jutro, Madžarska, magazin. 8.30 Hiša nega bolnika. 8.50 Nemško ogledalo. 9.05 Teleolo. 16.20 Naš ekran, v slovaščini. 16.50 Serijski film. 17.15 Za Zide. 17.30 Prehod. 18.05 Svet denarja. 17.45 Za otroke. 19.30 Dnevnik, sport. 20.20 Kviz. 20.55 Kraj zločina, kriminalka. 22.25 Po deseti. 22.50 Mozartova pot. 23.55 Gyula Pauer. II. program: 6.00—9.00 Dobro jutro! 10.00 In 14.00 Prenos zasedanja parlamenta. 16.30 Prijeto popoldne! 16.40 Od pet do šest. 17.40 Kviz. 17.55 Za otroke. 18.15 Sport. 18.35 Dober večer! 19.05 Zhogom, New York, tv-film. 20.35 Spot-Light. 21.10 Kriminalna '91. 22.00 Dnevnik. 22.25 Pred koncem dneva. 22.45 Šest ženskih zgodbic, češki tv-film.

5.00 Prebujajte se z nami! (Še vedno je staro leto in samo še nekaj dni nas in vas loči od nove programske sheme, ko boste z nami vse do trinajstih. Dobro jutro do osmih in dober dan do desetih!). 10.00 Spored RS.

16.00 Jesensko popoldne (16.15 Reportaža. 17.00 Poročila. 18.00 Poslušamo vas). 19.00 Spored RS.

TV SLOVENIJA 1

9.00 Živ žav. 10.00 Mala Gloria končno srečna, amer. nadaljevanka. 10.45 Euroritem. 13.30 Tv dnevnik. 15.20 Sova. 16.50 Poročila. 17.05 Boj za obstanek. 17.30 Domače obrti. 17.50 Klub Klobuk. 19.00 Risanka. 19.30 Tv dnevnik. 20.05 Film tedna: Falling over Backwards, kanadski film. 21.55 Intervju. 22.35 Tv dnevnik. 23.10 Maribor Music Show. 23.40 Sova: Alf, amer. naniž. Začetki mafije, amer. naniž.

Drugi program
18.10 Euroritem. 18.30 Mostovi. 19.00 Studio Maribor. Pogled in zadnji. 19.30 Tv dnevnik ORF. 20.00 Žarišče. 20.30 Na veke vaš Mozart. 21.55 Svet poročila. 23.00 Yutel.

HTV 1

7.10 Sporočila beguncem. 7.25 Dobro jutro, Hrvaška. 8.00 Poročila. 8.05 Tv nadaljevanka. 9.00 Informacije. 9.05 Šolska tv. 10.00 Poročila, reportaže. 11.00 Informacije. 11.05 Spored za otroke. 12.00 Poročila, reportaže. 14.00 Poročila. 14.10 Igrani film. 16.00 Poročila. 16.10 Hrvaška danes. 17.05 Dokum. program. 18.00 Poročila. 18.15 Ognjena polja, avstral. nadaljevanka. 19.30 Tv dnevnik. 20.15 Politični magazin. 23.00 Tv dnevnik. 0.00 Tv izbor. 1.00 Poročila.

TV AVSTRIJA

11.50 Klovn. 12.15 Reportaže iz tujine. 13.00 Čas v sliki. 13.10 Mi. 13.35 Očarljiva Jeannie. 14.00 Dediščina Guldenburgovih. 14.45 Zgodovina steklarstva. 15.00 Otroški spored. 16.05 Rdeča luna. 16.30 Mini klub. 16.55 Zveneci adventni čas. 17.00 Mini Čas v sliki. 17.10 Mi. 17.35 Lič v temi. 18.00 Čas v sliki. 18.05 Mi. 18.30 Zdravnik Trapper John. 19.30 Čas v sliki. 20.00 Sport. 20.15 Pojoci angel s Tirolskega. 22.00 Veliki posel, film. 22.50 Na začetku je bil ogenj, film. 0.25 Bellamy. 1.10 Čas v sliki.

TV MADŽARSKA

5.45 Dobro jutro, Madžarska, magazin. 8.30 Rezerviran čas. 9.30 Program za upokojence. 16.35 Naš ekran, v nemščini. 17.05 Serijski film. 17.30 Kalendar 1991. 18.05 Svet denarja. 18.15 Za otroke. 19.30 Dnevnik, sport. 20.20 Tekmovanje plešatih. 21.25 Umetnostna revija. 1.55 Usodna vprašanja, debatni program. 22.40 B. Balazs: Samobitovanje. 23.45 ZDF. II. program: 6.00—9.00 Dobro jutro! 16.30 Od pet do šest. 17.30 Kviz. 18.15 Sport. 18.35 Dober večer! 19.05 Poslednji slučaj Starega, kriminalka. 20.40 Mozartov kviz. 21.50 Umetnina tedna. 22.00 Dnevnik. 22.25 Pred koncem dneva. 22.45 Deset božjih zapovedi, poljska serija. 10. (zadnji) del.

5.00 Prebujajte se z nami! (Dan do dneva X je, X pa v tem primeru pomeni Božično-novoletni radijski maraton, ko homo neprestano z vami vse do 2. januarja. Dobro jutro!). 10.00 Spored RS. 16.00 Jesensko popoldne (16.15 Aktualna tema. 17.00 Poročila. 18.00 Zaigrajmo in zapojmo po domače). 19.00 Spored RS.

TV SLOVENIJA 1

9.00 Tok tok, oddaja za mlade. 9.50 Šolska tv. 10.50 Mostovi. 11.20 Zgodbe Stiga Trenterja, švedska naniž. 13.30 Tv dnevnik. 15.20 Mostovi. 15.50 Sova. 16.50 Poročila. 17.05 Antropijsko načelo, angl. serija. 17.35 V četrtek ob 17.30. 18.40 Telovadka, franc. nadaljevanka. 19.10 Risanka. 19.30 Tv dnevnik. 20.05 Po kateri poti domov?, amer. nadaljevanka. 21.10 Tednik. 22.10 Tv dnevnik. 22.55 Sova: Taks, amer. naniž. Flair, avstral. nadaljevanka.

Drugi program
17.10 Euroritem. 17.30 Studio Ljubljana. 19.30 Tv dnevnik RAI. 20.00 Žarišče. 20.30 Paralaksa, nizozem. serija. 20.55 Mali koncert. 21.05 Svet na zaslono. 21.35 Iz slovenske dramatik: Ples smeti, gledališka predstava. 23.30 Yutel.

HTV 1

7.10 Sporočila beguncem. 7.25 Dobro jutro, Hrvaška. 8.00 Poročila. 8.05 Tv nadaljevanka. 9.00 Informacije. 9.05 Šolska tv. 10.00 Poročila, reportaže. 11.00 Informacije. 11.05 Spored za otroke. 12.00 Poročila. 14.00 Poročila. 14.10 Igrani film. 16.00 Poročila. 16.10 Hrvaška danes. 17.05 Dokum. program. 18.00 Poročila. 18.15 Ognjena polja, avstral. nadaljevanka. 19.30 Tv dnevnik. 20.15 Politični magazin. 23.00 Tv dnevnik. 0.00 Tv izbor. 1.00 Poročila.

TV AVSTRIJA

9.30 Dežela in... 9.30 Šolska tv. 10.30 Anjurni. 11.45 Črno na belu. 12.15 Klub za starejše. 13.00 Čas v sliki. 13.10 Mi. 13.35 Očarljiva Jeannie. 14.00 Dediščina Guldenburgovih. 14.45 Otroški spored. 15.05 Bilo je življenje. 15.30 Am, dam, des. 15.55 Očarljiva Jeannie. 16.05 Rdeča luna. 16.30 Melodije in napotki. 16.55 Zveneci adventni čas. 17.00 Mini Čas v sliki. 17.10 Wurltizer. 17.35 Lič v temi. 18.00 Čas v sliki. 18.05 Mi. 18.30 Zdravnik Trapper John. 19.30 Čas v sliki. 21.50 Pogledi s strani. 22.00 Film. 23.45 Odličen par, film. 1.30 Čas v sliki.

TV MADŽARSKA

5.45 Dobro jutro, Madžarska, magazin. 8.30 Lajna. 9.00 Joga. 16.35 Naš ekran, v romunščini. 17.05 Serijski film. 17.30 Ekologija. 18.05 Svet denarja. 18.15 Za otroke. 19.30 Dnevnik, sport. 20.20 Zdravstveno predavanje: Debelost. 20.55 Twin Peaks, ameriška serija. 21.50 Prva ljubezen. 22.40 Za menedžerje. 23.30 Dnevnik, BBC. II. program: 6.00—9.00 Dobro jutro! 16.30 Prijeto popoldne! 16.30 Od pet do šest. 17.45 Za otroke. 18.15 Sport. 18.35 Dober večer! 19.05 Načelno vprašanje, tv-film. 20.00 Regionalni program. 21.05 50 minut

OBLECITE SE MODNO, PRAKTIČNO IN TOPLEJE!

Konfekcija BUTIK K, Kislak vas vabi na ugoden predpraznični nakup v Serdico na Goričkem.

- velika izbira, modne barve, tovarniške cene.
- jope, vetrovke od 2 do 16 že od 1.760 SLT.
- nove trenirke za otroke in odrasle.
- možnost nakupa (dva čeka) z odlogom plačila.

OBLAČITE SE V OBLAČILA BUTIKA K — TOPLEJE VAM BO!
Predbožične sobote — odprto do 16. ure!
Butik K, Kislak, Serdica na Goričkem vas pričakuje!

cestno podjetje
murska sobota, p.o.

CESTNO PODJETJE MURSKA SOBOTA, p.o.

Lendavska 64, Murska Sobota

Razpisna komisija na podlagi sklepa DS z dne 23. 9. 91

razpisuje

prosto delovno mesto

VODJA FINANČNO-RAČUNOVODSKEGA SEKTORJA za dobo 4 let

POGOJI:

- višja šola, ekonomske smeri in 4 leta delovnih izkušenj pri podobnih delih,
- srednja šola ekonomske smeri in 5 let delovnih izkušenj pri podobnih delih,
- 2-mesečno poskusno delo

Vloge z dokazili o izobrazbi je potrebno poslati v 15 dneh od datuma objave razpisa na naslov: CESTNO PODJETJE MURSKA SOBOTA, Lendavska 64 — za razpisno komisijo. Kandidati bodo o izbiri obveščeni v 30 dneh po preteku razpisnega roka.

zavarovalna skupnost triglav

zast. o. ljubljana

Zavarovalnica TRIGLAV, d.d., Ljubljana, Območna enota Murska Sobota

objavlja

prosta delovna mesta:

1. zavarovalnih zastopnikov za:

- območje Apač,
- območje mesta Ljutomer,
- območje mesta Lendava,
- območje mesta Gornja Radgona.

Za objavljena delovna mesta se poleg splošnih pogojev zahteva še srednješolska izobrazba V. kategorije zahtevnosti.

2. Poleg zgoraj navedenega objavljamo tudi več prostih delovnih mest v interni službi za dela in naloge, za katere se zahteva srednješolska izobrazba V. kategorije zahtevnosti — ekonomski tehniki z ustreznimi delovnimi izkušnjami v knjigovodstvu in administraciji.

Za objavljena delovna mesta pod točko 1 in 2 se sklepa delovno razmerje s polnim delovnim časom in trimesečnim poskusnim delom.

Prijave z dokazili o izpolnjevanju pogojev ter kratkim življenjepisom in opisom dosežanj dela naj kandidati pošljejo v osmih dneh od objave na naslov: Zavarovalnica Triglav, d.d., Območna enota Murska Sobota, Titova 13.

Kandidati bodo obveščeni v 15 dneh po izbiri.

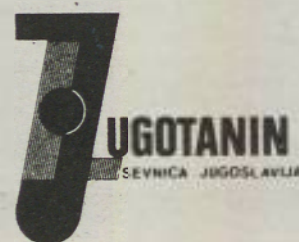
- Za vaše lepše praznične dni

butik Valentino

hotel AJDA, Moravske Toplice vabi na nakup:

- slovesnih in športnih ženskih, moških in otroških oblačil
- slovesnih bluz in srajc ...

— NIZKE CENE — MOŽNOST OBROČNEGA ODPLAČILA

JUGOTANIN

kemična industrija, p.o. sevnica

ODKUPUJEMO

LES PRAVEGA KOSTANJA

Les odkupujemo prek:

- območnih gozdnih gospodarstev
- območnih kmetijskih zadrug

Vse informacije dobite pri komercialni službi po telefonu: št. (0608) 81-349 oziroma na naslovu:

JUGOTANIN, Hermanova 1, 68290 SEVNICA.

Plačamo dobro in ceno jamčimo!

kino

SPORED FILMOV V KINU PARK M. SOBOTA od 13. dec. do 19. dec. 91

PETEK, 13. dec., ob 17. in 19.30 amer. pust. film, ROBIN HOOD PRINC TATOV (PRINCE OF THIEVES) REŽIJA: Kevin Reynolds. GLAVNE VLOGE: Kevin Costner, Morgan Freeman, Mary Elizabeth Mastrantonio.

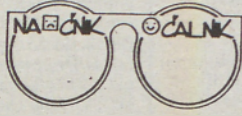
SOBOTA, 14. dec., ob 17. in 19.30 amer. pust. film, ROBIN HOOD, PRINC TATOV

Ljutomer, Prešernova 5,

telefon: 81-506

- lov ● ribolov ● vse za zimske športe ● športna oblačila ● vse drugo za šport

- ekspresna izdelava vseh vrst očal ● najnovejši modeli okvirjev za očala priznanih domačih in evropskih izdelovalcev ● brezplačna kontrola vida

SONJA JUREŠ

Glavni trg 7

LJUTOMER

Tel.: 82-445

MEDNARODNA FIRMA

išče sodelavce za predstavitev in zastopanje

v svetu visoko priznanega izdelka.

- Nadpovprečen zaslužek v tuji valuti.
- Telefon: (062) 37-902.

VELIKA NAGRADA TURNIRJA V ŠNOPSU

v soboto, 14. decembra, ob 14. uri v

gostišču STOISER,

v avstrijski Radgoni,

tel.: 9943/3476/2819

NAGRADE:

1. NAGRADA: 20.000 ATS
2. NAGRADA: 10.000 ATS
3. NAGRADA: 6.000 ATS
4. NAGRADA: 4.000 ATS

in še 32 denarnih nagrad.

POD LOGOM 20 69224 TURNIŠČE

● Izdelujem oblaženo pohištvo

- sedežne garniture
- kavče
- postelje
- ležišča

● Vse naštetu izdelujem tudi po meri

OBNAVLJAM OBLAZINJENO POHIŠTVO, LOKALE IN OPRAVLJAM TAPETNIŠKA DELA.

Beltinci, Ravenska 27, tel.: 42-151

- darila ● parfumi ● ženske torbice

NEDELJA, 15. dec., ob 17. in 19.30 amer. pust. film, ROBIN HOOD, PRINC TATOV

PONEDELJEK, 16. dec., ob 17. in 19.30 amer. pust. film, ROBIN HOOD, PRINC TATOV

TOREK, 17. dec., ob 17. in 19.30 amer. pust. film, ROBIN HOOD, PRINC TATOV

SREDA, 18. dec., ob 17. in 19.30 amer. pust. film, ROBIN HOOD, PRINC TATOV

ČETRTEK, 19. dec., ob 17. in 19.30 amer. drama, DOLGOLETNO PRIJATELJSTVO

MOTORNIA VOZILA

FIAT 125 P, letnik 1984, registriran do avgusta 1992, prodam. 42-817.

LADO SAMARO 1300, letnik 1989, prevoženih 24.000 km, in 4 are mladega vinograda, prodam. 75-138. M-4398

NUJNO! JUGO 45 EX, rdeče barve, letnik 1988, prodam za 3800 DEM. 75-913. M-4408

POLTOVORNI AVTO FIAT, 1,5 t, vozen, prodam. 75-522. M-4402

RENAULT 4 GTL, po delih, prodam. 87-473. M-3418

JUGO KORAL 60, letnik 1990, prodam. 75-424, dopoldan. M-4404

OPEL ASCONO 1.6 S, letnik 1978 in ZASTAVO 750 (850), letnik 1984, prodam. Kovačič, Dolgovaške Gorice 197. M-4377

ZASTAVO 101, letnik 1980, prodam. 79-186. M-4380

GOLF JGL, letnik 1981, in ZASTAVO 750 LE prodam. Krog, Murska ulica 16, 26-275. M-388

OPEL KADETT C, letnik 1977, prodam ali menjam za 126 P, motorno žago Stihl 045 prodam. Gjerek, Skakovci 60. M-390

BT 50 S, star 6 mesecev naprodaj za 2000 DEM. Anton Pintarič, Sv. Jurij 55. M-391

CITROEN GA, letnik 1981, registriran do 26. 10. 1992, kovinsko modre barve, prodam. 25-487. M-392

ZASTAVO 128, letnik 1987, oktober, ugodno prodam. Nerađnovci 6, G. Petrovci. M-399

JUGO SKALO 55, letnik 2/1989, ugodno prodam. Vlado Vučko, Sr. Bistrica 72. M-400

LADO NIVO, staro 2 leti, prevoženih 11.000 km, ugodno prodam za 6000 DEM. 22-204, zvečer do 21. ure. M-401

FIAT 126, star 4 leta, prodam. Lemerje 36. M-402

PEUGEOT 205 GREEN, dodatno opremljen, letnik 1991, prodam. 22-493. M-406

OPEL VECTRA 1.6 I GLS, model 1991, dodatno opremljen, star 1 leto, prodam. 65-232. M-408

AMI 8, registriran do 30. 4. 1992, prodam. Cankova 44 a. M-409

MOTORNKO KOLO, registrirano, BMW R60/5 in PUCH 250 prodam. V račun vzamem tudi rezan les. 22-790. M-412

GOLF, dizel, letnik 1985, prodam. 51-102. M-415

GOLF, star 5 let, bele barve, prodam. Mala nova 22, M. Sobota. M-416

ZASTAVO 101 GTL, letnik 1984, prodam. Vidonci 111, Grad. M-432

GOLF JX, star 3 leta, 34.000 km, kovinsko sive barve, odlično ohranjen, prodam. Cena po dogovoru. 26-097, popoldne po 16. uri. M-434

RENAULT 9, december 1988, prodam. 22-055. M-436

SKODO 120 LS, 1. 1980, registrirano do oktobra 1992, dobro vzdrževano, ugodno prodam. 49-130, popoldan. M-438

FIAT REGATO 70 S, letnik 1984, prodam. Jančar, Ob kanalu 7, M. Sobota. M-441

GOLF JGL, letnik 1982, prodam. Vladimir Živko, Stara 10, M. Sobota. M-442

ZASTAVO 101, registrirano, letnik 1985, prodam. Gerič, Lendavska 31, Murska Sobota. M-443

VESPO PX 200 E, stara 3 leta, kot nova, prodam. Slajko, Gregoričeva 55, 21-538, po 16. uri. M-444

MERCEDES 230 S, letnik 1982, prodam. Cena 12.000 DEM. 25-294. M-451

ZASTAVO 101 — SKALA 55, staro 17 mesecev, in garažo v Murski Soboti prodam. 26-434. M-452

MAZDO 323, letnik 1987, z dodatno opremo, prodam. 61-077. M-454

LADO 1200, letnik 1974, vozno, registrirano do 15. 1. 1992, prodam za 700 DEM v protivrednosti. 79-179. M-459

FIAT 750, starejši letnik, vozen, registriran, prodam za 250 DEM. Danica Kadun, Iljaševci 32. M-468

LADO 1600, letnik 1981, prodam. 22-252, popoldan. M-470

VAUXHALL VIVA 1300 L, letnik 1976, registriran, prodam. Cvetkova 23, M. Sobota, Izidor Klar. M-471

VW HROŠC 1200 S, registriran, prodam. 65-350, po 15. uri. M-474

GOLF, letnik 1982, 5000 DEM, in zastavo 101, staro 1 leto, 6500 DEM, prodam. 26-389. M-478

FORD ORION 1.8, dizel, letnik 1990, prodam. Domajinci 18. M-479

JUGO 45 KORAL, star 1,5 leta, z veliko dodatne opreme, prodam. 25-506. M-480

CITROEN BX, letnik 1989, prodam ali zamenjam za manjše vozilo. 24-661. M-482

GS CITROEN, letnik 1977, registriran do avgusta 1992, prodam. 56-035. M-484

RENAULT 18 TL, letnik 1982, registriran do oktobra 1992, prodam. Bojan Ficko, Oktobrske revolucije 3, M-1834

AUDI 80 1.6, letnik 1990, registriran do oktobra 1992, prodam. 21-345. M-483

ZASTAVO 750 prodam. Krog, Murska 49. M-1812

SKODO FAVORIT 136, letnik 1990, prodam. 23-838. M-485

Blagoslovljen božič in srečno ter zdravo novo leto 1992 vam želi

TRGOVINA BERDEN TIŠINA 5,
tel. 46-487

OPEL KADETT 1.6, karavan, letnik 1986, prevoženih 70.000 km, prodam. 22-661. M-486

BMW 520 I, letnik 1984, registriran do julija, prodam. 81-307. M-3427

ODKUPUJEM KARAMBOLIRANE OSEBNE AVTOMOBILE IN KMETIJSKE STROJE. Antolič, Zerovinci, 062) 714-113 od 11. do 16. ure. M-3422

REGATO 70, letnik 1986, 59.000 km, prodam. 69-072. M-3067

ZIVALI

TELICO, brejo 8 mesecev in pol, kontrola A, prodam. Boconci 33. M-456

KRAVO, po prvem teletu, prodam. Kobilščak 21, Kapela. M-457

KRAVO, visoko brejo, prodam. Ferčak, Renkovi 122. M-458

DVE VISOKO BREJI TELICI, kontrola A, prodam. Satahovci 54, 26-042. M-461

TELICE, plemenske, po izbiri, prodam. Šalamenci 64. M-467

KRAVO, starejšo, pripuščeno, prodam. Gor. Bistrica 191. M-440

KRAVO, 9 mesecev brejo, ali telico prodam. Borejci 30, p. Tišina. M-447

MALE PUJSKE prodam. Petanjci 57, tel.: 46-652. M-449

MLADO KRAVO, po izbiri, brejo, prodam. Žalik, Velika Polana 23, 70-841. M-PP

2 KG PIŠCANCE prodam. Križna ulica 13, Tropovci. M-488

DVE SVINJI za zakol prodam. 23-932. zvečer. M-489

Razno

VODOVODNO ČRPALKO VC 405, prodam. Anton Kaučič, Pruska Cesta 15 a. 62-004. M-453

OKNA, tridelna, z roletami, notranja in zunanja vrata prodam. Markovci 70. M-460

RAČUNALNIK SCHNAJDER, tipkovnica, disketnik in igrice, barvni monitor, prodam. 921-196. M-463

SINTHEZIZER KORG MI, ROLAND D-50, zvočnike EV-15 B, mikrofoni SM 58 ugodno prodam. 49-084. M-465

INDUSTRIJSKI ŠIVALNI STROJ VERITAS in trajnozarečo peč Küpperbusch ugodno prodam. Informacija po tel.: 22-690 ali osebno: Prešernova 32, M. Sobota. M-466

KRZNE DOLGE PLAŠČE mink, nutrija, rakun, usnjene moške jope in pozlačen jedilni pribor prodam. 48-335. M-472

KAVČ in dva fotelja, spalnico, omario, petdelno, dobro ohranjeno, ugodno prodam. M. Sobota, 23-875. M-475

TRIDELNO OKNO Z ROLETAMI, trajnogorečo peč in električni štedilnik ugodno prodam. 24-665. M-477

RESNI KANDIDATI ZA IGRO FAIR PLAY — zaslužek 5.000 DEM. 062) 303-607. M-333

ZVOČNIKE BASE JBL, 4 kose, srednje TONCE JBL 4 kose, troblje JBL 2 kosa in elektronske bobne Roland, prodam. 976-556. M-4405

DVA JOGIJA in pralni stroj Gorenje, nov, prodam. Vegi, Žitkovci 45. M-4380

Preklic!

Preklicujem veljavnost zaključnega spričevala, izdanega na Poklicni obrtniški šoli v Radencih leta 1983. Slavko Šneider, Sodšinci 37 a. M-395

VIDEOREKORDER SAMSUNG, tel. Panasonic in tel. tajnico Audioline z biperjem, prodam. 041-790. M-398

KRZNEO JOPO, bizam, prodam. 32-590. M-405

RAZNO

BAS KITARO HOHNER prodam. 70-038. M-422

ŠTEDILNIK na trda goriva Gorenje in Emo Central 20 L, oba nova, ugodno prodam. Dobrovnik 160, 79-050. M-414

RAČUNALNIK ATARI 520 STM, disketnik SF 314 in miško prodam za 550 DEM. 9 (069) 23-437. M-420

PREKLIC!

Preklicujem veljavnost zaključnega spričevala, izdanega na SCTPU — kovinarska smer leta 1988. Andrej Sarjaš, Trnje 18. M-424

UPOKOJENEC, VDOVEC, DOBREGA IN POŠTENEGA SRCA, STAR 68 LET, ŽIVEČ NA DEŽELI, S HIŠO IN NEKAJ ZEMLJE ŽELI SPOZNATI ŽENSKO DOBREGA SRCA. PRIDI NA MOJ DOM, NE BO TI ŽAL. Naslov na upravi lista pod PREKMUREC. M-426

TERMOAKUMULACIJSKO PEČ, 3,5 kW, prodam. Avgust Rogač, Nuskova 13 a. M-427

TERMOAKUMULACIJSKO PEČ, 3 kW, prodam. 26-790, po 13. uri. M-429

TERMOAKUMULACIJSKO PEČ, 2,5 kW, prodam. 41-469. M-439

NOSILICE, 5 m, 8 kosov, 30-odstotkov ceneje prodam. 45-127. M-445

DVE GUMI ZA AVTO 145 x 13, zimski, profil na platišjih, in vlečno kljuko za zastavo 101, prodam. Škraban, B. Zihlerla 15, 22-572. M-430

Preklicujem veljavnost hranilne knjižice št. 41890-5, izdane pri HKS Panonka. Jože Puhan, Bogojina 25. M-431

BUČNICE GOLICE IN SORTIRAN FIŽOL odkupujemo. Agria, tel.: 48-075. M-435

Preklic!

Preklicujem veljavnost hranilne knjižice št. 19634/5, izdane pri HKS Panonka. Branko Žižek, Hotiza 195. M-437

IŠČEM SOIGRALCE ZA EURO GAME. Enkratno vplačilo 2000 ATS v Murski Soboti. 26-325, popoldan. M-1834

NOVO ŠTIRINITNO BENTLARI-COK Privileg 4000 prodam za 9.500 ATS. 61-871. M-3062

BOBNE s činelami Paieste, nove, prodam. 062) 644-019 in 062) 644-576. M-3068

HRASTOVE PLOHE široke, suhe, dolžina 4 m, debeline 5 cm, okrog 3 m³, prvorazredne, ugodno prodam. Breznik, Stavešinski vrh 43, Sp. Ivajnci. M-3069

RAČUNALNIK COMMODORE 128 in orgle prodam. 23-165. M-PP

PRODAM 50 LITROV MLESANEGA ŽGANJA. CENA 150 SLT, NASLOV: BERNAD, CANKOVA 66. GOSTIŠČE OSMICA HOTIZA. 76-008, vabi na slastne pice, ribe in kozarček rujnega vinca. Vse to tudi za domov!

POSEST

PARCELO na Rožičkem Vrh ob asfaltni cesti v bližini trgovine, velikost 20 arov, z zgrajeno kletjo 7 x 7 m, vodovod in elektrika v kleti, z vso dokumentacijo za gradnjo stanovanjske hiše in plačanimi soglasji ugodno prodam. Nemec, Boračeva 46, p. Radenci. M-488

V CENTRU MURSKA SOBOTE prodam garažo. 21-069. M-491

VINOGRAD (laški rizling — šipon) z vinogradniško hišo ali brez nje, 2 km oddaljen od Ljutomera, prodam. Cena po dogovoru. 81-882, zvečer. M-3425

VINOGRAD, 430 trsov, s počitniško hišico, v Radomersčaku, prodam. Ljutomer, Postružnikova 6. M-3424

STANOVANJSKO HIŠO na odlični lokaciji v Murski Soboti prodam. 061) 181-289. M-462

NJIVO, 36 arov, in zazidljivo parcelo v Bakovcih prodam. 26-428. M-476

DVOINPOLSOBNO ALI TRISOBNO STANOVANJE KUPIM. 25-053, od 7. do 15. ure, Zvonko. M-481

GOZD, 50 arov, v Prosečki vasi, prodam. 26-005. M-410

50-arsko njivo v Dokležovju prodam. Ravenska 6, Beltinci, Jelen. M-417

35 arov bukovega gozda prodam ali zamenjam za traktor večje konjske moči. Krnci 1. M-422

GARAŽO V STARI ULICI PRODAM. 21-834. M-446

MEŠANI GOZD, 1,20 ha, v Prosečki vasi in rezervarju za škropilnico, 340 l, prodam. 24-802. M-448

NADSTROPNO STANOVANJSKO HIŠO NA IZREDNO UGODNI LOKACIJI v središču M. Sobote, primerno tudi za manjšo gospodarsko dejavnost, prodam. 21-827. M-450

2 HA obdelovalne zemlje in 45 arov gozda v Strukovcih prodam. 062) 810-256, po 18. uri. M-393

V ŽEROVINCIH pri Ljutomeru prodam hišo z gospodarskim poslopjem in 1 ha zemlje. Cena po dogovoru. 65-021, dopoldan. M-3417

VINOGRAD, 15 arov, v Čentibi, prodam. 75-424, dopoldan. M-4403

PROSTOR ZA TRGOVSKI LOKAL, približno 100 m², z velikim parkirnim prostorom dam brezplačno v najem za 20 let. Pogoj je le primerna nagrada v DEM. Nemec, Boračeva 46, Radenci. M-488

PARCELO, primerno za zidavo, gozd, travnik in nekaj vinograda v Lendavi prodam. 75-914, po 20. uri. M-28-LE

NJIVI V ČRENŠOVCIH, 4884 m² in 5780 m², prodam. 061) 221-284. M-M-Pop

PRODAJALCI — KUPCI!

Ne izgubljajte časa s prodajo in nakupom avtomobilov.

Tu smo mi: POSREDNIŠKA

PRODAJA RABLJENIH

AVTOMOBILOV.

Avtobusni promet Murska

Sobota, tel.: 21-459, 21-884

int. 27, do 14. ure.

UGODNO PRODAJAMO

ZASTAVO 101, SKALA 55,

letnik 1990, prevoženih

22.800 km, registrirano do 21.

6. 1992.

AP MURSKA SOBOTA, tel.: 21-459, 21-844, int. 27.

TRGOVINA ELEKTRON

IZ LENDAVE, Partizanska

68,

sporoča

da so dobili japonske peči za

ogrevanje s petrolejem.

Prodajo jih po zelo

TRAVNIK, 40 arov, na Hotizi, prodam. ☎ (061) 348-768. M-455

KMETJSKA MEHANIZACIJA

ROTACIJSKO KOSO SIP 135 prodam. Brezovci 20. M-455
TRAKTOR IMT 560, letnik 1982, 1.300 delovnih ur, prodam. Grad 43. M-469
TRAKTOR TORPEDO DEUTZ, 75 KS, 70 delovnih ur, prodam. ☎ 76-438. M-4391
CISTERNO, 3200 l ali 2700 l, prodam. Bakovci, Mali Bakovci 87. M-387
DVOBRAZDNI PLUG ROSS ZETOR, zelo dobro ohranjen, prodam. Lemerje 12. M-428

TRAKTOR FERGUSON 3.5, letnik 1982, obnavljan, z novimi gumami, prodam. Geza Černjavič, Tropovci, tel.: 46-062. M-387
KOMBAJN ZMAJ, dvoredni K 222, star 4 leta, ugodno prodam. ☎ 87-364. M-3426

Zaposlitve

AKVIZITERJI POZOR!
Možnost samostojnega dela ali dela v skupini. Možnost dobrega zaslužka. Informativni sestanek bo v nedeljo, 15. decembra, ob 10. uri v restavraciji Pinki v Diani. M-483
DEKLE z veseljem do gostinstva poslojnim. Drugo po dogovoru. Gostilna Maučec, Gančani. M-389

*Srce je dalo, kar je imelo,
nobene bilke zase ni poželo.
Odšla si sama na pot neznano,
zapustila družino žalostno
in samo.*

V SPOMIN

Olga Gerič

Kot 1 c

Boleč je spomin na 8. december pred tremi leti, odkar ji je ugasnilo srce ter je zapustila svoje najdražje in malo vasico, kjer je preživela veliko let v krogu svoje družine, skupaj delila ljubezen in trpljenje.

Hvala vsem, ki se je še spominjate.

Vsi njeni

*Kje si ljuba mama,
kje tvoj mili je obraz,
kje je tvoja skrbna roka,
ki skrbela je za nas.*

ZAHVALA

26. novembra smo k zadnjemu počitku pospremili našo drago mamo

Marijo Zver

iz Lipe

Zahvaljujemo se zdravniškemu osebju, g. župniku za pogrebni obred, pevcem, govorniku K. S. g. Ivanu ter vsem sorodnikom, sosedom, prijateljem in drugim, ki so jo pospremili na njeni zadnji poti.

Žalujoči: sinova Franc in Štefan, hčerka Angela z družino in sestra Matilda

ZAHVALA

V 90. letu starosti nas je za vedno zapustila naša mama, babica in prababica

Antonija Kotnik

iz Bučevca

Iskreno se zahvaljujem vsem sorodnikom, sosedom, znancem in prijateljem ter vsem, ki so nam v težkih trenutkih pomagali, darovali vence in cvetje ter za sv. maše, izrekli sožalje in jo v tako velikem številu pospremili na njeni zadnji poti.

Iskrena hvala duhovniku za pogrebni obred, pevcem za odpete žalostinke in za odigrano tišino. Hvala tudi zdravniškemu osebju internega oddelka, posebno dr. Ivanu in Ljubici Gašparac.

Vsem še enkrat — iskrena hvala!

Žalujoči: sinovi Stane, Janko, Lujzek, Franček, hčerki Pepica in Gelica z družinami, 16 vnukov in 27 pravnukov

*Minili sta leti žalostni dve,
kar zapustila dom in svoje drage si,
na tvojem grobu roža le cveti,
ki moja grenka solza jo rosi.
V mojem srcu še vedno živiš,
zato me pot vodi vedno tja,
kjer sredi tišine mirno spiš,
tam s teboj vedno skupaj sem
v nemi bolečini, čeravno zame so
to le še lepi, a grenki spomini.*

V SPOMIN

4. decembra sta minili žalostni leti, odkar nas je nenadoma morala za vedno zapustiti ljuba žena, draga mama in babica

Barica Korošec

iz Hrastja-Mote

Za teboj ostala je v našem domu praznina, v naših srcih pa neminljiva bolečina.

Žalujoči: mož Franc, hčerka in sin ter vnuki

Ob boleči izgubi naše drage

Helene Kamenšek

iz Bodonec

se iskreno zahvaljujemo vsem, ki so sočustvovali z nami, nam pomagali v težkih trenutkih in jo pospremili na njeni zadnji poti.

Zahvaljujemo se g. župniku in govornici za poslovične besede ter pevcem za odpete žalostinke.

Žalujoči vsi njeni najbližji

V SPOMIN

1. decembra je minilo eno leto, odkar nas je v prometni nesreči tragično zapustila naša draga žena, mama, hčerka in babica

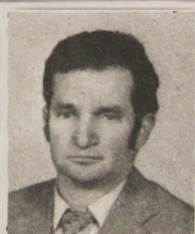
Helena Kuzma

iz Puževca

Usoda je hotela, da si zapustila svoje drage in topel dom, ki si ga neizmerno ljubila in se žrtvovala zanj. Kaj nam pomeniš, kako te pogrešamo, čutimo le mi. V naših nepotolaženih srcih boš ostala vedno naša najdražja.

Vsem, ki se z dobro mislijo ustavite pri njenem grobu, prižigajte svečke ali prinašate cvetje — iskrena hvala.

Vsi tvoji najdražji

*Minilo žalostno je leto,
zapustil dom in svoje drage si,
na tvojem grobu roža le cveti,
ki grenka solza jo rosi.*

V SPOMIN

Boleč in žalosten je spomin na 18. december, odkar nas je zapustil naš dragi mož, oče, sin, brat, zet in stric

Franc Vinčec

iz Renkovec 159

Tiho, žalostno in boleče je ob tvojem grobu, vendar polno lepih spominov in dobrot, kar so nam dali tvoje srce in pridne roke.

Hvala vsem, ki se z dobro mislijo v srcu ustavite ob njegovem grobu in mu prižigate sveče.

Z bolečino v srcu vsi njegovi

ZAHVALA

V 61. letu starosti je umrla draga žena, mama, maca, sestra in tašča

Ana Horvat

roj. Nemec
iz Beltincev

Ob boleči izgubi se iskreno zahvaljujemo sorodnikom, sosedom, znancem in prijateljem ter vsem, ki ste jo pospremili na njeni zadnji poti, ji darovali vence, cvetje, za sv. maše ter nam izrekli sožalje.

Posebej se zahvaljujemo g. duhovniku za pogrebni obred, pevcem za odpete žalostinke in govorniku za besede slovesa.

Hvala osebju Zdravstvenega doma v Beltincih in kirurškemu oddelku v II. nadstropju soboške bolnišnice za prizadevanja pri zdravljenju naše mame.

Žalujoči: vsi, ki smo te imeli radi

ZAHVALA

Tiho in brez slovesa je v 65. letu starosti za vedno utihnilo plemenito srce naše drage žene, mame, tašče, babice, sestre in tete

Marte Geč

roj. Kostrič iz Ljutomer

Ob boleči izgubi se iskreno zahvaljujemo vsem bližnjim in daljnim sorodnikom, sosedom, prijateljem in znancem, ki ste nam izrekli sožalje, darovali vence, šopke, prispevke za svete maše ter jo pospremili v tolikšnem številu na njeni zadnji poti.

Iskrena hvala g. dekanu za pogrebni obred in za sv. mašo. Hvala pevkam Društva upokojencev Ljutomer za odpete žalostinke, Ignacu za odigrano Tišino in govorniku Karleku za poslovične besede pri odprtem grobu.

Posebna hvala zdravstvenemu osebju pljučnega oddelka bolnišnice v Rakičanu za nego in lajšanje njenih hudih bolečin.

Hvala kolektivu ABC Pomurke, TOZD PG Rakičan, Ljubljanske Banke M. Sobota in Ekspoziture Beltinci ter številnim vaščanom Beltincev in Lipovca za udeležbo na pogrebu.

Hvala pogrebni službi Ljutomer za njihov trud in za lepo organiziran pogreb pokojnice.

Vsem še enkrat — iskrena hvala!

Žalujoči: vsi, ki smo te imeli neizmerno radi

ZAHVALA

V 28. letu starosti nas je mnogo prezgodaj zapustil naš dragi brat in stric

Matko Zver

iz Lipe

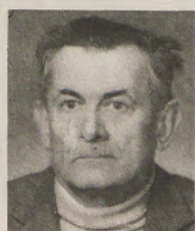
Ob boleči izgubi se iskreno zahvaljujemo vsem sorodnikom, sosedom, znancem in prijateljem, posebno družinam Borovič, Ferčak in Zver, ki ste nam v najtežjih trenutkih pomagali, botrini ter vsem, ki ste dragega pokojnika pospremili v tako velikem številu na njegovi zadnji poti, darovali vence in šopke, za sv. maše, nam pa izrekli sožalje.

Hvala g. župniku za pogrebni obred, pevcem za odpete žalostinke, govornikom za poslovične besede, mladincem, Muri, posebno 315. brigadi za podarjene vence.

Vsem še enkrat — iskrena hvala!

Lipa, 2. 12. 1991

Žalujoči: sestra Marija z družino in brat Jože

ZAHVALA

V 66. letu starosti nas je za vedno zapustil naš dragi mož, oče in dedek

Štefan Magyar

mizar v pokoju
iz Rakičana

Ob boleči izgubi se iskreno zahvaljujemo vsem sorodnikom, sosedom, prijateljem in znancem za izrečena sožalja, za darovane vence, šopke in sv. maše ter za spremstvo na njegovi zadnji poti.

Iskrena hvala g. župniku za pogrebni obred, pevcem za odpete žalostinke in predstavniku KS za poslovične besede.

Prisrčna hvala osebju pljučnega oddelka bolnišnice v M. Soboti za požrtvovalnost med njegovo težko boleznijo.

Vsem iskrena hvala!

Žalujoči: žena in otroci z družinami

*Zaspala draga mama si,
zaprla trudne si oči,
bolečino si prestala,
zdaj boš v grobu mirno spala.*

ZAHVALA

Po daljši boleznini nas je v 84. letu starosti za vedno zapustila naša draga mama in stara mama

Ana Slavic

iz Turnišča

Iskreno se zahvaljujemo vsem sosedom, sorodnikom, prijateljem in znancem ter vsem, ki ste nam v najtežjih trenutkih priskočili na pomoč, izrekli pisno ali ustno sožalje, darovali vence in cvetje in jo v velikem številu pospremili na njeni zadnji poti.

Posebna hvala g. župniku za prelep pogrebni obred, pevcem za odpete žalostinke in predstavniku KS za poslovične besede.

Še enkrat — hvala vsem, ki ste nam v dneh žalosti kakorkoli pomagali.

Žalujoči: hčerki Anika in Tončka z družinama, vnuki in pravnuki

ZAHVALA

V 80. letu nas je zapustil naš dragi oče, dedek, pradedek in brat

Štefan Tratnik

iz Bučevca

Iskreno se zahvaljujemo vsem sorodnikom, znancem in prijateljem, ki ste ga v tako velikem številu pospremili na njegovi zadnji poti, darovali vence, cvetje in za svete maše ter nam izrekli sožalje.

Hvala zdravstvenemu osebju urološkega oddelka v Mariboru in g. prim. dr. Kiršnerju pa za dolgoletno zdravljenje.

Prisrčna zahvala g. duhovniku za pogrebni obred, pevcem in govorniku.

Vsem še enkrat — hvala!

Bučevci, 24. 11. 1991

Žalujoči vsi njegovi

Dan, ko smo bili Miklavži

Prezidij rubrike **Kri ni zemlja** predlaga, da se kmetijske strokovnjake v prihodnje preverja po menilih krvi in zemlje. Vprašanje, na katerega morajo odgovoriti: Zakaj je po zadnjem dežju na njivah tako dolgo ostala voda?

Tisti, ki bo odgovarjal, da zato, ker je bila podtalnica visoka, mora izgubiti vzdevek kmetijski strokovnjak.

Vsakdo, ki ima v sebi kri ne airtrofoskal, in hodi po zemlji, ne po marmorju, ve, da zato, ker so jo obdelovalci po priporočilih kmetijskih strokovnjakov zbili s težko mehanizacijo.

Zdaj, ko je Sovjetska zveza razpadla, bo skušal Prezidij spraviti skupaj najvišje predstavnike suverenih Republik Prekmurja in Prlekije. Če bo povabil tudi Medžimurce, bo sestanek na tromeji na čolnu sredi Mure nekje pod Gibino. Če Medžimurci ne bodo prišli, bo sestanek sklican pod nekim brestom na tej ali oni strani Mure (v Brestu so se sestali Rusi, Belorusi in Ukrajinci).

Predlagal jim bo, da ustanovijo vzhodnoslovensko zvezo severnoslovenskih ljudstev.

Prezidij je po podtalnih kanalih zvedel, da nameravajo imeti nekatere nove občine v Prlekiji in Prekmurju za oznake na avtomobilskih registrskih tablicah upodobitev grozda. Češ da so zgodovinsko vinorodne. Med njimi so občine Dolga vas, Pince, Lendavske Gorice, Kamnečak, Jeruzalem, Šprinc in druge.

Prezidij zato pričakuje, da bodo pri dvostranskem prekmursko-prileškem razsodišču kmalu vložile tožbo in zahtevo za zaščito grozda kot simbolne oznake občine Moščanci, Kuče in Kančevci.

Takole pravita Janoš Flisar in Adam Luther v knjigi *Prekmurje znameniti evangeličanski mošči*: ... Tako je zaslovelo ... moščansko, kučeško in kančevsko, z eno besedo — slovensko vino. V tistem času je bilo naše Goričko zares svet goric, vinorodna pokrajina. Vino je bilo glavni pridelek Goričkega. Lepo belo, sladko vino ... Od daleč so hodili po tošgaško vino, se celo dunajski cesarski dvor je imel navado kupovati vino v Kančevcih ...

Razsodišče bo razsodilo, da se znak grozd enakopravno uporablja v vseh današnjih (novih) vinorodnih občinah, če bodo pretendenti iz Lendavskih in Ljutomerških goric uspeli Moku ali Vranitzemu na Dunaju zlati svoje vino vsaj v čevlji.

NI RES, da sta se Vlado Kreslin, »böltinski Lublančan«, in Milan Kučan, »križevsko-sobočki Lublančan«, sprla po skupnem nastopu na Prekmurskem večeru v Ljubljani, potem ko sta skupaj pela »Kama san jes zdaj prišel«. Kučan naj bi namreč, drugače kakor zahteva Kreslinova priredba, pel: »Kama san ges zdaj prišel«. Background song je bil Geza Farkaš, ki sta mu dovolila zraven »muviiti«, s čimer sta narečne razlike tokrat zakrila.

Upajmo, da se nesojeni gorički ravnatelj Aleksander Ružič ne bo ekskomuniciral (izključil) iz vsakega naslednjega imenovanja za kakšnega ravnatelja. Grozi namreč, da bo odpovedal Vestnik!

Potem ko je Mama Irma Benko v sobotni prilogi Dela prebrala serijo o vplivu seksa na storilnost na delovnem mestu, je Vestnikovec skrcila plačo. Ni potrjeno, da je za časopisno novinarsko sobo naročila Playboy, dejstvo pa je, da se murskovalovci nič ne pritožujejo.

KESEDNI KONJ

Množica ljudi z vseh koncev in krajev se je v petek zgrnila v Mursko Soboto. Glavna soboška ulica, Titova cesta, je bila zaprta za avtomobilski promet.

Na »Miklošovem senju« so dežurali tudi naši natakarji in novinarji. Bolj uspešne so bile novinarke! Cene napitkov so bile nizke, pecivo zastoj, zato se je »marsikdo ustavil«.

Članice konjeniškega kluba Murska Sobota — pravi jim amazonke — so navdušile s svojim junaštvom. Konjske fige, ki so bile raztrošene po pločniku, pa je nekdo pobral.

Le kdo bi preštel množico, ki se je v petek — na god sv. Nikolaja, pri nas bolj znanega Miklavža — zgrnila v Mursko Soboto!? Prišli so rokovalci z vseh krajev in koncev, tudi s Hrvaškega, kar dokazuje, da meja le ni tako huda ovira. Stojnice so postavili trgovci, lektarji, gostinci in tudi taki, ki so to postali le za ta dan, denimo društva. »Miklošovo senje« je organiziralo Turistično društvo Murska Sobota. Sejem ne bi bil sejem, če bi bili ljudje kislega obraza, zato lahko mirne duše zapišemo, da ni šlo le za kupoprodaje, ampak (ali pa predvsem) za dobro voljo. K temu pa so pripomogli nekateri »nastopajočci«. Pa ne le Miklavž in vrati.

Reportažo pripravili: N. Juhov, Š. Sobočan, J. Zauner

Čeprav s(m)o bili mnogi »Miklavži« (dobrotniki), je sejem obiskal tudi pravi Miklavž, seveda s svojim spremstvom: nedolžnimi angelčki in zli parklji.

Izžrebali smo srečnico, ki bo prejela motorno škroplilnico. Rezultat je razglasila direktorica Irma Benko (desno), Lidija Kosi je to povedala po radiu, Franček Štefanec, ki je »zrihtal« nagrado, pa je bil dobre volje.

Kako bi brez domače glasbe? V bližini Vestnikove »točilne mize« je zaigrala Marko banda. Sprva so bile manjše težave, ko pa so se okrepčali s kuhanim vinom, je šlo!

Štrki, avtomobilske oznake in podaniki

Civilna družba ob Muri še obstaja, hvala bogu.

Civilna družba je tisti del politične javnosti, ki ni vezan na nobeno politično skupino, na nobeno politično stranko, marveč vpliva, ko se ji zdi potrebno, z močjo javnega nastopa. Prek medijev, z zbiranjem podpisov, z javnimi nastopi in prireditvami. Navadni zavezniki civilne družbe so otroci, gospodinjice, obrobneži (marginalci), pogosto tudi upokojevci. Vendar pa tudi vsa druga bitja narave, od ježev, žab, fazanov ter vseh drugih živali do posameznih dreves in drevesnih združb, močvirskih tulipanov, narcis in vsega drugega rastlinja. Kar pa še ne pomeni, da se civilna družba včasih ne zgaane tudi v obrambo mrtve narave, v zaščito spomenikov, stavb in kamnov.

Zgane se preprosto takrat, ko meni, da se za neko zadevo, ki je ogrožena ali zanemarjena, nihče ne zanima. Nobena ustanova, nobena komisija, noben zavod in sploh nobena stranka. V Soboti so se zganili ob sprejeti oznaki na registrskih tablicah avtomobilov (glej prejšnji Vestnik) — začeli so zbirati protestne podpise.

Trdo jedro civilne družbe so razumniki: od pisateljev do profesorjev, od pesnikov do prosvetljenih gospodinjic.

V Soboti, kajti vsaj v tem mestu se je obstoj civilne družbe ob sporu za oznako na avtomobilskih registrskih tablicah potrdil, so njeni strženski člani (kakor so sedeli okrog avtorja tega zapisa na drugem od obeh koncev dolge mize v mali skupščinski dvorani SO M. Sobota, če jih naštevamo v smislu gibanja urinega kazalca): Ludwig Sukič (zgodovinar), Goran Dominko (arhitekt), Janez Balazic (um. zgodovinar), Darko Kutoš (mliki in matematik), Metka Fujs (zgodovinarica), Feri Luinšek (pisatelj), Franci

Just (slavist). Kakor smo torej že rekli, člani civilne družbe z odporom mislijo na politične procedure, zato se jim izogibajo, vedoč, da se najpogostejše brezplodne. Glas dvignejo, ko, na primer, ugotovijo, da se zanemarijo pravila politične igre. Takrat, ko menijo, da se je pozabilo na varnost otrok na cesti. Ali pa takrat, ko ugotovijo, da je čedalje več povoze-

nih ježev. Da o vseh drugih ekoloških temah niti ne govorimo.

Na prvem od obeh koncev so sedeli v glavnem tako imenovani uradni in poluradni predstavniki oblasti. Razpravo je sklical predsednik SO M. Sobota Andrej Gerenčer, da bi se pogovarjali »o oznaki registrskega območja Murska Sobota« in »obravnavali pripombe proti predlogu oznake za registrske tablice M. S. in se do njih opredelili«.

Preden povemo, kako se je razprava iztekla, je potrebno spomniti, da je v ozadju kraljeval fetiš avtomobil. To enkratno sredstvo osvobodjanja, in topla celica, ki me v teh mrzlih dneh prepeče iz enega konca na drugi, ki me potujočega varuje pred dežjem, ki pa v mestih tudi jemlje prostor pešcem, ubija otroke, ježe in srne, ki z

onesnaževanjem ubija gozdove, ki zase krade denar, potreben, recimo, za kulturno trošenje. Fetiš, to je nado mestno božanstvo: avtomobil je angel in hudič obenem.

Šlo je za oznako na tem stvoru. Groboslovu (heraldiku) dr. Otorepcu, ki je županu Gerenčerju poslal pismo, se zdi znak s štorčjo in žitnim klasom, ki ga je izdelal slikar Lojze Vebrič, v redu. Oporoka samo barvni kombinaciji. Meni, da ne bi bilo prav, če bi si potomci nekdanjih podanikov izbrali za avtomobilsko simbolno oznako grb madžarskih tlačiteljev Sechyjev. Ljutomerški (M. Prelog), lendavski (C. Pucko) in radgonski predstavniki, če je mogoče prof. Rihariča tako imenovati, so izgubili sleherni motivacijo za razpravo, ko je Edo Milinarič, načelnik sekretariata za notranje zadeve pri SO M. Sobota, povedal, da bodo občine imele vsaka svojo simbolno oznako.

Civilnodružbenikom je mrknil razpravljaljski ogenj, ko je dr. Šifstarekel, da imajo tudi Američani na registrskih tablicah avtomobilov podobe raznih živali. Pisatelj Luinšek ne bi imel nič proti štorčji, če ne bi bil pod njo žitni klas (novokomponirani simbol), zelo pa je nezadovoljen z nedomokratičnim načinom sprejemanja znaka. Ludwig Sukič se je v nekem trenutku nenadoma izkazal za centralista, kajti rekel je, da mu je ljubše kakor folklorni znak, če bi imeli na tablicah republiški grb. Itd.

V splošnem je šlo za nasprotovanje med folklorizmom in kvaziistoricizmom, centralizmom in lokalizmom, implicitnim madžarofilstvom in postmodernizmom. Civilnodružbeniki niso bili vedno na tisti strani, kjer bi jih človek pričakoval. Kar pa sploh ni pomembno, pomembno je, da je civilna družba znova tukaj!

ŠTEFAN SMILJ

B·M

MURSKA SOBOTA,
Ciril-Metodova ulica
50, tel. 22 219, 22 809,
21 136, telefax: 21 136

Vse za vas in vašo družino! Bogata izbira elegantnih oblačil iz usnja, modnih dodatkov.

● Nismo pozabili tudi na praznične pogrinjke. V zalogi prti, prtiči ...

● Odprto od 8. do 18., ob sobotah od 8. do 14. ure.

B·M

MURSKA SOBOTA,
Kidričeva 33 a

Modna unikatna oblačila iz Pariza za praznične dni in silvestrovo v naši prodajalni v Kidričevi ulici.

● Odprto od 7. do 19. in od 7. do 16. ure.

B·M

BAKOVCI, Vrtna ul. 8

Praznična in novoletna ponudba tudi v naši trgovini v Bakovcih.

● Odprto od 9. do 16.30 in ob sobotah od 8. do 14. ure.

SKRATKA, V VSEH NAŠIH PRODAJALNAH ZA VSAKOGAR NEKAJ PO NAJUGODNEJŠIH POGOJIH!

Cene rabljenih avtomobilov

Mrzla nedelja je na sejem rabljenih avtomobilov privabila nekoliko manj prodajalcev in kupcev, zato tudi kupčije niso ravno cetele. Tokrat je bilo naprodaj 18 vozil.

Znamka avtom.	Letnik	Cena
Opel kadet	1990	20.000 DEM
Lada Samara	1988	6.000 DEM
Jugo 45	1989	5.000 DEM
Lada Riva	1989	7.000 DEM
Zastava 128	1989	6.000 DEM
Lada 1200	1979	50.000SLT
Opel Kadett D karavan	1986	11.500 DEM
R 11	1986	10.000 DEM
Zastava 750	1981	600 DEM
Opel Vectra 1,6j	1990	31.000 DEM
Zastava 101	1983	2.200 DEM
Cimos GS	1978	3.000 DEM
Moskvic Aleko	1989	6.300 DEM
Zastava 126 P	1987	105.000 SLT

Lastnike sta v nedeljo zamenjala le dva avtomobila. Za zastavo 101, letnik 1989, je kupec odšel 5.600 DEM, za zastavo 101 letnik 1986 pa 3.000 DEM.

Pomurska banka d.d.
Murska Sobota

TEČAJNA LISTA ŠT. 11 Z DNE 9. 12. 1991

Država	Valuta	Eno-ta	Za devize			Za efektivno	
			nakupni	srednji	prodajni	nakup	prodaja
Avstralija	a. dolar	1	45,4317	45,5684	45,7051	46,00	—
Avstrija	šiling	100	528,7529	530,3439	531,9349	590,00	610,00
Belgija	frank/C	100	180,6178	181,1613	181,7048	181,00	—
Kanada	dolar	1	51,5541	51,7092	51,8643	52,00	—
Danska	krona	100	957,0550	959,9348	962,8146	960,00	—
Finska	marka	100	1371,4749	1375,6017	1379,7285	1380,00	—
Francija	frank	100	1088,8059	1092,0821	1095,3584	1090,00	—
Nemčija	marka	100	3721,7771	3732,9760	3744,1749	4180,00	4300,00
Italija	lira	100	4,9183	4,9331	4,9479	5,00	—
Japonska	jen	100	45,7034	45,8409	45,9785	—	—
Nizozemska	guilder	100	3302,8911	3312,8296	3322,7680	3310,00	—
Norveška	krona	100	944,2148	947,0560	949,8972	950,00	—
Švedska	krona	100	1015,6730	1018,7292	1021,7853	1020,00	—
Švica	frank	100	4217,1456	4229,8351	4242,5246	4720,00	4860,00
V. Britanija	funt	1	105,8101	106,1285	106,4469	107,00	—
ZDA	dolar	1	58,5622	58,7384	58,9146	65,00	69,20
Jugoslavija	dinar	100	—	80,0000	—	90,00	100,00
Španija	pezeta	100	58,0225	58,1971	58,3717	—	—

- Tečaji za devize so iz TL št. 42 Banke Slovenije in veljajo od 10. 12. 1991 od 00. ure.
- Tečaje za efektivno oblikuje LB Pomurska banka d.d., in veljajo od 10. 12. 1991 od 00. ure do spremembe.
- Občani lahko prodajo tujo efektivno v vseh menjalnicah. V vseh enotah LB Pomurske banke d.d., M. Sobota lahko poleg prodaje občani tudi kupujejo tuji denar.
- Valute, ki nimajo kupnega oz. prodajnega tečaja za efektivno se ne kupujejo oz. prodajajo.

NOVO NOVO NOVO NOVO NOVO NOVO

V osrednji enoti LB — Pomurske banke na Trgu zmage 7

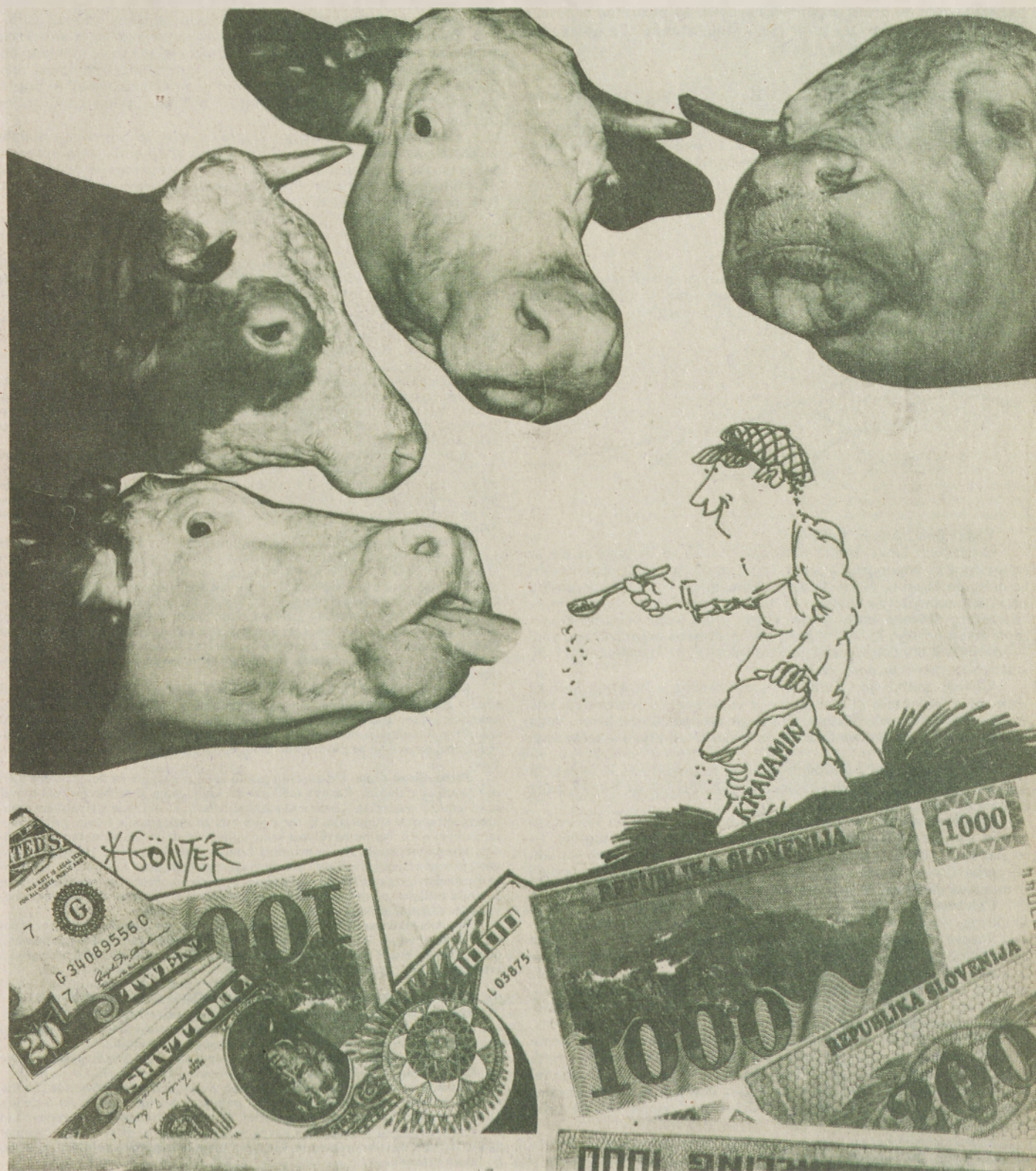
bankomat

Z bankomatom bo banka za dvig gotovine odprta 24 ur na dan!

VESTNIK

KMETIJSKA PANORAMA

december 1991

Osnove prehrane govedi

Prehrana je poleg nastavitvenih razmer (temperatura, vlaga in svetloba v hlevu) najpomembnejši dejavnik uspešne govedoreje. Rejci krav že od nekdaj pravijo, da krava doji pri gobcu. Prehrana pa ima odločilen vpliv ne le na količino mleka, pač pa tudi na reprodukcijo (razmnoževanje) govedi. Za zadovoljitev potreb govedi po hrani je pomembno tudi, da poznamo osnove, o katerih lahko sestavimo primerne krmne obroke. Te osnove so: krma, prebavni sistem in krmila.

1. KRMA:

Hranilne snovi: Vsa krmila so sestavljena iz različnih snovi, ki zadovoljijo potrebe organizma za delovanje življenjskih funkcij in za proizvodnjo. Tem sestavinam pravimo hranilne snovi. Vsak organizem naj dobi v krmi take hranilne snovi, ki jih lahko v procesu presnove porabi za svoje vzdrževanje in proizvodnjo in ki mu niso škodljive za zdravje.

Organizem odrasle živali je sestavljen iz:

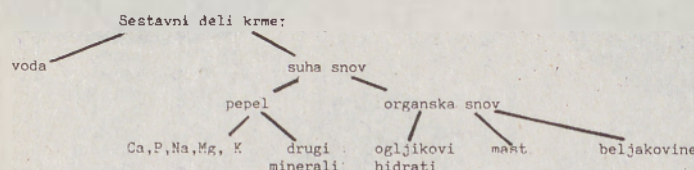
vode 55–60 %

beljakovin 15–20 %

masti 18–25 %

mineralov 3–4,5 %

Tudi produkti organizma (meso, mleko) so iz istih sestavin, seveda v drugačem razmerju in zato je samoumevno, da mora tudi krma vsebovati vse te osnovne hranilne snovi. Te so v različni krmi zastopane v drugačnih razmerjih in količinah.

Voda: Brez vode ni življenja!

Organizem lahko izgubi polovico maščob in beljakovin (če se razgradijo) in ostane pri življenju, če pa izgubi le eno desetino vode, ne more obstajati — živet. Voda v organizmu je kot topilo organskih snovi kot transportno sredstvo za uravnavanje tlaka v celicah in za vzdrževanje telesne temperature. Važna je pri konzumiranju hrane: žejne živali požrejo 25–30 % manj hrane. Potreba organizma po vodi je odvisna od količine suhe snovi v obroku, od proizvodnje in od klimatskih razmer (vlažnosti zraka).

Govedo potrebuje za vsak kilogram zaužite suhe krme 4–5 kg vode, prav toliko tudi za liter mleka in se računa, da potrebujejo krave 50–100 litrov vode dnevno, pitano govedo pa 20–60 litrov. Voda naj bo na voljo ob vsakem času, da jo lahko živali pijejo v večkratnih presledkih.

Suha snov ostane po sušenju krme in je sestavljena iz pepela in organske snovi. V največjih količinah so: Fosfor, železo, žveplo, kalij, magnezij, natrij, baker in drugi.

Ogljikovi hidrati: Sestavljajo 3/4 suhe snovi in so po sestavi organske spojine ogljika ter so v telesu glavni vir energije in toplote. To so sladkorji, škrob, celuloza in druge snovi. Sladkor in škrob sta lahko prebavljiva in imata veliko hranilno vrednost. Škrob je sestavljen iz molekul sladkorja in ga je največ v žitnem zrnju in krompirju.

Celuloza (vlaknina): je enako kot škrob sestavljena iz molekul sladkorja, vendar je tu vezava molekul drugačna (bolj čvrsta). Vrednost surove celuloze v prehrani je odvisna od njene sestave oziroma od količine lignina in drugih težko prebavljivih snovi. Mlade rastline in nežni deli imajo mnogo bolj prebavljivo celulozo kot ostarele zrele rastline, ker je različna vsebnost lignina. Lignin je odporen proti kislinam in se v procesih presnove v organizmu ne razgradi. Tako prežvekovalci prebavijo v vampu celulozo različno, in sicer od 50 do 90 %. Od količine vlaknine (celuloze) je odvisna prebavljivost krme. Krmilo, ki vsebuje dosti neprebavljive vlaknine, ima slabšo hranilno vrednost. Tako krmilo deluje tudi odvajalno, saj surova vlaknina vpije veliko vode; po drugi strani pa mora biti v obrokih za prežvekovalce določen del surove vlaknine zaradi delovanja vampa in za tvorbo mlečne masti pri kravah.

Masti: (maščobe) so v telesu glavni vir naložene energije. Bistvena dela v zgradbi maščob sta ogljik in kisik, zato imajo visoko kalori-

čno vrednost. Čeprav krmne rastline vsebujejo le malo masti (seno 1,5 %, koruza 4,0 %), je to za prežvekovalce — govedo dovolj in jih ni potrebno posebej dodajati v obrok.

Beljakovine (proteini): So glavne sestavine mišic, živčevja, krvi, okostja. Poleg elementov, ki sestavljajo ogljikove hidrate, je tu zmeraj tudi dušik in v večini beljakovin tudi žveplo. Iz teh elementov so sestavljene aminokisline, in sicer jih je v večini beljakovin 25 različnih.

Telesne beljakovine nastanejo samo iz beljakovin, ki so s krmo prinesene v telo. Dosti beljakovin vsebujeta mlada trava in mlado posušeno seno, malo pa zrnje, korenčnice, gomoljnice. Pri visoki mlečnosti in prireji mesa z osnovno krmo ne moremo zadovoljiti potreb po beljakovinah, zato jih dodajamo z beljakovinskimi krmili (oljne tropine, mesna moka).

Vitamini (vita — življenje). Čeprav so živalim potrebna v majnih količinah, so nujno potrebni. Uravnavajo življenjsko važne procese pri presnovi v organizmu: vsaj 15 različnih vitaminov je potrebno za uravnavanje teh procesov. Predvsem pa so pomembni vitamini A, D, E, K in takoimenovani B kompleks.

Vitamin A: Potreben je za izkoriščanje krme in za reproduktivno sposobnost organizma. Dosti ga je v zeleni krmi in zato poleti, ko krmimo zeleno krmo, ni pomanjkanja tega vitamina.

Vitamin D: Pospešuje izkoriščanje kalcija in fosforja iz krme in s tem vpliva na tvorbo kosti. Pomanjkanje povzroči rahitis, posebno pri mladi živini. Za tvorbo tega vitamina je bistveno delovanje sončne svetlobe, zato ga imajo živali na paši dovolj, pa tudi v senu, ki se suši na soncu, ga je dosti.

Vitamin E: Vpliva na reprodukcijo živali in na presnovo v organizmu. V dobri prehrani navadno ni pomanjkanja tega vitamina.

Vitamin K: Pomemben je pri sestavi krvi za nastajanje protrombina, ki je potreben za strjevanje krvi. Pri živalih se tvori v procesu prebave.

B-kompleks: Ti vitamini so sestavni deli koencimov in imajo zato pomembno vlogo za presnovo hranilnih snovi v organizmu. Pri goveji živini (prežvekovalcih) se ti vitamini sintetizirajo v prebavnem traku (bakterije) in so s tem zadovoljene njihove potrebe. Tega pa ni pri teletih in prašičih ter perutnini in ga zato moramo dodajati.

Kravam molznicam z več mleka in mladi živini moramo posebno pozorni dodajati vitaminske dodatke, če krmimo samo z doma pridelano krmo. Če krmimo krmila iz mešanice, to ni potrebno, ker ta že vsebujejo vitamine. Drugi pojav pa je hipervitaminoza (preveč vitaminov v organizmu), ki je lahko v nekaterih primerih izvor strupov v organizmu. Posebno se to pojavi pri neustrezno dodanih količinah vitamina A in D.

Minerali: Ko organska snov gori, ostane pepel in v njem so vsi minerali, ki so v zgorelem vzorcu, količina pa je odvisna od vrste snovi, ki je zgorela. Tako je pepela iz mesa 4–6 %, iz krvi 4–5 %, iz masti 0,5 %, iz kosti 45–70 %. Pepel iz rastlin zelo varira in je odvisen od vrste rastline, njene starosti in od zemlje, v kateri so rastle. Neobhodni minerali za živalski organizem so: kalcij, fosfor, kalij, natrij, klor, žveplo, magnezij, železo, cink, baker, mangan, jod, kobalt, selen. Večina mineralov je v kosteh, kjer prevladujeta kalcij in fosfor, v krvi (natrij in klor) in v mišicah (kalij). Od mineralov je odvisna trdnost kosti, so pa v beljakovinah, masti, vitaminih, encimih. Po ocenah strokovnjakov je za organizem potrebnih 40 mineralov.

Kalcij in fosfor sta v organizmu v največji količini in ju v doma pridelani krmi v glavnem primanjkuje. Zato ju dodajamo v obliki dikalcijevega fosfata, apnenca, kostne moke. Redno primanjkuje tudi natrija, ki ga dodajamo v obliki soli. Pri pomanjkanju mineralov v krmi se zmanjša prihodnja, slabše se izkoristi krma, pojavljajo se plodnostne motnje, obolenja kosti in tudi presnovne težave.

Prebavljivost krme: Od zaužitih hranil žival prebavi le en del, neprebavljen del pa izloči s blatom. Razlika med obema količinama je prebavljivost del hranil in se izraža v odstotkih (koeficient prebavljivosti). Ta del se je v živalskem organizmu spremenil v energijo, ki se je porabila za vzdrževanje telesa, prirejo mesa, za mleko itd. Na prebavljivost krme vpliva več dejavnikov: vrsta živali, količina krme, sestava obroka in priprava krmila. Največja razlika glede prebavljivosti je med vrstami živali pri surovih vlakninah (celulozi), ki jih dobro prebavijo prežvekovalci, prašiči pa na primer zelo slabo. Prebavljivost vlaknine se zmanjša tudi pri večjih količinah zaužitih sladkorjev (škroba). Koeficient prebavljivosti vlaknine iz sena je 52).

Škrobna vrednost (Š V): Ta podatek nam pove, kolikim delom čistega škroba je enakovrednih 100 delov določene krme. Kоруza ima Š V 80, kar pomeni, da je 100 kg koruske enakovredno 80 kg škroba. Škrobna vrednost je energetska vrednost krme.

ZGRADBA IN DELOVANJE PREBAVNEGA SISTEMA PRI GOVEDU

Govedo je prežvekovalce in se od neprežvekovalcev loči po zgradbi prebavil. Tako ima želodec goveda tri predželodce in en pravi želodec. Predželodci so: vampa, kapica in prebiralnik, pravi želodec pa je siriščnik.

Predželodci pri govedu imajo prostornino 150–250 litrov, pravi želodec pa 10–20 litrov.

Vampa je sestavljen iz posameznih vreč, ki so med seboj povezane. Notranjost je porasla s številnimi resicami — papilami dolžine 1 cm, ki so različnih oblik in različno razporejene po površini. Te resice povečajo notranjo površino in s tem sposobnost absorpcije. Glavna naloga vampa je, da se v njem razmnožujejo in rastejo mikroorganizmi, ki razgrajujejo hrano, zlasti celulozo, ki se tako lahko prebavi.

Kopica je najmanjši del predželodca in je podobna žagi. Na notranji strani ima izrastke, podobne sajtu. Tu se hrana meša in prebira: zdrobljena hrana gre skozi prebiralnik, grobi delci pa se vrnejo v vamp. Ostri tujki, ki jih govedo požre, se lahko zapirajo v steno kapice in poškodujejo srce, saj je to samo 2–4 cm od kapice.

Prebiralnik, ki se drži kapice, ima na notranji strani visoke gube, ki jim pravimo tudi listi. V njem se odvaja voda, tako da je hrana skoraj suha.

Sirišnik je pri govedu pravi želodec. Je vez med prebiralnikom in tankim črevesom in je hruskaste oblike. Notranja površina je gladka in sluzasta in ima polno žlez, ki izločajo prebavne sokove.

Tanko črevo ima tudi sluznico s številnimi gubami in resicami, ki povečajo površino. Tu so tudi krvne žile in žilice ter encimi, ki jih sem izločajo črevesne stene, slinavka in jetra prek žolča, in tu poteka intenzivna prebava.

Debelo črevo je preč slepega črevesa povezano s tankim črevesom, na zadnjem delu pa prehaja v danko, ki se konča z zadnjikom. Okoli zadnjika je krožna mišica, ki ga zapira in odpira. V debelom črevesu se nadaljuje prebava, tu se vsrka voda, ostanki prebavne mase pa se zgostijo in prek danke izločijo.

Dolžina čreves pri govedu je 35 krat daljša od telesa.

Mikroorganizmi v prebavnem traku. So v predželodcih, v tankem in debelom črevesu. Prevladujejo bakterije, nekaj pa je tudi praživali in gliv. Celotne sveže mase mikroorganizmov je pri govedu 3–7 kg in je odvisna predvsem od krme, ki jo zaužije govedo. Največje število mikroorganizmov v prebavilih je pri prehrani s krmo, ki ima veliko škroba. Dejstvo, da se število in sestav mikroorganizmov prilagaja vrsti krme, nam tudi pove, da je pri menjavi obrokov potrebno to napraviti postopoma. Da se ob spremenjenem obroku razmere ustalijo, traja 14–21 dni.

Mikroorganizmi med prebavo hrano razgradijo in zelo intenzivno ustvarjajo (sintetizirajo) nove spojine, ki jih vključujejo v svojo celično snov, ko rastejo in se razmnožujejo. Z njihovim odmiranjem pa so ti produkti hrana živalskemu organizmu.

KRMLENJE KRAV

Zaužito krmo krava porabi za vzdrževanje organizma (vzdrževalna krma) in za mleko (proizvajalna krma).

Vzdrževalna krma torej ne da nobenih proizvodov, njena količina pa je odvisna od teže živali. Na 100 kg teže krava potrebuje 50–55 prebavljivih beljakovin in 500–550 g škrobnih enot. Beljakovinsko razmerje je torej 1:10, in če izračunamo, potrebuje 600 kg teža krava za svoje vzdrževanje 320 kg preb. beljakovin in 3.200 g škrobnih enot.

Proizvajalna krma se porabi v glavnem za mleko, za 1 liter mleka s 4 % tolsche je potrebnih 60 g preb. beljakovin in 275 g škrobnih enot. Beljakovinsko razmerje je tu 1:4,6, in če spet računamo porabo npr. za 15 l mleka, dobimo 900 g prebavljivih beljakovin in 4.125 g škrobnih enot.

Če seštejemo vzdrževalno in proizvajalno krmo za kravo, težko 600 kg, ki nam da 15 litrov mleka s 4 % tolsche, vidimo, da mora imeti v krmi 1220 g prebavljivih beljakovin in 7.325 g škrobnih enot. Na drugi strani pa imamo podatke o hranilnih snoveh v krmi (iz analize ali iz tabel) in tako lahko izračunamo za vsako količino mleka in teže krave potrebo po krmi, ki jo mora imeti krava na voljo. Ker je vzdrževalna krma za isto težo pri vseh kravah v glavnem enaka, so potem različni obroki odvisni od proizvajalne krme. Če združimo obe krmi in preračunamo potrebe po škrobnih enotah za en liter mleka, dobimo razmerje, da je pri 2.000 litrih mleka v enem letu potrebno za 1 liter 880 g škrobnih enot pri mlečnosti 3.000 litrov 678 g (77 %), pri mlečnosti 4.000 litrov 578 g (66 %) in pri mlečnosti 5.000 l 547 g (59 %) škrobnih enot.

Poleg teh dveh osnovnih sestavin pa je pri sestavi obrokov potrebno upoštevati še potrebe po sušini, surovi vlaknini, rudninah in vitaminih.

Primer sestave obroka za kravo, težko 600 kg, z 20 l mleka in s 4 % tolsche

		ŠE, g	PSB, g	Sušina, kg	Vlaknina, g
KRMNA NORMA (vzdr. + proizv)		8.700	1.520	16,0	3.200
POZIMI:	dobro seno 5 kg	1.800	425	4,25	1.300
	koruzna silaža, 10 kg	1.850	150	2,80	580
	travna silaža, 15 kg	2.475	405	5,25	1.800
	krma pesa, 10 kg	800	70	1,40	100
	koruza zrno (šrot), 1,30 kg	1.085	93	1,13	325
	super U, 1 kg	700	420	0,87	30
skupaj		8.711	1.563	15,70	4.135
POLETI:	paša, 60 kg	6.300	1.380	11,40	2.520
	seno, slabša, 2 kg	500	80	1,70	560
	koruza s storži (šrot), 2,75 kg	1.888	179	2,22	208
	skupaj	8.688	1.639	15,32	3.288

Krmljenje presušene krave

To je obdobje 6 do 8 tednov pred telitvijo in v tem času sestavimo obrok kot za pridobivanje 6 do 7 litrov mleka. To pa dosežemo že s primerno domačo voluminozno krmo brez dodatka močnih krmil.

Pri preobilnem krmjenju se krava preveč zamasti, porod je težji, nastanejo pa tudi škodljive snovi, ki povzročajo probleme pri ponovni obrejitvi. Tri tedne pred predvidenim porodom pa začnemo dodajati močna krmila, in to takšna, kot jih bomo dajali tudi po porodu, da se na nje navadijo bakterije v vampu. Prvi teden damo 1 kg, potem 2 in zadnji teden pred porodom 3 kg močne krme na dan. Krmljenju pred porodom pravimo tudi ovimljanje in z njim dosežemo za 600–800 litrov več mleka v naslednji laktaciji.

Krmila za krave

Mrva (skupno ime za suh pridelek s travnika od vseh košenj). Velika je razlika v kakovosti (več kot 100 %), ki je odvisna od časa košnje (zrelosti), suše-

nja, načina spravila in drugih faktorjev, zato včasih ne zadošča niti za vzdrževanje, kakovostna pa lahko da tudi do 13 litrov mleka. Pri nas je to najdražja krma glede na hranilno vrednost in zato naj bo v obroku samo tista nujna količina za izravnavo suhe vlaknine v obroku, to je 4–8 kg dnevno.

Zelena sočna krma. Krma v poletnem obdobju in pri pomanjkanju paše. Lahko je to dobra beljakovinska krma (lucerna, detelje, mlada trava). Sezonsko se krmijo tudi ogrščica, inkarnatka, grašljinka (landsberška mešanica), pitnik, koruza za siliranje, listje in glave sladkorne pese, strnišča repa, krmna pesa, ohrovt. S to krmo, ki naj bi dopolnjevala pašo zgodaj spomladi in pozno jeseni, pa tudi ob pričakovani suši, si lahko z zaporedno setvijo zagotovimo »zeleni krmni trak«.

Paša je najcenejša prehrana za krave molznice, bodisi da je urejena na čredinkah ali pa s pašo povprek. Mlada trava je odlična beljakovinska krma in je zato potrebno dodajati krmo z več surove vlaknine, posebno je to pomembno spomladi, ko s pašo začnemo. Če v začetku paše obrok ni izravnani tudi s surovo vlaknino, lahko tolsča v mleku pade tudi za 1 %. Krava lahko dnevno poje na paši 50–70 kg trave, kar zadošča pri dobri kakovosti za eno kravo, potrebno pa je 30–35 arov pašnika.

Silaže (travne, koruzne, listje in glave sladkorne pese) so glavna krma pozimi, če ni paše pa tudi poleti. Predvsem travna silaža je zaradi velike količine beljakovin primerna krma za krave molznice, v koruzni silaži pa je beljakovin manj, lahko pa jih povečamo z dodatkom 4 kg uree na 1.000 kg silažne mase. Listje in glave sladkorne pese morajo biti silirane brez primesi zemlje (sicer nastopijo prebavne motnje) in naj bodo pomešane z drobno zrezano koruznico ali slamo, ker imajo sicer premalo vlaknine in preveč vode. Vse silaže so hogate tudi z vitamini.

Močna krmila nam omogočajo uravnoteženje in večjo koncentracijo obroka. Lahko so sestavljena v mešanicah za posamezne potrebe živali in za določene kategorije in vrste živali in imajo dodane minerale in vitamine. Lahko pa so to tudi posamična močna krmila: koruza, pšenica, ječmen, »šrot«, oljne tropine, mesna moka itd. Tem moramo sami dodajati mineralno-vitaminske dodatke. Močna krmila dajemo kravam, ki imajo več mleka, kot ga zagotavlja osnovni obrok.

KRMLENJE TELET

Krmljenje naj bo takšno, da bo omogočilo poznejši normalen razvoj živali. Prevelika količina mleka za krmo je prvič predraga, na drugi strani pa taka žival pozneje slabo izkorišča voluminozno krmo, ker nima dovolj razvitega vampa. Dnevni prirast naj bi bil 0,75 kg, tako naj bi 4 mesece staro tele tehtalo 130 kg. Edini pravi način je napajanje z mlekom, ki ima več prednosti v primerjavi s sesanjem. Odvisno od računa (cena mleka in cena močne krme) se odločimo, ali krmimo samo z mlekom ali pa kombinirano.

Zgled kombiniranega krmjenja

Starost, tedni	mleko, l	močna krma, kg	seno, kg	sočna krma, kg	voda, l
1	3–6	—	—	—	—
2	6	—	—	—	—
3	6	0,05	po volji	—	—
4	6	0,10	po volji	—	—
5	6	0,15	po volji	—	1
6	6	0,25	po volji	—	2
7	5	0,40	po volji	—	3
8	4	0,50	po volji	—	4
9	—	0,70	po volji	—	7
11	—	1,20	1,20	0,50	8
14	—	1,70	1,70	1,50	12
17	—	2,00	2,00	2,00	15
120 dni	300	100	100	60	—

Teleta pa lahko vzredimo tudi s samo 130 litri mleka (napajamo samo 4 tedne), krmila pa dodajamo že v drugem tednu in v večjih količinah (1 l teden

2,40 kg). Za kaj se bomo odločili, je odvisno od cene mleka oz. močne krme.

Pri napajanju je pomembna količina mleka v prvem tednu po rojstvu. Prve tri dni naj bi dobilo tele v obroku po 1 liter mleka v obroku (3 x dnevno), druge štiri dni pa 1–2 litra v obroku (3 x dnevno). Preveč mleka lahko povzroči napenjanje in drisko. Po prvih 7 dneh dajemo teletom mleka za napajanje od krav, ki imajo najnižji odstotek toščice, ker premasno mleko prav tako povzroča napenjanje. Temperatura mleka naj ne bo pod 30° C. Vodo za napajanje dajemo posebej in ne zmešano z mlekom, pa tudi premrzla ne sme biti, dajemo pa jo 2–3 ure po krmiljenju. Še boljše je, da imajo teleta redno dovolj čiste pitne vode (napajalniki).

PITANJE GOVEDI

Govedo pitamo zato, da povečamo živo težo in izboljšamo kakovost mesa. Živa teža se poveča z rastjo organizma, raste pa lahko le mlada še nedorasla žival. Debeljenje nastopi takrat, ko žival dobi s krmo več hranilnih snovi, kot jo porabi za rasti (ali starejše živali za vzdrževanje in proizvodnjo). Pitovna sposobnost je odvisna od več dejavnikov:

1. Dednost (vpliv staršev) ima enak vpliv po očetovi in materini strani, zato se bolje pitajo potomci bolj mišičastih in slabše mlečnih krav, pa tudi bikci so lahko mlečnega ali mesnega tipa.

2. Pasma je lahko mesna, mlečna ali kombinirana. Seveda se najbolje pita-jo živali mesnih pasem; kombinirane pasme (svetlo lisasto govedo) se pitajo nekoliko slabše, vendar dajo boljše meso, kar je danes na tržišču pomembna prednost.

3. Spol pitancev: Bikci imajo za 7 do 17 % boljši prirastek kot junice, ker bolj izkoriščajo krmo in se jim v telesu nalaga manj loja.

Pri sestavljanju krmnih obrokov za pitanje goveda moramo upoštevati vzdrževalno in proizvodno krmo. Vzdrževalna krma je tu zelo različna, saj je odvisna od teže živali, proizvodni del obroka pa določimo glede na intenzivnost pitanja. Okvirna krmna norma za biko kombiniranih pasem in za prirast 1.200 g/dan:

Živa teža kg	PSB g	ŠE	Razmerje PSB: ŠE
200	570	3.030	1:5,3
300	665	3.810	1:5,7
400	725	4.710	1:6,5
500	745	5.470	1:7,3
600	750	6.320	1:8,4

To je norma za **intenzivno** pitanje, kjer pa je potrebno v obroku zagotoviti 50–80 % ŠE iz močne krme, ki je dražja, in samo razliko iz cenejše voluminozne krme. Konča se tudi pri nižji teži (biki 500 kg, junice 450 kg) in je zato vprašanje gospodarnosti. Za **srednje intenzivno** pitanje bi bila ta norma za 20 % nižja, zato pa bi bili dnevni prirasti pri bikcih okoli 1000 g/dan. To je delež voluminozne krme od 50 do 80 %, končna teža je višja (biki 600 kg, junice 500 kg) in je zaradi dobrega izkoriščanja krme to pitanje zelo gospodarno. **Ekstenzivno** pitanje, ki temelji v glavnem na voluminozni krmi, je lahko gospodarno posebno v hribovsko-višinskih predelih (paša); čeprav je poraba ŠE za 1 kg prirasta zelo visoka, se to izravna z nižjo ceno za ŠE.

Za kakšen način pitanja se bomo odločili, je odvisno od zahtev trga in gospodarnosti (cene telet in krmil).

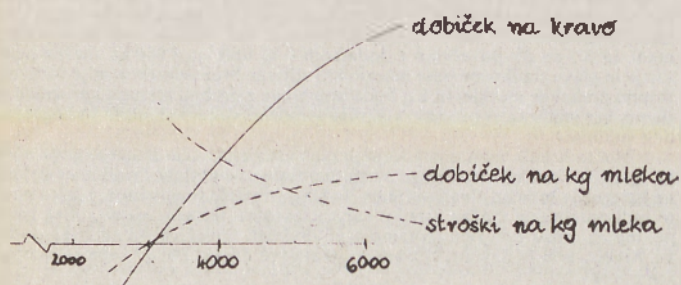
JANEZ HORVAT, kmet. inž.

Fiziologija prehrane molznic

Gospodarstvo reje krav molznic je cilj, ki ga je mogoče doseči le, če da krava dovolj mleka.

S pridobivanjem mleka ne samo, da poravnamo stroške proizvodnje, ampak moramo ustvariti dobiček.

V naslednjem diagramu je prikazan dobiček na kravo in 1 kg mleka pri vloženih stroških za 1 kg mleka.

Iz diagrama je razvidno, da do 3.500 l mleka ni nobenega dobička. Krava molznica začne ustvarjati dobiček šele, ko da več kot 3.500 l, če odštejemo dohodek za lastno delo, pa pri 3.000 l mleka. Do 3.000 l mleka pa ves dohodek porabimo za tako imenovane fiksne stroške, ki so prikazani v naslednji tabeli:

fiksni stroški	1 mleka
1. Amortizacija krave	600
2. Amortizacija hleva	540
3. Razne storitve (vet.) in material	440
4. Režija (davki, obresti, spl. stroški)	320
5. Vzdrževalna krma	800
6. Lastno delo	800
Skupaj	3.500 l

Pri količini 3.500 l mleka imamo plačano le lastno delo, vsi drugi stroški so isti, ne glede na to, ali bo imela krava 3.500 ali 6.000 l mleka, le pri 6.000 l imamo določen dohodek.

Mlečnost krav je odvisna od genetskih dejavnikov in okolja. Od dejavnikov okolja gre prehrani pomembna vloga pri izkoriščanju genetskega potenciala krav. Najtežji problem prehrane molznic je zadovoljiva snovna in energetska oskrba na začetku laktacije.

Laktacijska krivulja krav molznic je zelo značilna: visoka proizvodnja takoj po telitvi, naraščanje 4–6 tednov po telitvi ter počasno upadanje do presušitve. Ker pa je mlečnost individualno in genetsko odvisna, se lahko zelo razlikuje.

Da bi lahko obvladali pridobivanje oziroma prehrano prilagodili mlečnosti krav, je treba še ne poznati pa vsaj oceniti genetsko zmogljivost molznic. Za takšno oceno je najprimernejša začetna količina

mleka, ker je ta povezana s količino v laktaciji in jo lahko uporabimo kot orientacijo za ugotavljanje mlečnosti molznic. Ob neugodnih razmerah v okolju, ko krave zaradi slabe oskrbe ne morejo pokazati svoje zmogljivosti, bi brez začetne količine ne mogli niti približno ugotoviti genetske zmogljivosti molznic. Zveza med največjo količino na začetku laktacije, mlečnostjo ob laktaciji in vztrajnostjo laktacijske krivulje je razvidna iz naslednje tabele:

Povprečna najvišja proizvodnja, kg/dan	Proizvodnja v 300 dneh laktacije, kg	Vztrajnost laktacijske krivulje, %
12,6	3.166	90
15,9	3.790	87
20,0	4.565	84
23,5	5.227	82
27,5	5.983	80
31,9	6.815	79
35,1	7.420	79

Dnevna količina mleka, ki jo dajejo dobre molznice na začetku laktacije, je zelo velika, zaradi tega pa so tudi zelo velike potrebe po hranljivih snoveh. Da bi molznice v tej fazi lahko zadostile velikim potrebam po hranljivih snoveh, potrebnih za mleko, bi morale zaužiti zelo velike in pestre obroke. Problem pa je ravno v tem, da je sposobnost za zauživanje krme po telitvi zelo slaba in se zelo počasi izboljšuje, tako da močno zaostaja za hitro naraščajočo količino mleka.

Kakšno je neskladje med zaužito hranično vrednostjo obroka in potrebami za mleko, ki ga je dala krava, so raziskovali razni strokovnjaki. Njihovi rezultati so prikazani v naslednji tabeli:

Teden laktacije	Produksijska krma, g ŠE	Mlečnost (kg 4 % toščice) možna iz ŠE	(kg 4 % toščice) dejanska	Razlika
1.	1.700	6,2	22,4	- 16,2
2.	4.180	15,2	23,7	- 8,5
3.	5.570	20,2	24,6	- 4,6
4.	5.820	21,2	24,6	- 3,4
5.	6.250	22,7	24,6	- 1,9
6.	6.440	23,4	24,4	- 1,0
7.	6.440	23,4	23,2	+ 0,2

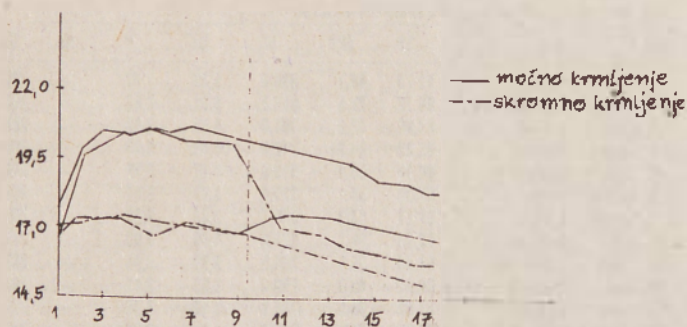
Iz tabele je razvidno, da so krave v poskusu šele od sedmega tedna z obrokom zaužile toliko škrobnih enot, kolikor je bilo potrebno za mleko. Slabo sposobnost uživanja krme na začetku laktacije je narava kompenzirala z izredno sposobnostjo molznic za ustvarjanje in izkoriščanje telesnih rezerv.

Telesne rezerve, ki jih krava ustvari pred telitvijo, da tako nadomesti slabo sposobnost uživanja krme na začetku laktacije, pa so obenem tudi spodbuda, da je mleka na začetku laktacije vsaj približno več, kot ga krava glede na svoj genetski potencial lahko da, četudi je prehrana v prvih tednih po telitvi preslaba.

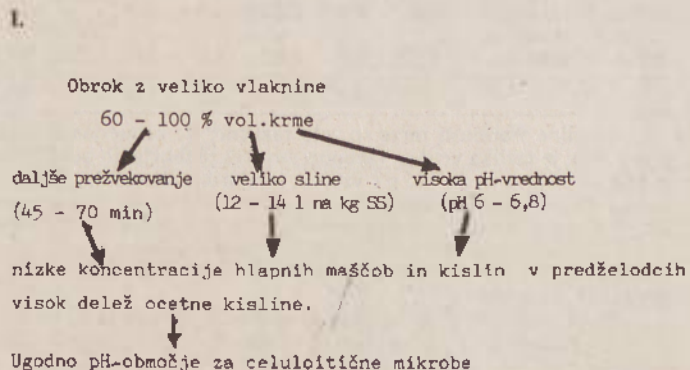
Vprašanje je, kdaj naj krava telesne rezerve naloži. Čas, ko je krava suha, je prekratek. Upoštevati pa tudi moramo, da je zmoglost za zauživanje krme proti koncu brejosti zelo slaba, zato bi bil potreben velik delež koncentratov v obroku, ki pa med presušitvijo niso zaželeni zaradi različnih problemov po telitvi, ki lahko nastopijo ob obilnem krmljenju ob presušitvi. Molznice, ki so obilno krmljene s koncentraty med presušitvijo, po telitvi težko obrejo zaradi presnovnih motenj, ki so pogost pojav po telitvi. Torej moramo začeti s pripravljanjem krav na novo laktacijo še pred presušitvijo. Toda ob dobrih telesnih rezervah in sposobnosti črpanja teh rezerv mora biti tudi prehrana na začetku laktacije dobra, sicer začne mlečnost hitro upadati in pride zelo hitro, posebno v tej fazi, do presnovnih motenj. Dobro krmljenje na začetku laktacije ima poseben vpliv na količino mleka v vsej laktaciji.

V naslednjem diagramu je prikazan vpliv dobrega in skromnega krmljenja na začetku in v kasnejših fazah laktacije:

Sredi laktacije, ko mlečnost že upada, se ne splača krmiti bolj kot je potrebno. Če je krmljenje preobilno, lahko v tej fazi laktacije spremenimo presnovni tip krave od mlečnega na pitovni, in namesto da bi krave dajale mleko, se premočno debelijo. Preveč koncentratov v obroku znižuje tudi odstotek mlečne tolšče. V tej fazi je potrebno krmiti čim več in čim boljše osnovno krmo, kar velja seveda za vse faze laktacije. Čim boljša je kakovost voluminozne krme, tem manj koncentratov potrebujemo in dosežemo ugodnejše razmere za mikrobo aktivnost oziroma prebavo v vampu.

Ponazoritev vpliva vlaknaste krme na regulacijo pH v vampu.

II.

Obrok z veliko koncentratov
35 - 60 % vol. krme, veliko škroba

krajše prežvekovanje (35 - 45 min.) na 1 kg SS → malo sline (10 - 12 l/kg SS) → nizke pH vrednosti (pH 5,4 - 6,0)

visoke koncentracije hlapnih maščobnih kislin, hitra absorpcija, rastoči delež propionske kisline

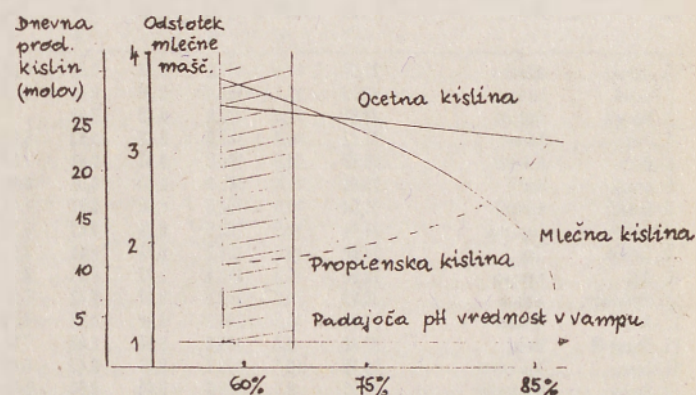
Ugodno pH-območje za amilolitične mikrobo.

Voluminozna krma je: (uvela silaža, seno, mokra silaža + seno 4 kg ali slama) 35 % voluminozne krme je spodnja meja, pri kateri se fermentacija v vampu še ugodno razvija.

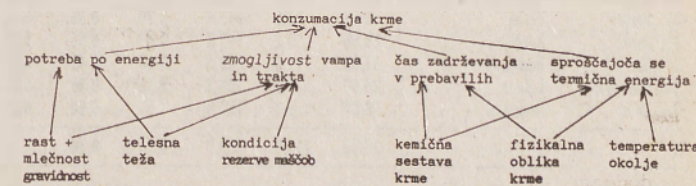
Od deleža vlaknine v obroku je odvisna fermentacija v vampu. Od te pa proizvodnja in zdravje živali.

Od razmerja hlapnih maščobnih kislin, predvsem med očetno in propionsko kislino naj bi bilo 3:1, je odvisen odstotek maščobe v mleku.

Vpliv obroka na fermentacijo v vampu in na tolščo v mleku prikazuje naslednji diagram:

Na zauživanje krme pri molznicah odloča več dejavnikov, ki jih prikazuje naslednja skica:

Konzumacija suhe snovi pri kravah različne teže in z različno mlečnostjo

Dnevna količina mleka, kg	Konzumacija sušine, kg na dan 500 kg teška krava	600 kg teška krava	700 kg teška krava
0	10	12	14
5	12	14	16
10	13	15	18
15	14	16	19
20	15	17	20
25	16	18	21
30	—	18	21
35	—	—	23

Podatki o višini zaužite suhe snovi so le orientacijski, ker je zauživanje krme odvisno od mnogih dejavnikov, kar je prikazano na zgornji skici.

Krmljenje krav molznic s koruzno in travno silažo v obrokih

Čim več daje krava mleka, tem bolj morajo biti obroki izravnani glede na hranilne snovi in minerale. Molznica s 25 l mleka na dan porabi pribl. 10.000 ŠE energije, 1.850 prebavljivih surovih beljakovin, 100 g Ca, 70 g fosforja, 30 g natrija, 25 g magnezija, 150 mg Cu, 900 mg mangana, 650 mg cinka itd.

Vse to mora dobiti molznica s krmo, zato moramo vedeti, kolikšna je količina krme in iz česa sestoji. Da bi dobili realno sliko prehrane krav molznic, smo v letu 1990/91 izbrali pribl. 30 kmetij, na katerih smo vzeli vzorce krme, jo analizirali in na podlagi analiz krme izračunali krmne obroke ter svetovali, kakšno vrsto močne krme in vitaminsko-mineralnih mešanic naj kupi določeni rejec za obrok. V naslednji tabeli so prikazane analize osnovne krme. Analiza koruzne silaže, tabela št. 1:

Ime	Kraj	SS %	SPB gr	ŠE gr	Ca gr	P gr	S.vl %
1. Horvat	Ratkovci	27,96	11,4	172,2	0,66	0,52	6,25
2. Čahuk	Ivanovci	30,36	12,3	193,4	0,56	0,43	5,97
3. Vukanič	Andrejci	32,81	12,4	202,5	0,49	0,65	
4. Hani	Križevci	27,02	10,8	167,0	0,60	0,53	5,92
5. Ostre	Kokoriči	30,87	10,5	189,0	0,57	0,51	7,09
6. Šonaja	Veržej	29,96	11,1	185,5	0,68	0,57	6,49
7. Ivanjšič	Kokoriči	31,54	10,3	192,6	0,60	0,67	7,43
8. Štuhec	Logarovci	26,14	12,5	162,5	0,28	0,43	5,34
9. Gjerkeš	Lipa	27,50	13,6	165,3	0,76	0,45	6,54
10. Agg	Kamovci	28,50	11,0	178,4	1,77	0,51	6,11
11. Markovič	Žihlava	30,03	11,9	192,0	0,47	0,63	5,97
12. Belec	Banovci	32,09	11,3	201,1	0,40	0,52	7,00
13. Šonaja M.	Veržej	30,40	8,4	185,6	0,56	0,48	7,01
14. Sagaj	Ključarovi	28,90	10,1	178,7	0,47	0,47	6,49
15. Senčar	Bolehnečici	29,20	9,5	185,8	0,45	0,60	5,65
16. Kranjec	Stročja vas	30,04	10,5	188,8	0,46	0,61	6,6
17. Perša	Gerinci	32,08	10,4	195,2	0,52	0,54	6,05
18. Andrejč	Sodišinci	30,43	10,9	189,5	0,53	0,53	6,70
19. Ouček	Rankovci	29,33	11,4	186,4	0,51	0,46	5,96
20. Kardinar	Krapje	32,49	16,0	207,5	0,47	0,61	6,23
21. Saršen	Veržej	28,77	10,6	175,6	0,70	0,55	6,73
22. Jureš	Buntani	24,65	9,2	147,0	0,60	0,45	6,07
23. Čuk	Hrastje Mota	31,95	11,9	200,3	0,46	0,49	6,91
24. Senekovič	Lešane	29,16	9,3	181,7	0,56	0,48	6,63
25. Omar	Rankovci	26,69	9,0	164,0	0,57	0,50	6,24
X		29,50	11,05	183,5	0,54	0,50	

Iz analiz koruzne silaže se vidi, da je hranilna vrednost koruzne silaže pri večini dobra. Povprečno vsebuje 29,50 % suhe snovi, 183,5 g ŠE, 11,05, g SPB, 0,54 g ha in 0,5 g P.

Velike razlike so v vsebnosti fosforja in kalcija, v mnogih primerih je več fosforja in kalcija, kar je lahko poseben problem ob krmljenju večjih količin koruzne silaže.

Analiza travne silaže, tabela št. 2:

Ime	Kraj	SS %	SPB gr	ŠE gr	Ca gr	P gr	Na gr	S.vl %
1. Senekovič	Nasova	32,67	45,8	194,7	2,22	1,51	—	70,8
		100	140,2	596,0	6,81	4,64	—	216,7
2. Andrejč	Sodišinci	42,49	41,8	232,9	3,26	1,40	—	104,5
		100,00	98,5	548,2	7,68	3,29	—	245,9
3. Senčar	Bolehnečici	41,9	53,1	260,0	2,36	1,55	—	86,4
			126,7	620,5	5,61	3,69	—	206,2
4. Ouček	Rankovci	30,79	29,3	169,2	1,75	1,29	—	79,9
		100,00	95,2	549,6	5,68	4,18	—	259,5
5. Ostre	Kokoriči	42,49	49,6	236,8	3,84	1,58	—	89,5
		100,00	116,8	557,3	6,69	3,72	—	210,6
6. Štuhec	Logarovci	38,83	35,7	178,0	2,85	0,85	—	104,9
		100,00	66,3	458,5	7,34	2,20	—	270,2
7. Agg	Kamovci	37,62	25,7	183,4	1,81	1,18	0,43	98,4
		100,00	68,5	487,4	4,81	3,13	1,15	261,6

Ime	Kraj	SS %	SPB gr	ŠE gr	Ca gr	P gr	Na gr	S.vl %
8. Belec	Banovci	55,18	48,4	265,6	2,05	1,82	—	131,0
		100,00	87,7	481,1	3,71	3,29	—	286,2
9. Horvat	Ratkovci	50,01	78,8	286,6	3,52	1,83	—	121,3
		100,00	157,8	573,0	7,05	3,66	—	242,4
X			107,7	228,3	2,63	2,54		

Od 28 rejcev, ki smo jih spremljali, je imelo le 10 rejcev v obrokih travno silažo.

Čeprav je travna silaža skoraj nenadomestljiva voluminozna krma pozimi, je to upoštevalo le 10 rejcev. Kakovost travne silaže je bila zadovoljiva, saj je le en vzorec vseboval 30 % suhe snovi. 50 % vzorcev je vsebovalo v suhi snovi okrog 12 % surovih prebavljivih beljakovin. Če primerjamo travno silažo z vrednostjo močne krme, lahko trdimo, da je nekaj vzorcev vsebovalo več s. preb. belj. v suhi snovi kot otrobi. Tudi koncentracija energije v travni silaži je bila visoka, saj je vsebovala večina silaže v suhi snovi od 550 do 600 ŠE. To pomeni, da so bile silaže po hranilni vrednosti dobre. Velika variabilnost je bila v rudninskih snoveh. Kalcija je bilo v suhi snovi najmanj 3,7 g in največ 7,6 g, torej 100% razlika. Podobno je pri fosforju. Surovih vlaknin, od katerih je v glavnem odvisna hranilna vrednost silaže, je bila od 20,6 % do 28,6 %, kar je nekoliko preveč. To pomeni, da je bila travna silaža zgodaj pospravljena in tudi dobro uvela.

Analize mrve (sena in otave) nam kažejo precej slabšo sliko. Prikazane so v naslednji tabeli.

Tabela 3: Analiza mrve (sena in otava)

Ime	Kraj	SS	SPB	ŠE	Ca	P	Na	S.vl.
1. Agg	Kamovci	92,73	46,7	390,8	5,34	1,77	—	320,7
2. Andrejč	Sodišinci	89,22	77,5	413,2	6,61	3,57	—	256,3
3. Belec	Banovci	89,90	48,9	301,0	4,38	3,69	—	286,2
4. Čahuk	Ivanovci	93,29	54,51	342,0	6,49	0,43	—	305,1
5. Jureš	Buntani	84,91	53,9	313,6	4,17	2,78	—	249,7
6. Saršen	Veržej	87,38	55,1	327,4	3,67	2,97	—	269,7
7. Kardinar	Krapje	91,17	63,3	356,7	3,93	3,27	—	282,0
8. Ouček	Rankovci	92,78	96,1	428,6	4,39	2,08	—	281,3
9. Kranjec	Stročja vas	91,68	35,5	294,5	3,92	2,46	—	288,9
10. Žitek	Podgradje	90,22	40,3	292,3	5,63	2,11	—	291,2
11. Perša	Gerinci	91,67	68,6	384,9	4,88	2,35	—	270,9
12. Senčar	Bolehnečici	90,09	47,2	315,3	4,58	2,35	—	270,8
13. Senekovič	Nasova	93,16	66,5	370,8	4,06	3,34	—	282,6
14. Omar	Rankovci	83,34	64,3	319,7	8,13	3,38	—	224,5
15. Horvat	Ratkovci	95,49	78,6	408,0	5,62	2,12	—	197,8
16. Vukanič	Andrejci	95,30	125,4	502,8	3,48	4,23	—	269,5
17. Hani	Križevci	92,75	66,0	373,3	4,66	2,62	0,18	282,8
18. Ostre	Kokoriči	88,32	44,81	298,5	4,25	2,54	—	278,1
19. Šonaja J.	Veržej	88,85	31,9	236,1	2,50	2,29	—	319,6
20. Ivanjšič	Kokoriči	87,57	36,8	275,4	4,08	3,05	—	270,7
21. Gjerkeš	Lipa	92,27	30,0	244,4	6,04	2,58	—	334,1
22. Markovič	Žihlava	92,00	69,2	375,1	3,19	2,75	—	277,1
23. Šonaja M.	Veržej	87,90	70,9	373,0	6,00	2,66	—	246,7
24. Sagaj	Ključarovi	90,0	40,1	283,0	3,64	3,05	—	291,0
25. Štuhec	Logarovci							
26. Čuk	Hrastje Mota	91,77	37,8	288,6	4,63	2,16	—	298,4
X			58,0	340,32	4,75	2,66		278,2

Hranilne vrednosti mrve so zelo različne. Če primerjamo s travno silažo, je razlika velika. Vsebnost surovih prebavljivih beljakovin je bila od 30 g (3 %) do 125 g v vzorcu, torej trikratna razlika. Povprečno je bilo 58 gramov surovih prebavljivih beljakovin, 340 gramov ŠE, 4,75 grama kalcija in 2,66 grama fosforja. Povprečno je bilo v mrvi od 22,4 % do 33,4 % surove vlaknine. Večina vzorcev je vsebovala od 27 do 30 % surove vlaknine, kar pomeni, da je bil pretežni del sena prepozno pospravljen.

Iz hranilnih vrednosti osnovne krme smo izračunali vsem rejcem, ki so bili vključeni v program, krmne obroke. Ker so bile zelo različne hranilne vrednosti krme in količina posamezne krme v obrokih, so krmni obroki zelo variabilni. Izračunana je tudi količina mleka na osnovi osnovne krme.

V naslednji tabeli št. 4. je prikaz krmnih obrokov in količine mleka, posameznih hranilnih snovi ter določitev vit.-mineralne mešanice za obrok.

Tabela 4: Izračunani obroki iz osnovne krme

Ime	Kraj	SS	SPB	SE	Ca	P	Vrsta mešanice
1. Horvat	Ratkovič	13,18	15,34	15,23	11,53	8,55	vit.-min.
2. Vukanič	Andrejci	13,09	12,59	15,8	2,05	12,43	premix
3. Ostre	Kokotiči	13,22	11,08	14,1	10,35	10,22	premix
4. Agg	Kamovci	13,03	6,5	11,2	14,40	6,36	vit.-min.
5. Belec	Banovci	13,02	8,0	12,4	3,20	10,04	premix
6. Štuhec	Logarovič	13,24	7,8	13,3	12,50	3,70	vit.-min. bifos
7. Omar	Rankovci	12,59	10,8	13,2	14,20	10,0	vit.-min.
8. Anrež	Sodišinci	12,24	8,3	12,0	10,30	5,0	vit.-min.
9. Dušek	Rankovci	13,11	13,23	14,40	14,58	11,58	vit.-min.
10. Senčar	Balehnečiči	13,22	9,0	13,9	11,2	8,5	vit.-min.
11. Senekovič	Nasova	13,07	14,09	14,53	10,42	14,76	premix
12. Hant	Kruževci	13,03	10,69	12,83	14,79	8,65	vit.-min.
13. Sonaja J.	Veržej	13,10	2,62	8,84	1,20	5,72	premix
14. Ivanjšič	Kokotiči	13,09	2,79	10,54	7,63	11,21	premix
15. Gjerkeš	Lipa	13,06	3,61	9,13	10,17	5,21	vit.-min.
16. Seršen	Veržej	13,03	5,32	12,16	4,160,35		premix
17. Jureš	Buntani	13,08	5,41	11,95	4,95	13,21	premix
18. Kardinal	Krapje	12,88	7,39	12,62	2,30	8,75	vit.-min. ali
19. Čahuk	Ivanovci	13,26	5,96	12,22	10,65	2,49	premix
20. Perša	Geršinci	12,84	6,18	12,46	4,90	4,26	vit.-min.
21. Kranjc	Stročja vas	12,80	2,15	9,79	1,60	5,08	premix
22. Sagaj	Ključarovič	13,01	3,54	8,79	3,04	9,68	vit.-min.
23. Sonaja M.	Veržej	13,07	4,82	11,35	8,07	3,98	premix
24. Murkovič	Žihlava	13,12	7,66	12,66	1,48	8,22	premix
25. Sonaja F.	Krapje	12,90	7,33	15,59	2,68	7,16	premix
26. Gregorec	Slapinci	13,0	9,14	12,59	4,64	12,17	premix
27. Kečmar	Peskovci	12,78	4,20	11,45	6,95	4,16	vit.-min.

Glede na težo krav in količino mleka ter porabo krme, ki smo jo prej ugotovili, smo prišli do ugotovitve, da krave pojejo 12–13 kg suhih snovi iz osnovne krme. Glede na prebavljivost beljakovin so dale iz osnovne krme od 2,15 do 15,34 l mleka. Zelo malo mleka pa so dale krave rejcev, kjer v obrokih ni bilo travne silaže oziroma je bilo malo ali je bila slabe kakovosti. V obrokih, kjer je bila poleg koruzne dobre travne silaže, so dajale krave molznice čez 12 l mleka iz osnovne krme, vendar le pri 4 rejcih. Pri večini rejcev so dajale krave molznice manj, od 6 do 7 l mleka.

Mlečnost glede na energetsko vrednost iz osnovne krme je visoka, razen v nekaterih primerih je nad 12 l. Tudi v obrokih, kjer je dobra travna silaža, je količina mleka voluminozne krme visoka, obroki s travno silažo so bolj izravnani med beljakovinami in energijo kot obroki s čisto koruzno silažo.

Razmerje med kalcijem in fosforjem je med posameznimi obroki zelo variabilno. Več kot polovica izračunanih obrokov vsebuje fosforja za več litrov mleka kot kalcija. Ker ima večina obrokov malo beljakovin moramo dodajati beljakovinska krmila, ki vsebujejo veliko fosforja, otrobi za 6 l mleka, sončnice tropine za 5,5 l mleka, bučne pogače za 8 l mleka itd. To pomeni, da ob dodajanju beljakovinskih krmil dodajamo tudi veliko fosforja. Ker je fosfor najdražja komponenta v mineralnih mešanicah in ga celo uvažamo, je prav, da v primerih, če je več fosforja, dopolnjujemo le obroke s premiksi, ki ne vsebujejo fosforja, vsebujejo pa 4–5 krat več drugih mikromineralov in vitaminov. Zato jih uporabljamo v manjših količinah in precej pocenijo obroke. V 4. tabeli so prikazani posamezni obroki za vsakega rejca in vrsta mineralne mešanice, ki jo priporočamo za posamezni obrok. Pri večini primerov smo mineralne mešanice posameznim rejcem tudi preskrbeli. Priporočani smo, da je potrebno način, ki smo ga uvedli v prejšnjem letu, da na podlagi analiz krme izračunamo krmne obroke in priporočamo primerne beljakovinske in mineralne dodatke, v prihodnje razširimo na čim več živinorejcev.

V naslednjih tabelah bo nekaj primerov krmnih obrokov za posamezne kmetije, ki so imele analizirano krmo.

1. Obrok brez travne silaže — koruzna silaža + seno

Krma	kg	SS kg	SPB g	SE g	Ca g	P g	Na g
koruzna silaža	24	6,910	254,40	4,224	16,80	13,20	—
seno	7	6,120	385,00	2,289	25,69	21,00	2
skupaj	31	13,030	639,40	6,513	42,49	34,20	2
domača krma za litrov mleka			5,32	12,16	4,16	8,35	10
dodatek							
sončničnih tropin	2,10	1,87	604,8	1,005,90	20,16	24,57	0,2
sol	0,07						26,60
apnenec	0,04				14,40		
premix	0,01						
z dodatkom za liter mleka			15,40	15,82	15,68	22,81	16,62

2. Obrok s kombinacijo travne in koruzne silaže srednje kakovosti

koruzna silaža	15	4,81	169,50	3,016,50	6,0	7,80	—
travna silaža	10	5,52	484,00	2,655,00	20,50	18,20	1
miva	3	2,70	146,70	903,00	13,14	11,07	—
skupaj		13,03	800,20	6,574,50	39,64	37,07	1
domača krma za liter mleka			8,00	12,39	3,21	10,04	10
dodatek sončničnih							

trojin	1,40	1,25	403,20	670,60	13,14	16,38	—
sol	0,70						26,60
apnenec	0,06				21,60		
premix	0,01						
z dodatkom za 1 mleka			14,72	14,83	21,60	19,68	16,61

3. Obrok s kombinacijo travne silaže odlične kakovosti

koruzna silaža	19	5,31	216,60	3,271,80	12,54	9,88	—
travna silaža	10	5,00	788,00	2,860,00	35,20	18,30	—
seno	3	2,86	235,80	1,224,40	16,86	6,36	—
skupaj		13,17	1,240,40	7,355,80	64,60	34,54	—
domača krma za 1 mleka			15,34	15,23	11,53	8,55	—
vit.-min. meš.	0,09						

V tabelah so prikazani trije različni obroki iz doma pridelane osnovne krme, izračunani na podlagi analiz krme.

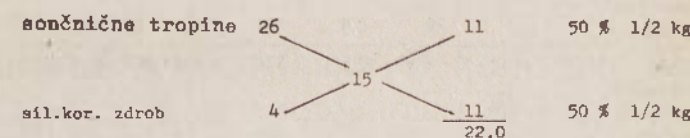
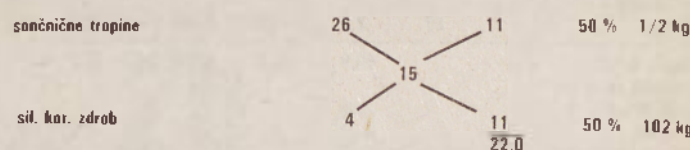
Prvi obrok je najbolj pogost za krmljenje v Pomurju. Ker je v obroku le koruzna silaža, kljub temu da je 7 kg sena, ima obrok zelo malo beljakovin, saj dobimo iz osnovnega obroka glede na prebavljivost beljakovine le 5,32 l mleka. Kot je bilo že prej omenjeno, da krava molznica po telitvi več mleka, ker črpa rezerve iz telesa, vendar količina mleka brez dodatka beljakovinskih krmil hitro pade in se krava tako izčrpa, da so veliki problemi pri ponovni obrežitvi. Če hočemo tak obrok izravnati z energijo, ki jo dobijo živali iz koruzne silaže, moramo dodati 2–2,5 kg sončničnih tropin, pa tudi otrobi vsebujejo veliko fosforja, zato ga ni treba posebej dodajati v obliki vitaminsko-mineralnih mešanic, ampak se odločimo za dodajanje premiksa, ki vsebuje 3 do 4-krat več mikromineralov in vitaminov in ga dodajamo 4-do 5-krat manj kot kompletne vit.-mineralne mešanice. Ker je cena premiksov enaka kot cena kompletnih vit.-mineralnih mešanic, je obrok ob dodajanju premiksa veliko cenejši.

Drugi obrok je sestavljen iz koruzne in travne silaže ter malo sena. Travnna silaža in seno v tem obroku imata srednjo hranilno vrednost, zato je tudi v tem obroku pre malo beljakovin. Vendar je ta obrok glede na prebavljivost beljakovine za 8 l mleka, kljub manjši količini sena v obroku, le 3 kg/dan. Zato ta obrok lahko izravnamo z 1,4–1,5 kg sončničnih tropin, če bi v obroku zmanjšali koruzno silažo na 10–11 kg in povečali količino sena na 5–6 kg, bi bil obrok lahko za 9–10 l mleka. Razmerje Ca : P je v tem obroku še slabše kot prej, saj imamo kalcija le za 3 l, fosforja pa za 10 l mleka. Če obrok izravnamo z 1,4 kg sončničnih tropin, ki vsebujejo veliko fosforja, ga je v obroku preveč. Zato je potrebno dodati premiks, ki ne vsebuje fosforja. Seveda pa moramo dodati kalcij mletega apnenca in natrij v obliki živalske soli.

Tretji obrok je glede na prebavljivost beljakovine in energijo za 15 l mleka. To pomeni, da je bila v njem zelo dobra osnovna krma, predvsem travna silaža in seno. Ker vsebuje manj fosforja kot kalcija, obrok dopolnjujemo z vitaminsko-mineralno mešanico, ki vsebuje več fosforja. Obrok pa lahko dopolnimo z 1–2 kg pšeničnih otrobov. Pri dodajanju 2 kg otrobov se poveča tudi količina beljakovin v obroku za 20 l mleka, če ne dodajamo vitaminsko-mineralnih mešanic, moramo dodati sol in nekaj apnenca.

Vsi 3 obroki so le za 15 l mleka. Za večje količine pa moramo dodajati več močnih krmil.

Če ima rejec doma žitno zrna ali siliran koruzni zdrob, dokupi beljakovinski koncentrat in ga doda zrnju. Najboljše so oljne tropine sončnične, bučne, sojine idr., ki jih mešamo z doma pridelanim žitom. Najboljše je, da naredimo krmila, ki vsebujejo glede na prebavljivost beljakovine za 2–2,5 l mleka. Torej, če je potrebno za 1 l mleka 60 beljakovin, mora imeti naše krmilo 120 g beljakovin. Najlažje izračunamo, koliko oljnih tropin oziroma žitnega zrnja bomo dali v mešanico, na osnovi pravokotnika, ki ga prikazuje naslednja skica:

V sečišče diagonal vpišemo potrebno količino beljakovin v krmilu (150 g ali 150 g). Na levo stran v gornji vogal vpišemo % prebavljivih beljakovin v krmilu, sončnične tropine 26 % (33 % surovih beljakovin), v spodnji kot vpišemo prebavljivost beljakovine v žitu, konkretno sil. kor. zdrob, ki vsebuje 4 % prebavljivih beljakovin. Razlike med vsebnostjo beljakovin v krmilih oziroma žitnem zdrobu in potrebi beljakovin v obroku vpišemo v nasprotno vogalo.

Zgled: sil. kor. zdrob 4–15 = 11 delov in sončnične tropine 26–15 = 11 delov. Za gornji zgled je potrebno mešati 50 % sončničnih tropin in 50 % siliranega koruznega zdroba ali 1/2 kg sončničnih tropin in 1/2 kg siliranega koruznega zdroba, da dobimo 2,5 l mleka. Ob izravnani krmni obroku za 15 l mleka moramo dati za 20 l mleka 2 kg omenjene mešanice, 1 kg sončničnih tropin in 1 kg siliranega koruznega zdroba. Če imamo namesto sončničnih tropin otrobe, jih primešamo enkrat več na 1 kg siliranega koruznega zdroba (2 kg). Bučnih in sojinih tropin pa primešamo manj kot 50 %, pribl. 35 % bučnih pogač in 65 % sil. kor. zdroba. Za 2,5 l mleka 0,35 kg bučnih pogač in 0,65 kg sil. kor. zdroba.

mag. Ernest OMAR

Krmljenje krav molznic brez silaže

V Pomurju je še vedno veliko rejcev krav molznic, ki v krmnih obrokih nimajo koruzne niti travne silaže. Ti redijo v povprečju 1—3 krave na kmetijo in so bili prav zaradi majhnosti v preteklosti s strokovne plati večinoma zapostavljeni. Glede na posebno sestavo, ki je v Pomurju, je teh rejcev le toliko, da ne smemo prezreti dohodka, ki ga ustvarjajo zase, pa tudi za regijo. Omenjene kmetije, praviloma z izjemo ostarelih kmetov, ne propadajo, ker so večinoma mešane in je reja krav molznic v teh kriznih časih dopolnila dejavnost. Te kmetije so v zadnjem času tudi edini vir tetet za prodajo, zato se jih nikakor ne sme zapostavljati.

Pravilna prehrana pri kravah molznicah je prav gotovo poleg narčne selekcije, dobre reprodukcijske službe in drugih služb izrednega pomena za doseg omenjenih ciljev.

Za prehrano krav molznic sta značilni dve obdobji krmljenja, in sicer zimsko in poletno, ki se ne razlikujeta samo po različni krmi, ampak tudi po različnem strokovnem pristopu.

Zimsko krmljenje krav molznic

Osnovna voluminozna krma v zimskem obdobju na kmetijah, ki ne uporabljajo silaže v obroku, je iz sene in gomoljnic. Za večjo mlečnost je potrebna močna krma, ki pa je pri slabi kakovosti osnovne voluminozne krme predraga. Zgledi obrokov zimskega krmljenja:

1. Obroki z mrvo

	količina kg	suhih snovi kg	prebavlj. beljakov. g	škrobnih enot g	P g	Ca g	Na g
seno, slabo zadostuje za vzdrževanje in mleko	12	10,50	420	2.880	21,6	57,6	8,4
			21	Ø	11	9,21	Ø
seno, dobro zadostuje za vzdrževanje in mleko	14	12,20	840	4.480	37,1	78,1	7,28
			9	5,4	10	16	Ø
otava, slaba zadostuje za vzdrževanje in mleko	13	12,80	650	3.250	30,1	63,8	4,7
			5,8	0,9	5,9	11	Ø
otava, dobra zadostuje za vzdrževanje in mleko	15	13,10	1.150	5.400	44,1	107,1	15,9
			14,1	8,7	8,2	25,7	5,9

2. Obroki z mrvo in gomoljnicami (pesa, repa)

seno, slabo krmna pesa ali repa	10	8,9	350	2.400	18,3	48,2	7,0
	20	2,0	160	1.200	8,0	10,0	6,0
skupaj zadostuje za vzdrževanje in mleko		10,9	510	3.600	26,3	58,2	13
			3,5	2,2	3,7	9,4	3,0
seno, dobro krmna pesa ali repa	12	10,5	720	3.840	31,8	66,9	6,2
	20	2,0	160	1.200	8,0	10,0	6,0
skupaj zadostuje za vzdrževanje in mleko		12,5	880	5.040	39,8	76,9	12,2
			9,6	7,4	11,6	15,6	2,2
otava, slaba krmna pesa ali repa	11	10,9	550	2.750	2,5	54,0	4,0
	20	2,0	160	1.200	8,00	10,0	6,0
Skupaj zadostuje za vzdrževanje in mleko		12,9	710	3.950	33,5	64,0	10,0
			6,8	3,5	7,9	11,3	Ø
otava, dobra krmna pesa ali repa	14	12,2	1.070	5.040	41,2	100	14,8
	20	2	160	1.200	8,0	10,0	6,0
skupaj zadostuje za vzdrževanje in mleko		14,2	1.230	6.240	49,2	110,0	20,8
			15,5	11,8	17,2	26,6	10,8

Zimsko krmljenje z voluminozno krmo brez silaže je zelo enostavno, saj je osnovni obrok večinoma iz ene oziroma dveh sestavin. Prav zaradi tega pa ima kakovost krme izreden pomen, saj njen vpliv ni samo v povečani proizvodnji, ampak je tudi v pozitivni korelaciji z ješčnostjo. To pomeni, da se ob povečevanju kakovosti krme dviga ješčnost in s tem tudi mlečnost. Hranjenje s slabo kvaliteto mrvo pa je izredno drago, saj iz zgledov vidimo, da obrok iz slabo kakovostne mrve ponavadi ne zadošča niti za vzdrževanje, kaj šele za mleko.

Pri obrokih, sestavljenih izključno iz mrve, je opaziti pomanjkanje energije, ki jo dodamo z doma pridelanim žitom in izravnamo obrok. Nekoliko manjše nesorazmerje med energijo in beljakovinami je v obrokih, ki so iz mrve in gomoljnic, le-te sicer vsebujejo le malo sušine in beljakovin, nekoliko pa obrok obogatijo z energijo. Poleg tega pa s svojo prebavljivostjo vplivajo na boljšo ješčnost. Čeprav so gomoljnice zaradi ročnega spravila draga krma, so v krmnih obrokih zaželjene, saj poleg vseh omenjenih dobrih lastnosti povečujejo tudi krmno bilanco, predvsem krmna pesa in bela repa. Slednje sejemo na strnišče in s tem površine dvakrat izkoristimo. Več kot 20 kg količin v obroke ne vključujemo, ker mleko lahko dobi priokus, predvsem pa je potrebna pazljivost pri beli repi.

Dobra mrva vsebuje veliko rudnin, predvsem fosforja in natrija. Le-tega moramo dodajati z živinsko soljo, še boljši so lizalni kamni, ki vsebujejo tudi druge rudnine.

Če hočemo imeti večjo mlečnost od izračunane moramo dodajati krmila, ki jih lahko zmešamo sami.

100 kg doma zmešanega krmila s 16 % surovih beljakovin:

— koruza, zdrobljena ali druga žita	47 kg
— pšenični otrobi	25 kg
— sončnične ali repične tropine	25 kg
— vitaminsko-mineralna mešanica	3 kg
	100 kg

Vsak kilogram omenjene mešanice poveča količino mleka za 2,1 do 2,3 litra. Z njo pa zadostimo tudi potrebam po rudninah, tudi po natriju.

Poletno krmljenje krav

Pri poletnem krmljenju v hlevu mora biti pridelovanje odlične sočne krme zagotovljeno od pomladi do jeseni ali pa vsaj za daljše obdobje. Neredno krmljenje in pogosto menjavanje suhe in sveže krme neugodno vplivata na mlečnost živali, zato je za poletno krmljenje nujno potrebno imeti izdelan zeleni konvejer (vrste krme in vrstni red krmljenja skozi vse leto).

S krmljenjem trave začnemo čimprej spomladi, presledek med prvo in drugo košnjo dopolnimo z ovsom za klajo ali mešanico ovsu in grašice. Zelena krma v jesenskih mesecih lahko nadomestimo s koruzo za klajo, pozno jeseni pokladamo pesno listje, repno listje ali tudi jaro ogrščico (lihoraps). Na njivah je glavna klaja črna detelja, v Pomurju se uvaža lucerna, katere značilnost je visok odstotek beljakovin, yendar pa je pridelava omejena, ker ne prenaša kislih tal.

Obroki poletnega krmljenja

	Količina kg	suhih snovi kg	Prebavljive beljak. g	Škrobnih enot g	P g	Ca g	Na g
trava v latenju	60	10,2	1.440	6.990	36	78	15
seno zadovoljivo	3	2,6	138	890	6,9	16,2	1,5
skupaj zadostuje za vzdrževanje in mleko		12,8	1.578	7.880	42,9	94,2	16,5
			21,3	17,7	13,5	21,4	6,5
črna detelja	60	13,2	1.560	6.900	34,2	234,0	34,8
seno zadovoljivo	2	1,7	92	560	4,6	10,8	1,0
skupaj zadostuje za vzdrževanje in mleko		14,9	1.652	7.460	38,8	244,8	35,8
			22,5	16,2	11,0	71,6	25,8
oves do latenja	60	9,6	1.020	5.520	36,0	36,0	
seno zadovoljivo	3	2,6	138	890	6,9	16,2	
skupaj		12,2	1.158	6.410	42,9	42,2	

zadostuje za vzdrževanje in mleko			14,3	12,4	13,4	4,0	
koruza v mlečni zrelosti	20	3,8	200,0	2.200	10,0	16,0	1,2
trava (3. košnja)	40	6,8	680,0	3.200	28,0	128,0	4,0
dobro seno	3	2,6	180,0	960	7,8	16,8	1,5
skupaj zadostuje za vzdrževanje in mleko		13,0	1.060,0	6.360	45,8	150,8	6,7
			12,6	12,2	14,8	40,3	Ø
nesno listje	35	4,2	630,	2.500	10,5	59,0	
trava (jesenska)	35	6,0	595,0	2.800	24,5	112,0	
dobro seno	3	2,6	180,0	960	7,8	16,8	
skupaj zadostuje za vzdrževanje in mleko		12,6	1.405,0	6.260	42,8	187,8	
			18,4	11,8	13,4	52,6	
jara ogrščica	40	4,8	720	2.600	20,0	80,0	
dobro seno	9	7,8	540	2.880	23,4	50,4	
Skupaj zadostuje za vzdrževanje in mleko		12,6	1.260	5.480	43,4	130,4	
			16,0	12,6	13,7	33,5	

Značilnost poletnega krmljenja je beljakovinsko bogata krma, z izjemo zelene koruze. Energije v obrokih večinoma manjka, zaradi tega se pri dodajanju energetske bogate krme (koruzni »šrot«, zmleta žita) ravnamo po njej. Vsak dodan kilogram žit lahko poveča količino mleka za 2 do 3 l, kar upoštevamo pri mlečnosti, ki je večja od izračunane.

V obroke se mora nujno vključevati seno, ki je lahko slabše kakovosti, ob pomanjkanju le-tega je lahko tudi slama. Z dodajanjem sena oz. slame izravnamo obrok glede na sušila, kar je nujno za pravilno delovanje prebavnega trakta.

Iz osnovnih obrokov je razvidno kronično pomanjkanje mineralov, predvsem natrija in delno fosforja, medtem ko je kalcija dovolj oz. celo preveč. Prav zaradi tega se mora dodajati živinska sol, 4–8 dkg dnevno, odvisno od mlečnosti. Od vitaminsko-mineralnih mešanic pa se uporabljajo tiste, ki vsebujejo več fosforja in manj kalcija.

Povzetek

Strokovne službe, ki delajo v kmetijstvu, ne smejo zapostavljati rejcev, ki pri krmljenju ne uporabljajo silaž. Čeprav so to majhne kmetije, večinoma mešane, prispevajo z rejo krav molznic nemajhen del dohodka zase in regijo, so pa tudi v sedanjem času edini vir telet za nakup. Da bi zadostili omenjenim potrebam in rejce spodbudili k boljšemu delu v prehrani krav molznic, je potrebno čimveč strokovno delati za kakovostno voluminozno krmo, ki za pridobivanje mleka, teleta in zdravstveno varstvo živali najpomembnejša. Ob sedanjem genetskem potencialu lisastega goveda pa je nujno dodajanje močnih krmil, uporaba mineralno-vitaminskih mešanic in živinske soli vse leto.

Branko KORNHAUSER, kmet. inž.

PAN-AGRA

Kovinska industrija
Murska Sobota, d.o.o.

69000 Murska Sobota, Bijedičeva 1

Božično-novoletni POPUST
od 12. decembra 1991 do
10. januarja 1992!

● Cene znižane za **20%**

za: ● nahrbtnne škropilnice ● brzoparilnike ● kotle za
žganjekuho ● obračalnike ● žitne sejalnice ● freze
● motokultivatorje in drugo kmetijsko mehanizacijo

UGODNA PRODAJA KRMILNE MOKE!

— Vse informacije dobite v naši trgovini na Bijedičevi 1 v Murski Soboti
ali po telefonu: (069) 31-750.

Vzreja plemenskih telic

Kakšna bo naša čreda krav, je precej odvisno od vzreje plemenskih telic. Če gledamo finančno, je vzreja plemenskih telic v govedo draga postavka, saj od te živali dobimo prvi dohodek po prvi telitvi, to je čez 25–27 mesecev.

Izkušnje kažejo, da je preobilna prehrana bolj škodljiva kot koristna. Zaradi preobilne prehrane, kot je pri nas, telice prej spolno dozorejo, zaradi tega jih kmetje prej prepuščajo, kar pa močno vpliva na žival, količino mleka in težo pri prvi telitvi.

Prehrana plemenskih telic ima zelo velik pomen, saj vpliva na cel kup hormonov, ki uravnavajo rast telesa in spolnih organov. Če plemenske telice preobilno krmimo, da je dnevni prirastek 0,8 kg in več, prevladujejo hormoni, ki bolj vplivajo na rast telesa, skabše pa se razvijajo spolni organi in vime. Ob dnevnem prirastu 0,5–0,7 kg se še bolj vzpostavi ravnotežje med hormoni, ki so za rast telesa, in tistimi hormoni, ki vplivajo na razvoj spolnih organov in vimena.

Da bi ugotovili vpliv prehrane in dnevnega prirasta telic na razvoj spolnih organov in vimena, so v svetu izvedli več različnih poskusov. Ugotovitve so bile naslednje:

Po rojstvu pa do starosti treh mesecev raste vime skladno s telesom. Potem pa se do devetega meseca starosti rast in razvoj vimena močno pospeši. Po spolni dozori vime se rast in razvoj ponovno upočasni in uskladi s rastjo telesa. V tem času, od rojstva do obrejitve, se že razvijejo zametki mlekovtnih celic. Njihovo število odločilno vpliva na mlečnost. Razni strokovnjaki so ugotovili, da intenzivna prehrana poveča rast telesa, zato se zmanjša izločanje hormonov, zlasti rastnega hormona, ki močno vpliva na rast vimena, in to v času, ko vime ne raste v skladu s telesom, ampak hitreje, to je pred puberteto, 3–9 mesecev. Posledica intenzivne prehrane v tem času vpliva na slabše razvite vimena in na kasnejšo mlečnost krav, kot bi bilo to genetsko mogoče.

Strokovnjaki še ugotavljajo, da dajo največ mleka tiste privesnice, ki ob vzreji prirastajo od 500 do 700 g na dan. Telice s prirastki prek 800 g na dan pa manj.

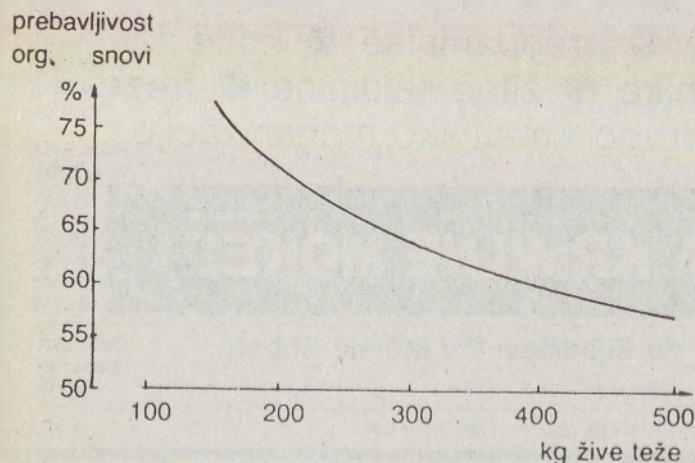
POTREBE PLEMENSKIH TELIC PO HRANILNIH SNOVEH

Normativi za plemenske telice se po posameznih avtorjih razlikujejo, to pa zaradi intenzivnosti vzreje različnih pasem goved.

Potrebe po hranilnih snoveh ta vzdrževanje so odvisne od presnovne teže. Pri telicah so potrebe po energiji za vzdrževanje za 8 % večje v primerjavi s kravami. Telice imajo intenzivnejšo presnovo. Poleg potreb za vzdrževanje moramo s krmno pokriti še potrebe za rast v brejosti in potrebe za normalno rast plodu.

Potrebe po koncentraciji in prebavljivosti organske snovi se z naraščajočo težo zmanjšujejo. Tako lahko z zelo dobro voluminozno krmno skoraj v celoti pokrijemo potrebe po hranilnih snoveh pri vzreji telic vse tja do zadnjih tednov pred telitvijo. Tedaj moramo zboljšati koncentracijo obroka iz dveh razlogov: zaradi povečanja potreb po hranilnih snoveh za rast plodu ter zmanjšane konzumacijske sposobnosti na eni strani; na drugi strani pa brejo telico pred porodom privadimo na drugačno krmno, ki je do sedaj ni uživala, to so koncentrat (žito kot vir energije in razne druge beljakovinske sestavine). Ne smemo pozabiti, da v vampu krmimo mikroorganizme, ki se morajo privajati zaradi drugačnega obroka.

Tabela 1: Zahteve plemenskih telic po prebavljivosti org. snovi:

PREHRANA TELIC DO PRVEGA LETA STAROSTI

Kot smo videli iz potreb hranilnih snovi, zahtevajo telice v prvem letu nekoliko boljše krmno kot v drugem. Od teh telic ne zahtevamo visokih dnevnih prirastov, zaradi premajhnega volumna prebavit (vampa) pa jih moramo krmiti z dokaj kakovostno voluminozno krmno. Če osnovna voluminozna krmna ni zadovoljiva, jo dopolnimo s koncentratom — takimi, kot jih krmni obrok zahteva.

Seno (mrva) je zelo primerna krmna za vzrejo plemenskih telic, če travo pravočasno pokosimo, to je ob začetku lattenja in če smo jo dobro posušili, s čim manj obračanja v zadnjem času sušenja. Boljša je tista mrva, ki je sušena s prevetrovanjem. To pa zaradi izgub, ki nastanejo pri sušenju na tleh. Zelo dobri krmni sta tudi suha črna detelja ali suha lucerna.

Silaže. V začetku dobijo plemenske telice malo silaže, ki pa mora biti zelo kakovostna. Dobra koruzna silaža je tista, ki ima prek 30 % suhe snovi, zaradi tega je manj kisla, prijetnega vonja in odlične energetske vrednosti. Kakovostno koruzno silažo začnemo dajati plemenskim telicam pri 150 kg telesne teže. Silaža pa je slabša ali kisla takrat, če smo prezgodaj silirali, ko je bilo zrno še na začetku voščene zrelosti. Tako silažo začnemo dajati plemenskim telicam pri teži 180–200 kg, različno od kakovosti silaže.

TRAVNA SILAŽA

Tudi travna silaža je dobra voluminozna krmna za plemenske telice, če je odlična. Trava mora biti pravočasno pokošena, ob začetku lattenja, in dovolj ovela, vsaj 35–40 % suhe snovi, silos pa dobro potlačen in pokrit.

Če je travna silaža odlična, jo lahko začnemo pokladati v manjših količinah pri teži 150 kg. Če pa je travna silaža slabša, jo začnemo pokladati pri teži 180–200 kg, ko ima plemenska telica že nekoliko boljše razvite vamp.

Močna krmna, ki jo uporabljamo za vzrejo telic do enega leta starosti, je lahko starter za teleta, TL-pit t, ali pa krmna mešanica, ki smo jo sami zmešali. Pri močni krmni je pomembno, da izberemo tisto, ki je najprimernejše dopolnilo osnovnega obroka. Ker je močna krmna običajno draga, je skušajmo uporabiti čim manj. Vsekakor z močno krmno ne smemo izpodrivati iz obroka osnovno voluminozno krmno. Vendar pa jo moramo vključevati pri slabi osnovni krmni.

Vitaminsko-mineralne mešanice so obvezni sestavni del obrokov za vzrejo plemenskih telic. Količina posamezne mešanice, ki jo vključujemo v obrok, mora biti v skladu s potrebami telic.

PREHRANA TELIC OD PRVEGA DO DRUGEGA LETA STAROSTI

Teža telic v tej starosti je 300–500 kg. V tem obdobju imajo plemenske telice že dobro razvit predželodec (vamp), tako da se tem živalim močno poveča konzumacijska sposobnost (živali lahko pojedó dosti krme), zato moramo paziti z osnovno krmno, ki ima veliko energetske vrednosti.

V tem času se bodo telice pripustile, vendar se potrebe po hranilnih snoveh zaradi brejosti ne povečajo. V tem času lahko pokladamo manj kakovostno krmno, prebavljivost organske snovi v obroku je lahko pod 60 %. To pomeni, da lahko za to kategorijo živali pokrijemo potrebe z voluminozno krmno srednje dobre kakovosti.

V tem obdobju ne sme biti koruzna silaža glavna krmna v obroku. Če živali dobijo preveč koruzne silaže, se zamastijo, kar neugodno vpliva na metabolizem živali po porodu. Problem rešujejo tako, da plemenskim telicam pokladajo manjši del koruzne silaže in več sene srednje kakovosti. Če sene nimamo dovolj, lahko v obrok vključimo tudi dobro slamo.

Kot vir beljakovin pa za to kategorijo živali lahko uporabljamo ureo. Najbolje je, da ureo dodamo koruzni silaži ob siliranju, in to 0,5–0,6 %. Če take silaže nimamo, dodajamo plemenskim telicam v jasli, in to 0,5 % na težo koruzne silaže. Živalim najprej dodamo koruzno silažo, nato pa jim potrosimo po celotni koruzni silaži odmerjeno količino uree, nato z vilami dobro premešamo, da se urea enakomerno razporedi po silaži. S tem si zagotovimo boljši izkoristek uree in več beljakovin v obroku. Če prej nismo dajali živalim uree, jih nanjo navajamo postopno.

Tudi pri tej kategoriji pl. telic ne smemo pozabiti na mineralno-vitaminske mešanice.

PREHRANA VISOKOBREJH TELIC

Proti koncu brejosti se plemenskim telicam ravno tako kot v tem obdobju kravam povečajo potrebe po hranilnih snoveh. Vzrok za ta povečanja je hiter razvoj teleta in organov, ki so povezani z brejostjo.

Pred telitvijo se plemenskim telicam zmanjša konzumacija na 1,8 % žive teže, to pa zaradi zmanjšanja prostora v trebušni votlini.

Poleg tega plemenske telice še rastejo, zato potrebujejo nekaj dodatnih hranilnih snovi.

Pravilna prehrana visokobrejnih telic v zadnjem mesecu brejosti ima pozitiven učinek na mlečnost mladih krav vso naslednjo laktacijo. Literatura navaja, da imajo telice, ki so ob koncu brejosti pravilno krmiljene za 2 l več mleka kot njihove vrstnice z napačno prehrano.

Zato moramo plemenske telice ob koncu brejosti krmiti s kakovostno osnovno krmo. Če nam je primanjkuje, dodajamo močno krmo, vendar po recepturi. V poletnem času je izjemno kakovostna krma za visokobrejne telice mlada paša.

Intenzivna prehrana plemenskih telic naj bi trajala 5–6 tednov pred telitvijo.

Potrebne hranilne snovi za plem. telice

Teža (kg)	Dnevni grmast (g)	Sušina (kg/dan)	ŠE/dan	Preb. surove belj. (g/dan)	Kalcij (g/dan)	Fosfor (g/dan)	Magnezij (g/dan)	Natrij (g/dan)
150	600	4,2–4,8	1800	420	27	15	8	3
	700	4,2–4,8	2000	420	27	15	8	3
200	550	5,0–5,8	2200	420	30	17	10	4
	700	5,0–5,8	2500	440	30	17	10	4
250	500	6,1–7,0	2400	440	35	20	12	5
	700	6,1–7,0	2900	460	35	20	12	5
300	500	7,5–8,4	2600	450	38	23	14	6
	600	7,2–8,1	3100	500	38	23	14	6
350	450	8,0–9,5	3000	580	39	26	15	7
	600	7,6–9,2	3400	500	39	26	15	7
400	450	8,5–10,8	3200	500	45	31	16	7
	580	8,0–10,2	3700	530	45	31	16	7
450	450	9,5–12,0	3500	580	45	31	18	8
	570	9,0–11,2	4000	550	45	31	18	8
500	570	10,0–12,0	4400	550	50	33	20	9
pred telitvijo		10,5–13,0	4500	550	60	38	20	9
		10,0–12,0	5000	600	60	38	20	9

šest tednov
pred telitvijo

4800 700

tri tedne
pred telitvijo

5300 850

Krmini obroki za plemenske telice do 1 leta: za 200 kg plemenske telice

travna silaža	5 kg	repične in sončnične	
seno	2 kg	tropine	0,5 kg
koruzna silaža	5 kg	sol	0,02 kg
		vit.-min. meš.	0,05 kg

za 250 kg plemenske telice
s koruzno silažo

— seno	4 kg	s travno silažo	
— koruzna silaža	8 kg	— travna silaža	8 kg
— repične ali sončnične		— seno	2 kg
— tropine	0,5 kg	— koruzna silaža	5 kg
— sol	0,02 kg	— sončnične ali repi-	
— vit.-min. mešanice	0,05 kg	čne tropine	0,2 kg
		— vit.-min. meš.	0,05 kg

za 300 kg plemenske telice
travna silaža

seno	2 kg	— koruzna silaža + 0,5 %	11 kg
koruzna silaža + 0,5 %	7 kg	UREE	
UREE		— seno	4 kg
sol	0,02 kg	— sol	0,02 kg
		— vitaminsko-mineralne	0,07 kg
		mešanice	

vitamin.-min. mešanice 0,07 kg

Krmini obroki za plemenske telice do 2 let starosti:

za 400 kg pl. telice			
— trav. silaže	13 kg	— kor. silaže + 0,5 % *	16 kg
		UREE	
— seno	4 kg	— seno	2 kg
— sol	0,02 kg	— sonč., rep. tropine	0,2 kg
— vit.-min. mešan.	0,07 kg	— sol	0,02 kg
		— vit.-min. meš.	0,10 kg

za 500 kg plemenske telice

— trav. silaža	13 kg	— koruzna silaža + 0,5 %	20 kg
		ureje	
— seno	2 kg	— seno	2 kg
— koruzno zrno	1,5 kg	— slama	2 kg
— sol	0,02 kg	— vit.-min. mešanice	0,1 kg
— vit.-min. mešanice	0,08 kg		

Krmini obrok za visokobrejne telice

— trav. silaža	15 kg	— koruzna silaža	20 kg
— seno	3 kg	— seno	2 kg
— koruza zrno	2 kg	— sonč. ali rep. trop.	0,4 kg
— sol	0,02 kg	— otrobi	1,3 kg
— vit.-min. meš.	0,12 kg	— sol	0,02 kg
		— vit.-mineralne mešanice	0,10 kg

Jože PUHAN, dipl. inž. agr.

Uporaba vitaminsko-mineralnih dodatkov v prehrani govedi

Vitaminsko-mineralne dodatke potrebujejo živali za pomembne funkcije organizma, za rast, za različne oblike proizvodnje in razmnoževanje. Že dolgo je znano, da je velik del reprodukcijskih procesov odvisen od oskrbe živali z rudninsko-vitaminskimi dodatki. Neprimerna oskrba z rudninskimi snovmi vodi do motenj v spolnem ciklusu že pri plemenskih telicah, ki se ne zabrejejo, še večji problemi pa nastopajo ob pomanjkanju rudninskih snovi in vitaminov pri kravah v poporodnem obdobju. Predvsem pri kravah z višjo mlečnostjo so zahteve po vitaminsko-mineralnih snoveh velike. V poporodnem obdobju se zaradi neprimerne oskrbe pojavljajo različna obolenja, predvsem gnojna vnetja rodil, motnje v pojatvi, tiha pojatev, slaba funkcija jajčnikov nepravilno trajanje pojatvenega ciklusa, pregonitve, ciste na jajčnikih in druge napake, ki jih večkrat pripisujemo osemenjevalcem.

Posledica pomanjkanja vitaminsko-mineralnih mešanic so pogosto tudi izvirgi, nevaltna in rahlična teleta, kar je izrazit znak neprimerne oskrbe krav z vitaminsko-mineralnimi dodatki med brejostjo.

Med elementi, ki vplivajo na plodnost pri kravah molznicah, je fosfor na prvem mestu. Pomanjkanje fosforja povzroča gnojna vnetja rodil, tihe pojatve, pregonitve, spremembe na ovarijih in drugo. V obroku bi moralo biti 20 g fosforja za vzdrževanje goveda in 2 g za en liter mleka. Točen izračun oskrbe krav s fosforjem je potreben zato, ker tudi preveč fosforja negativno vpliva na plodnost. Fosfor dodajamo mešanici v obliki fosfatov, ki jih uvažamo, zato je najdražja sestavina mineralnih mešanic. Pri intenzivni reji z uporabo večje količine kompleksnih mineralnih gnojil imamo dovolj fosforja že v osnovni krmi, zato je škoda dodajati fosfor z mineralnimi mešanici. Vse vrste beljakovinskih dodatkov, ki jih uporabljamo pozimi, vsebujejo poleg beljakovin tudi veliko fosforja, zato lahko namesto mineralnih mešanic uporabljamo premikse, ki ne vsebujejo fosforja, vsebujejo pa 5- do 10-krat večjo količino vitaminov in mikromineralov, zato jih dodajamo obrokom 5- do 10-krat manj. Cena premiksov je enaka kot cena kompletnih mineralnih mešanic, izdatki za sestavo domačih mešanic pa so nižji. Pri uporabi otrobov, ki vsebujejo fosforja za 6 l in beljakovin le za 2 l mleka in imamo že v osnovnem obroku izravnanost količine kalcija in fosforja za določeno količino mleka, bi bilo škoda dodajati fosfor v obliki mineralnih mešanic.

Drugi elementi, ki je zelo pomemben za proizvodnjo in presnovo v živalskem organizmu, je kalcij. Med posledicami motenj v presnovi kalcija so tudi motnje pri plodnosti krav. Predvsem ob neugodnem razmerju s fosforjem je presnova kalcija zelo motena. To razmerje naj bi bilo 1,5–2:1, kar pomeni 1,5- do 2-krat več kalcija kot fosforja, nikakor pa razmerje kalcij:fosfor ne bi smelo biti pod 1:1. Po normalnih naj bi krave dobile za vzdrževanje 30 g kalcija in za vsak liter mleka še 3 g kalcija: krava, ki daje 20 l mleka, bi morala imeti v dnevnom obroku 70 g kalcija.

Kalcij je ena od najcenejših sestavin, saj ga imamo dovolj doma, bodisi v obliki krede ali kalijevega karbonata, ki se dobi v obliki nletega apnenca. Če imamo v obroku dovolj fosforja in ne uporabljamo kompletnih vitaminsko-mineralnih mešanic, ampak dodajamo premikse, moramo dodajati 2,0–3,0 % mletega apnenca v oljne tropine ali domače krmne mešanice. Koliko kalcija oziroma fosforja bomo dodajali domačim mešanici, je odvisno od količine mleka in vsebnosti elementov v osnovni krmi. Zato bi bilo prav, če bi dal vsak rejec vsaj vsako drugo oziroma tretje leto krmo v analizo.

Od drugih makroelementov, ki jih moramo upoštevati pri pravilni oskrbi, sta še natrij in magnezij. Ob uporabi kompletnih vitaminsko-mineralnih mešanic, je natrij in magnezij običajno dovolj, če pa uporabljamo premikse, pa natrij, ki ga je v osnovni krmi premalo dodajamo v obliki živalske soli (1,5–2 %) v krmne mešanice ali 30–80 g dnevno na žival, odvisno od količine mleka. V glavnem računamo, da krava potrebuje za vzdrževanje 10 g natrija ter 0,8–1,0 g natrija za vsak liter mleka.

Kalija, ki ga prištevamo tudi med makroelemente, je navadno v osnovni krmi dovolj in ga ni potrebno dodajati.

Od mikroelementov so zelo pomembni baker, mangan, kobalt, selen in cink. Vse mikromineralne, pa tudi vitamine dodajamo v obliki vitaminsko-mineralnih mešanic ali premiksov. Na tržišču jih je veliko, predvsem na domačini, kjer imamo na tako majhnem prostoru 3 izdelovalce vitaminsko-mineralnih mešanic.

Emona Ljubljana izdeluje različne vrste bovislov, Lek Lipovci kravimine in firma Dobrodej različne vrste dohrndejev. Velikih razlik med vitaminsko-mineralnimi mešanici ni, razen v ceni in ješčnosti, ki pa ima velik pomen pri uporabi.

Mešanice, ki so namenjene za določeno vrsto živali, so navadno cenejše. Tudi premiksi so različni, drugačni za teleta kot za pitano živino in pridobivanje mleka. Pri odločanju za uporabo premiksov je dobro, da se posvetujemo s strokovnjakom za prehrano govedi, ki bo vedel svetovati, ali so ob določeni porabi osnovne krmne primerni premiksi ali kompletne vitaminsko-mineralne mešanice.

Ob koncu še enkrat poudarjam, da se premiksi uporabljajo v obrokih, kjer krmimo otrobe, sončnične ali lučne tropine. Vse te sestavine imajo veliko fosforja. Soljne tropine vsebujejo manj fosforja in je ustrežnejša uporaba kompletnih vitaminsko-mineralnih mešanic. Kompletno vitaminsko-mineralne mešanice uporabljamo v domačih mešanicah 3–5 %, odvisno od vrste mešanice in živali. Premikse dodajamo od 0,5 do 1 % domačim mešanici oziroma raznim oljnim tropinam in otrobom ter koncentratom (1 %), kompletni domači mešanici pa 0,5 % ali 0,5 kg na 100 kg mešanice.

Mag. Ernest Omar, dipl. inž.

Higiensko pridobivanje mleka

Mleko je najpogostejša naravna hrana pod pogojem, da njegova izvirna sestava ni spremenjena. Da bi rejci krav molznic dosegli ta cilj, morajo zagotoviti:

— največjo možno higieno v vseh postopkih pri molži in po njej,

— takojšnje učinkovito hlajenje mleka po molži.

S prvim ukrepom preprečimo okužbo mleka z mikroorganizmi, kajti predvsem ti povzročajo večino nezaželenih sprememb v mleku ter zmanjšajo njegovo hranilno vrednost in užitenost. Z drugim ukrepom omejimo možnost razmnoževanja tistih mikroorganizmov, ki so kljub skrbnim higienskimi postopkom prišli v mleko. Le z obema ukrepoma je mogoče zagotoviti visoko kakovost mleka, pri čemer dajemo še poseben poudarek higieni:

Najpogostejši viri onesnaževanja z mikroorganizmi: (črne točke, ki jim moramo posvetiti vso skrb, da se izognemo okužbam mleka)

1. Snažen, zračen, svetel in primerno urejen hlev (sicer so v njem številni viri, iz katerih mikroorganizmi lahko pridejo v mleko)

2. Vsaj uro pred molžo v hlevu ne smemo pokladati sena ali druge krme, iz katere se dviga prahu. Z dviganjem prahu se v zraku poveča tudi število mikroorganizmov, ki potem zaidejo v mleko pri ročni ali strojni molži.

3. Iz istega vzroka pred molžo tudi ne nastiljamo, ampak le odstranimo onesnažen nastil v blatni kanal, tako da pri tem ne dvigamo prahu.

4. Velik vir okužbe so lahko stegna, trebuh, vime, rep. Dobro urejeno stišče veliko prispeva k snagi živali.

5. Molznikova obleka mora biti snažna in oprijeta, kar omogoča čisto in varno delo, lasje pa naj bodo pokriti.

6. Močan vir okužbe je lahko vime, predvsem seski. Mikrobi prodirajo skozi kanal v seskovo cisterno in notranjost vimena, kjer lahko povzročijo vnetje — mastitis; vsekakor pa močno vplivajo na okužbo mleka. Da ne okužimo mleka iz notranjosti vimena, pomolžemo prve curke mleka v posebno posodico in jih nato odstranimo iz hleva (ne zlijemo jih v kanal).

7. Tudi molznikove roke so lahko vir okužbe, zato si jih mora molznik pred molžo umiti, s čimer spet prispeva k higienski molži.

8. Za okužbo mleka so najne-

varnejše površine, ki so z mlekom v neposrednem stiku, mednje vsekakor sodi molzna posoda. Izdelana mora biti iz kovine, ki je mleko ne najeda, in biti odporna proti čistilnim sredstvom in udarcem. Vsi robovi morajo biti zaobljeni, da jih zlahka očistimo. Posebno pozornost namenimo čiščenju gumijastih delov (sesne gume so nevarni vir okužbe), notranjosti molznega vrča, pokrova, tesnilu, žlebu, v katerem leži, čisti morajo biti zunanost vrča, pipe na mlekovodu, spojnice in mlekovod, mlekovodne cevi ...).

9. Krpe, s katerimi čistimo vime, ne puščamo na okenskih policah, prvih curkov mleka ne damo domačim živalim (pes, mačka, kokoš ...) v hlevu.

VIMENSKA VNETJA ALI MASTITIS

Mastitis je vnetje mlečne žleze z vidnimi ali nevidnimi spremembami v vimenu ali v mleku. Bolna krava daje manj mleka kot zdrava; v mleku se zmanjša odstotek toščice in mlečnega sladkorja, spremeni se razmerje med rudninskimi snovmi in poveča število celic ter količina vnetih razkrojkov.

Vnetje vimena povzročajo predvsem bakterije, redko glivice in drugi mikrobi. Med omenjenimi povzročitelji so najpogostejše oblaste bakterije (streptokoki in stafilokoki), redkeje pa povzročajo mastitise paličaste bakterije (npr. kolibacili).

Prenašanje bolezni

Vime se največkrat okuži skozi seskov kanal, včasih pa prodre povzročitelj vanj s krvjo ali skozi rane ter poškodbe na njem in seskih. Poglavitni viri bakterij so okužene vimske četrti in rane ter poškodbe na vimenu in seskih; nekatere vrste povzročiteljev živijo v okolju molznic, npr. v nastilu. Bakterije se prenašajo z umazanimi rokami, s krpami ali molznim strojem. Povzročitelji večkrat prodrejo ob neposrednem stiku z okuženim nastilom ali stojščem.

Ugotavljanje

Bolna četrt je otekla in boleča, mleko je navadno močno spremenjeno. Pri kroničnem ali dolgotrajnem vnetju lahko ugotovimo vidna znamenja bolezni, kot so zatrdnine v vimenu, suhe vimske četrti, spremenjeno mleko.

Spremembe v mleku bolnih živali ugotavljamo takole: pred molžo pomolžemo prve curke v

posodo s črnim dnom. Tako lahko ugotavljamo spremembe v mleku, na primer vodeno mleko, kosmiče, gnojne strdke, kri, spremembe barve in vonja.

Obstaja tudi preskus z mastitisnim reagensom. Že v nekaj sekundah zremo za rezultat, če je vimska četrt zdrava, bo mešanica vijoličaste barve in bo ostala redka. Če je vime bolno, bo zmes spremenila barvo in se bo zgostila, postala bo sluzava, kosmičasta, odvisna od stopnje bolezenskega vnetja. Količina celic, ki se ob vnetju pojavijo v mleku, je pomembno merilo pri ugotavljanju zdravja vimena (skica).

Preprečevanje vimenskih vnetij

Hlevi morajo biti svetli in zračni, vendar brez prepiha. Stojšča naj bodo primerno velika in suha, predvsem pa moramo skrbeti za pravilno in higiensko molžo.

Pred molžo si s toplo vodo in milom umijemo roke in jih zaščitimo s posebno mastjo ali krema.

— **Predmolža.** Iz vsake vimske četrti pomolžemo prva dva do tri curke v lonček s črnim dnom in opazujemo spremembe v mleku. Tega mleka ne zlivamo po tleh. Pri predmolži lahko ugotavljamo tudi poškodbe na vimenu in seskih.

— **Čiščenje in razkuževanje seskov.** Očistimo vime in seske. Pri tem uporabljamo brisače za enkratno uporabo in ustrezno razkužilo. Močno umazano vime pred tem umijemo in posušimo. Ne pozabimo na masažo vimena.

— **Pravilna molža.** Ko je vime pripravljeno na molžo in so seski nabrekli, natakemo molžno enoto. Nadzorujemo potek molže in delovanje molznega stroja. Ko mleko več ne odteka, prekinemo vakuum, malo počakamo in naenkrat snamemo vse štiri sesne čaše. Nikdar ne molžemo na prazno.

— **Razkuževanje seskov po molži.** Takoj ko snamemo molžno enoto, namočimo seske v razkužilo, ki zavaruje kožo na seskih in preprečuje vdor kožnih klic med dvema molžama. Razkuževanje bo učinkovito, če bomo seske redno in vestno namakali.

Upoštevanje naslednje:

— Gnoj je treba sproti odstranjevati; nastil mora biti suh in ne sme dražiti vimena.

— Zagotoviti je treba redno kontrolo in pravilno delovanje molznih naprav. Molzne stroje morajo rejci redno čistiti in raz-

kuževati ter vsake pol leta menjavati sesne gume.

— Molznice s spremembami na vimenu in seskih ter bolne krave molžemo ročno.

— Tega mleka ne mešamo z drugim mlekom, ga tudi ne odajamo, temveč prekuhanega porabimo za živali.

— Vimska vnetja naj zdravi veterinar!

— Ogrožene živali naj veterinar ob vsaki presušitvi zavaruje z antibiotiki, ki imajo dolgotrajni učinek.

— Molznice, ki tudi po večkratnem zdravljenju ne ozdravijo izločimo iz reje in tako odstranimo nevarne vire novih okužb.

PRANJE MOLZNE OPREME S SREDSTVI ZA ČIŠČENJE IN RAZKUŽILA

Splakovanje

Takoj po molži oplaknemo zunanjo površino molznega vrča s curkom hladne vode. Molzni vrč vključimo na vakuum. V vedro z mlačno vodo pomakamo sesne čaše, z dvigovanjem in spuščanjem dosežemo boljši učinek izpiranja. Ko prenehamo splakovati, snamemo pokrov in vodo izlijemo iz vrča.

Priprava čistila — čiščenje in razkuževanje opreme

V vedro ali koritu pripravimo do 1 % razkužila po navodilih izdelovalca. Po navadi usujemo v vedro tople vode (približno 60 °C) za jogurtov lonček čistilnega sredstva in pomešamo z leseno žlico. Postopek čiščenja je enak kot pri splakovanju. S posebno ščetko očistimo sesne gume od znotraj. Prav tako očistimo molzni vrč in pokrov, dokler ne odstranimo ostankov mleka in nesnaga. Posebej pozorno očistimo robove in tesnila.

Končno splakovanje

S čisto pitno vodo molžno opremo temeljito splaknemo. Tako smo odstranili ostanke kemičnih sredstev, ki bi lahko še kako ponagajali pri predelavi mleka.

Shranjevanje molzne opreme

Tako očiščeno in razkuženo opremo obesimo v mlekarnici, da se voda odcedi in oprema posuši. Zavarujemo jo pred mrčesom. Opreme ne puščamo v hlevu.

Splakovanje opreme pred ponovno molžo

Pred molžo splaknemo opremo z vročo vodo, da odstranimo klice, ki so se nabrale na opremi med dvema molžama.

TOREJ: Poleg pranja po vsaki molži molžno enoto enkrat tedensko temeljito operemo in razkužimo!

Ob koncu pa še to: Naše stare matere niso mogle namolžiti tako umazanega mleka, kot ga lahko dandanes z umazanim, neočiščenim in neprimernim molznim strojem.

ŠTEVILO MIKROBOV V MLEKU

Poglavitni povzročitelji nezaželenih sprememb so mikroorganizmi, ki mleku zmanjšujejo prehransko vrednost, kvarijo okus, vonj, obstojnost in sposobnost za predelavo v kakovostne izdelke. V mleko pridejo iz okolja v hlevu, s kože živali, z vimena, molznikovih rok, s posode, itd.; posebno še če je okolje zanemarjeno, nesnažno. K njihovem množičnemu razvoju pripomore tudi toplota, zato je poleg higiene potrebno takojšnje hlajenje mleka, po možnosti na 2–4°C.

Število mikrobov v mleku. V visoko kakovostnem mleku je le nekaj tisoč mikrobov v 1 ml (1 cm³). Če število mikroorganizmov presega 200 tisoč, ne sodi v I. razred; po naših predpisih pa je mleko oporečno, če vsebuje več kot 3 milijone mikroorganizmov v 1 ml.

Vdor mikrobov skozi sesek. Vzrok je okužba vimena, ki jo povzročijo različni mikroorganizmi. Teh je posebno veliko v umazanih hlevih, na neumitih molznikovih rokah, onesnaženih, slabo delujočih molzilih strojih itn. Mikroorganizmi prodrejo v vime največkrat skozi seskov kanal, skozi poškodbe vimena ali seskov ali pa jih prinese kri iz vnetih žarišč v živalskem telesu.

KAKO ZATIRAMO MUHE

Med številnimi vrstami muh sta pri nas najbolj razširjeni domača ali hišna in hlevska muha. Na prvi pogled sta si žuželki podobni, vendar je treba vedeti, da hišna muha ne ubada in ne sesa krvi, hlevska pa se prehranjuje izključno s krvjo.

Muhe živijo na umazaniji; so v nadlego in vznemirjajo živali bodisi na paši, pa tudi v hlevu. Poleg tega prenašajo najrazličnejše mikrobe, ki povzročajo prebavne motnje pri teleh, vimenska vnetja ali mastitise, razna gnojenja, kužno vnetje očesnih veznice in drugo. V hlevski muhi lahko dozorijo iknice nekaterih trakuļ.

Muhe se zelo pogosto zadržujejo v mlekarnicah, na molzni opremi in v telečjakih. Zelo jih privablja razlito mleko.

Kako se muhe razmnožujejo in kje živijo?

Samica hišne muhe hkrati izleže po 10 do 150 jajčec največkrat v ovlažen gnoj, izbira pa tudi kakršnokoli nakopičeno organsko snov, ki razpada. Najprimernejši je konjski gnoj, jajčeca pa najdemo tudi v iztrebkih in gnoju drugih živali in celo v človeškem blatu. Že po enem dnevu se iz jajčec razvije žerka, ki dozori v sedmih dneh, ko meri do 12 mm; ličinka se zabubi. To stanje traja od 3 do 26 dni, odvisno od toplote, nato pa se izvali zrela muha. Poleti se zvrsti več rodov, strokovnjaki pa so ugotovili, da iz enega para lahko nastane 130 milijonov muh.

Samica hlevske muhe izleže hkrati 20 do 50 jajčec vseh skupaj pa do 800. Najpogostejše leže v gnoj in razpadajoči nastil. Žerke se prehranjujejo z rastlinsko hrano. Za razvoj enega rodu je potrebnih 30 do 45 muh.

Hlevske muhe so dobre letalke, potrebujejo veliko svetlobe; v pozni jeseni zahajajo v hleve, na živalih se zadržujejo krajši čas in sesajo kri. Muhe se lotevajo tudi ptic in ljudi.

Zatiranje muh

— skrbeti moramo za temeljito higieno hlevov in telečjakov, ki jih moramo vsako pomlad pobeliti,

— gnoj moramo redno odstranjevati in ga zbirati na urejenem gnojišču

— žerke in bube v gnoju lahko zatiramo z razpršili (NEPOREX 50 SP),

— za hleve uporabljamo premaze in škropiva, ki učinkujejo v dotiku z muho ali prek njenih prebavil in dihal (ALFACRON 50 WP, DESEKTIN idr.),

— v novejšem času dajemo govedu na uho posebne ploščice za zatiranje muh (AURIPLAK),

— skrbeti moramo za red in čistočo v mlekarnici, za higieno molzilih naprav in posod za napajanje telet.

Vedeti moramo še, da nadležne muhe:

— zmanjšujejo mlečnost do 20 %,

— onemogočajo higienično molžo,

— pri pašnih živalih povzročajo mastitis posebne vrste,

— preletavajo iz hleva v stanovanje.

— povzročajo manjši prirast pitevcov za 20 do 30 dag,

— vznemirjajo živali, da pojedjo do 15 % manj krme.

Nekatera sredstva za zatiranje mrčesa prehajajo v živali in snovi se pozneje izločajo z mlekom, zato so lahko človeku škodljive.

Posamezni pripravki postanejo sčasoma neučinkoviti, ker se muhe nanje privadijo.

Prilaga: Ivan KOBL, kmet. inž.

EMONA KRMILA

Zakaj ne bi sami pripravili pravilno uravnoteženega obroka za svoje živali in s tem prihranili nekaj denarja? Z uporabo naših NOVIH proizvodov iz programa SUPER in mineralno – vitaminskih dodatkov je to otročje lahko.

Ponujamo vam:**1. PROGRAM SUPER****• K – 34 – SUPER**

Beljakovinsko – vitaminsko – mineralni koncentrat, namenjen za prehrano krav molznic.

1 kg tako pripravljene krme zadošča za vse potrebe krav za proizvodnjo 2 do 2,5 kg mleka.

• BIK – PIT – 34 – SUPER

Beljakovinsko – vitaminsko – mineralni koncentrat za pitanje govedov od 200 kg žive teže naprej.

• NSK – 30 – SUPER

Beljakovinsko – vitaminsko – mineralni koncentrat za kokoši nesnice.

• BRO – 40 – SUPER

Beljakovinsko – vitaminsko – mineralni koncentrat za piščance brojlerje za ves čas reje. V celoti nadomešča BRO – starter in BRO – finiher.

• BEK – 36 – SUPER

Beljakovinsko – vitaminsko – mineralni dodatek za pitanje prašičev, težkih 25 do 110 kg.

2. PROGRAM MINERALNO – VITAMINSKIH DODATKOV**• Bovisal mineralno – vitaminski dodatek za govedo****• Solnik lizalni kamen za govedo****• Rudninka mineralno – vitaminski dodatek za prašiče**

Ali že veste, da se lahko za pomoč pri sestavi obroka obrnete na našo tehnološko službo?

Poskusite!

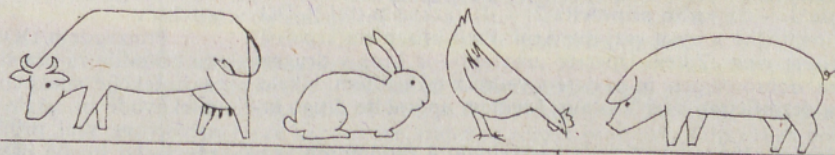
Obrnite se na telefon: (061) 101 356 in zahtevajte tehnologa.

Emona TOVARNA MOČNIH KRMIL

Ljubljana, Kavčičeva 72

61000 LJUBLJANA

tel: (061) 448 769, 101 356

Mastitis molznic — vzroki okužbe in strategija obrambe

Vsak večji proizvajalec mleka pozna probleme in posledice, ki jih povzroča mastitis krav molznic. Na vseh področjih človekove dejavnosti ni popolne varnosti in se željenemu stanju lahko le približamo.

Od posameznika je največ odvisno, koliko znanja si bo pridobil in ga koristno uporabil pri vzgoji črede.

Živimo v času, ko se bomo morali prilagoditi evropskim in svetovnim kakovostnim in ostalim normam. Naše mlekarne ne bodo mogle prodreti na zunanja tržišča s proizvodi, izdelanimi iz neakovostnega mleka, naše slovensko tržišče pa bo kmalu premajhno. Prostor in prosperiteto bodo imeli samo tisti, ki se bodo prilagodili evropskim kriterijem za kakovost mleka, podanim v naslednji razpredelnici:

Evropske mere za mleko:

Kriterij	1. stopnja velja od 1. 1. 89	2. stopnja po 1. 1. 1993 (*)
Skupno štev. mikrobov/ml	300.000 ali manj (**)	100.000 ali manj (*)
Skupno štev. celic/ml	500.000 ali manj (***)	400.000 ali manj (***)
Zmrzišče (C)	-0,52 ali manj	0,52 ali manj
Penicilin	0,004 g ali manj	0,004 g ali manj
Ostali antibiotiki	nedoločljivo	nedoločljivo

* Za mleko, ki je namenjeno predelavi, veljajo omenjeni pogoji že od 1. 4. 1990

*** Vrednosti so srednja vrednost za obdobje dveh mesecev z dvakratno kontrolo mesečno.

*** Vrednosti so srednja vrednost za obdobje 3 mesecev z enkratno kontrolo mesečno.

Če kakovost mleka, ki ga oddajate, ni v okviru teh kriterijev, morate razmisliti, kje delate napake in jih izločiti, kar pa v praksi ni vedno enostavno in hitro. Z vztrajnim delom na področju higiene boste prej ali slej prejeli zaslužen plačilo in priznanje za kakovost. Dosegli boste pogoje za uspešno in dolgoročno delo in socialno varnost. V našem prispevku boste morda prebrali napotke, ki ste jih že na raznih predavanjih večkrat slišali. Celotno problematiko higiene in borbe proti mastitisu bomo poskusili osvetliti na način, kot ga priporoča firma Diversey, eden od največjih proizvajalcev čistil in dezinfekcijskih sredstev na svetu.

Za lažje razumevanje celotne problematike so v naslednji shemi podani vzroki okužbe z mastitisom in strategija obrambe.

Za pridobivanje kakovostnega mleka od zdrave živali, se bomo omejili predvsem na naslednjo problematiko:

1. HIGIENSKA IN PRAVILNA MOLŽA

NAJPOGOSTEJŠE NAPAKE

- Umivanje vime in seskov večjega števila živali z isto krpo. Pogosto takšna krpa ni dezinficirana.
- Neprimerni molzni stroji, ki so često vzrok takoimenovane »križne okužbe« s povratnim udarom okuženega mleka v zdrav sesek.
- Polivanje prvih curkov mleka na tla (če je mleko okuženo, lahko preidejo bakterije s tal v zdrav sesek).

Ukrepi

— Najboljši način, da preprečimo prenašanje mikrobov s krpo, je izločitev le-te in uporaba papirnatih brisač za brisanje vime. Za vsako molznico uporabimo novo brisačo. Brisača v vodi ne razpade. Uporabljene brisače ne smemo zavreči na tla v hlevu. Če sumite, da je ena četrt obolela s subkliničnim mastitisom, priporočamo, da papirnato brisačo pred uporabo namočite v raztopino razkužila.

Pred končnim brisanjem brisačo ožmete in posušite sesek.

— Če boste še naprej uporabljali tekstilne krpe za brisanje vime, na, priporočamo naslednji postopek:
V manjše 3 — 5 l vedro pripravite 2 — 4 l razkužila (0,1 % DO-SYLAN) in namočite v njem vsaj dve krpi. Pred brisanjem krpo ožmete in obrišete vime. Zatem izperete umazanijo iz krpe v drugem večjem vedru, dobro ožmete in jo date v vedro z razkužilom, v katerem se mora dezinficirati vsaj 5 minut. Medtem uporabite drugo krpo.

— Križno okužbo preprečimo z nastavitvijo 4 zaporednih ventilčkov HYDRAMAST na gume med sesne tulce in kolektor. Hydramast prepreči povratni udar mleka v odprte sesne kanale in s tem eventualno okužbo, molža je manj boleča za žival, molža se pospeši

za približno 1 — 1,5 minute za žival in HYDRAMAST omogoči popolno izmolžo. Z uporabo HYDRAMASTA in ob upoštevanju vseh ostalih varnostnih faktorjev se zmanjša število somatskih celic v mleku tudi do 90 %.

2. DEZINFEKCIJA PO MOLŽI

NAJPOGOSTEJŠE NAPAKE

- Po molži se seski sploh ne dezinficirajo.
- Uporablja se nepravilna koncentracija dezinfekcijskega sredstva.
- Uporablja se sredstvo s premalo ali brez zaščitnih sredstev za kožo seska.
- Dezinfekcijsko sredstvo (predvsem na bazi joda) se ob večkratnem namakanju seskov okuži.

Ukrepi

— Proizvajalec mleka, ki štedi na sredstvu za dezinfekcijo po molži je čredo izpostavil riziku povečanega števila obolenj s subkliničnim in kliničnim mastitisom.

— Sredstva na osnovi joda, ki imajo v razredčeni obliki manj od 0,5 % aktivnega joda, so ob nepravilni uporabi izpostavljena nevarnosti opisani v gornjem odstavku. Za zanesljivo in pravilno zaščito pred okužbo in zaščito kože seska pred izsušitvijo in pokanjem (povečana možnost okužbe) nudi Deosan odlične proizvode, pripravljene za uporabo.

— Za dobro zaščito kože (mehka in voljna koža seska) priporočamo DEOSAN TEATCARE PLUS, na osnovi klorheksidindiglukonata.

Kislost tega proizvoda je primerna za kožo. Sredstva na osnovi joda so zelo kisla. Koža seskov se lahko zaradi tega izsuši ter poka.

— Dezinfekcijsko sredstvo (predvsem na bazi joda) naj bi se iz DIP dezinfekcijskega lončka po vsaki molži zamenjalo z novim. Z daljšo uporabo se večja nevarnost okužbe seskov s samim sredstvom. Priporočamo sistem za sprejanje seskov — sistem COMBE je primeren za večje farme z izmolžiščem.

3. POVEČANO ŠTEVILO SOMATSKIH CELIC

— Pri nas proizvajalci mleka ne kontrolirajo redno števila celic v mleku.

— Vsakemu proizvajalcu priporočamo vsaj enkrat mesečno kontrolo mleka z MASTITIS REAGENTOM.

Vrednotenje rezultatov je opisano v navodilu, ki je priloženo reagentu. Povečano število celic (več kot 100.000/ml) v eni ali več četrtih je že znak za alarm. Potreben je posvet z živinozdravnikom.

Pripominjamo, da pozitivna reakcija z mastitis reagentom še ni zanesljiv dokaz za obolenje z mastitisom.

— Kontrolo z mastitis reagentom priporočamo tudi ob nakupu ali prodaji živali (genetika) in po končanem zdravljenju mastitisa.

— Za ugotavljanje kliničnega mastitisa priporočamo vgradnjo DEOSAN MASTITIS DETEKTORJA. Vgradi se za molžno enoto. Sestavljen je iz posebej oblikovane mrežice, na kateri se nabirajo gnojne celice, in prozornega robustnega ohišja iz plastike. Mastitis detektor omogoča odkrivanje obolenja živali in izločanje oporečnega mleka.

4. ČIŠČENJE IN DEZINFEKCIJA MLEKOVODOV IN OPREME

NAJPOGOSTEJŠE NAPAKE

- uporaba neprimerne sredstva
- prenizka koncentracija sredstva
- prenizka temperatura sredstva
- prekratek čas delovanja sredstva

Pred pranjem s čistilnim sredstvom se mlekovod ne opere z vodo. Za področje s trdoto vode 5 dH priporočamo izmenično pranje, aktualno (zjutraj) — kislino (zvečer).

Ukrepi

— Predlagamo dnevno izmenično pranje in dezinfekcijo (zjutraj alkalno in zvečer kislino).

Strogo se držite navodil proizvajalca čistilnih in dezinfekcijskih sredstev.

Proizvodom DOSYL in DEOSAN firme DIVERSEY so priložena navodila za pravilen postopek rednega in tedenskega čiščenja ter dezinfekcije mlekovodov, opreme in posod za mleko. Zanimarjane mlekovode in ostalo opremo je potrebno temeljito očistiti s kislim sredstvom. Vsak proizvajalec mleka se mora zavedati, da je vzrok za previsoko število bakterij v oddanem mleku premala pozornost pri čiščenju.

Povzetek plana higiene pri pridelavi mleka je podan v naslednji tabeli:

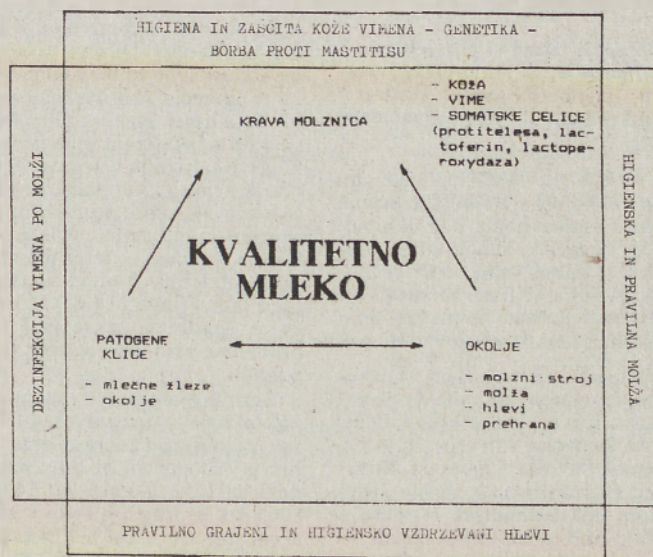
Obtočno čiščenje mlekovodov in opreme	DOSYL SPEZIAL TEKOČ DOSYL 3 PLUS — TEKOČ DOSYL COMBI — PRAŠEK INTRAFARM ALKALIN TEKOČ INTRAFARM SAUER R — TEKOČ	& + H • + O • + Q & + H • + H
Ročno čiščenje posod in opreme	DOSYL COMBI DOSYL SPEZIAL DOSYL KISLI	& + Q & + H • + O
Dezinfekcija opreme in mlekovodov	DOSYLAN	+ O
Dezinfekcija vimena po molži	DEOSAN LONČEK za namakanje seskov DEOSAN COMBI SISTEM za sprejanje seskov	
Ugotavljanje števila celic v mleku (Subklinični mastitis)	DOSYL MASTITIS REAGENT DOSYL MASTITIS TEST SET	
Ugotavljanje gnojnih kpic v mleku (klinični mastitis)	DEOSAN MASTITIS DETECTOR	#
Preprečevanje navzkrižne okužbe pri strojni molži	HYDRAMAST	#
Filtracija mleka	DEOSAN MAJOR FILTER	#
Čiščenje boksov, hlevov za živali, opreme	T M 88 UNIVERSAL	& P
Čiščenje in dezinfekcija hlevov, boksov za živali	DIVOSCHAUM CA DESINFEKTIERSREINIGER	& + HP & + QP

LEGENDA:

- & čistilo alkalno nevtravno
+ razkužilo
* kislo čistilo
specialno
Q razkužilo s kvaternimi amon. spojinami

MASTITIS KRAV MOLZNIC

Vzroki okužbe in strategija obrambe

GARANCIJA ZA KVALITETNO MLEKO

V Jugoslaviji ga zastopa **TIP d.o.o.**
Gregorčičeva 9
62000 MARIBOR
tel. 062/221-656, 221-666
fax. 062/221-666

- J razkužilo na osnovi aktivnega joda
H razkužilo na osnovi halogenov
O razkužilo na osnovi aktivnega kisika
CHDG chlorheksidinedigluconata
P primeren tudi za aparate na visoki pritisk

POVZETEK PLANA HIGIENE PRI PRIDELAVI MLEKA

Področje uporabe	Proizvod za redno uporabo	
Umivanje vimena pred molžo	DEOSAN SULAC PR, DEOSAN COMBI sistem za sprejanje	#
Dezinfekcija vimena pred molžo	DOSYLAN	+ Q
Brisanje vimena pred molžo	DOSYL higienske papirne brisače za enkratno uporabo	
Dezinfekcija vimena in seskov po molži	DEOSAN TEATCARE PLUS 'ETE' DEOSAN TEATCARE PLUS DOSYL DIP	+ CHDG - CHDG + J
Obtočno čiščenje mlekovodov in opreme	DOSYL SPEZIAL TEKOČ DOSYL 3 PLUS — TEKOČ DOSYL COMBI — PRAŠEK INTRAFARM ALKALIN — TEKOČ INTRAFARM SAUER R — TEKOČ	& + H • + O • + Q & + H • + H
Ročno čiščenje posod in opreme	DOSYL COMBI DOSYL SPEZIAL DOSYL KISLI	& + Q & + H • + O
Dezinfekcija opreme in mlekovodov	DOSYLAN	+ Q
Dezinfekcija vimena po molži	DEOSAN LONČEK za namakanje seskov DEOSAN COMBI SISTEM za sprejanje seskov	
Ugotavljanje števila celic v mleku (subklinični mastitis)	DOSYL MASTITIS REAGENT DOSYL MASTITIS TEST SET	
Ugotavljanje gnojnih kpic v mleku (klinični mastitis)	DEOSAN MASTITIS DETECTOR	#
Preprečevanje navzkrižne okužbe pri strojni molži	HYDRAMAST	#
Filtracija mleka	DEOSAN MAJOR FILTER	#
Čiščenje boksov, hlevov za živali, opreme	T M 88 UNIVERSAL	& P
Čiščenje in dezinfekcija hlevov, boksov za živali	DIVOSCHAUM CA DESINFEKTIERSREINIGER	& + HP & + QP

LEGENDA:

- & čistilo alkalno nevtravno
+ razkužilo
* kislo čistilo
specialno
Q razkužilo s kvaternimi amon. spojinami
J razkužilo na osnovi aktivnega joda
H razkužilo na osnovi halogenov
O razkužilo na osnovi aktivnega kisika
CHDG chlorheksidinedigluconata
P primeren tudi za aparate na visoki pritisk

5. EKONOMSKA UPRAVIČENOST UPORABE SREDSTEV ZA ČIŠČENJE, DEZINFEKCIJO IN UGOTAVLJANJE ODPSTOPANJ KAKOVOSTI MLEKA

Letni strošek navedenih sredstev pod točkami 1, 2 in 3 se v odvisnosti od velikosti črede giblje med 33—36 DM za vsako, kravo mlekarico. Mleko v bazenu, ki vsebuje cca 400.000 celic / ml, spada po naših kriterijih ob izpolnjenih ostalih pogojih kakovosti se v prvo kakovostno skupino. Zavedati pa se morate, da po podatkih INRA čreda, ki daje mleko z zgoraj navedenim številom celic, izgublja zaradi subkliničnega mastitisa tudi do 3 % mleka. Samo ti 3% izgubljenega mleka pa skoraj pokrijejo izdatek za vzdrževanje higiene v času enega leta. Dodatni stroški zdravljenja kliničnega mastitisa z vsemi posledicami v tej kalkulaciji niso upoštevani.

Za doseganje kakovosti so potrebna vlaganja — znanje, delo in denarna sredstva. Ob pravilnem vrednotenju vložitve v verigi proizvodnje mleka — mlekarne — potrošnik morajo pridobiti vsi trije. Prva dva bosta lahko korektno ovrednotila svoje znanje in delo, potrošnik pa bo za kakovostne, trajne in zdrave proizvode pripravljen ponuditi korektno plačilo.

Vsa sredstva bodo na razpolago v Zadružni blagovni hiši KZ PANONKA na Kocljevi 16 v Murski Soboti, kakor tudi v vseh območnih Panonkinih prodajalnah od 16. 12. 1991 dalje.

Prezračevanje hleva vam zagotavlja večji dobiček

Podjetje IMP Montaža iz Maribora ima že več kot štiridesetletno tradicijo pri izdelavi klimatskih naprav. Investitorjem je znano kot kakovosten izvajalec zahtevne industrijske mikroklimatike in komorne klime. Prav izredna kakovost na omenjenih področjih je usmerila njihov razvoj tudi v kmetijstvu. Po besedah razvojnega inženirja v IMP-ju Aco Vukovića so ugotovili, da so mikroklimatske razmere izredno pomembne za uspešno vzrejo perutnine, goveda in prašičev.

»Sveži zrak kot eden osnovnih pogojev življenja tudi sodi v hleve. Znano je, da sta tako družbeni kot zasebni sektor usmerjena v intenzivno rejo, za katero je značilna sorazmerno velika gostota živali na sorazmerno majhnih površinah. Ravno ta koncentracija izredno poslabšuje mikroklimatske razmere živalim, ki povzročajo sorazmerno pogosta

obolenja in veliko smrtnost živali. Vse to zahteva pospešeno dovajanje svežega zraka pod pogoji, ki jih narekujejo tehnologija reje in zunanje klimatske razmere. Posredno ureditev mikroklimatskih razmer ugodno vpliva na ekologijo. Z ureditvijo mikroklimatskih razmer oziroma dovajanjem svežega zraka se poveča prirast, zmanjša poraba energije

(hrane), kar vse posredno vpliva na okolje,« pravi Aco Vuković.

Svež zrak in relativna vlaga

Kateri so osnovni dejavniki, ki vplivajo na to, da je sistem prezračevanja učinkovit?

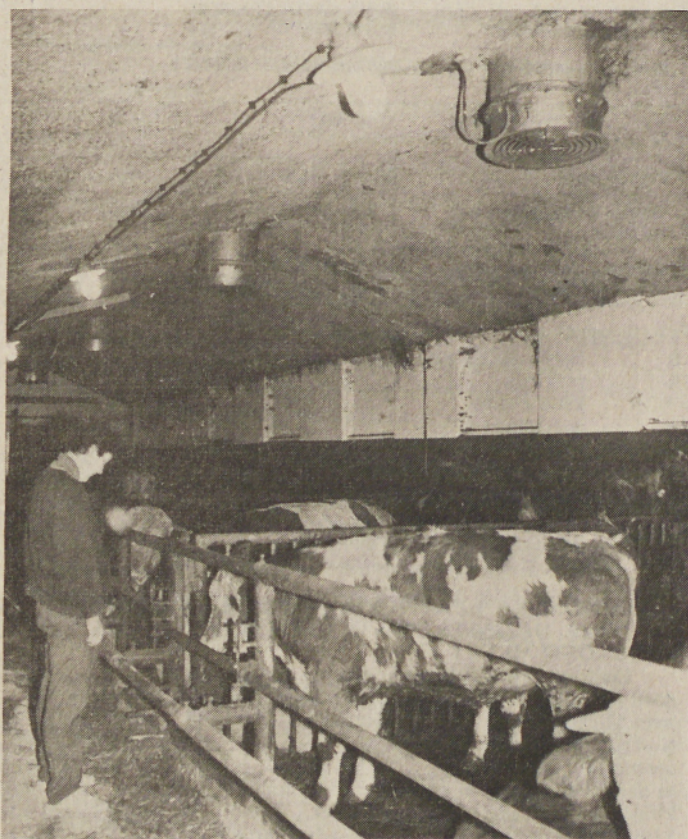
»Dejstvo je, da dovajanje svežega zraka, npr. z ventilatorji, ni dovolj, nemalokrat se namreč zgodi, da lahko s takšnim nači-

Goveji hlev v Stogovcih

Kot smo zapisali, je prvi objekt, kjer je bil sistem preiskusan, in ki je dal konkretne rezultate v obnovljenem hlevu v Stogovcih, zato smo povprašali direktorja, obrata v Črncih Dimitrija Sinokapčeva, kaj jih je vodilo, da so se odločili za sistem mikroklimatike in ne za klasično prezračevanje.

»Apače z okolico imajo po

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Zap. št.	Datum ishoda	Kom.	Spol	Število krmilnih dni	Izhodna teža kg	Vhodna teža kg	Razlika Vhod — izhod kg	Prirast 7/4	Poprečna teža kg
1	1. 10. 90	10	M	1410	5100	2950	2150	1,53	510
2	23. 10. 90	15	M	2460	7580	4425	3155	1,28	505
3	19. 11. 90	15	Ž	2850	6915	4425	2490	0,87	461
4	20. 11. 90	19	Ž	3629	8900	5605	3295	0,91	468
Total		59		10 349	28 495	17 405	11 090	1,07	482

nom, brez poznavanja in meritev vseh mikroklimatskih dejavnikov naredimo več škode kot koristi.

Pri razvoju našega sistema prezračevanja smo upoštevali temperaturo zraka, relativno vlažnost, hitrost zraka, vsebnost ogljikovega dioksida, amonijaka in vodikovega sulfata.

Piščanje farne in goveji hlevi

Znano je, da ste projekt zastavili interdisciplinarno, skupaj s strokovnjaki z Višje agronomske šole.

»Piščanje farne so nedvomno tehnološko najbolj zahtevne glede zagotavljanja mikroklimatskih razmer in stalne temperature. V ta namen smo razvili tehnologijo in na Višji agronomske šoli opremili farno. Ta projekt smo potem prenesli na goveje hleve.

Na osnovi teh izkušenj in izkušenj iz referenčnih objektov v govejem hlevu Kmetijskega kombinata Radgona v Stogovcih in pri kmetu Stefanu Cigutu iz Noršinec zagotavljamo z našim sistemom mikroklimatske razmere v zahtevanih tehnoloških mejah reje, kar zagotavlja ob optimalni porabi krme velike priraste, nizko mortaliteto in minimalna obolenja. Tako z avtomatsko krmiljenim sistemom in kakovostno in zanesljivo opremo zagotavljamo visoko dobičkonosnost objekta in sorazmerno hitro vrnitev vloženih sredstev, saj se ta pot vrne pri govejih hlevih že v dveh ciklilih reje pitancev. Ne smemo pozabiti, da dosegamo z zagotavljanjem ustrezne mikroklimatike enega od temeljnih pogojev za zdravo hrano.«

soje izredno neugodno lego, saj smo v bližini reke Mure, kar pomeni, da je zlasti jeseni in pozimi pogosto megla. Ves čas smo se srečevali in se še srečujemo s problemom previsoke relativne vlage zraka, ki je najpogostejši razlog za razna virusna obolenja, zlasti pljučnice. To kaj pomeni uporaba antibiotikov pri izvoznem pitanju, ni potrebno posebej poudarjati. Dejstvo je tudi, da s klasičnim vpihovanjem zraka s pomočjo ventilatorjev problema nismo uspeli rešiti. Zato smo ob obnavljanju omenjenega hleva iskali rešitev tega problema. K temu naj dodam, da smo se srečevali tudi s po 5-odstotno smrtnostjo in izredno slabim prirastom, še zlasti v jesensko-zimskem obdobju. Projekt, ki nam ga je takrat ponudil IMP Montaža iz Maribora, je reševal vse probleme, zato smo se zanj tudi odločili.

Rezultati potrjujejo, da smo z mikroklimo odpravili v bistvu vse najbolj žgoče probleme. V hlevu v Stogovcih, je bil v poletnem ciklusu prirast za 24,7 % večji kot v drugih hlevih, v zimskem pa za 13,14 %. Bistveno boljše je tudi zdravstveno stanje, saj smo imeli v Lutvercih 9,5 % zasičnega zakola, v Stogovcih pa le 6,3 %, s tem da so bili pretežno posledica poškodb. V Lutvercih je bil pogin 1,6 %, v Stogovcih pa ga ni bilo. Najpomembnejši pa je podatek, da se je skrajšal ciklus pitanja, saj v Stogovcih znaša 5,5 meseca, v Lutvercih pa 6,4 meseca.

Vsi ti podatki dovolj zgovorno potrjujejo, da se je naložba splačala. Vrednost naložbe pred dveh letoma je bila 400.000 takra-

IMP MONTAŽA Maribor p.o.

Maribor, Špelina ul. 2, telefon: (062) 412-161, telefax: (062) 411-315, telex: 33342 yu imp mm

tnih dinarjev, mi pa smo na osnovi spremljenja podatkov ugotovili, da se nam je celoten sistem poplačal že v dveh izmenah.

K temu naj dodam, da bi mi že v celoti oziroma v vse hleve vgradili omenjene sisteme, če ne bi

bil tako negotov položaj družbenega kmetijskega sektorja,« končuje Dimitrij Sinokapčev.

Hlev pri Štefanu Cigutu v Noršicah

»Odločil sem se za vzrejo pitalcev, vendar sem imel pri tem

do nedavnega velike probleme. Zaradi neustrezno grajenega hleva smo imeli probleme s pitanci, posebej z virusnimi obolenji.

Morda bi bilo teh manj, če bi bili hlevi nekoliko racionalneje grajeni, vendar to ni bilo možno zaradi prostorske omejenosti, po drugi strani pa hlev ni bil zgrajen naenkrat, ampak smo ga dograjevali.

Sam sem se predlanskim že dogovoril za uvoz ventilatorjev iz sosednje Avstrije, vendar se je takrat pojavila na Kmetijskem sejmu IMP Montaža in njen predstavnik me je takoj odpeljal v Stogovce, kjer sem si lahko ogledal hlev. Priznati moram, da je hlev prej dajal videz kavarnarje kot govejega hleva, saj v njem ni bilo nobenega smrada, pa tudi pitanci so bili videti dobro. Takrat je strokovnjak iz IMP-ja

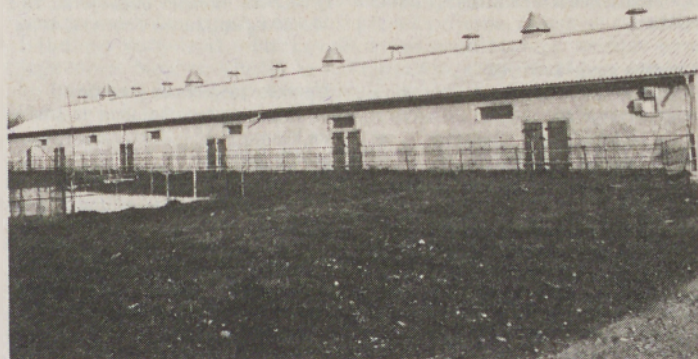
opravil meritve in mi priporočil opremo, ki smo jo vgradili.

Odločil sem se za avtomatsko vodni sistem in od vgradnje naprej so se razmere v hlevu spremenile in tudi z boleznimi nimam nobenih problemov. Ravno zaradi vseh prej navedenih problemov sem se tudi sam srečeval s precej visokim odstotkom smrtnosti, ki je sedaj praktično ni več.

Mi imamo še dva hleve, kjer bi brez pomislekov vgradili sistem, če ne bi bila posojila tako draga,« sta nam pripovedovala Štefan in Marija Cigut.

Brezplačen nasvet

V IMP Montaži sicer vedo, v kakšnem položaju so trenutno kmetje in družbena posestva, vendar, kot pravijo, so vsakomur pripravljeni pomagati vsaj z brezplačnim nasvetom.

Ali reja živine onesnažuje okolje?

V zadnjem času v dnevnem časopisu vedno pogosteje beremo, da je pitna voda čezmerno onesnažena z nitrati zaradi prevelike uporabe dušičnih mineralnih gnojil in gnojek, onesnažene pa so tudi tekoče vode in celo za kisli dež naj bi bilo krivo kmetijstvo. Na podlagi raziskav domačih in tujih strokovnjakov kmetijstvo ni glavni krivec za vedno bolj onesnaženo okolje (zemlja—voda—zrak), ampak vodo in zrak, ki sta nenadomestljivi vir življenja, in zemljo, ki je osnova za preživetje živih bitij, vedno bolj onesnažujeta in zastrupljata industrija in promet. Kmetijstvo potrebuje zaradi biološke narave proizvodnje čisto in zdravo okolje, kar je osnova za nemoteno rast in razvoj rastlin, ki rabijo kot hrana za ljudi in živali, le-te pa lahko uspevajo le v nekontaminiranem (neonesnaženem) okolju.

Po definiciji so tla onesnažena takrat, kadar vsebujejo toliko škodljivih snovi, da se zmanjša njihova samoočiščevalna sposob-

nost, poslabšajo fizikalne, biotične ali kemične lastnosti, zavirata ali preprečujeta rast in razvoj rastlin, onesnažuje podtalnica oziroma rastline, ali je zaradi škodljivih snovi kako drugače okrnjena trajna rodovitnost tal, kar pa ni v interesu kmetijstva, ki živi od zemlje in se mora prilagajati naravnim danostim in gospodariti tako, da ne ruši naravnega ravnotežja in je okolju prijazno. Vendar moramo omeniti, da neprimerno kmetovanje lahko pomembno poslabša okolje. To velja tudi za živinorejo, če so živali v večjem številu skoncentrirane na enem mestu in reja ni vezana in prilagojena na lastne površine zemljišč. Veliko živine na enem mestu (veliko gnoja, premalo površin za gnojenje) je lahko škodljivo za okolje (izpiranje gnojek v podtalnico in vodotoke), posebno če so neurejena gnojišča in jame za gnojeko in če se le-ta razvaža na njivske površine v prevelikih količinah in ob nepravem času. V svetu temeljito proučujejo probleme velikih

koncentracij živali in njihov vpliv na okolje. Edini do sedaj zanesljiv in svetovan način reje živali je usklajena reja z možnostmi uporabe gnojek za gnojenje površin. Gnoj ali gnojekva ni odpadke, ampak koristno hranilo, če je reja živali usklajena s površinami za pridelovanje krme za živali. Na kmetiji, ki krmi svoje živali pretežno z doma pridelano krmo, je mogoče ves gnoj (gnojekvo) koristno in za okolje varno uporabiti za gnojenje lastnih kmetijskih površin.

Nevarnost onesnaženja zraka

Večja koncentracija reje živine na enem mestu povzroča predvsem smrad, ki sicer zdravju neposredno ni škodljiv. Za okolje in zdravje živali pa so lahko škodljive emisije SO_2 in dušikovih spojin ter drugih škodljivih plinov, ki se sproščajo pri razgradnji gnojekve.

Nevarnost onesnaženja podtalnice in tekočih voda

Pri zelo intenzivnem gnojenju z mineralnimi, pa tudi organskimi gnojili, predvsem z gnojekvo, lahko pride do izpiranja večjih količin dušika z območja rastlinskih korenin, kar povzroča onesnaženost talne pitne vode z nitrati, ki so v pitni vodi v večjih količinah zdravju škodljivi. Izpiranju dušika (NO_3-N) v talnico se lahko izognemo, če trosimo gnojila le med vegetacijo in v količinah, ki jih rastlina lahko sprejme. Gnojekve ne smemo razvažati na nezasejane njivske površine zunaj vegetacijske dobe, ker se v takem primeru izgubi (ne izkoristi) tudi do 70 % dušika, ki dokaj hitro pronica do talnice ali odteka po površini (nagnjeni tereni) v vodotoke.

Zakonski predpisi

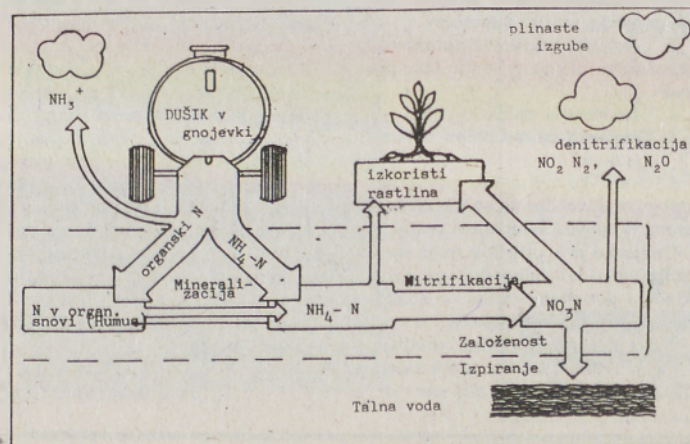
Uporaba gnojekve je opredeljena tudi z zakonom, t.j. Uredbo o ugotavljanju onesnaženosti kmetijskih zemljišč in gozda (Ur. list RS 6/90), ki definira gnojnico in gnojekvo kot snov, ki lahko onesnaži tla, rastline in vodo. V skladu z navedeno uredbo se gnojekva in gnojnica ne smeta uporabljati na zemljiščih, ki so nasičene z vodo, prekrite s snežno odejo, debelejšo kot 10 cm, na velikih strminah, kjer gnojekva odteka, na zmrznejenih tleh ter ob vodnih tokovih. Vsa-kočratni odmerki gnojekve in gnojnice se morajo ravnati po vsebnosti sušine ter navzgor omejujočega faktorja (dušik, fosfor, baker ...)

Glavni ukrepi proti onesnaževanju vode in zraka

1. Reja živine prilagoditi razpoložljivim površinam za pridelavo krme (največja obremenitev 3 GVZ/ha).
2. Količinsko in časovno prilagoditi uporabo organskih gnojil.
3. Upoštevati bilanco in krogotok hranil na obdelovalnih površinah gnojenje mora biti prilagojeno vrsti tal in potrebam rastline.
4. Prilagoditi skladiščne zmogljivosti za gnoj, gnojnico in gnojekvo za 6 mesecev, kar omogoča uporabo gnojekve med vegetacijo, ko jo rastlina lahko v celoti koristi (ni izgub dušika).

Zita FLISAR-NOVAK
dipl. inž. kmet.

Kmetijska svetovalna
služba ZVZ-ja za Pomurje

Pravilna raba in gospodarjenje z gnojevko

Gnojevko lahko uporabimo na različne načine.

Kot pri drugih agrotehničnih ukrepih (rabi mineralnih gnojil in sredstvih za varstvo rastlin), bo potrebno gnojevko uporabljati na način, ki bo najbolj sprejemljiv za rastline in okolje in pri katerem bodo izgube čim manjše.

Gnojevka spada med domača organska gnojila, s katerimi lahko ob pravilni rabi oskrbimo posevek s pomembnimi količinami hranil, ob nepravilni pa imamo lahko velike izgube in nepotrebno obremenjujemo okolje.

Pri uporabi gnojevke so pomembna zlasti naslednja vprašanja:

- izkoriščanje hranil iz gnojevke in s tem v zvezi ustrezní odmerki gnojevke na njivah in travnikih
- vpliv gnojevke na rodovitnost tal in s tem v zvezi primerjava gnojevke in hlevskega gnoja
- vpliv gnojevke na okolje, zlasti na podtalnico in tekoče vode in s tem v zvezi vprašanje ustreznega časa uporabe na različnih tleh in za različne kulture.

Vsebnost hranil v gnojevki

Odvisna je od:

- načina krmljenja
- gnojenja z mineralnimi gnojili
- dokrmiljevanja z močnimi krmi-

li

Nerazredčene goveje gnojevke vsebujejo v naših razmerah v 1 m³ povprečno:

4,5–5,5 kg N
1,5–2,0 kg P₂O₅
6–7 kg K₂O

Pratičja gnojevka pa vsebuje v 1 m³ povprečno:

6–8 kg N
3–4 kg P₂O₅
4–5 kg K₂O

Izkoriščanje hranil iz gnojevke

Gnojevko lahko nadomesti hlevski gnoj, če jo zaorjemo skupaj z rastlinskimi ostanki, kot sta slama in koruzinje. Takšen način ugodno deluje na ohranjanje rodovitnosti tal. Gnojevka pa lahko nadomesti tudi mineralno gnojilo, prvi pogoj je, da jo dobro premešamo.

Dušík bo tem bolj izkoriščen, čim krajši bo čas od trošenja do njene izrabe prek korenin. Tako bi morali gnojevko uporabljati med vegetacije kmetijskih rastlin. Vsaka uporaba zunaj tega časa je neracionalna, ker so izgube dušíka prevelike. Fosfor in kalij v gnojevki pa sta enako učinkovita kot iz mineralnih gnojil. Pri gnojenju moramo upoštevati predvsem nižjo vsebnost fosforja pri goveji gnojevki. Kmetovalci, ki pridelujete sladkorno peso, to lahko vidite iz analiz zemlje, kjer navadno primanjkuje fosforja. Slaba stran gnojevke je tudi da nam nekoliko znižuje pH tal. Le-ta so stalno bolj kislá, zato bi bilo treba upoštevati potrebo po apnjenju.

Gnojevka in izgube dušíka

Kakšne bodo izgube dušíka, je odvisno od:

- vrste tal
- temperature
- časa uporabe

Pri razvozu nastajajo izgube dušíka, to pa zato, ker gnojevka vsebuje 50 % dušíka v amonijski obliki, svinjska celo do 70 %, ostala polovica pa je nitratni dušík. Amonijska oblika prihaja v ozračje, zato bi morali gnojevko čim prej zadelati v tla. Pri površinski razpršitvi so izgube 30–50 % amonijskega dušíka. V zadnjem času uporabljamo podrahljalnike, ki so montirani na cisterni in tako gnojevko spravljamo v tla, pri čemer znižamo izgube na vsega 13–25 %. Izgube dušíka so na različnih tleh različne. Na prepustnih tleh ob večjih padavinah in višjih temperaturah se dušík izpira oziroma izgublja. Preveliki odmerki na enoto površine povečujejo izpiranje gnojevke v podtalnico.

Kot je že napisano naj bi gnojevko uporabljali med vegetacijo. Raba gnojevke pozimi je le izhod v sili, če nam zmanjka skladišnega prostora.

Gnojenje z gnojevko v tem času je zelo neracionalno, saj izgubimo skoraj ves dušík. Če smo vseeno prisiljeni to početi, odmerki ne smejo presegati 10 m³/ha.

Če tega ne upoštevamo, je nevarnost onesnaženja podtalnice — še posebej, če so tla zamrznjena, pokrita s snegom in je teren nagnjen.

Gnojevko vozimo v oblačnem vremenu. Ugodno deluje manjša količina dežja po izvozu, ker jo tako razredčimo, kar zmanjšuje izgube amonijskega dušíka. Zelo negativne učinke pa lahko povzroči močan naliv ali dolgotrajnejše deževje. Takrat zaradi velikega izpiranja izgubimo veliko gnojevke in hkrati onesnažujemo okolje.

Priloročljivi načini uporabe gnojevke

PRVI — pred setvijo oz. saditvijo
DRUGI — kombinirana raba gnojevke + slama ali koruzinje
TRETI — dognovanje z gnojevko

- a) travnikov
- b) ozimnih žit
- c) koruze

Gnojevka za gnojenje koruze

- največ 60–80 m³/ha
- prvič spomladi pred setvijo 30–40 m³/ha
- drugič dognujemo z 20–30 m³/ha s pomočjo vlečnih ceví, ki jih priključimo na prečno cev cisterne

Gnojevka za sladkorno peso

- priporočena količina 30–40 m³/ha
- čas uporabe spomladi na osušenih ali ralo zamrznjenih tleh od srede februarja naprej

Jesenske uporabe ne priporočamo zaradi izgube dušíka, ki ga spomladi

potrebujemo za hiter vznik sladkorne pese, zato ni potrebna predsetvena uporaba mineralnega dušíka v obliki KAN-a.

Uporaba gnojevke v žitih

Gnojevko lahko uporabimo tudi za dognovanje žit.

- priporočena količina je 20–25 m³/ha v dveh obrokih.
- čas uporabe: zgodaj spomladi do aprila.

Uporaba zahteva natančno in enakomerno razporeditev. Ugodno je, če so tla rahlo zamrznjena, vendar temperatura ni pod – 8 °C.

Priporočena količina nam nadomesti 40 kg N. Velike količine niso dovoljene, zato moramo dognovati že z 20–40 kg dušíka/ha v obliki KAN-a.

Uporaba gnojevke na travinju

- priporočena količina na 1 ha in na knjšno je 15–20 m³ nerazredčene goveje gnojevke.
- spomladi polivamo takoj, ko to dovoljujejo tla in po možnosti pred dežjem.

Poleti redčimo gnojevko z vodo v razmerju 1:0,5 do 1:1.

Zgled uporabe goveje gnojevke spomladi v količini 40 m³/ha

40 m ³ vsebuje	Bo izkoriščeno	Ustrezá
160 kg N	50 %	300 kg KAN-a
60 kg P ₂ O ₅	100 %	kot v mineralnem gnojilu
240 kg K ₂ O	100 %	kot v mineralnem gnojilu

Potrebe skladiščne zmogljivosti za gnojevko

Da bi lahko gnojevko koristno uporabili, moramo računati vsaj na 6-mesečne skladiščne zmogljivosti.

Količina gnojevke je odvisna od:

- vrste živali
- mlečnosti živali
- količine dodatne vode
- prehrane živali

Količina gnojevke različnih vrst živali

vrsta živali	na 1 mesec	na 6 mesecev
mlečna krava	2,3 m ³	13,6 m ³
goveji pitanci	0,9 m ³	5,5 m ³
prašič	0,2 m ³	1,1 m ³
pl. svinja	0,5 m ³	3,0 m ³

Potrebne skladiščne zmogljivosti za 500-kilogramsko kravo na leto pri različni suhi snovi v gnojevki:

Vrsta gnojevke	SS v gnojevki (%)	količina, letno
gosta tekoča	10	18 m ³
redko tekoča	7,5	24 m ³
	5	36 m ³

Priporočila za prakso

1. Zadosten prostor za skladiščenje gnojevke vsaj za 6 mesecev.
 2. Gnojevko praviloma uporabimo neposredno za glavne in strniščne posevke.
 3. Čim hitrejša zadelava v tla.
 4. Gnojevko zaorati skupaj s slamo ali koruznico.
 5. Gnojevko izjemoma razvažamo tudi pozimi, vendar ne po nagnjenem terenu in močno zamrznjeni zemlji.
- Gnojevko je v principu treba uporabljati tako kot mineralno gnojilo v skladu s potrebami rastlin ob enakemu upoštevanju tal in okolja.
- Sicer je gnojevka lahko »hudič«, kot je na seminarju svetovalcev Slovenije dejal kmetijski minister dr

Osterc. Lahko pa je ob pravilni rabi pomembno hranilo, ki ne oddaja le neprijetnega vonja, ampak pospešuje rast in razvoj kmetijskih rastlin.

Ker so vrednosti hranil v gnojevki odvisne od različnih faktorjev, bi bilo potrebno pred večjo uporabo izmeriti njene vrednosti. Svetovalna služba je opremljena s potrebnimi aparaturami, s katerimi lahko vrednosti za posamezno gnojevko hitro določimo.

Kmetovalcem bi svetoval, naj nas pred razvozom pokličejo. Izmerili bomo vrednosti za vašo gnojevko in vam na podlagi tega lahko izračunali potrebo po dodatnem gnojenju z mineralnimi gnojili.

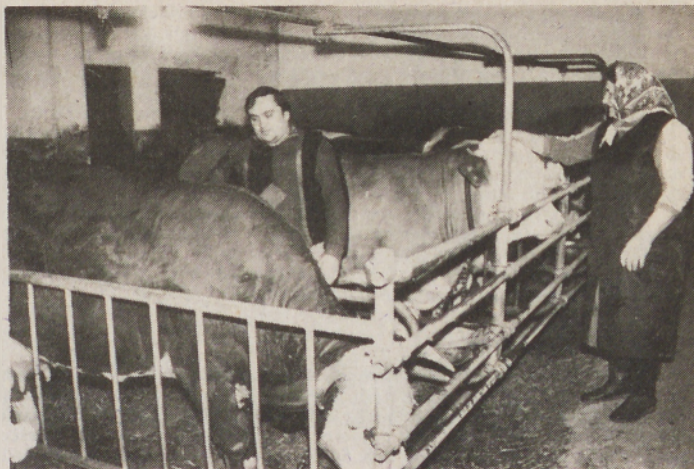
SVETOVALEC:
Ivan Bauer kmet. inž.

Kobalova oprema za udobno počutje

Prirast, mlečnost in zdravje govedi so predvsem odvisni od počutja, na kar seveda vpliva okolje, v kakršnem žival biva. Sodobni hlevi z betonskimi stojišči in rešetkami so sicer olajšali in poenostavili delo pri živini, saj odpade vsakodnevno kidanje gnoja in nastiljanja, verjetno pa se živina v njih ne počuti preveč prijetno. O tem so razmišljali tudi pri Vučkichevih v Rankovcih, ko so se odločili za ureditev govejega hleva. Niso se odločili za novogradnjo, saj je bil hlev, v katerem so imeli prej konje in krave, dovolj prostoren, da so v njem uredili dvajset privezov ter porodni boks in boks za teleta.

Vučkičev hlev zdaj ni nič manj sodoben od tistih, ki so jih zgradili na novo, pa tudi dovolj udoben je za govedo. Hlev na odplakovanje z rešetkami bi za pitance še ustrežal, saj ti ostanejo v njem le do dve leti, za krave molznice pa ni ravno najprimernejši, nam je pripovedoval oče Evgen. In ker so se Vučkichevi usmerili v kombinirano rejo, so se odločili za hlev na nastilj. Ob našem obisku je bilo v njem devet krav in breja plemenska telica ter nekaj pitancev in telet. Dve kravi in eno plemensko telico so pred kratkim prodali, ker pa je s prodajo slednjih letos nekoliko slabše, z doma vzrejenimi telicami v glavnem obnavljajo lastno čredo. V hlevu so bikovske matere, plemenska čreda pa je v glavnem mlada, saj so letos ostale doma štiri plemenske telice, najstarejša krava pa je stara le šest let.

Ko so Vučkichevi obnavljali hlev, so ga želeli sodobno opremiti. Opravili so več ogledov in se odločili za Kobalovo hlevsko opremo. Zdela se jim je najprimernejša, pa tudi cena je bila sprejemljiva. »Ko-

Ko so Vučkichevi v Rankovcih pred slabima dvema letoma posodabljali hlev, so se odločili za Kobalovo hlevsko opremo, izbrali pa so novo navezo tipa D, saj imajo v njej živali več možnosti za gibanje. Fotografija: Jure Zauneker.

SERVIS ALFA-LAVAL

ŠTEFAN-BRANKO KOBAL

LJUBLJANA-VIŽMARJE, TACENSKA 90
Telefon YU (061) 50-002

bala sem poklical po telefonu in že naslednji dan nam je opremo pripeljal na ogled. Dogovorili smo se in oprema je ostala pri nas.« nam je pripovedoval sin Evgen. Ni jim žal, saj bo že dve leti in z njo ni nobenih težav. Izdelovalec jim je zagotovil desetletno jamstvo, pa tudi sicer se velikokrat oglasi pri njih. Tudi ko so vgrajevali opremo, so z njim dobro sodelovali, saj je bil vselej pripravljen svetovati in pomagati pri opremljanju. Kobal izdeluje več vrst prevozov, Vučkichevi

pa so se odločili za novo navezo tipa D, saj ima živina več prostora za gibanje.

Za kmetijo Vučkichevih bi lahko zapisali, da je zares trdna, saj delajo na njej tri generacije, pa tudi z nasledstvom ne bo težav. Dela in dohodka je dovolj za vse, saj je v prašičjem hlevu še 150 pitancev in nekaj plemenskih svinj. Prašiče sicer pitajo storitveno, vendar dodajajo tudi domačo krmo, dovolj krme pa na 10 hektarjih zraste tudi za govedo. Le beljakovinske koncentrate je potrebno dokupiti med domačo krmo pa prevladujeta travna silaža in koruza. Niso pa zadovoljni s ceno mleka, saj je to v primerjavi z beljakovinskimi dodatki slabo plačano. Kljub vsemu pa z njimi ne varčujejo, in to se pozna na kakovosti njihovih živali. Na kmetijskem sejmu v Gornji Radgoni so dobili lani za razstavljeni plemenski telici zlato in bronasto plaketo, že leta 1984 pa so dobili nagrado za najboljšo kravo.

Prispevke za Kmetijsko panoramo so pripravili strokovnjaki Kmetijske svetovalne službe za Pomurje. Uredil jo je Ludvik Kovač, tehnično uredil Endre Göntér, lektorirala Nevenk Emri.

Izdajo strokovne priloge so omogočili Sekretariat za kmetijstvo in gozdarstvo občine Murska Sobotica, Sekretariat za kmetijstvo občine Lendava, Sklad za intervencije v kmetijstvu občine Ljutomer, TIP-trženje, inženiring in proizvodnja Maribor, IMP Montaža Maribor, Pomurske mlekarne Murska Sobotica, Živilorejsko-veterinarski zavod za Pomurje, Hlevska oprema Kobal Ljubljana.

**POLJOOPSKRBA
MARIBOR**

vam v svojih prodajalnah v **Murski Soboti**
in **Mariboru**

PONUJA PO UGODNIH NOVOLETNIH CENAH:

- motokultivatorje GOLDONI 140, dizel, in SENIOR ACME, benzin, s priključki
- kombajne za krompir
- sortirnike krompirja
- dvoredne izkopalnike krompirja
- visokotlačne preše

NOVO! NOVO! NOVO!

V naši prodajalni v Murski Soboti

kosilnice BCS za devizno in dinarsko plačilo

● Obiščite nas in se prepričajte o naši ponudbi!

Tehnologija pridelave rastlin iz rodu sirka v Pomurju

1. UVOD

Krmni serek in sudanska trava sta v Pomurju med pridelovalci krme malo znani rastlini. Zelo dobro uspevata v toplih predelih sveta, ker potrebujeata za normalno rast in zorenje več toplote in manj padavin kot večina pri nas razširjenih rastlin, vendar pa rastlinsko gmoto obilno tvorita tudi v manj optimalnih rastnih razmerah.

V tem članku želimo predstaviti tehnologijo pridelave omenjenih rastlin.

Boj ali manj intenzivne suše, ki se pojavljajo skoraj vsako leto v Pomurju, so bile osnova, da smo začeli proučevati omenjene rastline predvsem na prodnatih tleh, ki imajo majhno zmogljivost za vodo in so zaradi neenakomerne porazdelitve padavin ti tipi bolj suhi.

Proučevani rastlini sta zelo odporni proti pomanjkanju vlage, zato bi lahko odigrali pomembno vlogo v prehrani živali, zmanjšali bi razliko pridelovanja in izboljšali krmno bilanco kmetij.

V tem sestavku bi se želel zahvaliti vsem kmetijah, ki so sodelovale v triletnem projektu preskušanja, za pomoč in zaupanje.

2. AGROKLIMATSKE ZAHTEVE

2.1. TLA

Rastline iz rodu sirka imajo razvejen koreninski sistem s številnimi dolgimi in tankimi koreninami. Te imajo tudi veliko sesalno moč, kar se kaže v dobri odpornosti sirka proti suši. Zaradi tega so omenjene rastline, če jih primerjamo z drugimi poljščinami, predvsem primerne za pridelovanje na ilovnatih, pesčno-ilovnatih, globokih in plitvih tleh. Še posebej dobro pa uspevajo na rečnih naplavinah, na prođu in pesku.

2.2. KLIMA

2.2.1. Padavine

Rastline iz rodu sirkov rabijo sorazmerno malo vode. Manjša listna površina po rastlini v primerjavi s koruzo, dober razpored in mala gostota listnih rež (100/mm²) prispevajo k odlični regulaciji transpiracije.

Zadošča že letna količina padavin med 500 in 550 mm. Količina vode, ki vpliva na maksimalni pridelek, ni strogo določena, ker je odvisna od temperature, zračne vlažnosti in vlage v zemlji. Poraba vode je različna v posameznih fazah razvoja od vznika do razraščanja (1:4), od razraščanja do metličenja (1:24), od metličenja do cvetenja (4:3), povprečno za celo vegetacijo (2:38).

2.2.2. Temperature

Glede toplote so rastline vezane na tropsko podnebje, vendar so potrebe po toploti odvisne od sorte, faze vegetacije in agrotehnike. Zahteve po toploti so mnogo večje kot pri koruzi, dočim pretirane temperature od setve do razraščanja, ko se ni formiral močan koreninski sistem, delujejo negativno. V kasnejših fazah razvoja prenesejo rastline iz rodu sirka tudi nad 40° C. Kalitev se začne pri temperaturi 10–12° C, optimalne temperature za rast in razvoj pa so od 27 do 30° C. Pri temperaturi pod 0° C rastline iz rodu sirka v celoti propadejo.

Za sirke, ki jih pridelujemo za zrnje, naj bi znašala vsota temperatur 3.500° C, za krmo cele rastline, če upoštevajo tri regeneracije, pa okoli 3.800° C. Po nekaterih avtorjih je že zadostna skupna vsota temperatur od 2.800 do 3.500° C, odvisno od dolžine vegetacije posameznega hibrida.

3. KOLOBAR

Sirek za krmo sejemo kot glavni posevek spomladi v maju, kot poznejši posevek v juniju in v mesecu juliju kot strniščni posevek. Za setev rastlin iz rodu sirka so dobri naslednji predpoveki: sladkorna pesa, krmna pesa, krompir, oves, pšenica, metuljnice, travno-deteljne mešanice.

Dobro je, da upoštevamo še stopnjo zapleveljenosti njive, ki mora biti majhna, ker proučevane rastline v naših podnebnih razmerah po setvi počasi rastejo.

4. GNOJENJE

Za pridelovanje sirka kot glavne kulture priporočamo uporabo hlevskega gnojla, gnojke in mineralnih gnojil. Pri trikratni rabi bi bil primeren naslednji gnojilni normativ:

150 200 kg dušika (N)/ha
120 kg fosforja (P₂O₅)/ha
180 kg kalija (K₂O)/ha

Pri tem lahko gnojimo s fosforjem in kalijem v enem obroku pred setvijo, z dušikom pa v treh oz. štirih enakih obrokah, in sicer ob setvi, ob pojavu 5. do 6. lista in po prvi in drugi košnji.

5. SETEV

Setev lahko opravimo z žitno sejalnico, in sicer za silažo tako, da vmesne sejalne cevi zapiramo na želeno medvrstno razdaljo 60 do 70 cm, za zeleno krmo pa tako, da zapremo vsako drugo cev (medvrstna razdalja 24 cm).

Tabela 1: Količina semena na ha v kg za posamezne vrste rastlin iz rodu sirka

setv. količina v kg	Krmni serek		Sudanska trava	
	Silaža	Zel. krma	Silaža	Zel. krma
	14	18	15	20

5.1. Oskrba posevka

Pri sirku za krmo je oskrba omejena na zatiranje plevela v mladem posevku, ki ga opravljamo pri posevkih z večjimi medvrstnimi razdaljami mehanično (okopalnik) in kemično, pri gostih setvah pa samo kemično. V ta namen priporočamo pred setvijo uporabo herbicida razazin (1,5–2 kg/ha) ali po vzniku kombinacijo herbicidov atrazin 50 in deherban A (3 kg + 1 l/ha). Za deherban A se bomo odločili takrat, če je njiva zapleveljena s slakom.

Zaradi varstva okolja uporabljamo herbicide samo tam in samo takrat, ko pričakujemo, da bodo pleveli povzročili negospodarno pridelavo.

5. RABA

Rastline iz rodu sirka kosimo za zeleno krmo, ko doseže posevek višino 60–120 cm. Ranjša košnja ni priporočljiva zato, ker mlajše rastline vsebujejo preveč govedu škodljive cianovodikove kisline. Ta je najbolj nevarna pri prirastu oz. paši, dočim se pri siliranju razgradi do neškodljivih produktov. Da ne bi ustvaril nepotrebnega strahu pred setvijo te poljščine, naj zapišem, da nove sorte krmnega sirka in sudanske trave vsebujejo precej manj te kisline, ki se v rastlinah do priporočene višine za spravilo tako zmanjša, da postane povsem nepomembna.

Sirek lahko enako kot koruzo spravljamo za silažo v vošeni zrelosti. V tem primeru sejemo serek kot glavni posevek v začetku maja, siliramo pa drugi polovici septembra. Pri večkratni košnji (zeleni krma) je pomembna še višina strnišča, ki naj bo zaradi boljšega obraščanja visoko vsaj 10 cm.

Obročno pašo izvajamo na 60 do 70 cm visokem posevku.

7. IZBOR

V Pomurju bi prišle v poštev naslednje sorte za silažo, pašo in zeleno krmo: NS džim (krmni serek), NS zora in srem (sudanska trava).

Za pridelovanje zrnja bi bila primerna sorta dorado.

Kmetijsko svetov. služba
Stanko Kopun dipl. inž. agr

KOVAŠTVO IN IZDELAVA KMETIJSKIH STROJEV

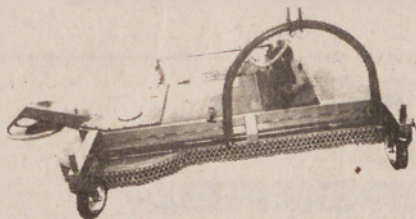
FRANC
ROŠKER

10 let

62351 KAMNICA, ROŠPOH 76 b, telefon: (062) 621-233

KMETOVALCI

iz našega proizvodnega programa vam predstavljamo in ponujamo po ugodnih cenah:

ROTACJSKI MULČER širine od 1,10 m do 2,00 m brez odmika, z enojnim ali dvojnimi odmikom, je namenjen za nego tal v vinogradih in drugih nasadih. Z dodanim posebnim valjem ga zelo uspešno uporabljamo na pašnikih za mulčenje ostankov paše in odstranjevanje govejih iztrebkov. **Cena od 36.000 do 61.000 SLT.**

Za manjše površine vam ponujamo enostavnejše in cenejše mulčerje širine od 0,90 m do 1,50 m **po ceni od 19.000 do 23.000 SLT.**

Za mulčenje-drobljenje večje trave, odrezanega vejčja, rozg v vinogradih, koruzne slame in drugih ostankov na njivah vam priporočamo **MULČERJE KLADIVARJE** širine od 1,25 m do 2,10 m **po ceni od 47.000 do 69.000 SLT.**

Mulčerji se priklapljajo na vse vrste standardnih traktorjev, tudi na traktorje Tomo Vinkovič.

Izkušnje pri pridelavi krmnega graha v Pomurju

1. UVOD

Za izboljšanje rodovitnosti tal ter na pobudo prasičerejcev, da pridelajo na kmetiji čim več beljakovinske krme, smo v letu 1990 začeli z poskusnim pridelovanjem jarega graha za zrnje v mešanici z ječmenom na površini približno 1,70 ha. Pridelovalni rezultati so bili spodbudni, zanimanje za pridelavo pa se je močno povečalo na tistem območju, kjer so bili v letu 1990 poskusi. Tako smo v letu 1991 zasejali z omejeno kulturo v različnih mešanicah z žiti približno 18 ha njivskih površin v Pomurju. Na štirih kmetijah smo tudi imeli evidenco, v katero smo zapisali porabljen material in delovne ter strojne ure. Zanimala nas je uporabnost mešanice v praksi. Zaradi natančnejšega pristopa in obdelave podatkov smo na Srednji kmetijski šoli Rakičan zasnovali mikroposkus, kjer smo v mešanico krmnega graha poleg ječmena vključili tudi oves.

Namen zasnovane poskusa je bil, ugotoviti odpornost proti poleganju in boleznim ter pridelok hranilnih snovi.

V poročilu bomo torej poskušali opisati dveletne izkušnje pri pridelovanju krmnega graha za zrnje v mešanicah z žiti, na drugi strani pa bomo poskušali analizirati rezultate ter jih tudi ovrednotiti.

2. TLA

Mikroposkus je bil na Srednji kmetijski šoli v Rakičanu. V okolici Rakičana so tipična distrična tla na holocenskem nekarbonatnem prostoru. So drobljiva, zračna in strokturana. Kisla reakcija, majhna nasičenost z bazami in majhna izmenjalna zmogljivost pa jih uvrščajo v prirodno revna, s hranili slabo preskrbljena tla. Oskrbovana in smotno gnojena tla so kljub prirodnim slabim kemičnim lastnostim rodovitna poljedelska zemljišča.

Makroposkusi so bili na obrečnih tleh, za katere je značilno, da so srednje globoko oglejeni, ilovnati in meljasto ilovnati na holocenski naplavin, ter na ravninskem psevdogleju.

Krmni grah

Uspeva skoraj na vseh tipih tal. Grah dobro prenaša pH 6 do 6,5, novejšje sorte pa pH 5,5 do 6,5. Zgodnje sorte je priporočljivo sejati na lahkih rodovitnih tleh, kasnejše pa na manj rodovitnih, težjih ali srednje težkih zemljiščih.

3. ZASNOVA POSKUSA

V mikroposkusu smo preizkušali devet različnih setev.

RAZLIČICE

kr.	grah	kg/ha	+	ječmen	kr.	grah	kg/ha	+	oves
1	100			—	6	100			30
2	100			30	7	100			50
3	100			50	8	100			80
4	100			80	9	100			100
5	100			100					

V makroposkusu smo sejali 50 do 100 kg žit + 100 kg graha/ha. Uporabili smo kultivarje: cv. jaran — ječmen cv. Flemingsnov — oves, cv. timo — krmni grah. Osnovno gnojenje smo opravili v obeh poskusih z 500 kg NPK 8 : 26 : 26, dognojevali pa s KAN-om, 110 kg/ha v času razraščanja žit v makroprodukciji, v makroprodukciji pa glede na stanje posevka. Herbicide proti plevelom smo uporabili, ko je bil grah visok 10 cm, in to basagran 3 l/ha. Med insekticidi smo uporabili decis 0,5 l/ha.

4. REZULTATI

4.1 Rezultati mikroposkusa

S pridelkom suhega zrnja smo lahko zadovoljni, saj so se pridelki gibali med 3,8 t/ha (čista setev graha) in 5 t/ha v kombinacijah z žiti (mikroposkus).

Z rezultati pridelave v makroprodukciji pa se lahko seznanite v članku Ekonomičnost pridelave krmnega graha za zrnje v Pomurju.

Tabela 1: Pridelok suhega zrnja mešanice s 14 % vlage v t na ha in vsebnost SV v posameznih mešanicah v %.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
t/ha	3.93	4.11	4.63	4.76	5.07	4.11	4.58	5.06	5.00
SV%	5.4	5.2	5.1	5.0	4.0	8.0	7.7	7.6	8.1

Tabela 2: Povprečni pridelok prebavljivih beljakovin za svinje ter skupne hranilne snovi v g/kg

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
X g/kg	0.175	0.133	0.129	0.117	0.116	0.124	0.109	0.114	0.104
SHS g/kg	659.4	668.0	668.0	670.0	691.0	640.6	620.1	643.4	639.5

Na pridelok prebavljivih beljakovin močno vpliva delež graha ob žetvi v mešanici. Kot je razvidno iz tabele 8, pridelamo največ beljakovin s čisto setvijo krmnega graha, čeprav je delež surove vlaknine v čisti setvi krmnega graha nekoliko višji v primerjavi z mešanicami z grahom. Iz mešanice z ovsom je razvidno, da delež surove vlaknine močno naraste, med posameznimi različicami pa se ne razlikuje. Pridelok prebavljivih beljakovin je precej nižji v mešanicah z ovsom v primerjavi z mešanicami z ječmenom, saj je delež graha ob žetvi mnogo nižji.

Višji delež ječmena povečuje tudi delež skupnih hranilnih snovi v mešanici.

V čisti setvi krmnega graha cv. timo ne moremo pridelovati za zrnje, ker posevek močno poleže, drugih primernejših kultivarjev na nimamo, zato smo ga prisiljeni pridelovati v kombinacijah z žiti. Zita so mu za uporo.

5. POVZETEK

V makroprodukciji smo sejali mešanico krmnega graha z ječmenom z žitnimi sejalicami v dveh fazah. V vseh demonstracijskih setvah smo sejali na enoto površine 100 kg graha ter 50 do 100 kg žit. Z makroprodukcijo smo želeli ugotoviti uporabnost mešanice na kmetiji, vodili smo evidenco stroškov, ki smo jih ovrednotili.

Krmni grah cv. timo je srednje visoka sorta, primernejša za pridelavo zelene krme, silaže, za pridelavo zrnja pa je manj primeren. Za pridelavo zrnja ga moramo izključno pridelovati v mešanicah z žiti, ker je zelo nagnjen poleganju.

V demonstracijskih poskusih smo lahko ugotovili, da je tudi mešanica z žiti slabo odporna proti poleganju, zlasti ob voščeni zrelosti, zato nastanejo pri žetvi velike izgube zrnja.

Poleg jarega ječmena smo vključili v poskus tudi oves. Ugotovili smo, da je bilo poleganje med mlečno zrelostjo mnogo večje pri ječmenu kot ovsu, mešanice z ovsom pa so močno polegle ob voščeni zrelosti, ob žetvi je bil celoten poskus močno polezan. Iste ugotovitve smo dobili v makroprodukciji. Čista setev krmnega graha v mikroposkusu pa je že polegla ob cvetenju.

Poleganja ne moremo pripisati čezmerni uporabi dušičnih mineralnih gnojil, saj smo uporabili le do 70 kg čistega mineralnega dušika na ha. To je zelo pomemben podatek, saj s pridelavo katere druge kulture s tako malo dušika ne bi dosegli omembe vrednega pridelovalnega rezultata.

V makroprodukciji tudi ugotavljamo, da je bila intenziteta poleganja manjša na tleh z slabše založenimi hranili, predvsem z organsko vezanim dušikom.

V mikroprodukciji dobimo največji statistično značilni pridelok suhega zrnja z mešanico 100 kg graha + 80 kg ječmena na ha, kar je tudi povsem razumljivo.

Največji statistično značilni pridelok prebavljivih beljakovin pa dobimo s čistimi setvami krmnega graha. Pridelok prebavljivih beljakovin pa linearno narašča s povečanjem deleža krmnega graha, korelacija med prebavljivimi beljakovinami in deležem krmnega graha pa je bila sorazmerno velika ($r = 0.73$). Odstotek surove vlaknine močno naraste v mešanicah z ovsom.

Intenzivnost boleznim se ni razlikovala po različicah, močnejši napad strgača pa se je pojavil na ovsu.

Jari krmni grah odpira široke možnosti uporabe v živinoreji, zato mu moramo dati na naših njivah čim več prostora. Pridelava krmnega graha v mešanicah za zrnje bo le prehodna oblika, ker so le-te neodporne proti poleganju, prizadevati pa si bomo morali, da z ekološkimi poskusi preizkušamo nove sorte.

V tem prehodnem obdobju bi svetovali naslednjo mešanico: 100 kg graha + 80 kg ječmena.

Kmetijsko svetovalna služba
Stanko Kapun, dipl. inž. agr.

Ustanovitev in delo rejske zveze za svetlolisasto pasmo

Kmetijska svetovalna služba ima ob strokovnem svetovanju tudi nalogo, da kmetom predlaga in svetuje možnosti take organiziranosti, ki vodi k doseganju boljšega gospodarjenja na kmetiji in s tem k večji trdnosti kmetije.

Tako je kmetijska svetovalna služba v marcu rejcem predlagala, da ustanovijo rejsko zvezo za lisasto pasmo govedi.

K ustanovitvi so bili vabljeni

vsi rejci, ki imajo plemenske živali v kontroli za pridobivanje mleka, to je A-kontroli, in specializirani rejci, ki pitajo govedo.

Namen ustanovitve rejske zveze je, da lahko rejci v njenem okviru uresničujejo svoje gospodarske interese pri pridobivanju mleka, reji plemenskih živali in reji pitane goveda.

Reja govedi lisaste pasme na našem območju je vodilna panoga v kmetijstvu. Povprečno daje

največ dohodka na kmetijo in ne glede na nameravano rajonizacijo v kmetijstvu, da ne bi bilo več enakih spodbud v ravninskem in hribovitem svetu, bo govedoreja še dolgo vodilna kmetijska panoga na našem območju.

Govedoreja ni pomembna samo z gospodarskega, ampak tudi iz naravo-varstvenega vidika. Z govedorejo so povezani travnat svet ter metuljnice in travno-deteljne mešanice v njivskem kolo-

barju.

Travnat svet v hribovitem — gričevnatem svetu, ki ni primeren za vinogradništvo in sadjarstvo, in ravninskem svetu, kjer je otežena obdelava njivskih površin, je z govedorejo edino gospodarno izkoriščen, saj ohranja nagnjen teren pred erozijo in z dobrim izkoriščanjem, zlasti s pašo, da pokrajini lep kulturni videz.

Območja, kjer uspeva le travna ruša, lahko gospodarno izkoristimo z rejo prežvekovalcev, ker le-ti, kot je govedo, edini predelajo travno maso v visokokakovostne beljakovine — v mleko in meso.

V njivskem kolobarju so metuljnice in travno-deteljne mešanice nosilec ohranjanja rodovitnosti tal. Travno-deteljne mešanice, zlasti pa metuljnice, pri nas razširjena črna detelja in v zadnjem času lucerna so rastline, ki ugodno vplivajo na godnost tal in rodovitnost ter preprečujejo hitrejšo izpiranje hranil, zlasti dušika in nitratov, ker so tla tako celo leto pokrita z rastlinami.

Tak biološki kolobar, kjer je primerno razmerje med žiti — strninami, okopavinami — koruza, krompir in deteljami ter deteljno-travnimi mešanicami deluje naravovarstveno uravnoteženo.

Zaradi prilagojenosti pridelave na kmetijskih površinah govedoreji, nas sili v tako izkoriščanje kmetijskega zemljišča in tak kolobar, ki ohranja rodovitnost tal, kar je glavni pogoj za napredek v kmetijstvu, za boljše gospodarjenje tudi za naslednje generacije.

Zaradi vseh teh dognanj je nujno, da govedoreji v našem prostoru namenimo še več pozornosti.

Naloga rejske zveze je, da obravnava vsa področja, ki vplivajo na razvoj govedoreje. Pri naši še vedno nizki povprečni mlečnosti je izredno pomembno svetovalno in selekcijsko delo.

Reja se začne pri pridelavi in konzerviranju krme, nadaljuje s prehrano — pravilno bilanco hranil v krmnem obroku, selekcijo in reprodukcijo in konča s trženjem — prodajo.

Usklajenost vseh dejavnikov, ki vplivajo na končni uspeh v reji, to je čimvečji ekonomski efekt — dobiček, ni tako lahka. Vsa ta področja ima rejska zveza v načrtu svojega delovanja.

Kmetijska svetovalna služba večji del svojega dela namenja uspešni reji govedi. Tako spremlja večje število kmetij z analizami krme, ugotavljanjem hranilne vrednosti doma pridelane krme

LEKOVI IZDELKI ZA UPORABO V ŽIVINOREJI

NUTRIL® -Se,
vodotopni prah

z vitamini, aminokislinami in selenom za perutnino, pujske, teleta in druge domače živali

LONGISEPT®,
pasta

za preprečevanje in zdravljenje drisk pri pujskih, teletih in drugih domačih živalih

Higienska molža – kakovostno pridobivanje mleka:

BLINAL®,
razkužilo za uporabo pri molži

LEKASEPTAL®,
mazilo za vime in roke

MINERALNO-VITAMINSKE MEŠANICE

VITA-REDIN
za vse domače živali

KALMIN®
za govedo

BIOFOS®
za krave in telice; vsebuje več fosforja

ORVIT
za krave in telice med pozno brejostjo

NOVO

MINERALNO-VITAMINSKE MEŠANICE PRILAGOJENE NAČINU PREHRANE

KRAVIMIN®
za krave molznice

PRAVIMIN®
za prašiče

lek ljubljana
veterina

in z izračunom pravih krmljenih obrokov, ki naj vodijo k večji mlečnosti in večjemu prirastu ter čim večjemu ostanku dohodka — dobička po živali.

Samo v letošnjem letu bo odvzetih čez 500 vzorcev doma pridelane voluminozne krme, to je sena, silaže — travne ali koruzne — in silaže koruznega zrna.

Ta populacija vzorcev in ugotovljene analize nam daje določeno oceno vrednosti hranil v doma pridelani krmi, kar nam je orientacija pri določanju krmljenih obrokov pri tistih kmetih, ki ne bodo dali analizirati svoje doma pridelane krme.

Kmetijski svetovalci so zadovoljni, da v decembru pri vseh rejcih rejske zveze izračunajo krmljene obroke za zimsko krmljenje.

V selekciji in reprodukciji želim, da rejci v rejski zvezi postanejo tako kot v drugih razvitih državah nosilci reje rejske zveze in sprejemajo selekcijski program za pasmo, ki jo redijo.

Rejski cilji in selekcijski program je za eno deželo enoten, zato se bo rejska zveza za svetlo-lisasto pasmo Pomurja združevala z drugimi rejskimi zvezami v Sloveniji v enotno Rejsko zvezo za svetlo-lisasto pasmo Republike

Slovenije.

Pri reševanju reprodukcijskih motenj, kjer imamo danes mnogo problemov, moramo najti vzroke za to. Medporodni premori so dolgi kar nam zmanjšuje našo gospodarsko učinkovitost. Moramo vedeti, v kakšni meri prehrana vpliva na reprodukcijske motnje in kaj so drugi vplivi.

Celoten uspeh reje je odvisen od uspešnosti trženja — prodaje. V času vedno večje hiperprodukcije v Evropi je pomembno, da tudi rejci preko svoje organizacije in združenih organizacij odločajo, kako se njihovi proizvodi promovirajo, reklamirajo in prodajajo na trgu.

Predelava ne more mimo rejca, saj je on prvi, ki pripravlja surovino za predelavo. Kot vidimo, so področja dela široka, zahtevna in le uspešno obvladovanje vsega nam zagotavlja uspešno gospodarjenje.

Rejci se zavedajo svojih problemov in težav, zato so pristopili k ustanovitvi rejskih zvez v občinah s posameznimi podružnicami.

Na shodih rejcev govedi v mesecu marcu so bile v občinah G. Radgona, Ljutomer, Lendava in M. Sobota ustanovljene rejske

zveze z naslednjimi podružnicami:

občina G. Radgona: podružnici Videm ob Ščavnici in Gornja Radgona

občina Lendava: podružnici Turnišče in Črenšovci

občina Ljutomer: podružnici Križevci pri Ljutomeru in Ljutomer

občina M. Sobota: podružnice Murska Sobota, Cankova, Gornji Petrovci, Beltinci, Bodonci, Prosenjakovci.

Ustanovljene rejske zveze v občinah s podružnicami so na svojem prvem zboru 1. aprila 1991 ustanovile REJSKO ZVEZO LISASTE PASME ZA POMURJE.

V rejsko zvezo je v posameznih občinah pristopilo naslednje število rejcev:

občina G. Radgona	101
občina Ljutomer	127
občina Lendava	112
občina M. Sobota	831

V Pomurju je 2.326 kmetij, ki redijo govedo in so vključeni v kontrolo proizvodnje mleka.

Rejske zveze so v letošnjem letu organizirale ogled sejma prodaje plemenskih živali v Feldbachu v Avstriji in ogled testne

postaje za lisasto pasmo v Rogozi pri Mariboru.

Rejska zveza Lendava, podružnici Turnišče in Črenšovci, je organizirala 11. 8. 1991 razstavo plemenskih živali z območja občine Lendava.

Podružnica Rejske zveze M. Sobota iz Cankove je organizirala za svoje območje 1. septembra 1991 razstavo plemenskih živali v Gerlincih.

Na obeh razstavah je bilo razstavljenih čez 90 plemenskih živali od plemenskih telic do krav z življenjsko proizvodnjo. Tako je bil prikazan rejski napredek v zadnjem obdobju na obeh območjih.

Rejske zveze bodo delale na osnovi sprejetega programa ob ustanovitvi rejskih zvez, s ciljem da rejec dobi prvo mesto v celotni verigi od pridelave mleka, mesa preko predelave do prodaje. Zato morajo rejci sami izkazati interes, da se združujejo v zvezo, ker bodo le tako s skupnim naporom lahko postali enakopravni v celotnem procesu in bodo imeli tudi možnost odločanja za svoje večje blagostanje.

Vodja KSS:

Janko Slavič, dipl. inž. agr.

Razstava goveje živine v Gerlincih

Ena od podružnic je tudi na Cankovi. Že na začetku izdelave programa dela podružnice se je pojavila želja rejcev po razstavi govejih živali. Odločitev, kje naj bi bila razstava, je padla na izvršni odbor podružnice, področno svetovalno službo, strokovno službo ŽVZ-ja in TZO Cankova. Za kraj razstave so bili določeni Gerlinči.

Vas Gerlinči leži na zahodnem delu Goriškega tik ob avstrijski meji. V govedoreji nima tako velikih tradicij kot drugi — predvsem ravninski del Pomurja. V zadnjih nekaj letih (10—15) pa je bil prav v tej vasi dosežen velik razvoj v kmetijstvu — predvsem v govedoreji. Zasluge za to ima dobro delo strokovne pospeševalne službe, pridnost in sprejemljivost rejcev ter neposreden stik z Evropo (Avstrijo), od koder prihajajo izkušnje, pa tudi kapital.

Namen razstave je bil predvsem v prikazu selekcijskega in rejskega napredka zadnjih let. Od leta 1972 in leta 1976, ko sta bili podobni razstavi v Pertoči, je bil dosežen bistven napredek.

Razstavljenе živali so bile odbrane z območja, ki ga pokriva podružnica rejske zveze Cankova,

to je od vasi Skakovci pa ob ledavski dolini vse do Kuzme. Na razstavi je bilo skupaj 38 plemenskih živali v šestih kolekcijah:

- kolekcija krav z življenjsko proizvodnjo
- kolekcija krav — bikovske matere
- kolekcija krav po prvi laktaciji
- kolekcija krav privesnic
- kolekcija plemenskih telic

Poleg tega je bila na razstavi še kolekcija pitancev na kmetiji Antona Perša iz Gerlinec

V kolekciji krav z življenjsko proizvodnjo je bila najboljša krava ŠARGA, last Karela Vogrinčiča iz Domajinec, v kolekciji bikovskih mater pa krava MICIKA, last Antona Perše iz Gerlinec. V kolekciji krav po drugi laktaciji je bila najboljša krava MURA, last Alojza Gomboca iz Gerlinec, v kolekciji krav po prvi laktaciji pa krava MICKA, last Rudolfa Rogana iz Gornjih Sla-

več. Najboljša privesnica je bila krava ŠPELA, last Jožefa Bogole iz Topolovec, najboljša plemenska telica pa je bila RUMA, last Jožefa Mencigarja iz Fikšinec.

Vse prvonagrajene živali so prejele zvonce, za drugo in tretje mesto pa so bile denarne nagrade in priznanja.

Poleg razstave plemenskih živali so pridne gospodinje iz Gerlinec pripravile še pestro razstavo kmečkih dobrot. Tako so obiskovalci lahko videli, da kmečke žene s tega območja obvladajo poleg trdega dela na kmetiji še vse veščine v kuhinji.

Za popestritev razstave so poskrbeli še domačini s prikazom starih kmečkih strojev in orodij. Najzanimivejši je bil nedvomno traktor HOFHERR-SCHRANTZ iz leta 1940, last Antona Gomboca iz Gerlinec, ki je včasih služil v glavnem za pogon mlatilinec.

Razstava plemenskih živali naj bo tradicija v tem našem pomurskem območju. Vsem rejcem, ki so razstavljali živali in prejeli nagrade naj bo to priznanje za njihovo dosedanje delo, vsem drugim pa izziv za doseg enakih ali še boljših rezultatov.

Avugst Gomboc, inž. agr.

Rejska zveza Turnišče

Kot v ostalih pomurskih občinah smo tudi v občini Lendava ustanovili dve rejski zvezi, in sicer v Turnišču in Crenšovcih, ki pa pokrivata celotno območje občine Lendava, včlanijo pa se kmetovalci samostojno in svobodno, odvisno od njihovih interesov.

Rejska zveza Turnišče je bila na novo ustanovljena 12. 2. 1991 s sedežem v Turnišču na pobudo rejcev goved in strokovne službe. Rejska zveza Turnišče pokriva naslednja območja: KS Turnišče, Velika Polana, Dobrovnik, Kobilje, Genterovci i Mostje. Na ustanovnem zboru rejske zveze so se rejci goved seznanili z pravili rejske zveze, se dogovorili za program dela zveze za leto 1991 in izvolili 9-članski odbor, ki bo vodil delo zveze. Za predsednika je bil izvoljen g. Jože Dravec, za tajnika pa Franc Režonja. Člani odbora so izvoljeni tako, da je vsaj eden iz posamezne KS.

Na novo ustanovljena, kot sem prej navedel, pomehi, da sega selekcijsko delo lisaste pasme v Turnišču daleč nazaj. Tako je že 1. 9. 1928. leta ustanovljeno prvo rodovniško društvo v Nedežici, to pa je bila tudi prva selekcijska organizacija za lisasto pasmo v takratni Dravski banovini, ki je imela v kontroli 74 krav. Torej ima ponovna ustanovitev rejske zveze svoj zgodovinski dolg. Interes in dejavnost posameznega rejca pa je prvi predpogoj kakovostnega selekcijskega dela in vseh organizacij, ki so kakorkoli vezane na izboljšanje kmetovega položaja v družbi.

Novoustanovljena rejska zveza v Turnišču ima 78 članov rejcev goved, ki se aktivno vključujejo v delo rejske zveze in sugerirajo odboru razne akcije ter predlagajo določene aktivnosti

za kmetijsko dejavnost. Tako je bila zveza v letu 1991 kljub vsem oviram, ki so nam bile vsiljene, zelo aktivna. Poleg strokovnih predavanj za člane smo imeli dve ekskurziji (Felbah, Maribor) kot krona vsega pa je bil prikaz selekcijskega dela na celotnem območju občine Lendava in v ta namen smo 11. 8. 1991 v Turnišču organizirali govedorejsko razstavo lisaste pasme občine Lendava. Že v juniju smo se dogovorili o organizaciji govedorejske razstave in izvolili pripravljalni odbor, ki je štel 22 članov. Za predsednika odbora je bil izvoljen Jože Dravec, za podpredsednika pa Franc Režonja in Ciril Gerič. Člani so bili rejci, iz kmetijske svetovalne službe, Veterinarskega zavoda M. Sobota, KZ-ja Lendava in ŽVZ-ja za Pomurje M. Sobota. Častni odbor so sestavljali: Ciril Pucko, predsednik SO Lendava, Alojz Osterc, predsednik rejske zveze Pomurja, Ervin Kuhar, RKKGP, Leo Frelj, ZZS, Jože Vidič, KZ Lendava, France Goršič, Republiška govedorejska skupnost, dr. Alojz Sla-

vič, ŽVZ za Pomurje M. Sobota, in mag. Milan Erjavec, VAŠ Maribor. Prav tako smo imenovali komisijo, ki pa je opravila ocenjevanje živali, sestavljali pa so jo: Janez Pucko, predsednik, člani pa Franc Šonaja, mag. Ivan Zver, Miran Lovrin, Ciril Gerič, Jože Dravec. Celotni potek prireditve pa je seveda spremljal tudi dežurni veterinar.

Kot da bi se nas vreme usmilo, je bilo sončno in toplo. Že

ganizacijo, ki se bo borila za interese rejcev.

Celotno prireditev so popestrili učenci OŠ Turnišče z kulturnim programom in plesna skupina kuda. Obiskovalci prireditve so uživali ob pogledih na dosežke rejcev, ko so živali šle častni krog. Prav tako dobro pa so se izkazale ženske AKŽ Turnišče, saj so obiskovalcem predstavile glavnino dobrot s kmečke mize. Ni manjkalo tudi drugih, Polančani so se izkazali s kvalitetnim prikazom domače obrti, pa tudi cekarjev in košaric je bilo dovolj. Predsednik rejske zveze je v kratkem nagovoru podal kronologijo rejske zveze. Slavnostni govornik g. Alojz Jerebic, predsednik IS SO Lendava, je posebej poudaril kmetijsko dejavnost kot najpomembnejšo dejavnost v gospodarstvu nasploh. Enaka, vendar bolj konkretna sta bila v svojih govorih tudi g. Ervin Kuhar, RKKGP, in France Goršič, GZS. Na koncu uradnega dela pa je bil vesel trenutek za dobitnike priznanj, ki so jih prejeli: Štefan Ag iz Kamovec kot največji rejec krav molznic mleka, Martin Lebar s Hotize za največ prodanih plemenskih telic, Štefan Halas, Crenšovci — mleko, Štefan Somi, Radmožanci — goveje meso,

zjutraj ob 7.30 je 16 rejcev iz občine Lendava pripeljalo 36 goved, in sicer: 7 starih krav, 8 starejših krav, 9 mladih krav, 7 krav iz nakupa, 5 plemenskih telic.

Zaradi pričakovane vročine je komisija za ocenjevanje takoj začela z delom, člani rejskih zvez Turnišče in Crenšovci pa so imeli prvi občini zbor, kjer so pregledali dosedanje in se dogovorili o prihodnjem delu. Vsi so bili enotnega mnenja, da je potrebno pridobiti čim več članov in rejsko zvezo pripeljati v močno or-

Julij Vegi, Radmožanci — goveje meso, Ivan Špilak, Turnišče — goveje in prašičje meso, Horvat Zvonko, Žižki — gov. meso in Janez Somi, Dobrovnik, dolgoletno delo v selekciji.

Torej prireditev nam je hkrati v poduk in obveznost. Člani rejske zveze in drugi govedorejci pa si seveda prizadevamo, da bi dosegali še boljše rezultate in bili enakovreden partner z vsemi v današnji družbi.

KSS Lendava:
Franc Režonja, inž. agr.